

ΠΑΝΤΕΙΟ Πανεπιστήμιο
Τμήμα Περιφερειακής & Οικονομικής Ανάπτυξης
Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
Πτυχιακή Εργασία
Επιβλέπων Καθηγητής: Γεώργιος Παναγιώτης

Πτυχιακή Εργασία με Θέμα

Διεθνείς Συνδιασκέψεις για το Περιβάλλον:

Χωρικές, Οικονομικές και Πολιτικές Διαστάσεις

Τασσοπούλου Ολυμπία

Αθήνα, Σεπτέμβριος 2003

Περιεχόμενα

Πρόλογος	1
Εισαγωγή	2
Κεφαλαίο 1^ο: Η Δημιουργία του Περιβαλλοντικού Προβλήματος:1940 –1970	
1.1 <i>Η αρχική οριοθέτηση του προβλήματος</i>	9
1.2 <i>Τα πρώτα εμπόδια στην προσαρμογή του φιλελεύθερου μοντέλου</i>	12
1.3 <i>Η πρώτη αποκλίνουσα ερμηνεία της ανάπτυξης</i>	13
1.4 <i>Οι πρώτες ενδείξεις του περιβαλλοντικού προβλήματος</i>	13
1.5 <i>Πρώτες αποτυχίες στους στόχους της ανάπτυξης</i>	15
Κεφαλαίο 2^ο : Από τη Στοκχόλμη στο Ρίο	
2.1 <i>Στοκχόλμη 1972: Η πρώτη Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Ανθρώπινο Περιβάλλον</i>	17
2.2 <i>Η Έκθεση Brand</i>	20
2.3 <i>Το «κοινό μας μέλλον» και η Έκθεση Bruntland</i>	21
Κεφαλαίο 3^ο : Η Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη	
3.1 <i>Η διεθνής κοινότητα συναντάται στο Ρίο</i>	24
3.2 <i>Τα αποτελέσματα της συνδιάσκεψης</i>	26
3.2.1 <i>Η Διακήρυξη για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη</i>	26
3.2.2 <i>Ατζέντα 21</i>	27
3.2.3 <i>Η Δήλωση Αρχών για τη Διαχείριση των Δασών</i>	30
3.2.4 <i>Οι συμβάσεις του Ρίο</i>	30
3.2.5 <i>Οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις</i>	36

Κεφαλαίο 4^ο : Από το Ρίο στο Γιοχάνεσμπουργκ: η κρίσιμη δεκαετία	
4.1 <i>Τι άλλαξε μετά το Ρίο;</i>	38
4.2 <i>Τα αποτελέσματα της Συνδιάσκεψης του Κιότο</i>	39
4.3. <i>Μέσα και Εργαλεία Εφαρμογής της Ατζέντα 21</i>	42
4.3.1 <i>Νομοθετικά Εργαλεία</i>	42
4.3.2 <i>Εθνικές Στρατηγικές για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (ΕΣΒΑ)</i>	44
4.3.3 <i>Χρηματοδότηση για την εφαρμογή της Ατζέντα 21</i>	45
4.3.4 <i>Η Παγκόσμια Υπηρεσία Περιβάλλοντος (Global Environmental Facility, GEF)</i>	46
4.3.5 <i>Ο ρόλος του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου και της Επιτροπής για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη</i>	47
Κεφαλαίο 5^ο : Τα αποτελέσματα από την εφαρμογή της Ατζέντα 21	51
Κεφαλαίο 6^ο : Η Σύνοδος στο Γιοχάνεσμπουργκ: επιτυχία ή αποτυχία;	
6.1 <i>Οι προπαρασκευαστικές διαδικασίες πριν από τη σύνοδο</i>	59
6.2 <i>Η Σύνοδος του Γιοχάνεσμπουργκ</i>	61
6.3 <i>Τα αποτελέσματα της Συνόδου</i>	63
Συμπεράσματα –Προτάσεις	68
Πηγές	80
Παράρτημα	84

Πρόλογος

Όταν πριν μερικά χρόνια ξεκίνησα τη φοίτηση μου στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα του Τμήματος Περιφερειακής και Οικονομικής Ανάπτυξης, πρόθεση μου ήταν να διερευνήσω και να κατανοήσω, αν θα ήταν δυνατό, τη σύνδεση του Περιβάλλοντος και του περιβαλλοντικού ζητήματος με την Οικονομία και την Ανάπτυξη και κατά προέκταση με την Πολιτική. Ήδη, αποφοιτώντας από το Τμήμα Περιβάλλοντος του Πανεπιστημίου Αιγαίου, είχα συνειδητοποιήσει ότι τα περιβαλλοντικά προβλήματα ήταν συνέπεια του τρόπου με τον οποίο οι άνθρωποι αναπτύσσουν τις οικονομικές τους δραστηριότητες και ότι η έννοια της ανάπτυξης και η εκμετάλλευση των φυσικών πόρων, βρισκόταν σε διαδραστική και αλληλεξαρτόμενη σχέση με το φυσικό περιβάλλον.

Η συνδιαπραγμάτευση αυτών των ζητημάτων οφείλει να πραγματοποιείται σε ένα διεθνές πλαίσιο, όπου ισότιμα όλα τα εμπλεκόμενα μέρη (οικονομικοί παράγοντες, πολίτες, πολιτικοί, επιστήμονες κ.λπ.) θα προβάλλουν τις απόψεις τους και θα δρομολογούν ένα καλύτερο μέλλον για ολόκληρο τον πλανήτη. Με την επιλογή του θέματος της πτυχιακής μου εργασίας, *Διεθνείς Συνδιασκέψεις για το Περιβάλλον: Χωρικές, Οικονομικές και Πολιτικές Διαστάσεις*, προσπάθησα να συνυπολογίσω στη σχέση Περιβάλλον – Οικονομία, τη διεθνιστική φύση τόσο του περιβαλλοντικού προβλήματος όσο και των οικονομικών δραστηριοτήτων και σ' αυτό καλούμαι να κριθώ.

Ευχαριστώ ιδιαίτερα για την ουσιαστική κατανόηση και βοήθεια του τον καθηγητή κο. Παναγιώτη Γετίμη, την οικογένειά μου και όλους όσους βοήθησαν για την ολοκλήρωση των μεταπτυχιακών μου σπουδών.

Εισαγωγή

Ἡ ἀνθρώπινη κοινωνία ἀυξάνουν ἐδῶ καὶ αἰῶνες τὸν πληθυσμὸ τους καὶ στὰ πλαίσια τῶν οικονομικῶν τους δραστηριοτήτων ἐντείνουν τὴ χρήση τῆς γῆς καὶ τῶν υπολοίπων φυσικῶν πόρων. Ὡς πότε καὶ σε πῶς βαθμὸ μπορεῖ νὰ συνεχιστεῖ ἡ ἐντατικοποίηση τῶν παραγωγικῶν δραστηριοτήτων, εἶναι ἓνα ἐρώτημα ποὺ προβληματίζει ἐδῶ καὶ πολλές δεκαετίες πολλές κατηγορίες ἐρευνητῶν, ἀπὸ τοὺς κλασσικοὺς οικονομολόγους (Ricardo, Mill, Malthus) μέχρι τοὺς φυσικοὺς καὶ κοινωνικοὺς ἐπιστήμονες. Ἡ ἀλόγιστη μεγέθυνση καὶ οικονομικὴ ἀνάπτυξη, ἦταν ἡ ἀπάντηση σὲ πολλὰ κοινωνικά καὶ οικονομικά προβλήματα, ἀλλὰ καὶ ἡ αἰτία γιὰ τὴ δημιουργία ἄλλων καὶ πολὺ σοβαρότερων.

Ἡ παρούσα ἐργασία ἐγχειρεῖ νὰ ἀναλύσει καὶ νὰ ἀξιολογήσει τὸ ρόλο τῶν διεθνῶν συνδιασκέψεων καὶ συμφωνιῶν γιὰ τὴν μεταστροφή ποὺ οφείλει νὰ συντελέσει ἡ ἀνθρωπότητα πρὸς τὴν κατεύθυνση τῆς προστασίας τοῦ περιβάλλοντος καὶ τὴν ἐφαρμογὴ ἐνὸς βιώσιμου μοντέλου ἀνάπτυξης.

Ἀπὸ τὴ στιγμή ποὺ υπῆρξε ἡ συνειδητοποίηση ὅτι ἡ ἐντατικοποίηση τῶν ἀνθρώπινων δραστηριοτήτων γιὰ τὴ βελτίωση τῆς ἐνημερίας καὶ οἱ διαδικασίες τῆς ἀνάπτυξης, ποὺ κατὰ κύριο λόγο εἶχαν ὡς αὐτοσκοπὸ καθ'αυτὴ τὴν ἀνάπτυξη, προκαλοῦσαν ἐπιπτώσεις στὸ περιβάλλον τέτοιες ποὺ εἶχαν ὡς συνέπεια τὴν σημαντικὴ υποβάθμιση τοῦ ἀλλὰ καὶ τὴν πρόκληση βλαβῶν στὸν ἴδιο τὸν ἄνθρωπο, τὸ γεγονός αὐτὸ δὲν θὰ μπορούσε παρὰ νὰ προκαλέσει ἀνησυχία στὴν παγκόσμια κοινότητα καὶ νὰ τεθεῖ ὡς σημεῖο αἰχμῆς διεθνῶν διαπραγματεύσεων.

Εἶναι πλέον κοινὰ ἀποδεκτό, με ἐξαίρεση ἴσως τοὺς θιασώτες τοῦ νεοφιλευθερισμοῦ ποὺ θεωροῦν πὼς ἡ ἐλεύθερη ἀγορὰ θὰ αὐτορυθμιστεῖ καὶ τὰ περιβαλλοντικά προβλήματα, πὼς ἡ προστασία τοῦ περιβάλλοντος ἀπαιτεῖ παρεμβατικοῦ τύπου στρατηγικές, ποὺ θὰ ρυθμίζουν καὶ θὰ ἐλέγχουν τὶς διαδικασίες τῆς ἀνάπτυξης, συνυπολογίζοντας, ἀν ὅχι θέτοντας σὲ προτεραιότητα, τὰ περιβαλλοντικά ζητήματα (Swanson and Johnston, 1999).

Όσο η περιβαλλοντική υποβάθμιση έκανε όλο και πιο αισθητή την παρουσία της, τόσο πιο αισθητή γινόταν και η αντίληψη ότι τα περιβαλλοντικά προβλήματα ξεπερνούν τα σύνορα και τα στενά όρια των εθνικών συμφερόντων. Η ρύπανση της ατμόσφαιρας, η μείωση της βιοποικιλότητας, οι κίνδυνοι από την πυρηνική ενέργεια, η θαλάσσια ρύπανση κ.α. αντικατοπτρίζουν τη διεθνιστική φύση των περιβαλλοντικών προβλημάτων. Είναι για παράδειγμα πλέον γνωστό, πως η χρήση άνθρακα για την παραγωγή ενέργειας στο Πεκίνο, εκτός του ότι επιβαρύνει την ατμοσφαιρική ποιότητα στην πόλη, είναι παράγοντας πρόκλησης όξινης βροχής στη γειτονική Ιαπωνία (Chandler, Makarov, and Dadi, 1990)

Περισσότερες από 200 συμφωνίες έχουν υπογραφεί μετά τη Συνδιάσκεψη της Στοκχόλμης (1972) και πάνω από 900 διμερείς και πολυμερείς συμφωνίες από το 1990, ενώ μέχρι και πριν μερικές δεκαετίες ο σχεδιασμός και η εφαρμογή περιβαλλοντικών πολιτικών ήταν περιοριζόνταν στα στενά πλαίσια εθνικών πρωτοβουλιών. Σήμερα, η περιβαλλοντική πολιτική αποτελεί, κατά κύριο λόγο, παγκόσμια υπόθεση, και διαρκώς συνειδητοποιείται και πιο βαθιά η περιπλοκότητα και η διαδραστικότητα των περιβαλλοντικών προβλημάτων (Schreurs and Economy, 1997).

Βεβαίως ο αλληλεπηρεασμός και η σύνδεση των εθνικών επιλογών και αναγκών με τις διεθνούς επιπέδου πρωτοβουλίες, πέρα από αδιαμφισβήτητη είναι και απολύτως απαραίτητη. Εξάλλου, όπως θα διαπιστώσουμε και στη συνέχεια, ένα από τα σημαντικότερα εμπόδια στην αποτελεσματική εφαρμογή των διεθνών δεσμεύσεων, αναφορικά με την προστασία το περιβάλλοντος, είναι ακριβώς το κενό και η έλλειψη συντονισμού που παρουσιάζεται μεταξύ των υποχρεώσεων που απορρέουν από διεθνείς συμφωνίες και των εθνικών και τοπικών κοινωνικοοικονομικών αναγκών και διεκδικήσεων.

Ο θεμελιώδης στόχος των διεθνών συμφωνιών για το περιβάλλον είναι να δημιουργήσει ένα κοινό πλαίσιο συνεργασίας μεταξύ των κρατών, και να μεταστρέψει τον αποσπασματικό χαρακτήρα των στρατηγικών και πολιτικών για το περιβάλλον (Swanson and Johnston, 1999): Το πρόβλημα έγκειται στο γεγονός ότι η κάθε χώρα έχει την πρόθεση να διαχειριστεί το περιβάλλον εντός των συνόρων της

προς όφελος των οικονομικών της συμφερόντων, αγνοώντας το αυταπόδεικτο ότι οι φυσικοί πόροι δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν στα στενά όρια των πολιτικών συνόρων, από τη στιγμή που οι επιπτώσεις από τη χρήση τους διαχέονται και επηρεάζουν ένα σύνολο χωρών. Εκεί ακριβώς υπεισέρχεται ο ρόλος των διεθνών συμφωνιών και δεσμεύσεων, δημιουργώντας ένα πεδίο διακυβερνητικών διαπραγματεύσεων.

Η σύνοδος συγκρότησης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας το 1957 δεν προέβλεπε ούτε καθιέρωσε κανενός είδους όρους ή συμφωνίες για την προστασία του περιβάλλοντος, ούτε ενέταξε στους στόχους της το σχεδιασμό περιβαλλοντικής πολιτικής. Μόλις στις αρχές της δεκαετίας του '70, λίγα χρόνια μετά αφότου η *Λέσχη της Ρώμης*, σ' ένα πρωτοποριακό σύγγραμμα, περιέγραψε και προσδιόρισε τα όρια στην ανάπτυξη, η Ευρωπαϊκή Κοινότητα αναγνώρισε την αναγκαιότητα θέσπισης ενός κοινοτικού προγράμματος δράσεων για το περιβάλλον (Kramer, 2000).

Ακολούθησε η Συνδιάσκεψη της Στοκχόλμης (1972) η οποία αποτέλεσε ένα ορόσημο για τις διεθνείς σχέσεις. Για πρώτη φορά η περιβαλλοντική πολιτική καθιερώθηκε ως ένα διεθνές ζήτημα, και δημιουργήθηκε ένα διεθνές πλαίσιο μέσα στο οποίο τα μέχρι τότε πλήρως αγνοημένα περιβαλλοντικά ζητήματα βρήκαν έδαφος να αναπτυχθούν και να διαπραγματευθούν (Caldwell, 1990).

Αυτό, ωστόσο, που έμελλε να αλλάξει εκ βάθρων την αντίληψη για τις μεθόδους ανάπτυξης και τη σύνδεση τους με το περιβάλλον ήταν η νέα ιδέα της βιωσιμότητας. Η ανακάλυψη της οικολογίας και των αρχών της ως καθοριστικού περιοριστικού παράγοντα για τις προοπτικές της οικονομικής ανάπτυξης δεν μπορούσε παρά να οδηγήσει με τη σειρά της στη νέα αντίληψη που θα διεπόταν από τους όρους βιωσιμότητα και βιώσιμη ανάπτυξη. Ήδη από τη Συνδιάσκεψη του Ελσίνκι (1975) προσδιορίζεται κατά κάποιον τρόπο η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης, χωρίς να έχει υιοθετηθεί ο ακριβής όρος, με τη διατύπωση «...η προστασία και βελτίωση του περιβάλλοντος καθώς και η προστασία της φύσης και η ορθολογική διαχείριση των πόρων της, προς το συμφέρον των παρούσων και μελλοντικών γενεών, αποτελεί μια πολύ σημαντική υποχρέωση των κρατών για την εξασφάλιση της ποιότητας ζωής των λαών και της οικονομικής τους ανάπτυξης...» (Σιούτη από Σοφούλη, Σκούρτο, 1995). Ο όρος βιώσιμη ανάπτυξη υιοθετήθηκε στην Αναφορά της Παγκόσμιας Επιτροπής για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη, που είναι γνωστή ως Έκθεση Brundtland (World

Commission on Environmental and Development, 1987), ως κεντρική παραδοχή για την επανατοποθέτηση της σχέσης του ανθρώπου με το περιβάλλον και ως απαιτούμενο για τον επαναπροσδιορισμό της διαδικασίας της ανάπτυξης. Όπως αναφέρεται στην έκθεση, θα πρέπει να σταματήσει η εκμετάλλευση του μόνιμου οικολογικού κεφαλαίου της γης και να ξεκινήσει ο σχεδιασμός με βάση τα ανανεώσιμα αποθέματα που μπορούν να εξαχθούν από τη διαχείριση των φυσικών πόρων με στόχο την βιωσιμότητα.

Σύμφωνα με τον αρχικό ορισμό, στην Έκθεση Bruntland, ως Βιώσιμη Ανάπτυξη για το Περιβάλλον ορίζεται η ανάπτυξη που προσπαθεί να καλύψει τις ανάγκες της σημερινής γενιάς, χωρίς όμως να θέτει σε κίνδυνο την ικανότητα των μελλοντικών γενιών να καλύψουν τις δικές τους ανάγκες. Με την έννοια αυτή, η βιώσιμη ανάπτυξη επανατοποθετεί τις σχέσεις μεταξύ Οικονομίας και Περιβάλλοντος και προτείνει νέες κατευθύνσεις και προτεραιότητες για την περιβαλλοντική διαχείριση.

Το 1992, στο Ρίο ντε Τζανέιρο της Βραζιλίας, πραγματοποιήθηκε η Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη, που αποτελεί σταθμό και αφετηρία παρέμβασης της διεθνούς κοινότητας σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος. Η υιοθέτηση της Ατζέντα 21, ενός περιεκτικού και δυναμικού κειμένου δεσμευτικών αρχών, και η υπογραφή δύο Συμβάσεων (για τη βιοποικιλότητα και την αλλαγή του κλίματος) άνοιξαν το δρόμο που ακολουθεί μέχρι και σήμερα η ανθρωπότητα προς την κατεύθυνση της προστασίας του περιβάλλοντος και της βιώσιμης ανάπτυξης, ένα δρόμο που όμως, προς το παρόν τουλάχιστον, φαίνεται να οδηγεί σε αδιέξοδο.

Ακολούθησαν κι άλλες συνδιασκέψεις, στο Κιότο (1997) από την οποία προέκυψε και το ομώνυμο Πρωτόκολλο για την ατμοσφαιρική ρύπανση, στη Χάγη (2000) που υπήρξε παταγώδης αποτυχία και η πιο πρόσφατη στο Γιοχάνεσμπουργκ (2002) τα αποτελέσματα της οποίας δεν διαγράφουν το πλέον αισιόδοξο μέλλον.

Σε διάστημα δέκα ετών πραγματοποιήθηκαν τέσσερις παγκόσμιες Συνδιασκέψεις, που με τον ένα ή τον άλλον τρόπο διαπραγματεύονταν ως κεντρικό ζήτημα το περιβάλλον, πλήθος επιμέρους συνόδων, συναντήσεων, διμερών συμφωνιών κ.ά. που επαναδιαπραγματεύονταν, επικύρωναν, υπέγραφαν, αναιρούσαν τις δεσμεύσεις που προέκυπταν από τις Συνδιασκέψεις. Μια ιδιαιτερότητα όλων αυτών των

διαπραγματευτικών πρωτοβουλιών είναι ότι δεν πρόκειται για αμιγώς διπλωματικές δραστηριότητες, δεδομένου ότι απαιτείται η παρουσία επιστημόνων από πολλά και διαφορετικά πεδία, πολιτικών, κοινωνικών ομάδων κ.ά. (Sjostedt, 1993). Αυτό αντικατοπτρίζει το γεγονός ότι οι χωρικές, πολιτικές και οικονομικές διαστάσεις των διαπραγματεύσεων για το περιβάλλον, λόγω ακριβώς της φύσης των περιβαλλοντικών προβλημάτων, είναι τεράστιας ευρύτητας και σημαντικότητας.

Τα ερωτήματα που διαγράφουν τις διαστάσεις (χωρικές, πολιτικές, οικονομικές) του προβλήματος είναι ερωτήματα αιχμής και κατά το μάλλον αναπάντητα:

- Πώς θα καλυφθούν οι διαρκώς αυξανόμενες ανάγκες ενός διαρκώς αυξανόμενου πληθυσμού;
- Ενώ η παγκόσμια κατανάλωση θα πρέπει να μειωθεί πώς οι αναπτυσσόμενες χώρες θα ασκήσουν το αναφαίρετο δικαίωμα τους στην ανάπτυξη και στη βελτίωση του βιοτικού τους επιπέδου;
- Με πιο τρόπο θα υποχρεωθούν τα κράτη να προωθήσουν και τελικά να επιτύχουν, την αλλαγή των παραγωγικών και καταναλωτικών τους προτύπων;
- Υπάρχει ένα πρακτικό και εφαρμόσιμο μοντέλο ανάπτυξης που θα οδηγήσει τελικά στη βιωσιμότητα;
- Μήπως από μόνη της η πιο ισότιμη κατανομή των προϊόντων της ανάπτυξης λύσει ένα μέρος του προβλήματος;

Εάν ο παγκόσμιος πληθυσμός παρέμενε στα επίπεδα που κυμαίνονταν 200 χρόνια πριν, και το κατά κεφαλήν εισόδημα ήταν αυτό των ΗΠΑ την τελευταία δεκαετία, τότε ο ρυθμός καταστροφής και εκμετάλλευσης των φυσικών πόρων θα ήταν ακριβώς αυτός που παρατηρείται και σήμερα (Sjostedt, 1993). Το γεγονός αυτό αποδεικνύει την απόλυτη σχέση του βαθμού οικονομικής μεγέθυνσης και των συνηθειών κατανάλωσης με την περιβαλλοντική υποβάθμιση, και καταδεικνύει το προφανές, ότι οι περισσότερες και σημαντικότερες περιβαλλοντικές επιπτώσεις προκαλούνται από τις ανεπτυγμένες χώρες. Και τελικά ίσως το πλέον θεμελιώδες ερώτημα είναι:

Πώς η ανθρωπότητα θα πειστεί ότι «ουκ εν τω πολλώ τω ευ»;

Η παρούσα εργασία, η οποία περιλαμβάνει έξι κεφάλαια, δομείται έτσι ώστε να ακολουθείται η χρονική σειρά των γεγονότων που εξετάζει. Στο πρώτο κεφάλαιο

περιγράφονται οι παγκόσμιες οικονομικές και αναπτυξιακές συνθήκες που οδήγησαν στην ανάγκη πραγματοποίησης διεθνών διαπραγματεύσεων για το περιβάλλον. Από τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο και μετά οι αναπτυξιακές επιλογές, και η φιλοσοφία από την οποία διέπονταν οι στρατηγικές για την επίτευξη της κοινωνικής και οικονομικής ευημερίας, βασίζονταν στην παραδοχή ότι οι φυσικοί πόροι είναι ανεξάντλητοι και πως η μέγιστη δυνατή εκμετάλλευσή τους για την παραγωγή αγαθών και τη συσσώρευση πλούτου ήταν η απάντηση στις ανθρώπινες ανάγκες.

Το δεύτερο κεφάλαιο ξεκινά με την αναφορά στη Συνδιάσκεψη της Στοκχόλμης, την πρώτη παγκόσμια συνδιάσκεψη στην οποία ετέθη το περιβαλλοντικό ζήτημα, και πού με τη διακήρυξή της άνοιξε το δρόμο για τη βιώσιμη ανάπτυξη. Οι εξελίξεις στη δεκαετία του '70 συνεισέφεραν σημαντικά στην παγκόσμια συνειδητοποίηση του περιβαλλοντικού προβλήματος, και οδήγησαν στην διατύπωση της έννοιας και των όρων της βιώσιμης ανάπτυξης, όπως αυτή περιγράφηκε το 1987 στην «Εκθεση Bruntland», και φαίνεται ως τώρα να είναι η μόνη συμβιβαστική λύση που διευθετεί τις αντικρουόμενες απόψεις μεταξύ των υπέρμαχων της ανάπτυξης και εκείνων της οικολογίας.

Στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα αποτελέσματα από τη Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη στο Ρίο ντε Τζανέιρο της Βραζιλίας. Το Ρίο είναι η σύνοδος –σταθμός για την διεθνή κοινότητα, μια και οι δεσμεύσεις και συμφωνίες που προέκυψαν απ' αυτήν, αν και βρίσκονται ακόμη και σήμερα σχεδόν στα χαρτιά, αποτελούν ότι σημαντικότερο έχει επιτευχθεί ποτέ σε παγκόσμιο επίπεδο, για την προστασία του περιβάλλοντος και τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Στο τέταρτο κεφάλαιο εξετάζεται η περίοδος από το 1992 μέχρι και την πρόσφατη σύνοδο του Γιοχάνεσμπουργκ, οι ενδιάμεσες σύνοδοι και τα μέτρα και οι πρωτοβουλίες που ελήφθησαν, τόσο σε θεσμικό όσο και σε πρακτικό επίπεδο, για την εφαρμογή των δεσμεύσεων του Ρίο.

Το πέμπτο κεφάλαιο αναφέρεται στην Έκθεση των Ηνωμένων Εθνών (2001) για την πρόοδο στην εφαρμογή της Ατζέντα 21. Συνοψίζεται το περιεχόμενο της Έκθεσης και παρατίθενται ενδεικτικά ποσοτικά δεδομένα.

Στο έκτο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της Συνόδου του Γιοχάνεσμπουργκ, της τελευταίας διεθνούς συνδιασκέψεως για το περιβάλλον, καθώς και της προπαρασκευαστικής της διαδικασίας, που όπως φαίνεται δεν δημιουργεί τις προϋποθέσεις για να ελπίζουμε σε ένα πιο αισιόδοξο μέλλον.

Στην τελευταία ενότητα, γίνεται μια προσπάθεια από τη γράφουσα να αξιολογηθούν και να εκτιμηθούν τα μέχρι τώρα πεπραγμένα, καταλήγοντας στην εκτίμηση πως αν δεν αλλάξουν ριζικά οι αντιλήψεις και τακτικές για την ανάπτυξη και την ευημερία, τα περιβαλλοντικά προβλήματα όχι απλώς θα ενταθούν αλλά, αν δεν είναι ήδη, θα καταστούν μη αντιστρέψιμα.

Στο τέλος του τόμου παρατίθεται Παράρτημα με ορισμένα από τα κείμενα της Συνδιάσκεψης του Ρίο και τη Διακήρυξη της Συνόδου του Γιοχάνεσμπουργκ, ώστε να ανατρέξει ο αναγνώστης εφόσον το κρίνει αναγκαίο.

Κεφάλαιο 1^ο: Η Δημιουργία του Περιβαλλοντικού Προβλήματος: 1940 -1970

1.1 Η αρχική οριοθέτηση του προβλήματος

Αν και ελαφρώς παρακινδυνευμένο, προσπαθώντας να φτάσουμε στη θεμελιώδη βάση, στην αρχή του περιβαλλοντικού (και κατά προέκταση ή κατ' αναλογία του οικονομικού) προβλήματος, καταλήγουμε στη διαπίστωση πως όλα ξεκινούν από την ταύτιση της οικονομικής μεγέθυνσης με την έννοια της κοινωνικής ευημερίας (Sachs, 2002). Η πλήρης αποσαφήνιση αυτών των όρων είναι μάλλον ακατόρθωτη στα πλαίσια της παρούσας εργασίας, και σίγουρα απαιτεί ενδελεχή και εκτεταμένη ανάλυση. Θα μπορούσαμε να πούμε ωστόσο, πως η οικονομική μεγέθυνση προσδιορίζεται από χαρακτηριστικά απολύτως μετρήσιμα και ποσοτικά (όπως ο ρυθμός ανάπτυξης, το ΑΕΠ, η παραγωγικότητα κ.λπ.), ενώ η κοινωνική ευημερία (ή αλλιώς ολοκληρωμένη ανάπτυξη), τουλάχιστον όπως ορίζεται στη σύγχρονη βιβλιογραφία, είναι μια έννοια πιο πολυδιάστατη, που περιλαμβάνει και μη ποσοτικές παραμέτρους.

Η ταύτιση αυτή οδήγησε στην επικράτηση ενός μοντέλου ανάπτυξης που βασίστηκε στην ελεύθερη αγορά, τη βιομηχανοποίηση και τελικά στην χωρίς περιορισμούς αύξηση της παραγωγής και της κατανάλωσης. Το νέο αυτό μοντέλο ανάπτυξης, που για λόγους κυρίως συντομίας και όχι ακρίβειας, θα αναφέρεται συχνά ως το φιλελεύθερο ή αμερικανικό μοντέλο ανάπτυξης, δεν θα μπορούσε να βρει πιο πρόσφορο έδαφος εφαρμογής παρά στις κατεξοχήν «φιλελεύθερες» χώρες: τις Ηνωμένες Πολιτείες και τη Μεγάλη Βρετανία. Μετά τον δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, οι νικήτριες αδερφές χώρες, και κυρίως οι Ηνωμένες Πολιτείες, κατάφεραν να επιτύχουν πρωτοφανείς ρυθμούς ανάπτυξης. Τα πρώτα χρόνια αμέσως μετά τον πόλεμο το ετήσιο αμερικάνικο κ.κ. ΑΕΠ έφτασε τα 1440 US\$, την ίδια στιγμή που σε παραπάνω από τις μισές χώρες τους υπόλοιπου κόσμου το ετήσιο κ.κ. ΑΕΠ δεν ξεπερνούσε τα 100 US\$. (Sachs, 1999).

Τη μεταπολεμική περίοδο είχε σημαδέψει η μεγάλη οικονομική κρίση των δεκαετιών του '20 και του '30, έτσι η αύξηση του βιοτικού επιπέδου, σε όρους οικονομικής μεγέθυνσης, φάνταζε μονόδρομος. Ωστόσο αυτή η άποψη (η οποία φυσικά δεν

παρέμενε άποψη αλλά μεταφραζόταν σε οικονομικές και κοινωνικές πολιτικές) βασιζόταν σε ένα σημαντικό μειονέκτημα, που μπορεί να θεωρηθεί και ως λογικό κενό. Οι κοινωνικές συνθήκες περιγράφονταν με οικονομικούς όρους. Αυτό σημαίνει, εκτός των άλλων, πως η κοινωνικοοικονομική κατάσταση άλλων χωρών, ή η πρόθεσή τους για ένα μοντέλο ανάπτυξης διαφορετικό από αυτό που επίτασσε το «αμερικάνικο όνειρο», αξιολογούνταν και αναλυόταν υπό το πρίσμα της φιλελεύθερης «ηθικής» και από μία φιλελεύθερη άποψη για την έννοια της κοινωνικής ευημερίας, όπου αμφότερα («ηθική» και ευημερία) διαμορφώνονταν από το αόρατο χέρι της ελεύθερης αγοράς (Taylor and Taylor, 1992).

Κατά συνέπεια οποιοσδήποτε εναλλακτικός προσδιορισμός της έννοιας της ευημερίας χαρακτηριζόταν αυτόματα ως κατώτερος, μη αποδοτικός ακόμη και επικίνδυνος, έναντι της επικράτησης του φιλελευθέρου μοντέλου. Η κατηγοριοποίηση των χωρών σε ανεπτυγμένες και υποανάπτυκτες, εκτός από τα οικονομικά μεγέθη, ενοχοποιούσε πολιτισμικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά, θεωρώντας, από τότε, πως η κοινωνικοοικονομική (και πολιτισμική) διαφορετικότητα απειλούσε την («δίκαιη» και μονόδρομη) επικράτηση του φιλελεύθερου μοντέλου ανάπτυξης της ελεύθερης αγοράς. Ήταν σαφές, λοιπόν, πως η εξάλειψη της κοινωνικοοικονομικής διαφορετικότητας, σε παγκόσμιο επίπεδο (κάτι που παραπέμπει στην σύγχρονη άποψη για την παγκοσμιοποίηση) ήταν στόχος (και συνάμα πρόβλημα), που απόρρεε από την εφαρμογή οικονομικών πολιτικών της ελεύθερης αγοράς. Ο στόχος, σχεδόν, επετεύχθη. Όλο και περισσότερες χώρες, κυρίως στην Ευρώπη αλλά και στον υπόλοιπο κόσμο, υιοθέτησαν το φιλελεύθερο μοντέλο ανάπτυξης (Taylor and Taylor, 1992)

Αμέσως μετά τον πόλεμο, έτσι, όλες οι πολιτικές στρατηγικές στράφηκαν στην οικονομική μεγέθυνση. Εφαρμόστηκε μια σειρά προγραμμάτων οικονομικής ενίσχυσης για την ανοικοδόμηση (και όχι μόνον) των πληγισών, από τον πόλεμο χωρών, με κυρίαρχο το «Σχέδιο Marshall». Για τη διαχείριση αυτών των προγραμμάτων εμφανίστηκε για πρώτη φορά η ανάγκη της κρατικής παρέμβασης στη λειτουργία της ελεύθερης αγοράς, τόσο σε ελεγκτικό όσο και σε επίπεδο σχεδιασμού. Στην περίπτωση για παράδειγμα της Γερμανίας και των Ηνωμένων Πολιτειών, η πρωτοφανούς κλίμακας ανάπτυξη των οικονομικών δεικτών αποτυπώνεται στην έκθεση της Παγκόσμιας Τράπεζας για τη διετία 1948-49 «...το μέγεθος της

απόκλισης του κ.κ. εισοδήματος μεταξύ των ανεπτυγμένων και υποανάπτυκτων χωρών καταδεικνύει όχι μόνο την επείγουσα ανάγκη να αυξηθεί το βιοτικό επίπεδο στις υπανάπτυκτες χώρες, αλλά και τις τεράστιες δυνατότητες που έχουμε στα χέρια μας ώστε να συμβεί ακριβώς αυτό...» (World Bank Report, 1949 από Taylor and Taylor, 1992).

Στις χώρες του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ), και σιγά –σιγά όλο και πιο ευρέως, η εξάλειψη της φτώχειας μέσω της εντεινόμενης αύξησης των οικονομικών μεγεθών, έγινε ο κεντρικός στόχος σχεδόν όλων των κυβερνήσεων. Το αντίπαλο δέος του φιλελευθερισμού, ο σοσιαλισμός, στις δεκαετίες του '40 και του '50 εμφανιζόταν ως η μοναδική εναλλακτική αναπτυξιακή προσέγγιση έναντι της ελεύθερης αγοράς. Πέρα από το δημοκρατικό έλλειμμα, που επέτρεπε στις χώρες της Δύσης να αποκαλούν τις σοσιαλιστικές χώρες (εννοούμε εδώ τις αποκαλούμενες ως χώρες του υπαρκτού σοσιαλισμού) δικτατορίες, και παρότι η μεθοδολογική και στρατηγική προσέγγιση του στόχου της μεγέθυνσης ήταν εντελώς διαφορετική από αυτή του φιλελεύθερου μοντέλου ανάπτυξης, ο κεντρικός πυρήνας παρέμενε ο ίδιος: κοινωνική ευημερία σήμαινε οικονομική μεγέθυνση. Οι σοσιαλιστικές οικονομίες κινούνταν, κατά τον ίδιο τρόπο, με κεντρικό άξονα την απεριόριστη εκμετάλλευση των φυσικών πόρων. Τώρα πια είμαστε σε θέση να γνωρίζουμε ότι σε πολλές περιπτώσεις πρώην σοσιαλιστικών χωρών η περιβαλλοντική υποβάθμιση και καταστροφή ήταν πολύ μεγαλύτερης κλίμακας απ' ό,τι οπουδήποτε αλλού (Simmons, 1993).

Μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του '50, τα επίπεδα φτώχειας στις ανεπτυγμένες χώρες (ιδιαίτερος στις χώρες της Δυτικής Ευρώπης και στις ΗΠΑ) είχαν μειωθεί σημαντικά. Το τοπίο είχε πια ξεκαθαρίσει. Η οικονομική μεγέθυνση δεν είχε ως μοναδικό στόχο την εξάλειψη της φτώχειας και άρα την κοινωνική «ευημερία», αλλά αναδείχθηκε ως αυτοσκοπός. Ο στόχος επαναπροσδιορίστηκε και μπορεί με δυο λέξεις να περιγραφεί ως «η κοινωνία της αφθονίας». Θα μπορούσαμε να πούμε πως από τότε μέχρι και σήμερα η βασική αρχή που κινεί τις παγκόσμιες πολιτικές και οικονομικές στρατηγικές παραμένει η ίδια (Sachs, 2002). Παρόλο που μια αλληλουχία γεγονότων και διαπιστώσεων μας αναγκάζει να συνειδητοποιήσουμε πως αυτή η αρχή οδηγεί σε μια σειρά δυσλειτουργιών και προβλημάτων, με σημαντικότερο ίσως το

περιβαλλοντικό πρόβλημα, ο κεντρικός άξονας παραμένει ο ίδιος, «η κοινωνία της αφθονίας».

1.2 Τα πρώτα εμπόδια στην προσαρμογή του φιλελεύθερου μοντέλου

Μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο ξεκίνησε και η κατάρρευση της αποικιοκρατίας, αν όχι ουσιαστικά τουλάχιστον σε όρους πολιτειακής ανεξαρτησίας. Κατά κάποιον τρόπο όλες από τις αποικίες απαίτησαν ή επέτυχαν την ανεξαρτητοποίησή τους, αφέθηκαν στη μοίρα τους, καλούμενες να ακολουθήσουν τις απαιτήσεις της παγκόσμιας πραγματικότητας, η οποία, όπως αναφέραμε, δεν επέτασσε τίποτε άλλο από την εφαρμογή ενός μοντέλου ανάπτυξης που θα οδηγούσε στην οικονομική μεγέθυνση και την καταπολέμηση της φτώχειας (Muchie, Wesseling and Prakash, 1989).

Ο Nehru (ηγέτης της μόλις εγκαταληφθείσας από τους Άγγλους Ινδίας) το 1949, σε μια ομιλία του στα Ηνωμένα Έθνη εκφράζει την αγωνία του για τις χώρες του Τρίτου Κόσμου, λέγοντας πως το ερώτημα δεν είναι πιο οικονομικό σύστημα, ο καπιταλισμός ή ο σοσιαλισμός, θα οδηγήσει στις απαιτούμενες αλλαγές, το ζητούμενο είναι αυτή καθεαυτή η βελτίωση του βιοτικού επιπέδου (Sachs, 1999). Το μοντέλο που έπρεπε να εφαρμοστεί ήταν γνωστό και δοκιμασμένο. Μεγάλης κλίμακας εκβιομηχάνιση, διαρθρωτικές αλλαγές στην παιδεία, την υγεία, τη γεωργική πολιτική κλπ, ήταν τα διαθέσιμα εργαλεία για την καταπολέμηση του φαύλου κύκλου της φτώχειας και της υπανάπτυξης. Τα πράγματα δεν εξελίχθηκαν όπως αναμενόταν. Η εφαρμογή ενός μοντέλου ανάπτυξης που δεν λάμβανε υπόψη την πολιτισμικά χαρακτηριστικά, τα συγκριτικά πλεονεκτήματα, την ενδογενή διαφορετικότητα και δεν σχεδιαζόταν σε βάθος χρόνου, δεν μπορούσε παρά να αποτύχει (Taylor and Taylor, 1992). Δυστυχώς η πορεία του λεγόμενου Τρίτου Κόσμου είναι μία απτή και τρανταχτή απόδειξη της ακαμψίας του φιλελεύθερου μοντέλου ανάπτυξης. Η αδυναμία των χωρών του Τρίτου Κόσμου να επιτύχουν τους δυτικούς ρυθμούς ανάπτυξης δεν μπορεί βεβαίως να αποδοθεί εξολοκλήρου στην επιλογή του μοντέλου ανάπτυξης, καθώς οι εξαρτήσεις (πολιτικές, οικονομικές κλπ) που είχαν αυτές οι χώρες από τις «μητέρες» χώρες της Δύσης και η πλήρης έλλειψη υποδομών και θεσμικών και πολιτειακών δομών, έπαιξαν καθοριστικό ρόλο σ' αυτήν την αποτυχία (Muchie, Wesseling and Prakash, 1989).

1.3 Η πρώτη αποκλίνουσα ερμηνεία της ανάπτυξης.

Οι χώρες της δυτικής Ευρώπης σχετικά σύντομα απέκλιναν από το αμιγώς φιλελεύθερο μοντέλο ανάπτυξης, εισάγοντας την κρατική παρέμβαση και θεσμικά όργανα ελέγχου και καθοδήγησης της λειτουργίας της ελεύθερης αγοράς. Στόχος δεν ήταν πια μόνον η καταπολέμηση της φτώχειας, αλλά και η πιο δίκαιη κατανομή του πλούτου σε όλα τα κοινωνικά στρώματα. Ίσως η μνήμη της προπολεμικής οικονομικής κρίσης και η ανέχεια που αυτή προκάλεσε στις μεσαίες οικονομικά τάξεις της Ευρώπης και των ΗΠΑ, λειτούργησε καταλυτικά προς αυτήν την κατεύθυνση. Άρχισαν να διαμορφώνονται και να σχεδιάζονται προγράμματα κοινωνικής ασφάλισης, υγειονομικής περίθαλψης που σε πολλές περιπτώσεις, κυρίως στις σοσιαλδημοκρατικές χώρες της κεντρικής και Βόρειας Ευρώπης (π.χ. Σουηδία), οδήγησαν στη δημιουργία του αποκαλούμενου «κράτους πρόνοιας». Εξάλλου η σκιά των φασιστικών καθεστώτων που οδήγησαν στον πόλεμο, καταδείκνυαν την ανάγκη μεγαλύτερης συμμετοχικότητας των πολιτών στη λήψη αποφάσεων.

Τα εργατικά συνδικάτα, αλλά και μη συντεχνιακές ομάδες, σε συνδυασμό με τη δημιουργία κατάλληλων θεσμικών και διοικητικών δομών, έδωσαν τη δυνατότητα για έναν πιο ενεργό ρόλο των πολιτών ακόμη και σε τοπικό ή περιφερειακό επίπεδο. Μακροπρόθεσμα αυτό καλλιέργησε στη Δυτική Ευρώπη το έδαφος που θα δεχόταν αργότερα, πιο εύκολα, απ' ό,τι στις αμιγώς φιλελεύθερες χώρες, διαρθρωτικές αλλαγές σε πολιτικό και κοινωνικό επίπεδο, και θα μετασχημάτιζε, επί του προκειμένου, τις περιβαλλοντικές ανησυχίες σε στοχευμένες πολιτικοοικονομικές επιλογές. Με την διαμόρφωση τέτοιων στρατηγικών και την ευελιξία που αυτές της προσέφεραν, η Δυτική Ευρώπη κατάφερε να έχει, εν καιρώ, πρωτοποριακό ρόλο στην υιοθέτηση, δημιουργία και εφαρμογή των περιβαλλοντικών πολιτικών (Paehlke and Torgerson, 1990).

1.4 Οι πρώτες ενδείξεις του περιβαλλοντικού προβλήματος

Το πρώτο γεγονός-ορόσημο, που έμελλε να γίνει και η αφετηρία για την εμφάνιση της παγκόσμιας προβληματικής για το περιβάλλον, ήταν το φαινόμενο της αιθαλομίχλης του Λονδίνου (London smog). Τα επίπεδα ατμοσφαιρικής ρύπανσης λόγω της βιομηχανικής δραστηριότητας, της ηλεκτροπαραγωγής, αλλά και των εκπομπών από τα αυτοκίνητα, οδήγησαν σε μαζικούς θανάτους και σε χιλιάδες κρούσματα καρδιακών και αναπνευστικών προβλημάτων. Η πόλη τέθηκε σε κατάσταση εκτάκτου ανάγκης. Σχεδόν κάθε βιομηχανική δραστηριότητα στην ευρύτερη περιοχή του Λονδίνου τέθηκε εκτός λειτουργίας. Ο χαμηλής ποιότητας άνθρακας από τα αγγλικά ορυχεία ήταν ο κυρίως ένοχος. Αμέσως ξεκίνησε ένα πρόγραμμα αντικατάστασης του άνθρακα από καλύτερης ποιότητας καύσιμα όπως το φυσικό αέριο, το πετρέλαιο και η ατομική ενέργεια, ενώ παράλληλα ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στον περιορισμό της κατανάλωσης καυσίμων, μέσω της πιο ορθολογικής χρήσης τους. Σταδιακά, σε ολόκληρη την Ευρώπη, όπου η εμφάνιση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης στα μεγάλα αστικά κέντρα ήταν αδιαμφισβήτητο γεγονός, ελήφθησαν παρόμοια μέτρα (Simmons, 1993).

Τα πρώτα σημάδια περιβαλλοντικών επιπτώσεων από το κυνήγι της ανάπτυξης έκαναν της/εμφάνισή τους. Ωστόσο ούτε και τότε το αναπτυξιακό μοντέλο τέθηκε υπό αμφισβήτηση. Για τα επόμενα, τουλάχιστον, είκοσι χρόνια όλες οι οικονομικές στρατηγικές ήταν στραμμένες στο στόχο της μεγέθυνσης, πολλώ μάλλον που η ατμοσφαιρική ποιότητα είχε παρουσιάσει σχετική βελτίωση: *out of sight, out of mind* (Sachs, 2002).

Αυτό που σίγουρα δεν μπορούσε να αγνοηθεί ήταν το οικονομικό κόστος που παραγόταν από την προσπάθεια αντιμετώπισης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Η στροφή στην χρήση καλύτερης ποιότητας καυσίμων, τα κίνητρα για τη μείωση της κατανάλωσης ενέργειας έχουν ένα υπολογίσιμο κόστος. Ήδη από το 1932 ο οικονομολόγος Ρίγου στο έργο του «The Economics of Welfare» είχε προτείνει την εσωτερικοποίηση στο κόστος παραγωγής, εξωτερικών κοστών, όπως αυτό της ρύπανσης και της αντιμετώπισής της. Η άποψη αυτή αργότερα συνοψίστηκε στην πρωτοποριακή αρχή «Ο Ρυπαίνων Πληρώνει», μια αρχή που ακόμη και σήμερα δεν έχει βρει ένα σαφές και ευρύ πλαίσιο εφαρμογής. Η ανησυχία στους επιστημονικούς κύκλους για τη χρήση των πόρων και τη σύνδεση τους με τις οικονομικές και αναπτυξιακές θεωρίες οδήγησε στη δημιουργία μιας πρωτοβουλίας επιστημόνων που

έμελλε να μείνει γνώστη ως η «Λέσχη της Ρώμης». Σε ένα βιβλίο σταθμό με τίτλο «Τα όρια της Ανάπτυξης» έθεταν το θεμελιώδες ζήτημα του πεπερασμένου και της χρήσης των πόρων, προβλέποντας, σε μια απαισιόδοξη εκτίμηση, πως η ανθρωπότητα οδηγείται στην *άβυσσο της πείνας και σε παγκόσμιο χάος*. Τσως ήταν η πρώτη φορά που αμφισβητήθηκαν τα θεμέλια του ανεπτυγμένου κόσμου (Meadows, 1972).

Σήμερα οι ίδιοι συγγραφείς στο βιβλίο τους «Beyond the limits» (Meadows, Meadows and Randers, 1992) υποστηρίζουν πως η ανθρωπότητα έχει ήδη υπερακοντίσει μερικά από αυτά τα όρια και αν οι σημερινές τάσεις συνεχιστούν, θα αντιμετωπίσουμε τη σχεδόν βέβαιη προοπτική μίας παγκόσμιας κατάρρευσης. Ως μοναδική λύση στο αδιέξοδο εμφανίζουν ένα μοντέλο βιώσιμης ανάπτυξης, όπου η θεώρηση ότι οι φυσικοί πόροι είναι ανεξάντλητοι θα πρέπει να εγκαταλειφθεί.

1.5 Πρώτες αποτυχίες στους στόχους της ανάπτυξης

Μία ακόμη ανησυχητική διαπίστωση ήδη από τα τέλη της δεκαετίας του '60 δημιούργησε πρόσθετες αμφιβολίες για την αποτελεσματικότητα του επικρατούντος μοντέλου ανάπτυξης. Ενώ, πράγματι, ο παγκόσμιος πλούτος αυξανόταν με γοργούς ρυθμούς, αν και μικρότερους απ' ότι τις πρώτες δεκαετίες μετά τον πόλεμο, τα επίπεδα φτώχειας, και ιδιαιτέρως στις αποκαλούμενες, πλέον, αναπτυσσόμενες χώρες είχαν αυξηθεί δραματικά. Ενώ οι ΗΠΑ και οι χώρες του ΟΟΣΑ συσσώρευαν συνεχώς τον παραγόμενο πλούτο, οι αναπτυσσόμενες χώρες οπισθοχωρούσαν, συγκριτικά, όλο και περισσότερο, παλεύοντας αδιάκοπα με ένα διευρυνόμενο χάσμα οικονομικής και κοινωνικής ευημερίας. Ο διαχωρισμός σε ευημερούσες χώρες του Βορρά και φτωχίες χώρες του Νότου ήταν παραπάνω από σαφής.

Επιπλέον η ανεργία, και στις ανεπτυγμένες χώρες, απεδείχθη εξαιρετικά ανθεκτική. Η κατανομή του πλούτου στις χώρες του Βορρά παρουσίαζε ανισότητες. Ένα μικρό ποσοστό του πληθυσμού συγκέντρωνε ένα μεγάλο ποσοστό του παραγόμενου πλούτου, και έτσι το δίπολο Βορρά –Νότου δεν άργησε να μεταφερθεί και σε εσωτερικό επίπεδο. Και όσο οι αναπτυσσόμενες χώρες γίνονταν φτωχότερες τόσο ο πληθυσμός τους μεγάλωνε, προκαλώντας μια συνεχή και αυξανόμενη πίεση στη χρήση των φυσικών πόρων (Muchie, Wesseling and Prakash, 1989).

Το 1968 ο Hardin με το άρθρο του «The tragedy of the commons» κατέρριψε το μύθο που ήθελε το επικρατούν μοντέλο ανάπτυξης να βασίζεται σε ένα αυτορυθμιζόμενο μηχανισμό που εξασφάλιζε την αποτελεσματικότητά του, και υποστήριξε πως η λύση στα αδιέξοδα που παρουσιάζονταν δεν βρισκόταν σε καμία τεχνική λύση, αλλά απαιτούσε ριζικές αλλαγές και επαναπροσδιορισμούς στην πολιτική και οικονομική «ηθική». Συγκεκριμενοποιώντας το πρόβλημα, ο Hardin διατύπωσε την άποψη ότι η μη ελεγχόμενη και ανοιχτή πρόσβαση εκμετάλλευσης των κοινόχρηστων πόρων και οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις που προκύπτουν απ' αυτό, είναι η βάση του περιβαλλοντικού ζητήματος.

Αυτές οι φωνές, που έκρουαν τον κώδωνα του κινδύνου, δεν εισακούστηκαν από τις κυβερνήσεις. Ωστόσο όλο και περισσότεροι άνθρωποι συνειδητοποιούσαν την, έκδηλη πια, περιβαλλοντική υποβάθμιση, το πεπερασμένο των φυσικών πόρων και τη μοναδικότητα του γήινου περιβάλλοντος. Επιστήμονες και απλοί άνθρωποι από διαφορετικές κατευθύνσεις άρχισαν να συνασπίζονται στο αποκαλούμενο «πράσινο» κίνημα.

Κεφάλαιο 2^ο : Από τη Στοκχόλμη στο Ρίο

2.1 Στοκχόλμη 1972: Η πρώτη Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Ανθρώπινο Περιβάλλον.

Υπό το καθεστώς αυτών των δυσμενών διαπιστώσεων, τον Ιούνιο του 1972 πραγματοποιήθηκε η πρώτη διακυβερνητική συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το περιβάλλον. Η συνδιάσκεψη έλαβε χώρα στη Στοκχόλμη, ως μια πρωτοβουλία της Σουηδικής κυβέρνησης. Η Σουηδία εκείνη την εποχή είχε αναπτύξει ένα έντονο προβληματισμό σχετικά με το περιβάλλον, με αφετηρία την πρώτη εμφάνιση της όξινης βροχής, τα επίπεδα βαρέων μετάλλων στα ψάρια της Βαλτικής και τα επίπεδα φυτοφαρμάκων στους υδάτινους πόρους. Σκοπός της συνδιάσκεψης αυτής ήταν ο καθορισμός μορφών συλλογικής δράσης για την προστασία του περιβάλλοντος και η κινητοποίηση όλων των δυνάμεων προς την κατεύθυνση αυτή. Στη Στοκχόλμη για πρώτη φορά αναγνωρίστηκε η οικουμενικότητα του περιβαλλοντικού ζητήματος (Caldwell, 1990).

Στο προοίμιο της Διακήρυξης που ακολούθησε, της γνωστής ως Διακήρυξη της Στοκχόλμης, υπογραμμίζονται ο επείγων χαρακτήρας, το μέγεθος και οι δυσκολίες του στόχου, δηλώνεται όμως η απόλυτη εμπιστοσύνη στην επιστήμη και την τεχνική, παράγοντες που μπορούν να βοηθήσουν τον άνθρωπο στην προσπάθεια του για βελτίωση και προστασία του περιβάλλοντος. Η Διακήρυξη της Στοκχόλμης δεν ήταν ένα κείμενο υποχρεωτικό, νομικά δεσμευτικό. Επρόκειτο για μια πράξη αφύπνισης της παγκόσμιας συνείδησης και επαναπροσανατολισμού της, ένα πρόγραμμα που έθετε κοινά πλαίσια δράσης και υιοθετούσε ορισμένες αρχές. Οι αρχές αυτές όφειλαν να εμπνέουν τους λαούς του κόσμου στον αγώνα τους για την προστασία του περιβάλλοντος. Έτσι μεταξύ άλλων η Διακήρυξη της Στοκχόλμης όριζε:

“...ο άνθρωπος έχει ένα θεμελιώδες δικαίωμα στην ελευθερία, στην ισότητα και σε συνθήκες ζωής ικανοποιητικές, σ’ ένα περιβάλλον του οποίου η ποιότητα του επιτρέπει να ζει με αξιοπρέπεια και ευημερία, αλλά από την άλλη πλευρά οφείλει να προστατεύει και να βελτιώνει το περιβάλλον για το δικό του συμφέρον αλλά και για το συμφέρον των απογόνων του.....”

«...η προστασία του ανθρώπινου περιβάλλοντος είναι ένα σημαντικό ζήτημα που επηρεάζει την ευημερία των λαών και την οικονομική ανάπτυξη σε παγκόσμιο επίπεδο...»

«στις αναπτυσσόμενες χώρες τα περισσότερα περιβαλλοντικά προβλήματα προκαλούνται από την υπανάπτυξη...»

«...παράλληλα με την κοινωνική πρόοδο και την προαγωγή της οικονομικής ευημερίας, της επιστήμης και της τεχνολογίας, η δυνατότητα των ανθρώπων για την προστασία του ανθρώπινου περιβάλλοντος αυξάνει συνεχώς...»

«...η προστασία και βελτίωση του περιβάλλοντος πρέπει να επιδιώκεται παράλληλα και σε αρμονία με τη θεμελίωση της παγκόσμιας ειρήνης και της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης...».

Αυτό που ως ένα βαθμό εξασφαλίστηκε στη Στοκχόλμη ήταν στροφή της παγκόσμιας κοινότητας σε πρωτοβουλίες δράσεων για την αντιμετώπιση και πρόληψη της ρύπανσης. Αυτό καθεαυτό το αναπτυξιακό μοντέλο δεν αμφισβητήθηκε. Αντιθέτως η διακήρυξη της Στοκχόλμης υπογράμμιζε την αναγκαιότητα της οικονομικής μεγέθυνσης, με τους υπάρχοντες όρους, διατυπώνοντας τη έννοια «ανάπτυξη για το ανθρώπινο περιβάλλον». Η σκοπιά με την οποία εθεάθησαν τα περιβαλλοντικά ζητήματα ήταν «...η υπανάπτυξη μπορεί να αντιμετωπισθεί με την προσφορά τεχνολογικής και οικονομικής βοήθειας...» (Αρχή 9) «...η ποιότητα του περιβάλλοντος πρέπει να εξασφαλισθεί από εθνικούς θεσμούς που θα επιφορτίζονται με το έργο του σχεδιασμού, της διαχείρισης και του ελέγχου των φυσικών πόρων...» (Αρχή 17).

Στην πραγματικότητα δεν οριοθετήθηκε, ούτε ακριβώς διαπιστώθηκε, η σύγκρουση του ανθρώπου με το περιβάλλον, απλώς τέθηκε το ζήτημα της ορθής διαχείρισης του με στόχο πάντα την οικονομική ανάπτυξη.

Ωστόσο τα πρώτα θεμέλια για την παγκόσμια περιβαλλοντική αφύπνιση είχαν μόλις τεθεί. Η πρώτη αυτή Συνδιάσκεψη του Ο.Η.Ε έδωσε μια γενικότερη ώθηση τόσο σε διεθνές όσο και σε εθνικό επίπεδο. Ακολούθησαν μια σειρά από Διεθνείς Συμβάσεις και αρκετές εθνικές νομοθετικές πράξεις για την προστασία του Περιβάλλοντος.

Ενδεικτικά, αναφέρονται η Σύμβαση των Παρισίων (1972) για την προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς, η Σύμβαση της Ουάσιγκτον (1973) για την Προστασία των Απειλούμενων Ειδών Πανίδας και Χλωρίδας, η Τελική Πράξη του Ελσίνκι (1975) για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη, η Σύμβαση της Βαρκελώνης (1976) για την προστασία της Μεσογείου, δύο συμβάσεις για την προστασία του ποταμού Ρήνου (1976) κ.ά.

Σ' αυτήν την πρώτη παγκόσμια συνδιάσκεψη για το περιβάλλον, παρόλη την αδυναμία για πλήρη επαναπροσδιορισμό της έννοιας της ανάπτυξης, ορισμένες νέες εννοιολογικές προσεγγίσεις της σχέσης ανθρώπου -φύσης εισήχθησαν στη Στοκχόλμη. Οι νομοθεσίες ορισμένων κρατών και το συμβούλιο του ΟΟΣΑ, ειδικότερα, εισήγαγαν την αρχή «Ο Ρυπαίνων Πληρώνει» στις πολιτικές οικονομικής ανάπτυξης (Caldwell, 1990).

Με υπόβαθρο τη θεώρηση για την εσωτερικοποίηση του κόστους, όπως διατυπώθηκε από τον Ρίγου, μπήκε ένα τέλος στις άμεσες επιχορηγήσεις για τις υπερβολικά ρυπογόνες βιομηχανίες και ξεκαθαρίστηκε το τοπίο για τον καταλογισμό της ευθύνης σε περίπτωση πρόκλησης περιβαλλοντικής ζημίας. Αν αυτό είχε ως αποτέλεσμα την μείωση της σχετικής (όχι συνολικής) παραγόμενης ρύπανσης στις ανεπτυγμένες χώρες, ενέτεινε ωστόσο τη μετακίνηση ρυπογόνων βιομηχανιών στις αναπτυσσόμενες χώρες, δηλαδή για ακόμη μία φορά out of sight, out of mind (Simmons, 1993).

Ένα ακόμη θετικό αποτέλεσμα της συνδιάσκεψης της Στοκχόλμης ήταν η αύξηση της παροχής οικονομικών πόρων για την περιβαλλοντική έρευνα. Αυτό απεδείχθη ένα σημαντικό βήμα προς τα εμπρός, δεδομένου ότι στα χρόνια που ακολούθησαν κατακτήθηκε όλο και περισσότερη γνώση η οποία στοιχειοθέτησε και καθιέρωσε την άποψη ότι τα περιβαλλοντικά προβλήματα ήταν αποτέλεσμά της αναπτυξιακής διαδικασίας και μάλιστα αποτελούσε ένα παγκόσμιο φαινόμενο. Ίσως όμως η σημαντικότερη επιτυχία της Στοκχόλμης ήταν ότι, παρόλο που δεν υπήρξε εκ βαθέων αμφισβήτηση του μοντέλου ανάπτυξης, για πρώτη φορά αμφισβητήθηκε η ταύτιση της οικονομικής μεγέθυνσης με την κοινωνική ευημερία, και οι κυβερνήσεις εξέτασαν τις δύο αυτές έννοιες ως αλληλεπιδρούσες μεν αλλά ξέχωρες δε. Ενώ η συνδιάσκεψη της Στοκχόλμης πραγματοποιήθηκε με τη συνειδητοποίηση ότι τα περιβαλλοντικά προβλήματα είναι αποτέλεσμα της βιομηχανοποίησης και της χρήσης της τεχνολογίας στις οικονομικές δραστηριότητες και άρα αρκεί μιας τεχνοκρατική

προσέγγιση για την αντιμετώπισή τους, στη δεύτερη συνδιάσκεψη στο Ναϊρόμπι της Κένυα το 1982 σηματοδοτήθηκε η νέα αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προβλημάτων, που απαιτούσε μια ευρύτερη και διεπιστημονική προσέγγιση (Caldwell, 1990).

Οι αλλαγές που επέφερε η συνδιάσκεψη της Στοκχόλμης αλλά και το κλίμα στη διεθνή κοινότητα, έφεραν στο προσκήνιο την ανάγκη ανεύρεσης νέων τρόπων αντιμετώπισης των προβλημάτων των αναπτυσσόμενων χωρών. Τα ζητήματα που κυριαρχούσαν στη διεθνή προβληματική ήταν: η ανάπτυξη των τοπικών αγορών απασχόλησης, η κοινωνική δικαιοσύνη, η κάλυψη των βασικών αναγκών, η ισότητα μεταξύ των δύο φύλων και, εκ νέου, η εξάλειψη της φτώχειας. Αυτό που είχε επιτύχει ως τώρα το κυρίαρχο μοντέλο ανάπτυξης ήταν η ευημερία να συσσωρεύεται στις ανεπτυγμένες χώρες, ενώ την ίδια στιγμή αυτές εκμεταλλεύονταν, με τις αναμενόμενες επιπτώσεις, τους ανθρώπινους και φυσικούς πόρους των αναπτυσσόμενων χωρών. Στην πραγματικότητα το οικονομικό σύστημα της ελεύθερης αγοράς, με κινητήριο άξονα τη μεγέθυνση της παραγωγής και της κατανάλωσης, είχε (και έχει ακόμη ως ένα βαθμό) οδηγήσει σε μια τάξη πραγμάτων που όλα τα πλεονεκτήματα ήταν υπέρ των πλουσίων χωρών και όλα τα μειονεκτήματα κατά των αναπτυσσόμενων. Η ανθρωπότητα δεν έλυνε τα προβλήματά της αλλά τα διαχειριζόταν με μοναδικό κερδισμένο τις ανεπτυγμένες χώρες (Grillo and Stirrat, 1997)

2.2 Η Έκθεση Brand

Με την πετρελαϊκή κρίση της δεκαετίας του '70 οι ανεπτυγμένες χώρες κλήθηκαν να αντιμετωπίσουν μια παγκόσμια οικονομική κρίση και την οπισθοχώρηση των ρυθμών ανάπτυξης, που είχε ως αποτέλεσμα τη δραματική αύξηση της ανεργίας και την αύξηση του ποσοστού της φτώχειας (Sachs, 2002). Σ' αυτό το κλίμα η Ανεξάρτητη Επιτροπή για τα Ζητήματα Διεθνούς Ανάπτυξης (Independent Commission on International Development Issues) υπό το βλέμμα του προέδρου της και πρώην καγκελάρου της Δυτικής Γερμανίας Willy Brand, συνέταξε την αποκαλούμενη «Έκθεση Brand». Η έκθεση Brand παρείχε μian ανάλυση της παγκόσμιας κατάστασης, και συνέδεε τα προβλήματα στην κοινωνική και οικονομική ευημερία με

την ανεπάρκεια του επικρατούντος μοντέλου ανάπτυξης. Διατύπωσε την ανάγκη για ριζικές μεταρρυθμίσεις σχετικά με τις μεθόδους παραγωγής, τη χρήση της ενέργειας, την εκβιομηχάνιση, την ενσωμάτωση της τεχνολογίας κλπ. (Caldwell, 1990) Κάλυψε τα εθνικά κράτη να επαναπροσανατολιστούν στα ζητήματα των στρατηγικών ανάπτυξης, και ιδιαίτερα εφόσον, όπως πια ήταν σαφώς διαπιστωμένο, οι στρατηγικές αυτές οδηγούσαν σε τέλμα τις αναπτυσσόμενες χώρες.

Οι πρωτοβουλίες που αναλήφθηκαν μετά την «Έκθεση Brand» αύξησαν τους παγκόσμιους ρυθμούς ανάπτυξης, και έφεραν την εκβιομηχάνιση σε πολλές χώρες του αναπτυσσόμενου κόσμου (Newly Industrialized Countries –NICs). Ωστόσο τα περιβαλλοντικά ζητήματα δεν ήταν ακόμη κυρίαρχα στην προβληματική της διεθνούς κοινότητας. Το καμπανάκι ξαναχτύπησε με την εμφάνιση του φαινομένου του θερμοκηπίου στις αρχές του '80, την επιταχυνόμενη ερημοποίηση, την ανακάλυψη της τρύπας του όζοντος κλπ. Έτσι το 1983 ο ΟΗΕ καθιέρωσε την Παγκόσμια Επιτροπή για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (World Commission on Environment and Development) με πρόεδρο την Gro Harlem Bruntland. Η Bruntland ήταν η πρώτη που εισήγαγε στις θεωρίες της ανάπτυξης την έννοια της οικολογίας. Η Bruntland ήταν αυτή που θεμελίωσε το νέο όρο της βιώσιμης ανάπτυξης, στην έκθεση της που δημοσιεύθηκε το 1987, λίγο μετά το ατύχημα –ορόσημο στο Τσερνομπίλ.

2.3 Το «κοινό μας μέλλον» και η Έκθεση Bruntland.

Μέσα σε δεκαπέντε χρόνια από τη συνδιάσκεψη της Στοκχόλμης θέματα διεθνούς σημασίας όπως η ανάπτυξη, η φτώχεια, η πείνα η δικαιοσύνη κλπ συνδέθηκαν με το περιβάλλον, την υποβάθμισή του και την προστασία του (Boyle and Anderson, 1996). Σε μια σειρά διεθνών διασκέψεων και πρωτοβουλιών τέθηκε ένα καινούργιο πλαίσιο που όριζε πως ο ή η γη και η ανθρωπότητα αποτελούν ένα αλληλοδραστικό σύστημα που, με γνώμονα το περιβάλλον, διεπύκνυν από περιορισμούς και αέναες συγκρούσεις. Με την «Έκθεση Bruntland» στις πολιτικές και στρατηγικές της ανάπτυξης εισήχθη, αν μπορεί να το πει κανείς, η οικολογική σκέψη. Η οικονομική ανάπτυξη ερμηνευόταν τώρα ως ένα σύστημα αλληλεξαρτήσεων και αλληλεπιδράσεων, όπου έπρεπε να διατηρηθούν λεπτές ισορροπίες και να αποφεύγονται οι ακραίες συνθήκες, όμοια με ένα φυσικό οικοσύστημα.

Αυτό προμήνυε μια σημαντική αλλαγή που οδήγησε τελικά στη συνδιάσκεψη του Ρίο πέντε χρόνια αργότερα, το 1992. Ωστόσο, σε κάθε περίπτωση, μπορούμε να μιλάμε για μια μικρή πρόοδο, μια και οι νέες εννοιολογικές προσεγγίσεις εισήχθησαν μόνον κατ' αναλογία και όχι βάσει των αρχών του περιβάλλοντος, και μετασχηματίστηκαν απλώς σε ελεγκτικά, διοικητικά και ρυθμιστικά εργαλεία, χωρίς να διαταράζουν τους δομικούς λίθους του επικρατούντος αναπτυξιακού μοντέλου.

Η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης, τουλάχιστον όπως την συνέλαβε η Brundland, εστίαζε σε επτά πεδία – πρόκληση για την ανθρωπότητα: τον έλεγχο του πληθυσμού, την αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού, τη διατήρηση της βιοποικιλότητας, την εξοικονόμηση ενέργειας, τις διαρθρωτικές αλλαγές στη βιομηχανία και την αντιμετώπιση της αστικοποίησης.

Στην Έκθεση Brundland, η σύνδεση αυτών των επτά πεδίων με τη διαχείριση και τη χρήση των κοινόχρηστων πόρων (συμπεριλαμβάνοντας στην έννοια της διαχείρισης και τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις) ενσωμάτωσε και συμπεριέλαβε στις ανάγκες της ανθρωπότητας την ανάγκη λήψης μέτρων για την προστασία του περιβάλλοντος. Η εκπαίδευση, η μεταφορά γνώσης και τεχνολογίας, η οικονομική βοήθεια στις αναπτυσσόμενες χώρες, η θεσμική και διοικητική αναδιάρθρωση τέθηκαν στην Έκθεση ως κυρίαρχα ζητήματα στην ημερήσια διάταξη των στρατηγικών ανάπτυξης. Η ανάγκη, άλλωστε, για τη δημιουργία ενός διεθνούς νομοθετικού πλαισίου που θα ρύθμιζε τις νέες παραμέτρους, παρουσιάστηκε ως μονόδρομος με στόχο τη διακυβερνητική συνεργασία για την εφαρμογή κατάλληλων δράσεων (Hatfield and Evans, 1996).

Σε ότι αφορούσε τις πολιτικές κοινωνικής ανάπτυξης η Έκθεση Brundland έφερε στο προσκήνιο την επιτακτική ανάγκη για την προώθηση της κοινωνικής δικαιοσύνης όχι μόνο μεταξύ των διαφόρων κοινωνικών ομάδων αλλά και σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο.

Με περιβαλλοντικούς και οικονομικούς όρους, οι στρατηγικές και πολιτικές ανάπτυξης δεν θα έπρεπε πλέον να βασίζονται στην αλόγιστη χρήση μη ανανεώσιμων φυσικών πόρων, αλλά ούτε και να ξεπερνούν τη φέρουσα ικανότητα ανανέωσης των ανανεώσιμων πόρων. Στην πραγματικότητα η «Έκθεση Brundland» προσδιόρισε ως στόχο μείζονος σημασίας τη μείωση της κατανάλωσης, σε όλες τα στάδια της

οικονομικής δραστηριότητας (ενέργεια, πρώτες ύλες, παραγόμενα προϊόντα κλπ) (Caldwell, 1990).

Η νέα θεώρηση για την αναδιαμόρφωση του αναπτυξιακού μοντέλου οριοθετήθηκε κιόλας από την πρώτη σελίδα της «Εκθεσης Bruntland»:

«...Η ανθρωπότητα στηρίζεται στο περιβάλλον και επομένως πρέπει να το διαχειρίζεται με σοφία...».

Η έννοια της «σοφής» διαχείρισης του περιβάλλοντος εισήχθη σταδιακά στην προβληματική όλων των διεθνών οργανισμών, όπως της Παγκόσμιας Τράπεζας, του ΟΗΕ κλπ, γεγονός που σήμανε την ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής προσέγγισης σε όλα τα πεδία εφαρμογών προγραμμάτων και ερευνών. Στην πραγματικότητα ούτε και τότε υπήρξε ριζική αναδιάρθρωση του αναπτυξιακού μοντέλου. Η διαπίστωση ότι οι μέχρι τότε αναπτυξιακές στρατηγικές ήταν υπεύθυνες για μια σειρά περιβαλλοντικών προβλημάτων μεταφράστηκε σε μια «πράσινη» ετικέτα που κολλούσε παντού: σε πολιτικές διακηρύξεις, περιφερειακά προγράμματα ανάπτυξης και φυσικά σε κάθε είδους παραγόμενο προϊόν που ήλπιζε σε μεγαλύτερες πωλήσεις γράφοντας στη συσκευασία του *οικολογικό προϊόν*. Η μεγάλη ιδέα της βιώσιμης ανάπτυξης, όπως τη συνέλαβε η «Εκθεση Bruntland», έχασε το δρόμο της μέσα στο χάος της ελεύθερης αγοράς, και έγινε ένα ακόμα εργαλείο marketing στα χέρια των επιχειρήσεων.

Η «Εκθεση Brundland» προσδιόριζε τα προβλήματα και τις συγκρούσεις του παγκόσμιου συστήματος με επίκεντρο το πεπερασμένο των φυσικών πόρων και συνεπώς την ανάγκη μείωσης της παγκόσμιας κατανάλωσης, καθαιρώντας από την κεντρική θέση το στόχο της συνεχούς αύξησης και συσσώρευσης του παγκόσμιου πλούτου. Η Bruntland, με την έννοια της αποδοτικής και ορθολογικής διαχείρισης των φυσικών πόρων, πάντα με την προοπτική της κάλυψης των αναγκών των μελλοντικών γενεών, οραματίστηκε τη μεταμόρφωση του ανθρώπου από το βιομηχανικό άνθρωπο (*Homo industrialis*) στον αποτελεσματικό άνθρωπο (*Homo efficiensis*) (Simmons, 1993).

Κεφαλαίο 3^ο : Η Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη

3.1 Η διεθνής κοινότητα συναντάται στο Ρίο

Αν και όπως αναφέραμε μετά τη δημοσίευση της «Έκθεσης Bruntland», δεν είναι δυνατόν να μιλάμε για την κατάρρευση του αναπτυξιακού μοντέλου, ωστόσο υπήρξε ευρέως η συνειδητοποίηση ότι η διαχείριση των φυσικών πόρων ήταν ο πυρήνας της σύγκρουσης μεταξύ της φύσης και της ανθρωπότητας (Swanson, 1999) και πως η μείωση της κατανάλωσης ήταν η μόνη βιώσιμη εναλλακτική λύση. Οι πρώτες αντιδράσεις, όπως ήταν αναμενόμενο, ήρθαν από τις αναπτυσσόμενες χώρες. Οι αναπτυσσόμενες χώρες θεώρησαν, και ως ένα βαθμό δικαίως, πως η στροφή της παγκόσμιας οικονομίας στη μείωση της παραγωγικής δραστηριότητας θα σήμαινε την κατάργηση του δικαιώματος τους στη βελτίωση του βιοτικού τους επιπέδου. Στη διακήρυξη των G 77 στο Πεκίνο το 1991, οι αναπτυσσόμενες χώρες διατύπωσαν αυτή τους της αγωνία: «...Τα περιβαλλοντικά προβλήματα θα πρέπει να συνδεθούν με τις στρατηγικές ανάπτυξης. Στο πλαίσιο αυτό όμως θα πρέπει να αναγνωρισθεί το δικαίωμα των αναπτυσσόμενων χωρών στην ανάπτυξη...», που βρισκόταν σε απόλυτη σύμπτωση με τη δήλωση του τότε αμερικανού προέδρου George Bush ότι «...το βιοτικό επίπεδο των αμερικανών δεν είναι ανοικτό προς συζήτηση...» (Johnson, 1993).

Η ταύτιση των απόψεων ορισμένων χωρών του Βορρά με τις αναπτυσσόμενες χώρες ήταν χαρακτηριστική του κλίματος που επικρατούσε, και των προοπτικών που αυτό δημιουργούσε. Οι αναπτυσσόμενες χώρες έπρεπε να εξασφαλίσουν ότι η προσπάθειες για τη βιώσιμη ανάπτυξη δεν θα ήταν εμπόδιο στις δικές τους προοπτικές για περαιτέρω οικονομική ανάπτυξη.

Υπ' αυτές τις συνθήκες η διεθνής κοινότητα οδηγήθηκε στην Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη και τελικά την Τετάρτη 3-6-1996 ξεκίνησαν στο Ρίο ντε Τζανέιρο της Βραζιλίας οι επίσημες εργασίες της Συνδιάσκεψης. Διπλωμάτες, πολιτικοί (108 αρχηγοί κρατών) εκατοντάδες ανώτεροι υπάλληλοι του ΟΗΕ και εξειδικευμένοι στα περιβαλλοντικά ζητήματα επιστήμονες

από 172 χώρες –μέλη (από τις 178) του ΟΗΕ καθώς και 18.000 μέλη Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων συναντήθηκαν στο Ρίο. Ο τεράστιος αριθμός των συμμετεχόντων προμήνυε τους συμβιβασμούς που έπρεπε να γίνουν προκειμένου να επιτευχθούν συμφωνίες και κοινές κατευθύνσεις. Στη διαδικασία δεν υπήρξε πάντοτε κλίμα ομαλότητας.

Η Διακήρυξη του Ρίο για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (ένα μη υποχρεωτικό κείμενο που εξέφραζε την αγωνία της διεθνούς κοινότητας για τα περιβαλλοντικά και κοινωνικά προβλήματα και στο οποίο θα αναφερθούμε αναλυτικότερα στη συνέχεια) φάνηκε, ωστόσο, ότι μπορούσε να συγκεράσει τις συγκρουόμενες προσδοκίες της βιώσιμης ανάπτυξης και της περαιτέρω ανάπτυξης των ανεπτυγμένων και αναπτυσσόμενων χωρών:

«...Το δικαίωμα στην ανάπτυξη πρέπει να εκπληρωθεί έτσι ώστε οι αναπτυξιακές και περιβαλλοντικές ανάγκες των σημερινών και μελλοντικών γενεών να αντιμετωπιστούν δίκαια...» (Αρχή 3: Διακήρυξη του Ρίο).

Η συνδιάσκεψη του Ρίο καθιέρωσε το πλαίσιο μέσα στο οποίο θα σχεδιάζονταν οι μελλοντικές στρατηγικές ανάπτυξης, καθορίζοντας και μια κοινή βάση για τις επόμενες διεθνείς συνδιασκέψεις: Ο Βορράς θα πρέπει να παρέχει τη γνώση, την πείρα, τις μεθόδους και την οικονομική ενίσχυση στις αναπτυσσόμενες χώρες με στόχο να περιοριστούν οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις από την κατανομή και διαχείριση των φυσικών πόρων, χωρίς να περιοριστούν οι προοπτικές ανάπτυξής τους, και από την άλλη ο Νότος θα πρέπει να διαμορφώσει και να αναδιαμορφώσει τις θεσμικές και διοικητικές του δομές ώστε ο Βορράς να μπορέσει να εφαρμόσει τις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης σε παγκόσμιο επίπεδο (Johnson, 1993). Ζωτικής σημασίας θέματα που θίγονται από τη Διακήρυξη του Ρίο γίνονται, έτσι, έμμεσα μέρος οικονομικών και αναπτυξιακών στόχων:

«...η εξάλειψη της φτώχειας είναι απαραίτητη προϋπόθεση της βιώσιμης ανάπτυξης...» (Αρχή 5)

«...στόχος είναι να επιτύχουμε βιώσιμη ανάπτυξη και υψηλότερη ποιότητα ζωής για ολόκληρη την ανθρωπότητα...» (Αρχή 8).

3.2 Τα αποτελέσματα της συνδιάσκεψης

Τα αποτελέσματα της συνδιάσκεψης του Ρίο συνοψίζονται στη σύνταξη και υπογραφή κειμένων υποχρεωτικού ή μη χαρακτήρα.

Οι υποχρεωτικού χαρακτήρα συμφωνίες είχαν τη μορφή συμβάσεων -συνθηκών. Οι διεθνείς συνθήκες, γενικά, αποτελούν την κατεξοχήν δικαιοπραξία για τη ρύθμιση σχέσεων στο πλαίσιο της διεθνούς κοινότητας. Με τον όρο συνθήκη εννοούμε κάθε συμβατική σχέση που συνάπτεται μεταξύ υποκειμένων του διεθνούς δικαίου (είτε μεταξύ κρατών και διεθνών οργανισμών που έχουν δικαιοπρακτική ικανότητα, είτε μόνον μεταξύ διεθνών οργανισμών) και αποσκοπεί στην παραγωγή εννόμων αποτελεσμάτων. Η κύρια διάκριση μεταξύ των συνθηκών είναι αυτή σε διμερείς και πολυμερείς. Στις πολυμερείς συνθήκες υπάρχει ένα κριτήριο συλλογικότητας που ποικίλει ανάλογα μες το αντικείμενο και το σκοπό τους (Ρούκουνας, 1997). Οι συνθήκες για το περιβάλλον είναι κατεξοχήν πολυμερείς συνθήκες.

Οι μη υποχρεωτικού χαρακτήρα αποφάσεις της Συνδιάσκεψης του Ρίο ήταν επιγραμματικά:

α) Η Διακήρυξη για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη

β) Η Ατζέντα21, και

γ) Η Δήλωση Αρχών για τη Διαχείριση των Δασών

ενώ οι αποφάσεις υποχρεωτικού χαρακτήρα ήταν:

α) Η Σύμβαση για την Βιολογική Ποικιλότητα, και η

β) Η Σύμβαση –Πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών για την Κλιματική Αλλαγή

3.2.1 Η Διακήρυξη για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη

Η αρχική πρόθεση ήταν να σχεδιαστεί ένα Παγκόσμιος Χάρτης, που θα περιλαμβάνει αρχές και οδηγίες για την προστασία του παγκόσμιου περιβάλλοντος. Το τελικό

κείμενο της Διακήρυξης είναι αποτέλεσμα μακράς διαπραγμάτευσης και συγκρούσεων (Johnson, 1993). Αυτό αντικατοπτρίζει την πολύ λεπτή ισορροπία που διέπει τη διακήρυξη. Η Διακήρυξη του Ρίο σίγουρα δεν αποτελεί μια ριζική αναθεώρηση των αρχών που διατυπώθηκαν στη Στοκχόλμη, ωστόσο δείχνει σαφώς την αναβάθμιση του βαθμού συνειδητοποίησης της σημαντικότητας των περιβαλλοντικών προβλημάτων, και θέτει τη βάση για μια σοβαρότερη συνεργασία μεταξύ των συμβαλλομένων χωρών για τη λήψη μέτρων και δεσμεύσεων.

Η Διακήρυξη του Ρίο για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη, αποτελεί ένα κείμενο μη υποχρεωτικού χαρακτήρα, που κινείται γύρω από το βασικό άξονα της συμφιλίωσης της προστασίας του περιβάλλοντος και την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης. Αναγνωρίζει και περιγράφει τις βαθιές ανησυχίες της ανθρωπότητας για το μέλλον της λόγω της συνεχούς περιβαλλοντικής υποβάθμισης και απεικονίζει τις έντονες, και μέχρι και σήμερα, αζεπέραστες αντιθέσεις Βορρά –Νότου. Αποτελείται από 27 Αρχές, που χονδρικά, κατηγοριοποιούνται σε τρία πεδία προβληματισμού:

1. την κοινωνικοοικονομική διάσταση των περιβαλλοντικών και αναπτυξιακών προβλημάτων και την ανάγκη σύνδεσης των δύο αυτών εννοιών, σε στρατηγικό επίπεδο.
2. την ανάγκη ενδυνάμωσης των αρχών της κυριαρχίας στους φυσικούς πόρους, δίνοντας όμως έμφαση στην ανάγκη βιώσιμης και ορθολογικής διαχείρισής τους, και
3. τη διεύρυνση του αποφασιστικού ρόλου που μπορούν να διαδραματίσουν οι διάφορες κοινωνικές ομάδες και οι μη κυβερνητικές οργανώσεις.

3.2.2 Ατζέντα 21

Η Ατζέντα 21 αποτελεί ένα μη υποχρεωτικού χαρακτήρα κείμενο, που συντάχθηκε από τους κυβερνητικούς εκπροσώπους στη Συνδιάσκεψη του Ρίο, και θέτει απλώς τις βάσεις για περαιτέρω ουσιαστικές και νομικές ρυθμίσεις. Ουσιαστικά επαναλαμβάνει τις προσπάθειες της Πρώτης διακήρυξης της Στοκχόλμης, εντούτοις όμως η σημασία της εντοπίζεται στη δρομολόγηση προς της σωστή κατεύθυνση, δηλαδή εκείνη της άμεσης σύνδεσης του αναπτυξιακού μοντέλου με την περιβαλλοντική προστασία, υπό

μία σφαιρική διάσταση. Πρόκειται για ένα δυναμικό Πρόγραμμα Δράσεων προς υιοθέτηση από τις συμμετέχουσες χώρες, που προέβλεπε την ανάληψη δράσεων σε ένα μακροπρόθεσμο χρονικό ορίζοντα. Η Ατζέντα 21 αποτελεί ένα ιστορικό όσο και μνημειώδες τεχνοκρατικό κείμενο με έντονες πολιτικές διαστάσεις (Γρηγορίου, Σαμιώτης και Τσάλας, 1993).

Ένα σημαντικό μήνυμα που δίνεται από την Ατζέντα 21 είναι ότι τα προβλήματα θα πρέπει να αντιμετωπίζονται υπό τον πρίσμα της ολιστικότητας αλλά οι δράσεις και ενέργειες θα πρέπει να λειτουργούν σε τοπικό επίπεδο, δίνοντας έτσι έμφαση σε συνεργασίες και δράσεις που εκτείνονται σε πολλούς διαφορετικούς τομείς και στον συνυπολογισμό των ιδιαίτερων τοπικών χαρακτηριστικών και δόμών των επί μέρους κοινοτήτων όπως οι τοπικές αρχές, τα εκπαιδευτικά ιδρύματα, οι τοπικές επιχειρήσεις, η νεολαία κλπ.

Αποτελείται από 40 κεφάλαια με τέσσερις μεγάλες ενότητες μέσα από τις οποίες γίνεται μια επισκόπηση των κοινωνικοοικονομικών και περιβαλλοντικών προκλήσεων που αντιμετωπίζει η ανθρωπότητα και διατυπώνονται προτάσεις για την αντιμετώπισή τους:

- 1. Κοινωνικές και οικονομικές διαστάσεις του περιβαλλοντικού προβλήματος:** Διεθνής συνεργασία, εξάλειψη της φτώχειας, έλεγχος του πληθυσμού κ.λπ. είναι μερικά από τα ζητήματα που αναλύονται στ' αυτήν την πρώτη ενότητα της Ατζέντα 21. Επιχειρείται μια βαθιά τομή στα μεγάλα κοινωνικά και οικονομικά προβλήματα της ανθρωπότητας, και στην προσπάθειά της να εγκαθιδρύσει μια νέα μορφή συνολικής συνεργασίας τόσο μεταξύ των εταίρων όσο και στην προοπτική μελλοντικού διαλόγου για υιοθέτηση κοινών στρατηγικών. Προβλέπονται οι απαραίτητες χρηματοοικονομικές πηγές ενίσχυσης των αναπτυσσόμενων χωρών και τέλος ενθαρρύνεται ο σχεδιασμός περιβαλλοντικών και αναπτυξιακών μακροοικονομικών πολιτικών.
- 2. Διατήρηση και διαχείριση των πόρων:** Η προστασία της ατμόσφαιρας, η βιώσιμη διαχείριση του εδάφους, η ερημοποίηση, η βιολογική ποικιλότητα, η διαχείριση των υδάτινων πόρων, η διαχείριση των στερεών αποβλήτων είναι μερικά μόνον από τα πεδία δράσεων τα όποια διαπραγματεύεται η δεύτερη ενότητα της Ατζέντα 21. Αναφέρεται σε δύο μεγάλες κατηγορίες ζητημάτων

για τα οποία θα πρέπει να προβλεφθούν δράσεις: α) την προστασία του περιβάλλοντος κατά ειδικές κατηγορίες (ατμόσφαιρα, έδαφος, νερά κλπ) και β) την προστασία από τοξικά απόβλητα και επικίνδυνες ουσίες.

3. Ενίσχυση του ρόλου μεγάλων κοινωνικών ομάδων: Η τρίτη ενότητα είναι αφιερωμένη στη ενίσχυση της συμμετοχής και του δυναμικού ρόλου μεγάλων κοινωνικών ομάδων (γυναίκες, παιδιά και νέοι κλπ) και των φορέων (μη κυβερνητικές οργανώσεις, τοπική αυτοδιοίκηση, εργατικά συνδικάτα, επιστημονική κοινότητα κλπ) στην οργάνωση και λήψη αποφάσεων.

4. Μέσα υλοποίησης: Το κείμενο της τέταρτης ενότητας είναι το μόνον που δεν υιοθετήθηκε στο σύνολό του στο προπαρασκευαστικό στάδιο της κατάρτισης των κειμένων της Ατζέντα 21 (Γρηγορίου, Σαμιώτης και Τσάλτας, 1993). Αφορούσε την υιοθέτηση στρατηγικών από τις κυβερνήσεις που θα στόχευαν στη βιώσιμη ανάπτυξη αλλά και στην ενίσχυση των αναπτυσσόμενων χωρών. Τα μέσα υλοποίησης που προτάθηκαν από αυτή την ενότητα της Ατζέντα 21 χωρίστηκαν σε οκτώ επιμέρους ομάδες:

α) *Χρηματοδότηση της βιώσιμης ανάπτυξης.* Το ετήσιο κόστος εφαρμογής των κατευθύνσεων της Ατζέντα 21 θα ανήρχετο σε 561,5 US\$. Σ' αυτό το ποσό δεν συμπεριλαμβανόταν η χρηματοδότηση μέτρων για τις μη κυβερνητικές οργανώσεις, τις επιχειρήσεις, τη βιομηχανία, τους αγρότες και τις δράσεις σχεδιασμού διεθνούς νομικού πλαισίου για τη βιώσιμη ανάπτυξη. Καθορίστηκε ότι το 0,7% του ΑΕΠ των συμβαλλομένων χωρών θα διατίθετο για αυτό το σκοπό και θα διαχειριζόταν από αξιόπιστες διεθνείς οικονομικές οργανώσεις.

β) *Μεταφορά Τεχνολογίας.* Η μεταφορά τεχνολογίας θα στηριζόταν στη συνεχή κατάρτιση και εκπαίδευση τεχνοκρατών, τεχνικών, διευθυντικών στελεχών, επιστημόνων, μηχανικών και εκπαιδευτών με σκοπό την προώθηση στις αναπτυσσόμενες χώρες σύγχρονων και εναλλακτικών παραγωγικών επιλογών.

γ) *Επιστήμη και βιώσιμη ανάπτυξη,* που αφορούσε στην ενίσχυση τριών γνωστικών πεδίων: επιστήμες υψηλής τεχνολογίας, περιβαλλοντικές και κοινωνικές επιστήμες και την εξέλιξη και εκμετάλλευση ιδιαίτερων εμπειρικών γνώσεων τοπικού και πολιτισμικού χαρακτήρα.

δ) Προώθηση της παιδείας, της δημόσιας ενημέρωσης και εκπαίδευσης, όλων των ηλικιών και κοινωνικών ομάδων γύρω από τα ζητήματα της βιώσιμης ανάπτυξης.

ε) Εθνικοί μηχανισμοί και διεθνής συνεργασία

στ) Διεθνείς θεσμικές διευθετήσεις

ζ) Διεθνείς νομικοί μηχανισμοί και μέσα

η) Πληροφόρηση για τη λήψη αποφάσεων.

3.2.3 Η Δήλωση Αρχών για τη Διαχείριση των Δασών

Η διακήρυξη αρχών για τη βιώσιμη διαχείριση των δασών, που δεν είναι νομικά δεσμευτική, ήταν "η πρώτη παγκόσμια κοινή συναίνεση" για τα δάση. Τα βασικά σημεία της, μεταξύ άλλων, αναφέρουν ότι «Όλες οι χώρες και κυρίως οι αναπτυγμένες πρέπει να κάνουν μια προσπάθεια να 'πρασινίσουν τον κόσμο' μέσα από την αναδάσωση και την προστασία των δασών», ότι «τα κράτη έχουν το δικαίωμα να αναπτύσσουν τα δάση τους ανάλογα με τις κοινωνικοοικονομικές τους ανάγκες» και ότι ειδικοί οικονομικοί πόροι πρέπει να παραχωρηθούν στις αναπτυσσόμενες χώρες για την καθιέρωση προγραμμάτων και την ενθάρρυνση παροχής οικονομικών, πολιτικών και κοινωνικών κινήτρων για την προστασία των δασών.

3.2.4 Οι συμβάσεις του Ρίο

Η Συνδιάσκεψη του Ρίο σε αντίθεση με τη Συνδιάσκεψη της Στοκχόλμης, η οποία περιορίστηκε στην υιοθέτηση μη υποχρεωτικών κειμένων, προχώρησε στην υπογραφή δύο συμβάσεων, δηλαδή νομικών κειμένων υποχρεωτικού χαρακτήρα: Τη Σύμβαση για τη Βιολογική Ποικιλότητα και τη Σύμβαση για την Αλλαγή του Κλίματος.

Α. Σύμβαση για τη Βιολογική Ποικιλότητα

Η βασική αρχή που διέπει τη Σύμβαση για τη Βιοποικιλότητα, είναι η διατήρηση των βιολογικών πηγών, και ιδιαιτέρως αυτών που είναι ζωτικής σημασίας για τα φυσικά οικοσυστήματα, εντός ενός δεσμευτικού πλαισίου παγκόσμιας συνεργασίας.

«Η βιολογική ποικιλότητα –η ποικιλία των ζώντων οργανισμών- είναι υψίστης σημασίας για λόγους οικολογικούς, γενετικούς, κοινωνικούς, οικονομικούς, επιστημονικούς, εκπαιδευτικούς, πολιτισμικούς, ψυχαγωγικούς και αισθητικούς (Σύμβαση για τη Βιολογική Ποικιλότητα: Προοίμιο). Μ' αυτά τα λόγια και τη διαπίστωση ότι ορισμένες ανθρώπινες δραστηριότητες μειώνουν την βιοποικιλότητα, ξεκινά το κείμενο της Σύμβασης του Ρίο. Από το προοίμιο της σύμβασης υπογραμμίζεται η ανάγκη ανάληψης δράσεων για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας και την παροχή ουσιαστικών επενδύσεων προς αυτήν την κατεύθυνση. Τα έθνη που υπέγραψαν τη σύμβαση, μεταξύ άλλων, οφείλουν:

- Να ελέγχουν τις δραστηριότητες που έχουν αρνητικές επιπτώσεις στη βιοποικιλότητα
- Να αναπτύξουν εθνικές στρατηγικές, σχεδιασμό και προγράμματα για τη διατήρηση και βιώσιμη χρήση της βιοποικιλότητας
- Να εισάγουν σε όλα τα πεδία σχεδιασμού πολιτικών την αρχή της διατήρησης της βιοποικιλότητας και της βιώσιμης χρήσης της.
- Να χρησιμοποιήσουν εκπαιδευτικά προγράμματα και προγράμματα πληροφόρησης ώστε να βοηθήσουν τους πολίτες να κατανοήσουν της σημασία της βιοποικιλότητας και την ανάγκη λήψης μέτρων για τη διατήρησή της.
- Να θεσπίσουν νόμους για την προστασία των σπανίων ειδών και να ορίσουν περιοχές πλήρους προστασίας
- Να αποκαταστήσουν τα υποβαθμισμένα οικοσυστήματα και να προωθήσουν την προστασία απειλούμενων ειδών
- Να καθιερώσουν μέσα ελέγχου του κινδύνου για τους οργανισμούς που τροποποιούνται γενετικά
- Να προωθήσουν τη δημόσια συμμετοχή σε προγράμματα διατήρησης της βιοποικιλότητας

- Να εμποδίσουν την εισαγωγή ξένων ειδών που μπορεί να απειλήσουν οικοσυστήματα, βιότοπους ή ενδημικά είδη.

Η παραδοσιακή γνώση και οι αυτόχθονες πληθυσμοί θα πρέπει να χρησιμοποιηθούν για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας. Η Σύμβαση, μεταξύ άλλων, αναφέρει:

- Οι συμβαλλόμενες χώρες οφείλουν να διευκολύνουν την πρόσβαση στους γενετικούς πόρους, και την περιβαλλοντικά ορθολογική χρήση τους
- Οι αναπτυσσόμενες χώρες θα πρέπει να έχουν πρόσβαση σε περιβαλλοντικές τεχνολογίες που θα εξυπηρετούν το στόχο της διατήρησης της βιοποικιλότητας και της βιώσιμης χρήσης της
- Οι αναπτυσσόμενες χώρες θα πρέπει να κατέχουν έναν ρόλο στη βιοτεχνολογική έρευνα
- Οι συμβαλλόμενες χώρες θα πρέπει να θέσουν όρους για την ασφαλή χρήση και διαχείριση των γενετικά τροποποιημένων οργανισμών

Η χρηματοδότηση των δράσεων που προβλεπόταν από την υπογραφή της Σύμβασης, θα προερχόταν από τις ανεπτυγμένες χώρες που υπέγραψαν την συνθήκη οι οποίες και θα παρείχαν οικονομική ενίσχυση στις αναπτυσσόμενες χώρες ώστε αυτές να εφαρμόσουν τους όρους της Σύμβασης.

Η βασική φιλοσοφία που διέπει τη Σύμβαση συνοψίζεται στην άποψη ότι ο βέλτιστος τρόπος προστασίας του συνόλου των ζώντων οργανισμών είναι η άμεση, και σε υλικό επίπεδο και σε επίπεδο πληροφορίας, σύνδεση της διατήρησης της βιοποικιλότητας με τις κοινωνικές και κρατικές δομές. Συχνά στο κείμενο αναφέρεται ο όρος βιώσιμη διαχείριση ή χρήση, που στην πραγματικότητα δεν είναι τίποτε άλλο από μια προσπάθεια ενσωμάτωσης της έννοιας της βιοποικιλότητας με οικονομικούς όρους. (Grubb et al., 1993). Το ουσιαστικό καθεστώς της Σύμβασης περιέχει δύο κατηγορίες ρυθμίσεων. Η πρώτη αφορά τις υποχρεώσεις των συμβαλλόμενων χωρών σχετικά με τη διατήρηση της βιοποικιλότητας και η δεύτερη έχει ως επίκεντρο τη δημιουργία ενός πλαισίου συνεργασίας μεταξύ των ανεπτυγμένων και αναπτυσσόμενων χωρών, όπου οι πρώτες οφείλουν να παράσχουν όλα τα απαραίτητα μέσα στις δεύτερες, αναδεικνύοντας ως κεντρικό στόχο την προστασία της βιοποικιλότητας στις χώρες της Νότου (δεδομένου ότι οι βιοποικιλότητα σ' αυτές τις

χώρες είναι σημαντικότερη και άρα χρήζει μεγαλύτερης προστασίας) (Σαμιώτης, 1993).

Οι δυνατότητες της Σύμβασης, πάντως, είναι μάλλον περιορισμένες. Υπάρχουν δύο κρίσιμα σημεία που υπονομεύουν την ισχύ της Σύμβασης. Το πρώτο είναι ότι δεν δίνει ικανοποιητικές λύσεις για το έλεγχο και περιορισμό των γενετικά τροποποιημένων οργανισμών (Johnson, 1993). Μέχρι και σήμερα δεν υπάρχει ένα παγκόσμιο δεσμευτικό πλαίσιο για την έρευνα και εφαρμογή της βιοτεχνολογίας, και μάλιστα κάτι τέτοιο δεν φαίνεται να συμβεί σύντομα, δεδομένου ότι οι ανεπτυγμένες χώρες (και κυρίως η ΗΠΑ με την ΕΕ) διαφοροποιούνται σημαντικά στη στάση τους έναντι αυτού του καίριου ζητήματος. Το δεύτερο είναι ότι ένα σημαντικό μέρος της παγκόσμιας βιοποικιλότητας, συμπεριλαμβανομένων όλων των σπάνιων και προς εξαφάνιση ειδών, δεν βρίσκονται υπό τη σκέπη της Σύμβασης.

Η Σύμβαση, πάντως, έθεσε τις βάσεις πάνω στις οποίες η διεθνής κοινότητα θα διαμόρφωνε στο μέλλον στρατηγικές και προγράμματα προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος. Ήδη στο Ναϊρόμπι της Κένυα τον Ιανουάριο του 1993, λίγους μήνες μετά το Ρίο, πραγματοποιήθηκε συνδιάσκεψη όπου ανακοινώθηκε η υπογραφή του κειμένου από 166 χώρες (οι ΗΠΑ είχαν ήδη σαφώς διαχωρίσει τη θέση τους) και η επικύρωση του από 6 από αυτές (Γρηγορίου, Σαμιώτης και Τσάλτας, 1993), ενώ μέσα στα επόμενα χρόνια συγκεντρώθηκαν οι απαραίτητες 30 επικυρώσεις (βάσει του Άρθρου 36 της Σύμβασης) και η Σύμβαση τέθηκε σε ισχύ.

Β. Σύμβαση –Πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών για την Κλιματική Αλλαγή

Το αρχικό κείμενο ήταν πολύ πιο φιλόδοξη από αυτό που τελικά επικυρώθηκε, μια και οι ΗΠΑ και ορισμένες από τις πετρελαιοπαραγωγές χώρες δεν δεσμεύτηκαν για την περαιτέρω λήψη μέτρων για τον περιορισμό της αέριας ρύπανσης. Έτσι η σύμβαση δεν κατάφερε να θέσει ποσοτικούς στόχους και δεσμευτικές προθεσμίες επίτευξής τους (Grubb et al., 1993). Οι περισσότερες, πάντως, από τις συμβαλλόμενες χώρες δεσμεύτηκαν να μειώσουν τα επίπεδα ατμοσφαιρικής ρύπανσης μέχρι το έτος 2002, στα επίπεδα του 1990. Εκατόν πενήντα τρία κράτη υπέγραψαν τη σύμβαση, και μετά το Ρίο ακολούθησαν ακόμη δεκαπέντε χώρες. Έτσι μέχρι τα μέσα του 1994 περισσότερες από 50 χώρες είχαν επικυρώσει τη Σύμβαση.

Η Σύμβαση –Πλαίσιο για την Κλιματική Αλλαγή είχε ως στόχο τη σύσταση θεσμικών και ανθρωπίνων δομών ενίσχυσης των χωρών, με σκοπό τον έλεγχο και περιορισμό του φαινομένου του θερμοκηπίου και των κλιματικών αλλαγών, όπως ήταν η Παγκόσμια Υπηρεσία Περιβάλλοντος (Global Environment Facility), και η Διεθνής Τράπεζα για την Ανικοδόμηση και την Ανάπτυξη (International Bank for Reconstruction and Development).

Με βάση το χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, η Σύμβαση επικύρωνε το δικαίωμα των συμβαλλομένων χωρών στην εκμετάλλευση των φυσικών τους πόρων, αλλά υπογράμμιζε και την ευθύνη τους στην εξασφάλιση δράσεων για τον έλεγχο και περιορισμό της προκαλούμενης (ιδιαίτερας της διασυνοριακής) ρύπανσης. Καλεί τις συμβαλλόμενες χώρες να καταβάλουν όλες τις δυνατές προσπάθειες για αποτελεσματική συνεργασία και συμμετοχή στην αντιμετώπιση των κλιματικών αλλαγών. Ο απώτερος στόχος ήταν η σταθεροποίηση, και εν καιρώ ο περιορισμός, της αέριας ρύπανσης που προκαλεί το φαινόμενο του θερμοκηπίου, σε τέτοια επίπεδα ώστε να μην διαταραχθεί περαιτέρω το παγκόσμιο κλιματικό σύστημα (Γρηγορίου, Σαμιώτης και Τσάλτας, 1993).

«...Η κατ' άτομο εκπομπές αέριας ρύπανσης είναι σχετικά χαμηλές στις αναπτυσσόμενες χώρες. Για αυτές τις χώρες η πρώτη και κυρίαρχη προτεραιότητα είναι η οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη, και η εξάλειψη της φτώχειας. Το μερίδιο των αναπτυσσόμενων χωρών στις παγκόσμιες εκπομπές αέριων ρύπων και η χρήση ενέργειας, θα αυξάνει προκειμένου να καλύψουν τις κοινωνικές και οικονομικές τους ανάγκες...» (Σύμβαση των Η.Ε. για την Κλιματική Αλλαγή: παράγραφος 3).

Οι ανεπτυγμένες χώρες καλούνται να ενισχύσουν τις αναπτυσσόμενες για την εφαρμογή των δεσμεύσεων της Σύμβασης:

- Παρέχοντας χρηματοδοτικούς πόρους και τεχνολογική βοήθεια στις αναπτυσσόμενες χώρες για τη ρύθμιση των εκπομπών αέριας ρύπανσης
- Ενισχύοντας τις χώρες που είναι ευάλωτες στις κλιματικές αλλαγές να ανταπεξέλθουν στην εφαρμογή της Σύμβασης.
- Παρέχοντας περιβαλλοντική τεχνολογία και το Know-How καθώς και την ανάπτυξη της τεχνολογίας στις αναπτυσσόμενες χώρες.

Όλες οι συμβαλλόμενες χώρες δεσμεύτηκαν:

- Να παρέχουν στοιχεία για τις εκπομπές αέριας ρύπανσης
- Να διαμορφώνουν, εφαρμόζουν, δημοσιεύουν και εκσυγχρονίζουν τακτικά τα εθνικά και περιφερειακά προγράμματα ελέγχου της αέριας ρύπανσης και μέτρα περιορισμού του φαινομένου του θερμοκηπίου
- Να προωθούν και διαχειρίζονται ορθά όλα τα συστήματα απορρόφησης των αερίων ρύπων όπως δάση, ωκεανοί κλπ
- Να συνεργάζονται για το σχεδιασμό μέτρων αντιμετώπισης των κλιματικών αλλαγών σε παράκτιες περιοχές, υδάτινους πόρους και τη γεωργία
- Να συνεργάζονται για την προστασία περιοχών ευάλωτων στις πλημμύρες, και την ξηρασία και ερημοποίηση, ιδιαίτερος στην Αφρική.
- Να ενημερώνουν τους πολίτες για τις κλιματικές αλλαγές και τις επιπτώσεις τους, και να προωθούν και να διευκολύνουν την συμμετοχή των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων

Στο τέλος η Σύμβαση αναφέρει: «...Αν και η κλιματική αλλαγή πρέπει να αντιμετωπιστεί, οι συμβαλλόμενες χώρες θα πρέπει επίσης να προωθήσουν ένα τέτοιο οικονομικό σύστημα που θα οδηγήσει στη βιώσιμη οικονομική μεγέθυνση και ανάπτυξη σε όλα τις χώρες, και ιδιαίτερος στις αναπτυσσόμενες. Μόνον έτσι οι αναπτυσσόμενες χώρες θα μπορέσουν να ανταπεξέλθουν στα προβλήματα της κλιματικής αλλαγής. Τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν για την κλιματική αλλαγή δεν θα πρέπει σε καμία περίπτωση να περιορίσουν το διεθνές εμπόριο...»

Το κείμενο της σύμβασης προσδιορίζει με σαφήνεια και αναγνωρίζει πλήρως της σημαντικότητα των κλιματικών αλλαγών που υφίσταται ο πλανήτης. Ωστόσο δεν θα μπορούσαμε να πούμε πως θέτει ρητές δεσμεύσεις και κατευθύνσεις ριζικών αλλαγών για τις στρατηγικές ανάπτυξης, δίνοντας σαφώς την «άδεια» στις αναπτυσσόμενες χώρες να εξασκήσουν το αναπτυξιακό τους δικαίωμα σύμφωνα με τα δοκιμασμένα πρότυπα. Παραδείγματος χάριν πουθενά στο κείμενο δεν υπάρχουν αναφορές για την ενδεχόμενη αποβιομηχάνιση των ανεπτυγμένων χωρών, ούτε τίθενται όρια και περιορισμοί για τη βιομηχανική δραστηριότητα. Αν και πρόκειται για μια δυναμική και πολλά υποσχόμενη πρόταση, σε καμία περίπτωση δεν μπορούμε να συζητάμε για

ένα ριζοσπαστικό κείμενο που δύναται να ταράξει τα θεμέλια των στρατηγικών οικονομικής ανάπτυξης (Grubb et al., 1993).

Ο τότε Γ.Γ. των Η.Ε. Μπούτρος Μπούτρος Γκάλι συνόψισε την κριτική του για την Σύμβαση λέγοντας πως «...η σύμβαση είναι πολύ λιγότερο από αυτό που ήλπιζαν ορισμένοι διαπραγματευτές, αλλά παρόλα αυτά περιέχει σημαντικές δεσμεύσεις και θα πρέπει να ενισχύεται συνεχώς με περισσότερα και ενημερωμένα επιστημονικά στοιχεία...».

3.2.5 Οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις

Η συνδιάσκεψη στο Ρίο όμως ήταν κάτι παραπάνω από μια διακυβερνητική σύνοδο. Περισσότερες από 1100 Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, κλήθηκαν επίσημα στο Ρίο, και περίπου 200 από αυτές, με τον ένα ή με τον άλλο τρόπο, επηρέασαν σημαντικά τα τελικά ψηφίσματα. Στο περιθώριο της επίσημης συνδιάσκεψης, οργανώθηκε ένα *Οικουμενικό Φόρουμ*, όπου συμμετείχαν 3718 ΜΚΟ από 153 χώρες. Το *Οικουμενικό Φόρουμ*, ήταν μια μίξη συνδιασκέψεων, συζητήσεων, καλλιτεχνικών εκδηλώσεων, εκθέσεων και διαφόρων events. Τα βασικά θέματα που συζητήθηκαν στην επίσημη συνδιάσκεψη συζητήθηκαν παράλληλα και στο *Φόρουμ*. Σε γενικές γραμμές οι ΜΚΟ είχαν την δυνατότητα να επιτύχουν να επιτύχουν πιο συγκεκριμένες και σαφείς συμφωνίες, από ότι οι διπλωμάτες στις επίσημες εργασίες.

Οι ΜΚΟ δημοσίευσαν (Παράρτημα) τις «εναλλακτικές» τους προτάσεις, σε μια προσπάθεια να επηρεάσουν τους επίσημους εκπρόσωπους των χωρών ώστε να μην συμπεριληφθούν ορισμένα τμήματα της Ατζέντα 21 στα επίσημα κείμενα της συνδιάσκεψης. Οι ΜΚΟ πίεζαν ώστε να δοθεί περισσότερη έμφαση στα περιβαλλοντικά ζητήματα και να υπάρξουν ρητές δεσμεύσεις προς αυτήν την κατεύθυνση. Τα μέτρα που προτάθηκαν ήταν πιο εκτεταμένα σε ότι αφορούσε τις δομικές και ριζικές αλλαγές των στρατηγικών ανάπτυξης αλλά και στα μέτρα ενίσχυσης και χρηματοδότησης προς τις αναπτυσσόμενες χώρες. Ωστόσο ακόμα και οι μη κυβερνητικές οργανώσεις ήταν διασπασμένες στις πιο μετριοπαθείς, όπως οι ΜΚΟ των ΗΠΑ, του Καναδά, της Ιαπωνίας και της Αυστραλίας, και στις Ευρωπαϊκές

των οποίων η ευαισθησία στα περιβαλλοντικά ζητήματα ήταν εντονότερη και πιο διεκδικητική (Grubb et al., 1993).

Η επικύρωση των διακηρύξεων του Ρίο ολοκληρώθηκε το Μάρτιο του 1994.

Κεφαλαίο 4^ο : Από το Ρίο στο Γιοχάνεσμπουργκ: η κρίσιμη δεκαετία

4.1 Τι άλλαξε μετά το Ρίο;

Αν και υπήρξε μεγάλη διαμάχη για τα αποτελέσματα του Ρίο, ειδικά μεταξύ των εκπροσώπων που θεώρησαν πως εθνικά, και όχι μόνον, οικονομικά συμφέροντα επηρέασαν σημαντικά της διαπραγματευτικές διαδικασίες, το Ρίο τουλάχιστον κατάφερε να θέσει στην ημερήσια διάταξη τα περιβαλλοντικά ζητήματα σε θέση σχεδόν ισότιμη με τα κοινωνικοοικονομικά.

Στο Κιότο της Ιαπωνίας το 1997, πραγματοποιήθηκε μια νέα παγκόσμια συνδιάσκεψη, υπό καθεστώς έντονου προβληματισμού και διεθνών αντιδράσεων. Το φάντασμα του Ρίο, και οι αποτυχία της παγκόσμιας κοινότητας να εφαρμόσει, ή τουλάχιστον να στραφεί προς την εφαρμογή, των δεσμεύσεων της Ατζέντα 21 και των αρχών του Ρίο, σηματοδότησε το κλίμα των διαπραγματεύσεων μεταξύ των χωρών που συμμετείχαν. Η βασική επιτυχία του Κιότο ήταν η δέσμευση των ανεπτυγμένων χωρών να μειώσουν τις εκπομπές ρύπων που εντείνουν το φαινόμενο του θερμοκηπίου κατά τουλάχιστον 5% σε σχέση με το 1990. Για το σκοπό αυτό συνέταξαν ένα πρωτόκολλο το οποίο παρέμεινε ουσιαστικά στα χαρτιά επί τρία χρόνια. Η συμφωνία του Κιότο και του Μπουένος Άιρες (1998) να μειώσουν τις εκπομπές αέριας ρύπανσης, έθετε την προϋπόθεση της συνεργασίας των αναπτυσσόμενων χωρών. Στο Κιότο εισήχθη ένα νέος όρος στις διεθνείς διαπραγματεύσεις για το περιβάλλον, που ήταν τα «δικαιώματα ρύπανσης». Κάθε χώρα, ανάλογα με τον βαθμό ανάπτυξης που είχε επιτύχει, θα μπορούσε να έχει ένα συγκεκριμένο μερίδιο στις παγκόσμιες εκπομπές αέριων ρύπων. Όλη η συζήτηση κινούνταν γύρω από την έννοια και τη χρήση των *οικολογικών καταβόθρων*, όπως αυτές είχαν οριστεί από τη Σύμβαση για την κλιματική αλλαγή (η φυσική δηλαδή ικανότητα των οικοσυστημάτων –κυρίως των δασών και των ωκεανών– να απορροφούν τους αέριους ρύπους) (Burroughs, 1997).

Το Νοέμβριο του 2000 έγινε μια αντίστοιχη διάσκεψη στη Χάγη που επρόκειτο να καταλήξει σε ένα τελικό κείμενο για την εφαρμογή του πρωτοκόλλου του Κιότο, αλλά κατέληξε σε διαπραγμάτευση αντικρουόμενων οικονομικών συμφερόντων και

αναζήτηση τεχνασμάτων. Ένα από τα τεχνάσματα που επινοήθηκαν στο Κιότο, και διαπραγματευόταν πλέον στη Χάγη, προσδιόριζε ακριβώς το είδος της συνεργασίας που απαιτούσαν οι ανεπτυγμένες χώρες από τις αναπτυσσόμενες. Η συνεργασία συνίστατο στην ενουκίαση ή ακόμα και εξαγορά των δικαιωμάτων ρύπανσης των αναπτυσσόμενων χωρών (πρόταση που προωθούνταν κυρίως από τις ΗΠΑ). Εν ολίγοις μια πλούσια χώρα θα είχε τη δυνατότητα να πληρώνει το δικαίωμα της να ρυπαίνει. Στη Χάγη οι ΗΠΑ υπέβαλαν μία πρόταση που περιελάμβανε και την άποψη ότι η αύξηση των οικολογικών καταβόθρων (π.χ. αύξηση των δασικών εκτάσεων) θα έδινε τη δυνατότητα για περαιτέρω αύξηση του μεριδίου στα δικαιώματα ρύπανσης. Προκειμένου, για παράδειγμα, να κερδίσουν περισσότερες μονάδες ρύπανσης, αρκετές χώρες θα δύναντο να ξεριζώσουν τα ήδη υπάρχοντα δάση, προκειμένου να τα αντικαταστήσουν με δέντρα που απορροφούν μεγαλύτερες ποσότητες ρύπων. Πρακτικά αυτό σήμαινε την μείωση κατά 5% των δεσμεύσεων των ΗΠΑ για περιορισμό των αέριων ρύπων. Η πρόταση των ΗΠΑ αγνοούσε τις προειδοποιήσεις των επιστημόνων ότι τα δάση σε ένα θερμότερο πλανήτη θα παρήγαγαν περισσότερο CO₂ απ' ότι O₂, στην πραγματικότητα δηλαδή μια αύξηση των δασικών εκτάσεων χωρίς περιορισμό των αέριων ρύπων θα ενέτεινε το φαινόμενο του θερμοκηπίου. Οι ΗΠΑ αμφισβήτησαν αυτές τις επιστημονικές προβλέψεις, στηριζόμενες σε ένα άρθρο της Σύμβασης για την Κλιματική Αλλαγή που ανέφερε πως η έλλειψη πλήρους επιστημονικής τεκμηρίωσης συνιστά λόγο αναστολής ανάληψης δράσεων για την κλιματική αλλαγή. Μέρος της πρότασης των ΗΠΑ, τελικώς, απερρίφθη, κυρίως λόγω αντιδράσεων από την Ε.Ε. και η συνδιάσκεψη της Χάγης, όπως ήταν αναμενόμενο, κατέληξε σε φιάσκο.

Η διεθνής κοινότητα παζάρεψε τις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης, κλείνοντας τα μάτια στη θεμελιώδη αρχή που επέτασσε την παγκόσμια μείωση της κατανάλωσης των φυσικών πόρων.

4.2 Τα αποτελέσματα της Συνδιάσκεψης του Κιότο

Τα συμβαλλόμενα μέρη της Σύμβασης –Πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών για την Κλιματική Αλλαγή αποφάσισαν στην τέταρτη συνεδρίαση τους, στο Βερολίνο το Μάρτιο του 1995, τη διαπραγμάτευση ενός Πρωτοκόλλου που να περιλαμβάνει μέτρα

μείωσης των εκπομπών αέριας ρύπανσης στις ανεπτυγμένες χώρες, για την περίοδο μετά το 2000. Κατόπιν μακρών εργασιών και σκληρών διαπραγματεύσεων, θεσπίστηκε στο Κιότο στις 10 Δεκεμβρίου 1997 το Πρωτόκολλο του Κιότο. Το Πρωτόκολλο του Κιότο δημιουργούσε την υποχρέωση των συμβαλλομένων χωρών να μειώσουν τις εκπομπές ρύπων που εντείνουν το φαινόμενο του θερμοκηπίου κατά τουλάχιστον 5% σε σχέση με το 1990.

Μια από τις πιο αμφιλεγόμενες συμφωνίες του Πρωτοκόλλου, όπως αναφέραμε και προηγουμένως, ήταν αυτή που επέτρεπε στις χώρες που το υπέγραφαν να εμπορεύονται μεταξύ τους τα δικαιώματα ρύπανσης (άρθρο 17). Έτσι τέθηκαν οι βάσεις για την εμπορική εκμετάλλευση των ρύπων ή καλύτερα την εκμετάλλευση ακόμη μια φορά, των αναπτυσσόμενων χωρών από τις ανεπτυγμένες.

Εάν, δηλαδή, μία χώρα του Τρίτου Κόσμου κατόρθωνε να περιορίσει τις εκπομπές επικίνδυνων ρύπων κατά 10% χαμηλότερα απ' ό,τι προέβλεπε το Πρωτόκολλο, θα μπορούσε να πουλήσει αυτές τις μονάδες ρύπανσης σε μία αναπτυγμένη χώρα, η οποία θα επιθυμούσε να αυξήσει ή να διατηρήσει την παραγωγή της. Σε αυτό το πλαίσιο ανταλλαγής, άλλωστε, και ύστερα από συμφωνία με την ΕΕ (που υποσχέθηκε να μειώσει τα "αέρια του θερμοκηπίου" κατά 8%) η Ελλάδα πέτυχε να της επιτραπεί αύξηση των εκπομπών κατά 25%.

Για παράδειγμα μία χώρα μπορεί να αγοράσει απευθείας μονάδες ρύπανσης από κάποια άλλη χώρα, η οποία (συνήθως, λόγω βιομηχανικής αδυναμίας) βρίσκεται κάτω από τα όρια ρύπανσης που θέτει το Πρωτοκόλλο του Κιότο. Έτσι η κυβέρνηση μιας ανεπτυγμένης χώρας μπορεί να χρηματοδοτήσει, παραδείγματος χάριν, κατασκευές ηλιακών συσσωρευτών σε ένα κράτος στην Αφρική, (οπότε θα μειωθούν οι ρύποι στη χώρα αυτή), χωρίς να μειώσει ούτε στο ελάχιστο τις εκπομπές ρύπων στο εσωτερικό της χώρας. Η ουσία της σχετικής ρύθμισης στηρίζεται στο γεγονός ότι, για τις βιομηχανίες του Βορρά, είναι πολύ οικονομικότερο να μειώσουν τη ρύπανση των "πρωτόγονων" βιομηχανιών του Νότου, μεταφέροντας εκεί νέα τεχνολογία και τεχνογνωσία (κάτι που θα έκαναν, ούτως ή άλλως, στο πλαίσιο των αναπτυξιακών δεσμεύσεών τους για την εφαρμογή της Ατζέντα 21).

Η ιδέα της αγοραπωλησίας μονάδων ρύπανσης φάνταζε τόσο προσοδοφόρα, ώστε μία σειρά διεθνών Οργανισμών εξέφρασε ενδιαφέρον για την εκμετάλλευσή τους.

Μεταξύ αυτών, η Παγκόσμια Τράπεζα που συνέστησε ειδικό ταμείο (Carbon Investment Fund) και η Ασιατική Τράπεζα Ανάπτυξης, ενώ εκ μέρους του ΟΗΕ ενδιαφέρον εκδήλωσε το Πρόγραμμα για το Περιβάλλον (UNEP), το Συμβούλιο για το Εμπόριο και την Ανάπτυξη (UNCTAD) και το Πρόγραμμα Ανάπτυξης (UNDP). Οι Οργανισμοί αυτοί είχαν ως σκοπό, να λειτουργήσουν ως μεσάζοντες ανάμεσα στις αναπτυσσόμενες χώρες του Νότου, οι οποίες θα πωλούσαν δικαιώματα ρύπανσης, και στις βιομηχανικά αναπτυγμένες χώρες του Βορρά που θα τα αγόραζαν. Οι πρώτες χώρες που ενδιαφέρθηκαν να πωλήσουν δικαιώματα, ήταν οι χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, οι οποίες, στις αρχές της δεκαετίας του 1990, παρουσίασαν δραστική μείωση της βιομηχανικής παραγωγής, σε σχέση με την περίοδο όπου υπογραφόταν το Πρωτόκολλο του Κιότο, και συνεπώς, είχαν πλεόνασμα μονάδων ρύπανσης, το οποίο μπορούν να εμπορευθούν. Την ίδια ώρα και, ενώ δεν είχε διευκρινιστεί ακόμη το νομικό και εμπορικό καθεστώς των συνδιαλλαγών, η Κόστα Ρίκα έχει, ήδη, αποκομίσει 3 εκατομμύρια δολάρια, από την πώληση μονάδων ρύπανσης.

Οι Δεσμεύσεις που απορρέουν από το πρωτόκολλο του Κιότο αφορούν στις εκπομπές έξι αερίων που εντείνουν το φαινόμενο του θερμοκηπίου:

1. του διοξειδίου του άνθρακα (CO_2)
2. του μεθανίου (CH_4)
3. του πρωτοξειδίου του αζώτου (N_2O)
4. των υδροφθορανθράκων (HFC)
5. των υπερφθοριωμένων υδρογονανθράκων (PFC), και
6. του εξαφθοριούχου θείου (SF_6).

Το Πρωτόκολλο του Κιότο περιλαμβάνει δεσμευτικούς και ποσοτικοποιημένους στόχους περιορισμού και μείωσης αυτών των αερίων. Οι συμβαλλόμενες χώρες δεσμεύονται να μειώσουν τις εκπομπές αυτών των αερίων κατά 5% τουλάχιστον σε σύγκριση με τα επίπεδα του 1990, την περίοδο 2008-2012. Για το διάστημα μέχρι το 2008 οι συμβαλλόμενες χώρες δεσμεύονται για την επίτευξη προόδου, σε σχέση με τα επίπεδα ρύπανσης του 1997, και ανά πάσα στιγμή είναι υποχρεωμένες να προσκομίζουν σχετικές αποδείξεις.

Για την επίτευξη των παραπάνω στόχων, το Πρωτόκολλο προτείνει μια σειρά μέτρων:

- ενίσχυση ή θέσπιση εθνικών πολιτικών μείωσης των εκπομπών αέριων ρύπων (αύξηση της αποδοτικότητας στη χρήση ενέργειας, ανάπτυξη ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, προστασία των δασών κλπ)
- συνεργασία μεταξύ των συμβαλλομένων χωρών (ανταλλαγή πληροφοριών, μεταφορά τεχνολογίας, συντονισμό εθνικών πολιτικών, από κοινού εφαρμογή νέων στρατηγικών ανάπτυξης κλπ)

Το αργότερο ένα χρόνο μετά την επικύρωση του Πρωτοκόλλου, οι συμβαλλόμενες χώρες είναι υποχρεωμένες να θεσπίζουν ένα εθνικό πρόγραμμα υπολογισμού των ανθρωπογενών εκπομπών καθώς και τη δυνατότητα απορρόφησης από τις οικολογικές καταβόθρες, όλων των αερίων που δεν ελέγχονται από το Πρωτόκολλο του Μόντρεαλ (το Πρωτόκολλο του Μόντρεαλ υπεγράφη στο Μόντρεαλ του Καναδά στις 11-9-1987, και αφορούσε στον περιορισμό των ουσιών που καταστρέφουν τη στοιβάδα του όζοντος).

Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα επικύρωσε το Πρωτόκολλο του Κιότο στις 29 Απριλίου 1998. Στο Μαρακές (29 Οκτωβρίου – 9 Νοεμβρίου 2001) οι συμβαλλόμενες χώρες διευθέτησαν τις τελευταίες λεπτομέρειες του Πρωτοκόλλου. Η Διακήρυξη του Μαρακές τόνισε την προτεραιότητα που πρέπει να δοθεί στην ανάληψη δράσεων για την κλιματική αλλαγή, και υπογράμμισε την ανάγκη εναρμόνισης και συντονισμού των δεσμεύσεων του Κιότο με τις Συμβάσεις του Ρίο. Το Δεκέμβριο του 2001 του Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Laeken, επιβεβαίωσε την πρόθεση της Ε.Ε. για την εφαρμογή του Πρωτοκόλλου πριν από την Παγκόσμια Συνδιάσκεψη για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη του Γιοχάνεσμπουργκ το 2002. Μέχρι και σήμερα οι ΗΠΑ δεν έχουν επικυρώσει στο σύνολό του το Πρωτόκολλο του Κιότο.

4.3. Μέσα και Εργαλεία Εφαρμογής της Ατζέντα 21

4.3.1 Νομοθετικά Εργαλεία

Από το 1992 και μετά έχουν συντελεστεί θεμελιώδεις οργανωτικές και νομοθετικές αλλαγές που αντικατοπτρίζουν την πραγματική, τουλάχιστον σε θεσμικό επίπεδο, πρόοδο που έχει σημειωθεί για την εφαρμογή των αρχών του Ρίο. Νέες συμβάσεις και

πρωτόκολλα, έχουν θεσπιστεί, υπογραφεί και επικυρωθεί την τελευταία δεκαετία. Οι συμβάσεις αυτές σε συνδυασμό με τις μη υποχρεωτικού χαρακτήρα διεθνείς συμφωνίες και τους μηχανισμούς που έχουν οικοδομηθεί μετά το Ρίο, έχουν διαμορφώσει ένα διεθνές νομοθετικό πλαίσιο που υποστηρίζει την εφαρμογή της Ατζέντα 21. Ωστόσο η δημιουργία και υιοθέτηση εθνικού επιπέδου θεσμικών και νομοθετικών πλαισίων έχει αντιμετωπίσει πολλές δυσκολίες, απαιτεί τεράστιο οικονομικό κόστος και ήταν εξαιρετικά χρονοβόρες.

Ενώ οι χώρες θα πρέπει να συμμορφωθούν με τις συνεχώς αυξανόμενες υποχρεώσεις και δεσμεύσεις έναντι των διεθνών συμφωνιών, υπάρχει συχνά ένα τεράστιο κενό στο συντονισμό και στην ενσωμάτωση τους στις εθνικές πολιτικές και στο εθνικό Δίκαιο των χωρών. Επιπλέον σε πολλές περιπτώσεις η ανάληψη δράσεων δεν συνδέονται άμεσα με τις οικονομικές και εμπορικές πολιτικές και τις χρηματοδοτικές στρατηγικές.

Σε εθνικό επίπεδο υπάρχουν δύο γενικές κατευθύνσεις νομοθετικών πλαισίων που συνδέονται με τη βιώσιμη ανάπτυξη.

1. εμπλουτισμός των υφιστάμενων νομοθετικών πλαισίων με ρυθμίσεις και μέτρα που σχετίζονται έμμεσα ή άμεσα με τον τομέα του περιβάλλοντος
2. η δημιουργία εντελώς νέας νομοθεσίας που εναρμονίζεται με το υπάρχον νομοθετικό πλαίσιο

Ωστόσο η απουσία μιας συγκροτημένης περιβαλλοντικής νομοθεσίας και πολιτικής, και θεσμικών διευθετήσεων παραμένει μια σοβαρότατη ανεπάρκεια των περισσότερων χωρών. Έστω, απλώς και για τον σαφή προσδιορισμό και ορισμό των περιβαλλοντικών προβλημάτων απαιτείται σε πολλές περιπτώσεις νομοθετική αναδιαμόρφωση, η οποία με τη σειρά της απαιτεί ένα εξειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό. Πολύ λίγες από τις αναπτυσσόμενες χώρες έχουν το κατάλληλο ανθρώπινο δυναμικό για να προχωρήσουν σε εκσυγχρονισμό των νομοθετικών τους πλαισίων.

Ένα επιπλέον πρόβλημα που καλείται να αντιμετωπίσει η αναδιαμόρφωση των νομοθετικών ρυθμίσεων στην προσπάθειά τους να συμμορφωθούν με τις διεθνείς συμφωνίες, είναι αυτή καθεαυτή η περιπλοκότητα και αλληλοκάλυψη που πολλές φορές παρουσιάζουν μεταξύ τους οι διεθνείς συμβάσεις, καθώς και οι εθνικού και

διεθνούς επιπέδου δεσμεύσεις. Η έλλειψη συντονισμού μεταφράζεται συχνά σε κενό αποτελεσματικότητας μεταξύ της υιοθέτησης των διεθνών συμφωνιών και εφαρμογής τους.

4.3.2 Εθνικές Στρατηγικές για τη Βιώσιμης Ανάπτυξη (ΕΣΒΑ)

Οι ΕΣΒΑ είναι τα βασικά εργαλεία που προβλέφθηκαν για την εισαγωγή της βιώσιμης ανάπτυξης στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Θεωρητικά, αυτές οι ΕΣΒΑ θα έπρεπε να είναι η πρακτική εφαρμογή της Ατζέντα 21. Ένα από τα προβλήματα είναι οι ανεπτυγμένες και οι αναπτυσσόμενες χώρες βρισκόντουσαν μεταξύ τους σε πολύ διαφορετικό επίπεδο αναφορικά με το σχεδιασμό περιβαλλοντικής πολιτικής. Οι ΕΣΒΑ θα έπρεπε να είναι ευέλικτες σε ενδεχόμενες αλλαγές των παγκόσμιων οικονομικών, κοινωνικών και πολιτικών συνθηκών. Προκειμένου, δε να έχουν την ανταπόκριση των πολιτών, θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τους τη συμμετοχή των και εμπλοκή κοινωνικών ομάδων σε όλα τα επίπεδα σχεδιασμού και εφαρμογής.

Σύμφωνα με τις απολογιστικές αναφορές των χωρών που δεσμεύονται από την Ατζέντα 21, περίπου 85 χώρες έχουν αναπτύξει κάποιου είδους εθνική στρατηγική για τη βιώσιμη ανάπτυξη, αν και η φύση και η αποτελεσματικότητα των στρατηγικών αυτών ποικίλει από χώρα σε χώρα.

Τα ΕΣΒΑ μπορούν να διαχωριστούν σε δύο βασικές κατηγορίες:

1. στρατηγικές που επεμβαίνουν και αφορούν σε συγκεκριμένους τομείς αναλαμβάνουν συγκεκριμένες δράσεις όπως είναι η διαχείριση δασών και παράκτιων περιοχών, ο τουρισμός, η γεωργία κλπ. Οι τομεακές αυτές στρατηγικές συχνά ενσωματώνονται στα πενταετή αναπτυξιακά προγράμματα.
2. σχέδια που επιχειρούν μια πιο ευρεία, συνολική και πολύπλευρη προσέγγιση, όπως είναι ο σχεδιασμός στρατηγικών βιωσιμότητας, η διαμόρφωση περιβαλλοντικής πολιτικής κλπ

Η καθιέρωση σε ορισμένες χώρες θεσμικών δομών, όπως εθνικά συμβούλια για τη βιώσιμη ανάπτυξη και διυπουργικές επιτροπές έχουν σημαντικό αντίκτυπο στη διαμόρφωση και εποικοδόμηση ΕΣΒΑ.

Η UNEP συνεχίζει να παρέχει στις αναπτυσσόμενες και πρώην κομμουνιστικές χώρες, πολιτικές, νομικές και τεχνικές συμβουλές και υπηρεσίες. Περισσότερες από 100 χώρες έχουν δεχθεί συμβουλευτικές υπηρεσίες από το Ρίο και εντεύθεν. Τα τελευταία χρόνια, οι ιδιωτικές εταιρίες συμβούλων κατέχουν όλο και πιο αναβαθμισμένο συμβουλευτικό ρόλο για το σχεδιασμό των ΕΣΒΑ.

Η Επιτροπή για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη θα πρέπει να εκμεταλλευθεί το ρόλο των ΕΣΒΑ, ώστε να έχει στα χέρια της ένα εργαλείο αξιολόγησης την πρόοδο των χωρών των Η.Ε. στην εφαρμογή της Ατζέντα 21.

4.3.3 Χρηματοδότηση για την εφαρμογή της Ατζέντα 21

Η ίδια η Ατζέντα 21 προέβλεπε και απαιτούσε την ανάπτυξη χρηματοδοτικών μηχανισμών που θα διευκόλυναν και θα προωθούσαν την εφαρμογή της.

Ωστόσο τα τελευταία χρόνια οι συνολικοί χρηματοδοτικοί πόροι ενίσχυσης προς τις αναπτυσσόμενες χώρες ακολουθούν πτωτικές τάσεις. Από 58,3 δις δολάρια που ήταν το 1992 μειώθηκαν στο 53,1 δις δολάρια το 2000. Το μέγεθος των συνολικών χρηματοδοτικών ενισχύσεων, ως ποσοστό του ΑΕΠ, από τις ανεπτυγμένες προς τις αναπτυσσόμενες χώρες, ελαττώθηκε από το 0,35% του ΑΕΠ που ήταν το 1992 στο 0,22% το 2000. Μόνον πέντε χώρες (Δανία, Λουξεμβούργο, Νορβηγία, Ολλανδία, Σουηδία) προσεγγίζουν ή ξεπερνούν το 0,7% του ΑΕΠ, που ήταν ο στόχος που είχε τεθεί μέχρι το 2000.

Αλλαγές έχουν συμβεί και στην κατανομή μεταξύ των αποδεκτών της οικονομικής βοήθειας. Διαπιστώθηκε πως μόνον ορισμένες χώρες εκμεταλλεύονταν αποτελεσματικά τις ενισχύσεις που δέχονταν, και το αποτέλεσμα αυτής της διαπίστωσης ήταν να επιτελεσθούν αιχμηρές περικοπές στα προγράμματα οικονομικής βοήθειας. Οι περισσότερες χώρες υπέστησαν μια μείωση της τάξης του 25%, για ορισμένες χώρες της Αφρικής οι περικοπές έφτασαν το 50%.

Τη συνολική τάση ακολούθησαν και οι χρηματοδοτικές ενισχύσεις για την εφαρμογή της Ατζέντα 21 και τη βιώσιμη ανάπτυξη, που το 1996 άγγιζαν ως ποσοστό της συνολικής οικονομικής βοήθειας προς τις αναπτυσσόμενες χώρες το 25%, και το 2000 μόλις το 17%.

Η δεκαετία του '90 γνώρισε τη ραγδαία αύξηση των αμέσων ξένων επενδύσεων, καθώς και τη τεράστια άνοδο διακίνησης ξένου κεφαλαίου. Η συνεχής αύξηση της ροής του κεφαλαίου, και η οικονομική αβεβαιότητα που πολλές φορές προκαλεί το γεγονός αυτό, έχει οδηγήσει τις εθνικές κυβερνήσεις στη λήψη μέτρων για την προώθηση μακροοικονομικής σταθερότητας και την απελευθέρωση των χρηματοοικονομικών αγορών. Ωστόσο σε μια σειρά από αναπτυσσόμενες χώρες, η απελευθέρωση του εμπορίου και των χρηματοοικονομικών αγορών, έχουν υπονομεύσει την εγχώρια παραγωγή και την ανταγωνιστικότητα και έχουν αυξήσει την οικονομική αστάθεια, προκαλώντας ανυπέρβλητα εμπόδια στην οικονομική ανάπτυξη, και ειδικότερα στον τομέα των εξαγωγών και την εισροή ξένων επενδύσεων.

4.3.4 Η Παγκόσμια Υπηρεσία Περιβάλλοντος (Global Environmental Facility, GEF)

Το 1991, ένα χρόνο πριν τη συνδιάσκεψη του Ρίο, η Παγκόσμια Τράπεζα και ο ΟΗΕ δημιούργησαν έναν διεθνή χρηματοδοτικό οργανισμό: την Παγκόσμια Υπηρεσία Περιβάλλοντος (GEF). Η GEF σχεδιάστηκε για να παρέχει στις αναπτυσσόμενες, κυρίως, χώρες επιπρόσθετη οικονομική ενίσχυση προκειμένου οι χώρες αυτές να ανταπεξέλθουν στην αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών τους προβλημάτων, αλλά και στην ανάληψη δράσεων για τη βιώσιμη ανάπτυξή τους. Η δημιουργία ενός τέτοιου χρηματοδοτικού οργανισμού προέκυψε από την ανάγκη παροχής στις αναπτυσσόμενες χώρες μέσων αντιμετώπισης των επιπτώσεων από την προσπάθεια εκβιομηχάνισής τους. Το 1992, αμέσως μετά τις χρηματοδοτικές κατευθύνσεις που ορίστηκαν από τα κείμενα του Ρίο, η GEF αναδείχθηκε ως ο βασικός οργανισμός διαχείρισης των χρηματοδοτήσεων για την εφαρμογή των άρθρων της Ατζέντα 21 (Johnson, 1993).

Όπως και οι περισσότεροι χρηματοδοτικοί οργανισμοί η GEF ελέγχεται και επηρεάζεται από τις χώρες που παρέχουν τους χρηματοδοτικούς πόρους και συνεπώς οι εκπρόσωποι των ανεπτυγμένων χωρών κατέχουν στη GEF τις θέσεις –κλειδιά

Η GEF, μεταξύ άλλων, είχε ως σκοπό να καλύψει το κόστος που θα προέκυπτε από την επιλογή εφαρμογής περιβαλλοντικών μεθόδων παραγωγής έναντι άλλων «παραδοσιακών», αλλά φθηνότερων, μεθόδων (Johnson, 1993). Παραδείγματος χάριν η αλλαγή στις υποδομές παραγωγής ενέργειας λόγω αντικατάστασης της χρήσης άνθρακα από φυσικό αέριο, με σκοπό τη μείωση της εκπομπής CO₂, θα έπρεπε να (συν)χρηματοδοτηθεί από τη GEF.

Η GEF κατάφερε μέσα σε διάστημα τριών ετών ('92 –'95) να κατανείμει περίπου 342 εκατ. δολάρια. Ωστόσο τα αποτελέσματα από τη διάθεση αυτών των χρηματοδοτήσεων δεν κρίνονται αρκούντως σημαντικά.

4.3.5 Ο ρόλος του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου και της Επιτροπής για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου (World Trade Organization) και η Επιτροπή για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (Commission for Sustainable Development) είναι δύο διεθνείς οργανισμοί που έχουν επιφορτιστεί με την ευθύνη του σχεδιασμού και της εφαρμογής στρατηγικών για την εξάλειψη των οικονομικών ανισοτήτων και τη βιώσιμη ανάπτυξη.

A. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου

Παρόλο που ο ΠΟΕ δεν έχει την αρμοδιότητα και την ευθύνη εφαρμογής της Ατζέντα 21, ο ρόλος του στην επίτευξη των επιταγών του Ρίο, παραμένει κρίσιμος, κυρίως λόγω της τεράστιας επιρροής του στις στρατηγικές ανάπτυξης και εμπορίου. Η «Αναφορά των Ηνωμένων Εθνών για το Εμπόριο και την Ανάπτυξη» (1999) υπογραμμίζει τον καθοριστικό, και πολλές φορές ανασταλτικό ρόλο του ΠΟΕ. «...οι αναπτυσσόμενες χώρες αγωνίζονται σκληρά και με αξιοσημείωτο κόστος για την πορεία τους προς ένα μοντέλο βιώσιμης ανάπτυξης, αλλά δυστυχώς έχουν καταφέρει πολύ λίγα κυρίως λόγω των έντονων οικονομικών ανισοτήτων...» Ενώ ο Βορράς έχει

την πρόθεση να προωθήσει τις απαραίτητες αλλαγές που θα οδηγήσουν στην καθιέρωση εργατικών δικαιωμάτων και στην αύξηση των ημερομισθίων στις αναπτυσσόμενες χώρες, ο Νότος, υπό μία έννοια, προσπαθεί να διατηρήσει αυτές τις ανισότητες, θεωρώντας πως με αυτόν τον τρόπο αυξάνεται η ανταγωνιστικότητά του έναντι των αγορών των ανεπτυγμένων χωρών.

Εάν λοιπόν δεν μπορεί να υπάρξει μια στοιχειώδης σύμπνοια στην προσπάθεια ρύθμισης του διεθνούς εμπορίου με στόχο την άμβλυνση των ανισοτήτων, μπορεί να φανταστεί κανείς το μέγεθος των συγκρούσεων και των αντιπαραθέσεων σε ότα αφορά τις συμφωνίες για τα περιβαλλοντικά ζητήματα. Τέτοιες συγκρούσεις μπορεί να προκαλούνται από αυτές καθαυτές τις αντιφάσεις που προκύπτουν μεταξύ εμπορικών και περιβαλλοντικών συμφωνιών, όπως για παράδειγμα η ανάγκη περιορισμού των εμπορικών συναλλαγών για την αποκομιδή περιβαλλοντικών οφειλών. Παραμένει, συνεπώς, εξαιρετικά δύσκολο για τις εθνικές κυβερνήσεις να βρουν ένα πλαίσιο συμφωνίας ώστε τα περιβαλλοντικά ζητήματα να ενσωματωθούν στην ερμηνεία και εφαρμογή των διεθνών συμβάσεων του ΠΟΕ. Ο ρόλος, λοιπόν, του ΠΟΕ θα πρέπει να στραφεί στην προσπάθεια αποσαφήνισης και συμβιβασμού ακριβώς τέτοιων συγκρούσεων (Anderson and Blackhurst, 1992). Αποτελεί, δε, το χώρο διαπραγμάτευσης μέσα στον οποίο θα καθοριστούν και θα διαμορφωθούν οι απαραίτητες δομές για την επίτευξη συμβιβασμών και της καθιέρωσης διεθνών οικονομικών και εμπορικών κανόνων. Έστω και αν ο ΠΟΕ δεν έχει καμία άμεση εξουσιοδότηση και αρμοδιότητα για την εφαρμογή της Ατζέντα 21, οι αποφάσεις του και οι συμφωνίες που επιτυγχάνονται στα πλαίσια των διαδικασιών του, παίζουν καθοριστικό ρόλο στο κατά πόσον τα πρότυπα κατανάλωσης θα αλλάξουν ριζικά σύμφωνα με τις επιταγές της βιώσιμης ανάπτυξης.

Στη διάσκεψη του ΠΟΕ στο Σιάτλ, το Νοέμβριο και το Δεκέμβριο του 1999, υπήρξε η εκ των προτέρων πρόθεση να τεθούν στην ημερήσια διάταξη περιβαλλοντικά ζητήματα σε συσχετισμό με τις αποφάσεις και τις τάσεις που έπρεπε να καθοριστούν για το διεθνές εμπόριο. Πρόοδος ωστόσο σημειώθηκε μόνο σε δύο περιβαλλοντικούς τομείς που ήταν:

- η αύξηση και ελεύθερη διακίνηση της περιβαλλοντικής τεχνολογίας, καθώς και

- η προώθηση περιβαλλοντικών μεθόδων παραγωγής, πάντοτε στα πλαίσια της ελεύθερης αγοράς και της φιλελεύθερης οικονομίας.

Οι συμμετέχουσες χώρες στη διάσκεψη του Σιάτλ συμφώνησαν πως υπάρχει συσχετισμός μεταξύ της αποτελεσματικότητας της ελεύθερης οικονομίας και της αποδοτικότερης διαχείρισης και κατανομής των φυσικών πόρων. Οι ΗΠΑ είχαν ήδη προετοιμάσει έναν κατάλογο προς συζήτηση ζητημάτων, που συμπεριλήφθη, βεβαίως, στον κύκλο διαπραγματεύσεων της διάσκεψης. Ο κατάλογος αυτός περιελάμβανε:

- την εξασφάλιση και πλήρη συμμόρφωση με τις υπάρχουσες συμφωνίες, με στόχο τη διευκόλυνση της πρόσβασης των αμερικανών προμηθευτών στη παγκόσμια αγορά, και θα προωθούσαν τη διεθνή ανταγωνιστικότητα
- την προώθηση, στο διεθνές εμπόριο, ηλεκτρονικών μεθόδων διαπραγμάτευσης και διακίνησης προϊόντων κοκ.

Οι θέσεις των ΗΠΑ συνοψίζονταν στη άποψη πως η υφιστάμενη κατάσταση έχει εξασφαλίσει ένα δίκαιο και ανοιχτό σύστημα εμπορικών συναλλαγών, δίνοντας τη δυνατότητα στους αμερικανούς να επιτύχουν υψηλότερη παραγωγικότητα και ανταγωνιστικότητα έναντι των άλλων χωρών, και πως κάτι τέτοιο θα έπρεπε να εξασφαλισθεί και στις επόμενες γενιές. Πίσω από αυτή την προσέγγιση κρύβεται βεβαίως η πρόθεση για αύξηση της παραγωγής και της κατανάλωσης. Οι ΗΠΑ δεν ήταν μόνες στην προσπάθεια επικράτησης αυτών των θέσεων. Οι αναπτυσσόμενες χώρες, όπως άλλωστε είχαν καταστήσει σαφές και από τη διακήρυξη στο Πεκίνο το 1991, βρίσκονταν στο πλευρό το ΗΠΑ. Οι αναπτυσσόμενες χώρες συμφώνησαν στην ανάγκη της προστασίας του περιβάλλοντος, αλλά σε καμία περίπτωση δεν ήταν διατεθειμένες να πληρώσουν το τίμημα της αναπτυξιακής του στασιμότητας.

Θα μπορούσαμε να πούμε πως, θεωρητικά τουλάχιστον, η θέσεις που εξήχθησαν στο Σιάτλ, δεν απέχουν μακράν των επιταγών του Ρίο, μια και οι έννοιες της ορθής και αποτελεσματικής διαχείρισης των φυσικών πόρων, ως ένα βαθμό, κατοχυρώθηκαν.

Ίσως τελικά σ' αυτό που έχει αποτύχει η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης, και οι θιασώτες της, είναι να αποδείξουν και να πείσουν με σαφή επιχειρήματα και απτές

προτάσεις πως η βιώσιμη ανάπτυξη είναι εφικτή και δεν συνεπάγεται παραχωρήσεις στην κοινωνική και οικονομική ευημερία.

Β. Η Επιτροπή για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη

Η Επιτροπή για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη δημιουργήθηκε στο Ρίο προκειμένου να καλύψει το θεσμικό κενό σε επίπεδο διεθνών οργανισμών για την αρμοδιότητα προώθησης και εφαρμογής της βιώσιμης ανάπτυξης. Η ΕΒΑ επιφορτίστηκε με το ρόλο του εφαρμοστή και του ρυθμιστή των δεσμεύσεων της Ατζέντα 21. Δυστυχώς όμως δεν έχει στα χέρια της την απαιτούμενη θεσμική δύναμη να προχωρήσει σε ριζικές και αποφασιστικές πρωτοβουλίες. Στην πραγματικότητα δεν έχει σημαντική επιρροή στις άλλες επιτροπές των Ηνωμένων Εθνών (όπως είναι οι επιτροπές για την αλλαγή του κλίματος, την βιοποικιλότητα κλπ), και ο ρόλος της περιορίζεται στο συντονισμό των δράσεων άλλων θεσμικών οργάνων των Η.Ε. για την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης και στην ανάλυση των εθνικής και περιφερειακής προόδου προς αυτήν την κατεύθυνση. Ίσως η πιο σημαντική δράση που έχει αναλάβει μέχρι σήμερα η ΕΒΑ, όπως θα δούμε και στη συνέχεια, ήταν οι προπαρασκευαστικές διαδικασίες για τη σύνοδο του Γιοχάνεσμπουργκ.

Κεφάλαιο 5^ο : Τα αποτελέσματα από την εφαρμογή της Ατζέντα 21

Το 2001 το Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο των Ηνωμένων Εθνών συνέταξε μία έκθεση σχετικά με την πρόοδο που έχει σημειωθεί στην εφαρμογή της Ατζέντα 21 (United Nations –Economic and Social Council: Implementing Agenda 21 -Report of the Secretary General). Το περιεχόμενο του παρόντος κεφαλαίου βασίστηκε στα στοιχεία της Έκθεσης, κυρίως σε ότι αφορά τα ποσοτικά δεδομένα, και προσπαθεί να σκιαγραφήσει τις εξελίξεις που συντελέστηκαν στη δεκαετία του '90 και σχετίζονται με την εφαρμογή των αρχών του Ρίο.

Μία μείζονος σημασίας εξέλιξη για την παγκόσμια οικονομία την περασμένη δεκαετία, ήταν το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης, κυρίως σε ότι αφορά τη διεθνή ροή του κεφαλαίου, αλλά και τη διακίνηση υπηρεσιών και αγαθών. Η παγκοσμιοποίηση υπήρξε αποτέλεσμα μιας σειρά παραγόντων (που η εξέταση τους ξεφεύγει από τα πλαίσια της παρούσης εργασίας) συμπεριλαμβανομένων διεθνών και εθνικών πολιτικών επιλογών, για την απελευθέρωση του εμπορίου και της αγοράς κεφαλαίου. Μία άλλη δύναμη που κρύβεται πίσω από την έννοια της παγκοσμιοποίησης ήταν η ραγδαία ανάπτυξη της πληροφορικής και της ηλεκτρονικής τεχνολογίας και η διαρκώς αυξανόμενη χρήση της στις οικονομικές δραστηριότητες. Η αύξηση διακίνησης του ιδιωτικού κεφαλαίου διευκολύνθηκε από τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες (όπως π.χ. το διαδίκτυο) και βελτίωσε τα επίπεδα απασχόλησης και οικονομικών μεγεθών σε μια σειρά από χώρες, και ιδιαιτέρως στις χώρες της Ανατολικής Ασίας. Την ίδια στιγμή ένας μεγάλος αριθμός αναπτυσσόμενων χωρών δεν μπόρεσε να εκμεταλλευτεί και ακολουθήσει τις νέες συνθήκες από τη διαδικασία της παγκοσμιοποίησης. Όσες χώρες και επιχειρήσεις δεν κατάφεραν να υιοθετήσουν την καινούργια πραγματικότητα βρέθηκαν έξω από το παιχνίδι του ανταγωνισμού.

Υπό το πρίσμα της παγκοσμιοποίησης και της ανάπτυξης νέων τεχνολογιών πραγματοποιήθηκε μια ακολουθία σημαντικών οικονομικών εξελίξεων στη διάρκεια της δεκαετίας του '90. Πολλές αναπτυσσόμενες χώρες κατάφεραν να επιτύχουν ανέλπιστους ρυθμούς ανάπτυξης, οι ανεπτυγμένες χώρες, και ιδιαιτέρως οι ΗΠΑ, απήλαυσαν μια περίοδο οικονομικής άνθησης, και στην Ευρώπη δημιουργήθηκε η ΟΝΕ, η γνωστή Οικονομική και Νομισματική Ένωση. Συνολικά, τη δεκαετία του '90,

η παγκόσμια οικονομία (με εξαίρεση τα τελευταία χρόνια) γνώρισε πολύ λιγότερες αναταράξεις απ' ό,τι τη δεκαετία του '80. Ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ τη δεκαετία του '90 στις ανεπτυγμένες χώρες κινήθηκε στο 4,3 % της δεκαετίας, σχεδόν το διπλάσιο ποσοστό από το 2,7% της δεκαετίας του '80, ενώ οι ανεπτυγμένες χώρες διατήρησαν ένα ποσοστό αύξησης του ΑΕΠ της τάξεως του 2,3%, ποσοστό μικρότερο βεβαίως από το 3% που είχαν επιτύχει την προηγούμενη δεκαετία. Η συνολική εικόνα δεν αντικατοπτρίζει την οικονομική κατάσταση στην Αφρικανική Ήπειρο. Η συνεχής αύξηση του πληθυσμού, μεταξύ άλλων παραγόντων, ενέτεινε τις ανισότητες μεταξύ του βιοτικού επιπέδου της Αφρικής και των υπολοίπων αναπτυσσομένων χωρών. Επιπλέον ενώ η αγροτική παραγωγή παρουσίασε σχετική βελτίωση, η μεταποίηση και η βιομηχανία δεν κατάφεραν να αναπτυχθούν, αφήνοντας πολλές χώρες της Αφρικής έρμαια των εισαγωγών σε είδη πρώτης ανάγκης, και διατήρησε τα επίπεδα των εξαγωγών σε πολύ χαμηλά επίπεδα. Στις πρώην κομμουνιστικές χώρες το ΑΕΠ εμφάνισε πτωτικές τάσεις, της τάξης του -2,5%. Η οικονομική ύφεση σ' αυτές τις χώρες ήταν αποτέλεσμα της αποδυνάμωσης της βιομηχανικής παραγωγής, η οποία είχε μειωθεί κατά 50% μέσα σε λιγότερο από μια δεκαετία. Πολλές από τις πρώην κομμουνιστικές χώρες είχαν να αντιμετωπίσουν την αύξηση της φτώχειας και της ανεργίας, την έλλειψη υποδομών υγείας και εκπαίδευσης καθώς και άλλων βασικών κοινωνικών υπηρεσιών.

Το διεθνές εμπόριο στη δεκαετία του '90 παρουσίασε διακυμάνσεις. Οι παγκόσμιες εξαγωγές αυξήθηκαν ετησίως κατά 6,4% φτάνοντας τα 6,3 τρις δολάρια το 2000. Ο ρόλος των αναπτυσσομένων χωρών στο διεθνές εμπόριο αναβαθμίστηκε αισθητά. Οι εξαγωγές, εντούτοις, από την Αφρική έχουν ακόμα εξαιρετικά χαμηλό, και μειούμενο, μερίδιο στο παγκόσμιο εμπόριο (περίπου 2,1% του συνολικού διεθνούς εμπορίου). Πολλές χώρες της Ανατολικής Ευρώπης και της Βαλτικής κατάφεραν επιτυχώς να επαναπροσανατολίσουν τις εξαγωγές τους προς τη Δυτική Ευρώπη κατά το δεύτερο μισό της δεκαετίας του '90, και ο εξαγωγικός τομέας αναδείχθηκε σε έναν από τους πιο σημαντικούς παράγοντες συνεισφοράς στην αναπτυξιακή τους δυναμική.

Η διαδικασία της παγκοσμιοποίησης αντικατοπτρίστηκε επίσης στη ραγδαία αύξηση της διεθνούς διακίνησης κεφαλαίου, αλλά το γεγονός αυτό είχε ως αποτέλεσμα και την αύξηση της οικονομικής ρευστότητας. Στη δεκαετία του '90 οι ΗΠΑ έγιναν

πόλος έλξης σημαντικού μεγέθους ξένου ιδιωτικού κεφαλαίου, προσπαθώντας να κατακτήσουν μια ακόμη πιο ισχυρή παρουσία στη χρηματοοικονομική αγορά. Τουλάχιστον το πρώτο μισό της δεκαετίας του '90 πολλές αναπτυσσόμενες χώρες, ιδιαιτέρως οι μεσαίου εισοδήματος, έλκυαν όλο και περισσότερες άμεσες ξένες επενδύσεις. Ταυτοχρόνως αυτές οι χώρες πέρασαν υπέστησαν διάφορες οικονομικές κρίσεις, όπως για παράδειγμα το Μεξικό το 1995, και οι χώρες της Νοτιοανατολικής Ασίας τη διετία '97-'99. Σε αντίθεση με την επιτυχία ορισμένων χωρών μεσαίου εισοδήματος, η ροή κεφαλαίου στις χώρες χαμηλού εισοδήματος δεν παρουσίασε την παραμικρή βελτίωση.

Ο παγκόσμιος πληθυσμός προσέγγισε τα 6 δις το 2000, από 2,5 δις που ήταν το 1950 και 4,4, δις το 1980, και προβλέπεται να φτάσει τα 8 δις μέχρι το 2025 και τα 9,5 δις το 2050 και να σταθεροποιηθεί στα 11 δις περίπου. Η δημογραφική αλλαγή έχει επηρεάσει τις διαδικασίες για τη βιώσιμη ανάπτυξη με ποικίλους τρόπους. Το μέγεθος του πληθυσμού, η ηλικιακή πυραμίδα, η εκπαίδευση του πληθυσμού, οι εξελίξεις στην επιστήμη, όλα επιδρούν στη διαχείριση και χρήση των φυσικών πόρων. Σε ορισμένες χώρες της Ευρώπης και στην Ιαπωνία προκαλεί ανησυχία η γήρανση του πληθυσμού, λόγω κυρίως της εξέλιξης της ιατρικής, των υποδομών υγείας και του συνόλου των κοινωνικών υπηρεσιών. Η κατανάλωση και η πίεση που αυτή δημιουργεί στους φυσικούς πόρους και στο συνολικά στο περιβάλλον εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τα δημογραφικά μεγέθη και χαρακτηριστικά. Το 15% του παγκόσμιου πληθυσμού στις ανεπτυγμένες χώρες κατέχουν το 56% της παγκόσμιας κατανάλωσης, ενώ οι φτωχότερες χώρες το 40% και οι χώρες χαμηλού εισοδήματος μόλις το 11%.

Το ποσοστό του παγκόσμιου πληθυσμού που ζει με λιγότερα από 1\$ την ημέρα μειώθηκε από 29% το 1990 στο 23% το 1998. Ο συνολικός αριθμός των ανθρώπων που ζουν κάτω από το όριο της φτώχειας από 1,3 δις που ήταν το 1990 μειώθηκε οριακά στα 1,2 δις. Υπάρχει, λοιπόν, σχετική πρόοδος στη μείωση της φτώχειας, κυρίως λόγω της αισθητής οικονομικής μεγέθυνσης στις χώρες της Νοτιοανατολικής Ασίας. Στην υποσαχάρια Αφρική, ωστόσο, όπου σχεδόν ο μισός πληθυσμός ζει κάτω από τα όρια της φτώχειας δεν έχει σημειωθεί καμία πρόοδος προς την εξάλειψή της, και ο αριθμός των ανθρώπων που ζουν υπό συνθήκες ένδειας έχει αυξηθεί, και μάλιστα σημαντικά. Η πιο αισιόδοξη εκτίμηση της Παγκόσμιας Τράπεζας, προβλέπει

ότι ο συνολικός αριθμός των ανθρώπων που ζουν με κάτω από 1\$ την ημέρα θα μειωθεί στα 750 εκατ. μέχρι το 2015.

Σχετική πρόοδος έχει σημειωθεί σε άλλους δείκτες, όπως είναι η πείνα, η παιδική θνησιμότητα, η πρόσβαση σε πόσιμο νερό, η υγειονομική περίθαλψη κλπ. Δυστυχώς, ωστόσο, περισσότερο από το 8% των παιδιών πεθαίνουν πριν φτάσουν στην ηλικία των πέντε, και στις χώρες χαμηλού εισοδήματος ένα στα πέντε παιδιά πεθαίνουν πριν τα πρώτα του γενέθλια. Από τα 815 εκατ. υποσιτιζόμενου πληθυσμού, τα 777 εκατ. ζουν στις αναπτυσσόμενες χώρες (και κυρίως στην Αφρική), 27 εκατ. στις πρώην κομμουνιστικές χώρες και 11 εκατ. στις ανεπτυγμένες χώρες. Στην Αφρική περίπου ένας στους τρεις ανθρώπους υποσιτίζεται και ο αριθμός αυτός αυξάνει συνεχώς. Σύμφωνα με πρόσφατες προβλέψεις του FAO, ο στόχος μείωσης στο μισό του υποσιτιζόμενου πληθυσμού μέχρι το 2015, δεν θα επιτευχθεί. Τη δεκαετία του '90 οι συνθήκες υγείας βελτιώθηκαν και ο μέσος όρος ζωής αυξήθηκε. Έχει σημειωθεί αξιοσημείωτη πρόοδος για την εξάλειψη μερικών λοιμωδών ασθενειών, όπως η πανώλη. Ωστόσο η υγεία ακόμη αποτελεί ένα σημαντικό εμπόδιο για την ανάπτυξη των αναπτυσσόμενων χωρών. Η προβληματική ποιότητα στα αποθέματα νερού, η έλλειψη αποχέτευσης, παρασιτικές ασθένειες καθώς και η αδυναμία πρόσβασης σε υπηρεσίες υγείας είναι η κύρια αιτία πρόκλησης πολλών θανατηφόρων ασθενειών. Στην Αφρική η δραματική αύξηση των φορέων του AIDS, ιδιαιτέρως μεταξύ του νεαρού πληθυσμού, έχει μειώσει το αναμενόμενο όριο ζωής και έχει δημιουργήσει πελώρια εμπόδια στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη.

Η παγκόσμια παραγωγή τροφίμων αυξάνεται με μεγαλύτερους ρυθμούς από τον παγκόσμιο πληθυσμό, οι τιμές των τροφίμων έχουν ελαττωθεί αισθητά και το επίπεδο διατροφής έχει βελτιωθεί σε πολλές χώρες. Αυτό καταστεί δυνατό ως αποτέλεσμα της επέκτασης της καλλιεργούμενης γης, και της αύξησης της παραγωγικότητας στις γεωργικές δραστηριότητες. Ωστόσο η επιλογή ορισμένων, αποδοτικότερων, μεθόδων γεωργικής εκμετάλλευσης έχουν δημιουργήσει σοβαρές περιβαλλοντικές διαταραχές. Στην Αφρική η αγροτική παραγωγικότητα έχει παραμείνει εξαιρετικά χαμηλή, την ίδια στιγμή που ο πληθυσμός της έχει παρουσιάσει ραγδαία αύξηση κάνοντας πολλές χώρες της περιοχής να εξαρτώνται από τις εισαγωγές τροφίμων. Πρόοδος έχει σημειωθεί στην ανάπτυξη και υιοθέτηση αποδοτικότερων τεχνικών στην εκμετάλλευση του εδάφους που έχουν συνεισφέρει στη βιώσιμη γεωργική διαχείριση

ελαχιστοποιώντας τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις. Παραδείγματος χάριν η μείωση της χρήσης φυτοφαρμάκων μέσω της εισαγωγής ανθεκτικών σπόρων είναι ένα θετικό αποτέλεσμα. Βεβαίως η εισαγωγή στις γεωργικές καλλιέργειες τέτοιων γενετικά τροποποιημένων σπόρων τίθεται υπό αμφισβήτηση, και ενδεχομένως στο μέλλον να προκαλέσει πολύ σοβαρότερα περιβαλλοντικά προβλήματα απ' ό,τι η περιορισμένη χρήση φυτοφαρμάκων.

Η επέκταση της γεωργικής γης για την κάλυψη των διατροφικών αναγκών έχει οδηγήσει στην αποδάσωση, έχει εξαφανίζει τεράστιες εκτάσεις υγροβιότοπων και έχει προκαλέσει τη μείωση της βιοποικιλότητας. Φυσικές καταστροφές όπως πλημμύρες, ξηρασίες, σεισμοί, εκρήξεις ηφαιστειών κλπ έχουν προκαλέσει, εκτός από βλάβες στον ανθρώπινο παράγοντα, τεράστιες οικονομικές απώλειες, και αποτελούν ένα σημαντικό εμπόδιο για την ανάπτυξη ευάλωτων και ευαίσθητων περιοχών. Οι επιπτώσεις από την ανορθολογική διαχείριση τη γης (όπως η διάβρωση, η ερημοποίηση κλπ) δύνανται να αυξήσουν την συχνότητα και τη δριμύτητα τέτοιων φαινομένων.

Η επέκταση των καλλιεργούμενων εκτάσεων και η αύξηση των υδατικών αναγκών για αγροτική και βιομηχανική χρήση, έχει δημιουργήσει τεράστιες πιέσεις στα υδάτινα αποθέματα πολλών χωρών. Εκτιμάται ότι μέσα στη διάρκεια των επόμενων δύο δεκαετιών η απαίτηση σε νερό για την παραγωγή τροφίμων θα αυξηθεί κατά 17%, και κατά 40% για την κάλυψη πληθυσμιακών αναγκών σε πόσιμο νερό. Μέχρι το 2025 περίπου τα δύο τρίτα του παγκόσμιου πληθυσμού θα ζούνε σε περιοχές με ανεπάρκεια στους υδατινούς πόρους. Η υφαλμύριση αποτελεί ήδη σημαντικό πρόβλημα σε πολλές περιοχές του πλανήτη, καθώς οι υδροφόροι ορίζοντες έχουν υποστεί τεράστια υποβάθμιση.

Μεγάλη ανησυχία προκαλούν, επίσης, τα στοιχεία για τη βιολογική ποικιλότητα, παρά τη λήψη μέτρων για τη διατήρησή της, όπως η καθιέρωση προστατευόμενων περιοχών και η νομοθετική προστασία ορισμένων ειδών. Ωστόσο ο απόλυτος αριθμός των ειδών μειώνεται διαρκώς και μάλιστα με ραγδαίους ρυθμούς. Περισσότερα από 11.000 είδη χαρακτηρίζονται ως απειλούμενα και τουλάχιστον 800 είδη έχουν ήδη εξαφανιστεί, κυρίως λόγω της υποβάθμισης των ενδιαιτημάτων τους. Περίπου 5000 άλλα είδη θεωρούνται εν δυνάμει απειλούμενα, και μόνο πολύ έντονες προσπάθειες και αυστηρά μέτρα θα επιτρέψουν τη διάσωσή τους.

Περίπου 50% του συνόλου των παράκτιων ιχθυοτόπων εκμεταλλεύονται πλήρως. Το 23% έχει ήδη υπεραλιευθεί και μόνον το 25% θεωρείται ότι βρίσκεται σε σχετικά καλή κατάσταση.

Ο ρυθμός αποδάσωσης, κυρίως στα τροπικά δάση των αναπτυσσόμενων χωρών, ήταν 14,6 εκατ. εκτάρια ετησίως το 1990. Μια πολύ μικρή αύξηση των δασικών εκτάσεων παρατηρείται στις ανεπτυγμένες χώρες, λόγω της εγκατάλειψης αγροτικής γης και την καθιέρωση της αναδάσωσης περίπου 5,2 εκατ. εκταρίων ετησίως. Η ετήσια απώλεια δασικών εκτάσεων είναι της τάξης των 9,4 εκατ. εκταρίων ετησίως (η μεγαλύτερη μείωση δασικών εκτάσεων εμφανίζεται στην Αφρική τη Νότιο Αμερική και την Ασία), περίπου δηλαδή το 0,2% της παγκόσμιας δασικής γης.

Ένα από τα σημαντικότερα ζητήματα, στο οποίο μάλιστα οι εξελίξεις είναι μάλλον απογοητευτικές, είναι η θέρμανση του πλανήτη. Ήδη έχει προκληθεί αύξηση της στάθμης της θάλασσας, διαταραχή πολλών ζωτικών οικοσυστημάτων, αλλά και εμφάνιση ακραίων κλιματικών φαινομένων που με τη σειρά τους απειλούν εκ νέου το φυσικό περιβάλλον, αλλά και τις ανθρώπινες κοινωνίες. Πιο ευάλωτες στις φυσικές καταστροφές και στις κλιματικές αλλαγές είναι περιοχές που βρίσκονται στην παράκτια ζώνη, καθώς και όλες οι νησιωτικές περιοχές. Ενώ η ανάγκη για τον περιορισμό της χρήσης συμβατικών καυσίμων και η ανάγκη μείωσης των εκπομπών αέριας ρύπανσης έχει απολύτως συνειδητοποιηθεί, η παγκόσμια κατανάλωση συμβατικών καυσίμων παρουσιάζει συνεχή αύξηση. Η διαρκής αύξηση των εκπομπών αέριων ρύπων, και ιδιαιτέρως αυτών που προκαλούν το φαινόμενο του θερμοκηπίου, οφείλεται κυρίως στις μεταφορές, και αποτελεί βεβαίως αποτέλεσμα των διεθνών οικονομικών εξελίξεων. Την περίοδο '92-'99 η παγκόσμια κατανάλωση ενέργειας αυξήθηκε περίπου κατά 10%. Η κ.κ. χρήση ενέργειας είναι φυσικά υψηλότερη στις ανεπτυγμένες χώρες, παρ' όλες τις προσπάθειες για αποτελεσματικότερη διαχείριση της ενέργειας και τη χρήση «καθαρότερης» τεχνολογίας. Η παγκόσμιες εκπομπές σε CO₂ διπλασιάστηκαν τα τελευταία τριάντα χρόνια με μία μέση αύξηση ανέρχεται στο 2,1% ετησίως. Η κ.κ. κατανάλωση πετρελαίου το χρόνο κυμάνθηκε το 1990 στους 6,4 τόνους ετησίως, δέκα φορές περισσότερο απ' ό τι στις αναπτυσσόμενες χώρες.

Το ενεργειακό πρόβλημα είναι ζωτικής σημασίας για την βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη και την κοινωνική ισότητα, και είναι άμεσα συνδεδεμένο με την

ατμοσφαιρική ρύπανση και την περιβαλλοντική υποβάθμιση. Θα πρέπει, απαραιτήτως, να προωθηθούν κατάλληλα μέτρα και πολιτικές για τη βιώσιμη παραγωγή και χρήση ενέργειας, χωρίς αυτό να συνεπάγεται την παρεμπόδιση της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης, ιδιαίτερα στις αναπτυσσόμενες χώρες. Θα πρέπει να καταβληθούν προσπάθειες για την προώθηση βιώσιμης ενέργειας, όπως π.χ. η αντικατάσταση του άνθρακα και του πετρελαίου με το φυσικό αέριο, η ανάπτυξη των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και προηγμένης τεχνολογίας συμβατικών καυσίμων, και η χρήση παραγωγικών μεθόδων εξοικονόμησης ενέργειας. Πολλές χώρες έχουν υιοθετήσει ρυθμιστικά και νομοθετικά πλαίσια καθώς και επενδυτικά προγράμματα για την προώθηση της χρήσης μη συμβατικών καυσίμων και ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. Ωστόσο, οι Α.Π.Ε. αποτελούν ακόμη ένα ελάχιστο ποσοστό της παγκόσμιας παραγωγής ενέργειας. Σημαντικότερη πρόοδος σημειωθεί στην ανάπτυξη και χρήση αποδοτικότερων, ενεργειακά, τεχνολογιών με μακροπρόθεσμο στόχο τον μέγιστο δυνατό περιορισμό της εκπομπής αέριας ρύπανσης, και ιδιαιτέρως των ρύπων που προκαλούν το φαινόμενο του θερμοκηπίου. Βελτίωση έχει παρατηρηθεί στην εξοικονόμηση και αποδοτικότητα της χρήσης ενέργειας στη βιομηχανία και στην κάλυψη των αστικών δραστηριοτήτων (νοικοκυριά, μεταφορές θέρμανση κλπ). Ωστόσο η πρόοδος αυτή αντισταθμίζεται, αν όχι υπερκαλύπτεται, από τις συνεχώς αυξανόμενες ενεργειακές απαιτήσεις, κυρίως στις ανεπτυγμένες χώρες αλλά και στις NICs. Τη ίδια στιγμή που οι ανάγκες σε ενέργεια στις ανεπτυγμένες χώρες πολλαπλασιάζονται διαρκώς, περίπου 2 δις άνθρωποι στις αναπτυσσόμενες χώρες δεν έχουν πρόσβαση σε ενεργειακούς πόρους.

Η βιομηχανία έχει πρωταγωνιστικό ρόλο (ακόμη και σήμερα που η εποχή μας χαρακτηρίζεται ως μεταβιομηχανική) στην προώθηση της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης, της απασχόλησης, της τεχνολογίας, της επιστημονικής έρευνας, της υγείας, της εκπαίδευσης, ενώ ταυτόχρονα ενοχοποιείται για μια σειρά περιβαλλοντικών προβλημάτων, καταναλώνει τεράστιες ποσότητες φυσικών πόρων και ενέργειας, και είναι η κύρια πηγή ρύπανσης και αποβλήτων. Θα πρέπει να δοθούν κίνητρα για την εισαγωγή στις βιομηχανικές δραστηριότητες, πιο «καθαρής» και αποδοτικότερης τεχνολογίας, και οι προσπάθειες προς αυτήν την κατεύθυνση θα πρέπει να ενισχυθούν από εθνικούς και διεθνείς οικονομικούς οργανισμούς. Βεβαίως οφείλουμε να μην παραβλέπουμε τον κεντρικό στόχο, που είναι η μείωση της παγκόσμιας κατανάλωσης, και ενδεχομένως θα πρέπει να υπάρξει μια στροφή των

στρατηγικών ανάπτυξης προς την σταδιακή αποβιομηχάνιση, ιδιαίτερος στις ανεπτυγμένες χώρες.

Σχεδόν η παραμικρή πρόοδος δεν έχει συντελεστεί για τον περιορισμό της εκπομπής αέριων ρύπων, και η καταστροφή της στοιβάδας του όζοντος επιταχύνεται διαρκώς. Η παγκόσμια κατανάλωση χλώροφθορανθράκων έχει υποστεί σχετική μείωση, και από 1,1, εκατ. τόνους που ήταν το 1986 σε 156.χιλ. τόνους; Το 1998, κυρίως ως αποτέλεσμα τους Πρωτοκόλλου του Μόντρεαλ και του Κιότο. Ωστόσο η εκπομπές άλλων, ακόμη πιο επιβλαβών για τη στοιβάδα του όζοντος αερίων (όπως το προπάνιο), παρουσιάζουν συστηματική αύξηση. Οι εκπομπές αέριων ρύπων από τις μεταφορές, της βιομηχανία, την παραγωγή ενέργειας κλπ, έχουν σημειώσει αύξηση, ιδιαίτερα στις αστικές περιοχές, με σοβαρές επιπτώσεις στην ανθρώπινη υγεία. Σε πολλές μεγάλες πόλεις στις ανεπτυγμένες, αλλά και ορισμένες αναπτυσσόμενες χώρες, έχουν καθιερωθεί συστήματα ελέγχου και παρακολούθησης της ποιότητας του αέρα, και όταν συχνά επιβάλλονται άμεσα περιοριστικά μέτρα, όπως είναι ο περιορισμός της κυκλοφορίας των οχημάτων και διακοπή της λειτουργίας ορισμένων βιομηχανικών μονάδων. Μια σειρά διεθνών συμφωνιών για τον περιορισμό ορισμένων αέριων ρύπων και της διασυνοριακής μεταφοράς τους (πως το SO₂ – διοξείδιο του θείου, το NO₂ –διοξείδιο του αζώτου, CO₂ –διοξείδιο του άνθρακα, βαρά μέταλλα κλπ) είχαν ως αποτέλεσμα το σχετική μείωση των συγκεντρώσεων τους στην ατμόσφαιρα στις ΗΠΑ και στην Βόρεια Ευρώπη.

Κεφαλαίο 6^ο : Η Σύνοδος στο Γιοχάνεσμπουργκ: επιτυχία ή αποτυχία;

6.1 Οι προπαρασκευαστικές διαδικασίες πριν από τη σύνοδο.

Η συνδιάσκεψη του Γιοχάνεσμπουργκ θα έπρεπε να εξασφαλίσει τις απαιτούμενες ισορροπίες μεταξύ των στόχων της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης και της περιβαλλοντικής προστασίας, δεδομένου ότι αυτά τα πεδία ήταν αλληλεξαρτώμενα συστατικά της βιώσιμης ανάπτυξης.

Η προετοιμασία της συνόδου του Γιοχάνεσμπουργκ καθώς και οι προπαρασκευαστικές διαδικασίες, έγιναν υπό την ευθύνη της ΕΒΑ. Σε εθνικό επίπεδο η ΕΒΑ έθεσε τέσσερα πεδία ανάληψης πρωτοβουλιών από τις εθνικές κυβερνήσεις:

1 101 τρόποι για την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης. Οι χώρες που θα συμμετείχαν στη σύνοδο του Γιοχάνεσμπουργκ θα έπρεπε να ορίσουν συγκεκριμένες δράσεις προώθησης της βιώσιμης ανάπτυξης, βάσει των εξής κριτηρίων

- να στοχεύουν στην εφαρμογή συγκεκριμένων στόχων της Ατζέντα 21
- να είναι συνεπείς απέναντι στις επιδιώξεις της βιώσιμης ανάπτυξης, και να θέτουν συγκεκριμένους οικονομικούς, κοινωνικούς και περιβαλλοντικούς στόχους και αποτελέσματα
- να προσδιορίζουν σαφώς τα προσδοκώμενα αποτελέσματα από τις προτάσεις τους
- ο σχεδιασμός και η εφαρμογή των προτάσεων να προϋποθέτουν τη συνεργασία μεταξύ των συμβαλλόμενων χωρών

2. Το όραμα της βιώσιμης ανάπτυξης στο 21^ο αιώνα. Οι συμμετέχουσες στη σύνοδο χώρες θα πρέπει να οργανώσουν σε εθνικό επίπεδο διαγωνισμούς που θα αφορούν ομάδες πολιτών οι οποίες θα πρέπει να συντάξουν σύντομα κείμενα στα οποία θα περιγράφουν τον τρόπο με τον οποίο οραματίζονται τη βιώσιμη ανάπτυξη

3. Posters (αφίσες) δημιουργημένες από παιδιά, που θα έχουν ως θέμα τους τη βιώσιμη ανάπτυξη. Οι συμμετέχουσες χώρες θα πρέπει να οργανώσουν σε εθνικό επίπεδο διαγωνισμούς στους οποίους θα συμμετάσχουν παιδιά από 7-12 ετών,

σχεδιάζοντας posters με τα οποία θα εκφράζονται οι ανησυχίες τους και οι απόψεις τους για τη βιώσιμη ανάπτυξη.

4. Εθνική πρόοδος. Αυτή η πρωτοβουλία θα λάβει χώρα με μία ευρεία, εθνικού επιπέδου, διαδικασία της οποίας σκοπός θα είναι ο προσδιορισμός τριών ή τεσσάρων πολύ συγκεκριμένων επιτεύξιμων στόχων προς την κατεύθυνση της βιώσιμης ανάπτυξης, για τα επόμενα πέντε ή δέκα χρόνια, με απτά και μετρήσιμα αποτελέσματα. Αυτή η τελευταία πρωτοβουλία ήταν εξαιρετικής σημασίας δεδομένου ότι κάθε χώρα θα λάβει υπόψη της δικές τις προτεραιότητες, προβλήματα και περιορισμούς, και πιθανώς να ήταν πολύ αποτελεσματικότερη απ' ό,τι δεσμεύσεις που θα έμπαιναν σε ένα παγκόσμιο και διακυβερνητικό επίπεδο.

Σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο η προπαρασκευαστική διαδικασία είχε ως στόχο την προσπάθεια καθιέρωσης ομοιομορφίας στην ανάληψη δράσεων, επιτρέποντας ταυτόχρονα την πρωτοτυπία στις περιφερειακές πρωτοβουλίες. Υπογραμμίζοντας τη σημασία του υψηλού επιπέδου των διακυβερνητικών διαδικασιών, θα έπρεπε να υπάρξει προετοιμασία στις ακόλουθες δραστηριότητες:

1. Ανάληψη περιφερειακής αξιολόγησης η οποία θα επικεντρωνόταν:

- στα σημαντικά αποτελέσματα εφαρμογής της Ατζέντα 21
- στις προοπτικές και τα εμπόδια στην εφαρμογή της Ατζέντα 21 και νέες πρωτοβουλίες και δεσμεύσεις

2. Διαμόρφωση ενός περιφερειακού πλαισίου, ώστε να περιγράφουν βασικά πολιτικά ζητήματα, προτεραιότητες και μελλοντικές δράσεις που θα βασίζονταν σε

- κομβικά ζητήματα της βιώσιμης ανάπτυξης που θα απαιτούσαν παγκόσμιες δράσεις αλλά με στόχο την περιφέρεια
- παγκόσμιες στρατηγικές που θα μπορούσαν να είναι πιο αποτελεσματικές σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο
- συγκεκριμένες περιφερειακές και τοπικές προτάσεις για την ενδυνάμωση και αποτελεσματικότητα της διεθνούς συνεργασίας και των διεθνών οργανισμών.

Σε παγκόσμιο επίπεδο η προπαρασκευαστική διαδικασία επικεντρώθηκε στη σύνταξη εκτενών κειμένων που ως στόχο θα είχαν την προώθηση και ολοκλήρωση της εφαρμογής της Ατζέντα 21.

Κατά πόσον η προπαρασκευαστική διαδικασία της Επιτροπής για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη θα φέρει ικανοποιητικά αποτελέσματα, μένει να αποδειχθεί τα επόμενα χρόνια. Εντούτοις ένα θέμα που δεν θίχτηκε στη προπαρασκευαστική διαδικασία του Γιοχάνεσμπουργκ ήταν το τί μέτρα πρέπει να παρθούν για τη μείωση της παγκόσμιας κατανάλωσης και τη μετατόπιση του αναπτυξιακού μοντέλου. Διότι, σε τελική ανάλυση, η επιτυχία της βιώσιμης ανάπτυξης μακροπρόθεσμα θα εξαρτηθεί από δύο βασικές πτυχές. Από το βαθμό στον οποίο οι ανθρώπινες κοινωνίες θα είναι θέση να αλλάξουν τα καταναλωτικά τους πρότυπα και την αντίληψη τους για την ανάπτυξη και, από την επιτυχή εισαγωγή και εφαρμογή εναλλακτικών μεθόδων οικονομικής διαχείρισης που θα προσφέρουν τις ευκαιρίες και τις επιλογές στην ανθρωπότητα να ευημερήσει χωρίς να προκαλεί υποβάθμιση στο φυσικό περιβάλλον.

6.2 Η Σύνοδος του Γιοχάνεσμπουργκ

Στο Ρίο η διεθνής κοινότητα είχε δεσμευθεί να διοργανώσει μια Διάσκεψη μετά από δέκα χρόνια (την οποία ονόμασε «Ρίο +10»), ώστε να εξεταστεί η μέχρι τότε πρόοδος. Έτσι από τις 26 Αυγούστου και έως τις 4 Σεπτεμβρίου 2002 πραγματοποιήθηκε στο Γιοχάνεσμπουργκ της Νότιας Αφρικής η Παγκόσμια Σύνοδος Κορυφής για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη. Ήταν η μεγαλύτερη σύνοδος που έχει οργανωθεί ποτέ από τον ΟΗΕ, και συμμετείχαν ή την παρακολούθησαν πολλές δεκάδες χιλιάδες άτομα, ανάμεσά τους πάνω από 100 αρχηγοί κρατών, εκπρόσωποι πολυεθνικών και χιλιάδες μη κυβερνητικές οργανώσεις.

Στο Γιοχάνεσμπουργκ ο στόχος ήταν και πάλι να βρεθεί μία πρακτική φόρμουλα προώθησης της και εφαρμογής της βιώσιμης ανάπτυξης. Η ατζέντα των θεμάτων περιελάμβανε θέματα όπως η εξάπλωση των ανανεώσιμων μορφών ενέργειας, η προστασία της υγείας από τοξικές ουσίες και η μείωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης, η αποτροπή της υποβάθμισης των αγροτικών γαιών και της περαιτέρω καταστροφής

των τροπικών δασών, των κοραλλιογενών υφάλων και των θαλάσσιων οικοσυστημάτων.

Καθώς αναγνωρίστηκε ότι τα προβλήματα της φτώχειας στον τρίτο κόσμο και της καταστροφής του περιβάλλοντος είναι αλληλένδετα, περιελήφθησαν και ζητήματα όπως η παροχή καθαρού νερού σε ένα δισ. ανθρώπους στις αναπτυσσόμενες χώρες, η πρόσβαση σε ηλεκτρική ενέργεια, η βιώσιμη ανάπτυξη στην Αφρική και η χρηματοδότηση των δράσεων από τις πλουσιότερες χώρες.

Η Διάσκεψη ξεκίνησε με αρνητικούς οινούς, καθώς κανείς δεν περίμενε την υπογραφή σημαντικών συμφωνιών (ας θυμηθούμε ότι οι αποφάσεις στις συνδιασκέψεις απαιτείται να παίρνονται με ομοφωνία), και πολλοί πίστευαν από την αρχή ότι θα θεωρηθεί επιτυχής αν τουλάχιστον βρεθεί ένας τρόπος να εφαρμοστούν κάποιες από τις 2.500 συστάσεις του Ρίο, που παραμένουν ως επί το πλείστον στα χαρτιά.

Μερικά από τα πιο σημαντικά θέματα, δεν τέθηκαν καν σε συζήτηση. Το κυριότερο θέμα, αυτό των κλιματικών αλλαγών λόγω του φαινομένου του θερμοκηπίου, συνάντησε την κάθετη άρνηση των ΗΠΑ και των πετρελαιοπαραγωγών χωρών.

Το δίκαιο αίτημα των αφρικανικών χωρών πάλι να σταματήσουν οι αγροτικές επιδοτήσεις στην Ε.Ε. και τις Η.Π.Α, ώστε να γίνουν τα αγροτικά προϊόντα των φτωχών ανταγωνιστικά με αυτά των πλουσίων (αφού μάλιστα το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο υποχρεώνει τις αφρικανικές χώρες να μην επιδοτούν οι ίδιες τους πάμπτωχους αγρότες τους, για λόγους δήθεν "ελεύθερου" εμπορίου), συνάντησε την κοινή άρνηση της Ε.Ε. και των ΗΠΑ.

Έτσι κι αλλιώς οι ΗΠΑ, με τον πρόεδρο Μπους να απουσιάζει επιδεικτικά από τη Διάσκεψη, και με συμμάχους όπως η Αυστραλία, ο Καναδάς, η Ιαπωνία, η Νέα Ζηλανδία και οι πετρελαιοπαραγωγές χώρες, είχαν από την αρχή δηλώσει ότι δεν επιθυμούν καμιά δεσμευτική συμφωνία, και ότι θα συναινέσουν μόνο σε εθελοντικές συμφωνίες που δεν θα δεσμεύουν τις κυβερνήσεις. Η Ε.Ε. αντίθετα είχε εμφανιστεί πιο διαλλακτική, ενώ η ομάδα των αναπτυσσόμενων χωρών G77, που υποτίθεται ότι θα προωθούσε τα συμφέροντα του τρίτου κόσμου, δεν ήταν συμπαγής, καθώς

περιλάμβανε τον ΟΠΕΚ, ενώ παράλληλα καμιά φτωχή χώρα δεν τόλμησε να χάσει την εύνοια και τα δάνεια της υπερδύναμης.

Οι περισσότεροι αναφέρουν πως το Σχέδιο Δράσης που υιοθετήθηκε απέχει πολύ από τον αρχικό στόχο - τη μετατροπή σε πράξεις, με συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα και άντληση πόρων των προθέσεων που διατυπώθηκαν πριν 10 χρόνια στο Ρίο. Έτσι στις 65 σελίδες του υπάρχουν όλο κι όλο μόνον δύο δεσμεύσεις σε σύνολο 10 σημείων που είχαν θεωρηθεί καθοριστικά για την παγκόσμια συνδιάσκεψη.

Ως μεγάλη αποτυχία μπορεί να θεωρηθεί και η ανυπαρξία μιας συμφωνίας για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, και η από το παράθυρο η εισαγωγή της πυρηνικής ενέργειας ως καθαρής ενέργειας που δεν ρυπαίνει το περιβάλλον, παρ' ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση προσπάθησε αρκετά δεν κατάφερε να πείσει τις ΗΠΑ.

Η πρώτη δέσμευση που λήφθηκε αφορά την αποχέτευση, η οποία σήμερα αποτελεί «πολυτέλεια» για 2,4 δισ. άτομα στον πλανήτη μας. Η συνδιάσκεψη αποφάσισε τη λήψη μέτρων ώστε έως το 2015 να μειωθεί η σημαντική αυτή έλλειψη στο 50% σε σχέση με τα σημερινά επίπεδα. Η δεύτερη δέσμευση αφορά τα μέτρα για την αλιεία στους ωκεανούς, ώστε να αυξηθούν τα αλιευτικά αποθέματα έως το 2015, ενώ τρία χρόνια νωρίτερα θα πρέπει να δημιουργηθεί ένα δίκτυο προστασίας των παράκτιων περιοχών.

Φυσικά στα υπόλοιπα θέματα δεν πάρθηκαν αποφάσεις, ούτε έγιναν χρονοδιαγράμματα, αλλά ανοίχθηκε μεταξύ των χωρών ένας διάυλος συζητήσεων. Σε πολλά θέματα που συζητήθηκαν, δυστυχώς, οι πλούσιες χώρες αρνήθηκαν να δεσμευτούν ότι θα δράσουν κατάλληλα για την εξάλειψή τους. Όμως τα θέματα μπήκαν στο τραπέζι και οι διάφορες πλευρές (κυρίως οι φτωχές χώρες) που απαιτούν τη λύση τους, θα πιέζουν πια ασφυκτικά σε όλες τις προσεχείς διεθνείς συναντήσεις.

6.3 Τα αποτελέσματα της Συνόδου

Τι ήταν τελικά αυτό που επιτεύχθηκε στην Παγκόσμια Διάσκεψη για την Βιώσιμη Ανάπτυξη στο Γιοχάνεσμπουργκ, έπειτα από εξαντλητικές συζητήσεις 9 ημερών και ύστερα από δύο προπαρασκευαστικές συναντήσεις;

Στη συμφωνία που υπογράφηκε για την προστασία και ανάκτηση των αλιευτικών αποθεμάτων, οι ΗΠΑ πρόσθεσαν την τελευταία στιγμή τις λέξεις "εάν είναι δυνατόν".

Η συμφωνία πάλι για την ελαχιστοποίηση των αρνητικών επιπτώσεων στην ανθρώπινη υγεία και το περιβάλλον από τοξικά απόβλητα, δεν περιέλαβε κυρώσεις για τις βιομηχανίες που θα ρυπαίνουν, ούτε τρόπους καταλογισμού των ευθυνών.

Εκτός από τις δύο αυτές συμφωνίες, τίποτε ουσιαστικό δεν αποφασίστηκε, εκτός από την υπόσχεση των ΗΠΑ να ενισχύσουν οικονομικά τις αναπτυσσόμενες χώρες που θα έχουν "καλές" κυβερνήσεις (κάτι που προκάλεσε το γιουχάισμα του κ. Πάουελ κατά τη διάρκεια της ομιλίας του) και γενικόλογες δεσμεύσεις για την χρηματοδότηση έργων για παροχή νερού στον τρίτο κόσμο.

Για την προώθηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας δεν συμφωνήθηκε κάποιο ποσοστό, όπως αρχικά αναμένετο, ενώ στο θέμα του κλίματος προστέθηκε μια φράση με την οποία οι χώρες που έχουν επικυρώσει το πρωτόκολλο του Κιότο καλούν αυτές που δεν το έχουν κάνει να το επικυρώσουν εν ευθέτω χρόνω. Τέλος, για την προστασία της βιοποικιλότητας, υπογράφηκε ένα κείμενο που μιλά για «σημαντική μείωση» των ρυθμών εκμετάλλευσης των φυσικών πόρων, μέχρι το 2010.

Η άποψη που συστηματικά προώθησαν οι ΗΠΑ, ότι δηλαδή οι κανόνες που τίθενται για την προστασία του περιβάλλοντος θα πρέπει υποχρεωτικά να συμμορφώνονται με τους κανόνες του Διεθνούς Οργανισμού Εμπορίου, τελικώς δεν πέρασε.

Στο επίκεντρο των διαπραγματεύσεων βρέθηκαν οι λεγόμενες "δέκα πληγές" του πλανήτη:

- το δημογραφικό
- η φτώχεια
- η υπερεκμετάλλευση των φυσικών πόρων
- το κλίμα
- η αποψίλωση των δασών,
- το όζον
- το νερό
- η βιοποικιλότητα

- η υποβάθμιση του εδάφους, και
- η εξάντληση του θαλάσσιου πλούτου.

Οι αποφάσεις που ελήφθησαν στο Γιοχάνεσμπουργκ συνοπτικά είναι οι εξής:

Φτώχεια: Τέθηκε ως στόχος να μειωθεί ο πληθυσμός που ζει με λιγότερο από 1 δολάριο την ημέρα, από 1,2 δις, που είναι σήμερα, στο μισό, και προωθήθηκε η υγεία και η εκπαίδευση των γυναικών.

Βιοποικιλότητα: Αρκετοί επιστήμονες πιστεύουν ότι έως και το 50% των ειδών του πλανήτη μπορεί να εκλείψουν εντός του 21ου αιώνα εξαιτίας της ανθρώπινης δραστηριότητας. Αποφασίστηκε, αλλά χωρίς την απαρίθμηση συγκεκριμένων μέτρων, να αναστραφεί η σημερινή πορεία εξαφάνισης των οικοσυστημάτων, τα οποία όμως δεν προβλέπεται να καταγραφούν. Από την πλευρά της αμερικανικής αντιπροσωπείας ανακοινώθηκε ότι η κυβέρνηση των ΗΠΑ αποφάσισε να διαθέσει 53 εκατ. δολάρια έως το 2012 για την προστασία των δασών. Τα 190 κράτη δεσμεύτηκαν ότι έως το 2004 θα πάρουν μέτρα, αλλά η θανάτωση των ζώων αναμένεται να σταματήσει ως το 2010.

Κλιματική αλλαγή: Το ερώτημα που τέθηκε στη Συνδιάσκεψη ήταν πώς να αποκτήσουν πρόσβαση στο ηλεκτρικό ρεύμα δύο δισεκατομμύρια άνθρωποι χωρίς να επιδεινωθεί το φαινόμενο του θερμοκηπίου. Αρχικός στόχος ήταν να αυξηθεί στο 15%, έως το 2010, το μερίδιο των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στην παγκόσμια ενεργειακή κατανάλωση. Τελικώς δεν υπήρξε καμία δέσμευση ως προς αυτό και είναι μεγάλη αποτυχία της Ευρωπαϊκής Ένωσης αφού υποχώρησε μπροστά στις προτάσεις των ΗΠΑ. Η διατύπωση ήταν τελικά τόσο γενικόλογη, που δεν αποκλείει ούτε την αύξηση της πυρηνικής ενέργειας. Το μόνο θετικό είναι ότι θα υπάρξει συνάντηση, χωρίς να προσδιορίζεται χρονικά, για την επανεκτίμηση της κατάστασης. Από την πλευρά τους πάντως οι χώρες της ΕΕ ανακοίνωσαν ότι θα διαθέσουν 700 δισ. ευρώ σε αυτό τον τομέα, ενώ οι ΗΠΑ μίλησαν για επενδύσεις της τάξης των 43 εκατ. δολαρίων για το 2003.

Θαλάσσια οικοσυστήματα: Η υπεραλίευση είναι η καταστροφή μιας βασικής πηγής πρωτεϊνών για τους κατοίκους των φτωχών παράκτιων περιοχών. Έτσι σχεδιάζόταν να καθιερωθούν έλεγχοι των αλιευτικών στόλων των αναπτυσσόμενων χωρών. Στην

διάσκεψη οι συμμετέχοντες δεσμεύτηκαν για την αναβίωση των ψαρότοπων έως το 2015 και την ίδρυση ενός δικτύου προστασίας των θαλάσσιων περιοχών, από τη ρύπανση και την παράνομη αλιεία, έως το 2012.

Χημικά: Χωρίς να περιλαμβάνεται η αρχή της πρόληψης, συμφωνήθηκε ότι ως το 2020 θα πρέπει να σταματήσει η παρασκευή και η χρήση χημικών ουσιών.

Νερό και υγιεινή: Δύο δισεκατομμύρια άνθρωποι ζουν σήμερα χωρίς πρόσβαση σε πόσιμο νερό και δίκτυο αποχέτευσης. Οι ανεπτυγμένες χώρες κλήθηκαν να συμφωνήσουν σε συγκεκριμένους στόχους και χρονοδιαγράμματα. Όπως και στα θέματα υγιεινής, η διάσκεψη προβλέπει να μειωθεί κατά 50% ο πληθυσμός που δεν έχει πρόσβαση σε υγιεινό νερό. Τέθηκε επίσης ένας στόχο σχετικά με τη δραστική μείωση των θανάτων από ασθένειες που σχετίζονται με την κατανάλωση μη πόσιμου νερού. Οι μη κυβερνητικές οργανώσεις αντιτείνουν πως οι συμμετέχοντες δεν καταπιάστηκαν με τα προβλήματα λειψυδρίας και διαχείρισης των υδάτινων πόρων.

Ανθρώπινα δικαιώματα: Η διαφθορά, που οδηγεί σε οικονομική κακοδιαχείριση, η απουσία δημοκρατικών θεσμών και η παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ορθώνουν εμπόδια στη βιώσιμη ανάπτυξη. Η αφαίρεση από το κείμενο κάθε αναφοράς στην αντισύλληψη και την απαλλαγή από έθιμα όπως ο ακρωτηριασμός των γεννητικών οργάνων, απογοήτευσε την Ε.Ε.

Εμπόριο και παγκοσμιοποίηση: Ελπίδα όλων ήταν να ανασταλεί η καταστροφή των φυσικών πόρων στο όνομα του ελεύθερου εμπορίου και να αντιμετωπιστεί ο αθέμιτος ανταγωνισμός με τις τοπικές βιομηχανίες. Αρκετοί ήλπιζαν να θεσμοθετηθεί κάποιος έλεγχος επί του Διεθνούς Οργανισμού Εμπορίου. Συμφωνήθηκε να αποκτήσουν οι περιβαλλοντικοί οργανισμοί ισχύ ανάλογη με εκείνη του ΠΟΕ. Η αναγνώριση ότι το εμπόριο και η παγκοσμιοποίηση δεν είναι πανάκεια, ισοδυναμεί με βήμα προόδου. Απογοήτευση προκαλεί η έλλειψη προόδου σε ό,τι αφορά την περικοπή των αγροτικών επιδοτήσεων στις ΗΠΑ και την Ε.Ε.

Βιώσιμη ανάπτυξη: Ήταν η πιο κρίσιμη συζήτηση. Περιλάμβανε θέματα όπως το περιβάλλον, η καταστροφή του όζοντος, αλλά και ένα σχέδιο για την παραγωγή των αγαθών και των υπηρεσιών που θα έκαναν τον κόσμο περισσότερο φιλόξενο για όλους χωρίς αρνητικές συνέπειες για το περιβάλλον.

Οι συμμετέχοντες συμφώνησαν να εκπονήσουν ένα σχέδιο δράσης μέσα στα επόμενα δέκα χρόνια και να δρομολογήσουν μια εκστρατεία αφύπνισης της οικολογικής συνείδησης των καταναλωτών. Ευνοϊκό μέτρο για το περιβάλλον θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι η Ρωσία σχεδιάζει να επικυρώσει το πρωτόκολλο του Κιότο για τον περιορισμό των εκπομπών αερίων. Η απόφαση της Ρωσίας σημαίνει ενδεχομένως ότι το πρωτόκολλο του Κιότο μπορεί να τεθεί σύντομα σε εφαρμογή. Το πρωτόκολλο του Κιότο δεν ετέθη ποτέ σε εφαρμογή, διότι, όπως έχει ήδη αναφερθεί, οι Ηνωμένες Πολιτείες - οι οποίες θεωρούνται ο μεγαλύτερος ρυπαντής του πλανήτη - αρνήθηκαν να το επικυρώσουν.

Αφρική: Έπειτα από μία δεκαετία μηδαμινής προόδου όσον αφορά την ανάπτυξη και την εξάλειψη της φτώχειας, και ενώ το AIDS και η ξηρασία επιδεινώνουν ακόμη περισσότερο την κατάσταση, οι φτωχοί του κόσμου προσδοκούσαν σε μεγαλύτερη οικονομική βοήθεια. Επιτεύχθηκαν συμφωνίες για την υπεξαίρεση γης, τα δικαιώματα των γυναικών να κληρονομήσουν και να κατέχουν γη, την ασφάλεια των τροφίμων κλπ. Οι ΗΠΑ ανακοίνωσαν ότι θα χρηματοδοτήσουν, έως το τέλος του 2003, με 2,3 δισ. δολάρια τις έρευνες κατά του AIDS, της ελονοσίας και άλλων θανατηφόρων ασθενειών. Από την άλλη πλευρά οι αφρικανικές χώρες θεωρούν ότι η βοήθεια από τον αναπτυσσόμενο κόσμο συνδέεται υπερβολικά με το εμπόριο και μπορεί να οδηγήσει σε περαιτέρω εκμετάλλευση των φυσικών τους πόρων.

Συμπεράσματα – Προτάσεις

Εδώ και τρεις δεκαετίες η διεθνής κοινότητα έχει εντάξει στα πλαίσια διακυβερνητικών διαπραγματεύσεων τα περιβαλλοντικά ζητήματα, με συνεχώς αυξανόμενη συχνότητα και ενδιαφέρον. Η ενσωμάτωση περιβαλλοντικών διαστάσεων στις στρατηγικές οικονομικής ανάπτυξης οδήγησε στην διαμόρφωση της έννοιας της βιώσιμης ανάπτυξης, που τείνει να επικρατήσει ως το εναλλακτικό μοντέλο ανάπτυξης. Η Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη έθεσε τις βάσεις για τη μεταστροφή της ανθρωπότητας προς τη βιώσιμη ανάπτυξη. Σήμερα, δέκα χρόνια μετά το Ρίο, λίγα πράγματα έχουν αλλάξει και το περιβαλλοντικό πρόβλημα συνεχίζει να εντείνεται με γοργούς ρυθμούς.

Τα κείμενα του Ρίο εξέτασαν πολλά και σημαντικά κοινωνικά και πολιτικά ζητήματα, τα οποία είχε ήδη θέσει η «Εκθεση Bruntland», ο συνυπολογισμός των οποίων στο παγκόσμιο σχεδιασμό δράσεων, θα είχε τεράστιο αντίκτυπο στην κοινωνική ανάπτυξη. Εντούτοις, η επιλογή των εννοιών της διαχείρισης και της βιώσιμης οικονομίας, που είναι άμεσα συνδεδεμένες με οικονομικούς όρους και αρχές, έθεσαν και θέτουν σε κίνδυνο τόσο τη διαμόρφωση του πλαισίου μέσα στο οποίο θα πρέπει να εφαρμοστούν όσο και αυτό καθεαυτό τον προσδιορισμό των στόχων.

Στην πραγματικότητα η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης δεν κατάφερε να ξεφύγει από την ηγεμονία των οικονομικών. Ο τρόπος και η λογική με την οποία εισήχθη η περιβαλλοντική προβληματική στις στρατηγικές και τη λογική της οικονομικής ανάπτυξης θα μπορούσε να μετατρέψει ολόκληρο τον πλανήτη σε μετρήσιμους πόρους, θεωρώντας πως η σωστή διαχείριση τους θα οδηγούσε στη βιώσιμη ανάπτυξη: ανθρωπίνι πόροι, επιστημονικοί πόροι, ανανεώσιμοι πόροι, ενεργειακοί πόροι, υδάτινοι πόροι κ.ο.κ. Η εφαρμογή των κειμένων του Ρίο θα μπορούσε να οδηγήσει στην ταξινόμηση του πλανήτη σε χρησιμοποιούμενους και μετρήσιμους πόρους (Hatfield and Evans, 1996). Η προσέγγιση αυτή κατά προέκταση δημιουργούσε την παραίσθηση και αυταπάτη πως η αποδοτικότερη διαχείριση των πόρων ήταν η απάντηση στα περιβαλλοντικά προβλήματα, αποπροσανατολίζοντας, έτσι τελείως από τον πραγματικό και ζωτικό στόχο που ήταν ο περιορισμός της

κατανάλωσης και των περιβαλλοντικών επιπτώσεων από την αναπτυξιακή διαδικασία.

Ο όρος «βιώσιμη ανάπτυξη», κατά συνέπεια, κινδυνεύει να χάσει το επίκεντρό του που ήταν η προστασία του περιβάλλοντος μέσω της δημιουργίας μιας νέας μορφής οικονομικού μοντέλου προσαρμοσμένου στις περιβαλλοντικές ανάγκες, και να μετατοπιστεί σε μια έννοια οικονομικής βιωσιμότητας. Είναι προφανές ότι πρέπει να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις ανάδειξης ενός δεσμευτικού διεθνούς πλαισίου το οποίο θα εισάγει εναλλακτικά καταναλωτικά πρότυπα, που θα αλλάζουν σταδιακά αλλά ριζικά τις καταναλωτικές συνήθειες των ανθρώπων, έστω και αν ακόμη χρησιμοποιηθούν για το σκοπό αυτό εργαλεία οικονομικής διαχείρισης ή οικονομικά κίνητρα και ενισχύσεις.

Η αύξηση της αποτελεσματικότητας στη διαχείριση των φυσικών πόρων ακυρώνεται από τη συνολική αύξηση της παγκόσμιας κατανάλωσης. Η μεταβολή των οικονομικών και καταναλωτικών συνθηκών, όπως για παράδειγμα η διαδικασία της παγκοσμιοποίησης, δεν έχει προκαλέσει τις απαιτούμενες μεταβολές των καταναλωτικών συμπεριφορών. Οι εναλλακτικές προσεγγίσεις, όπως η εφαρμογή της αρχής ο ρυπαίνων πληρώνει, η πιο αυστηρή σε περιβαλλοντικά ζητήματα αντιμετώπιση των επιχειρήσεων, οι νέες πολιτικές στην παραγωγή και κατανάλωση ενέργειας, η εισαγωγή στην παραγωγική διαδικασία προηγμένων και αποδοτικότερων τεχνολογιών, αφενός δεν έχουν δείξει απτά και εμφανή αποτελέσματα και αφετέρου αποτελούν πολυτέλεια για τις περισσότερες από τις αναπτυσσόμενες χώρες.

Πέρα από την περιορισμένη ανταπόκριση της διεθνούς κοινότητας να προσαρμοστεί στις επιταγές της βιώσιμης ανάπτυξης, ένα μονίμως αξεπέραστο εμπόδιο είναι η αδυναμία των αναπτυσσόμενων χωρών και της περιφέρειας να καλύψουν τη διαφορά με τις ανεπτυγμένες χώρες και το κέντρο. Η Ατζέντα 21 επικέντρωνε μεγάλο μέρος του ενδιαφέροντός της στην άμβλυνση των ανισοτήτων μεταξύ κέντρου και περιφέρειας, μια και ήταν πλέον κοινώς αποδεκτό πως η οργάνωση των οικονομικών δραστηριοτήτων και του κυρίαρχου αναπτυξιακού μοντέλου, τις προηγούμενες δεκαετίες, προωθούσαν το διαχωρισμό και τις ανισότητες μεταξύ Κέντρου και Περιφέρειας. Η αδιαμφισβήτητη αυτή πραγματικότητα σαφώς περιόριζε τη δυνατότητα των αναπτυσσόμενων χωρών και των NICs, στην εφαρμογή της Ατζέντα 21. Παρόλο που το Ρίο προσπάθησε να συνδέσει την απελευθέρωση του εμπορίου και

την αναβάθμιση του ρόλου της περιφέρειας με τη βιώσιμη ανάπτυξη στην πραγματικότητα το όραμα αυτό παρανοήθηκε ίσως σκόπιμα.

Η απελευθέρωση της ροής του κεφαλαίου και της επιχειρηματικής δραστηριότητας αναδείχθηκαν ως οι κυρίαρχες επιδιώξεις. Σε συνδυασμό με την ραγδαία ανάπτυξη της πληροφορικής και της ηλεκτρονικής επικοινωνίας άρχισε να δημιουργείται μια νέα παγκόσμια πραγματικότητα, όπου με το πάτημα ενός κουμπιού καθένας είχε πρόσβαση στη διακίνηση κεφαλαίου σε οποιαδήποτε γωνιά του πλανήτη, και όποιος είχε το κεφάλαιο ή τις υποδομές να συμμετέχει σ' αυτές τις συναλλαγές μπορούσε να το κάνει χωρίς κανένα σχεδόν περιορισμό. Η διαδικασία της παγκοσμιοποίησης (και εδώ εννοούμε κυρίως την πρωτοφανή δυνατότητα παγκόσμιας διακίνησης του κεφαλαίου) μπορεί να προσφέρει πάρα πολλές δυνατότητες (π.χ. το διαδίκτυο) ωστόσο ο αυτοσκοπός της μπορεί να αποπροσανατολίζει από το κεντρικό ζήτημα που είναι μια παγκοσμιοποιημένη στρατηγική για τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Το κατά πόσον οι διαδικασίες της παγκοσμιοποίησης έχουν ωφελήσει τις αναπτυσσόμενες χώρες, είναι ένα ερώτημα που δεν έχει βρει κοινά αποδεκτή απάντηση. Σε κάθε περίπτωση θα πρέπει να προσδιοριστούν νέες προτεραιότητες στη διαδικασία της παγκοσμιοποίησης που να συνάδουν με κοινωνικά και περιβαλλοντικά ζητήματα. Η παγκοσμιοποίηση θα πρέπει να διαχειριστεί με τέτοιο τρόπο ούτως ώστε να προωθεί την οικονομική μεγέθυνση και παράλληλα να εξασφαλίζει τη βιώσιμη ανάπτυξη, αδιάκριτα, σε όλες του χώρες του κόσμου, και τα οφέλη της να διαχέονται και να κατανέμονται ισότιμα, και ίσως με έναν τρόπο αποτελεί μοναδική ευκαιρία για τη διεύρυνση των ορίων σύνδεσης των οικονομικών συμφερόντων και της προστασίας του περιβάλλοντος. Πάντως, όσο η ανθρωπότητα δεν καταφέρνει να εξαλείψει τις κοινωνικές και οικονομικές ανισότητες τόσο θα εμφανίζονται και ανισότητες στην πρόοδό της για την βιώσιμη ανάπτυξη.

Ίσως τελικά το κυρίαρχο πρόβλημα είναι ότι το Ρίο δεν κατάφερε να προτείνει συγκεκριμένα και σαφή μέτρα για την άμβλυνση των οικονομικών αντιθέσεων μεταξύ των ανεπτυγμένων και αναπτυσσόμενων χωρών, πέρα από την προώθηση δράσεων ενίσχυσης και βοήθειας των προβληματικών χωρών. Η συνδιάσκεψη δεν κατάφερε καν να εκτιμήσει, με χρηματοοικονομικούς όρους, το κόστος ανάληψης δράσεων για τη βιώσιμη ανάπτυξη, και έστω η πρόβλεψη ενός αρχικού προϋπολογισμού αποκλείστηκε τελικώς από την Ατζέντα 21.

Δεν προκαλεί επομένως έκπληξη ότι η εμμένουσα σύγκρουση μετά το Ρίο ήταν αυτή μεταξύ των εθνικών οικονομικών συμφερόντων και των παγκόσμιων ευθυνών απέναντι στα περιβαλλοντικά προβλήματα. Μόνον τα προφανή παγκόσμια προβλήματα όπως η διαχείριση των υδάτινων πόρων, η όξινη βροχή, η κλιματική αλλαγή και η βιοποικιλότητα εξετάστηκαν υπό μορφή δεσμευτικών συμβάσεων. Ζητήματα όπως η διασυνοριακή ρύπανση, ή, π.χ., οι πλημμύρες σε μια χώρα λόγω της αποψίλωσης δασών σε μία γειτονική χώρα, τέθηκαν υπό ευνοϊκούς για τα εθνικά κράτη όρους (Sachs, 1999).

Σε όλα τα κείμενα του Ρίο η μόνη αρχή που δεν τέθηκε υπό αμφισβήτηση ήταν αυτή της ανάγκης για οικονομική ανάπτυξη, με τέτοιο τρόπο ώστε να τίθεται πάντοτε σε προτεραιότητα έναντι των περιβαλλοντικών ζητημάτων (Sachs, 1999), όπως για παράδειγμα αναφέρθηκε παραπάνω στη Σύμβαση –Πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών για την Κλιματική Αλλαγή: «...Τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν για την κλιματική αλλαγή δεν θα πρέπει σε καμία περίπτωση να περιορίσουν το διεθνές εμπόριο...».

Η διεθνής κοινότητα κατέληξε σε ένα παράδοξο, παράλογο και επικίνδυνο συμπέρασμα: πρέπει να αυξηθεί η οικονομική δραστηριότητα ώστε να αυξηθούν οι οικονομικοί πόροι ώστε να αυξηθεί η ικανότητα αντιμετώπισης των αυξανόμενων περιβαλλοντικών προβλημάτων με την αύξηση της αποτελεσματικότητας και του ελέγχου στη διαχείριση των φυσικών πόρων. Έτσι η απαιτούμενη συνθήκη ότι η βιώσιμη ανάπτυξη μπορεί να επιτευχθεί κατά βάση μόνον μέσω της μείωσης της κατανάλωσης απουσίαζε πλήρως από τις δεσμεύσεις των κειμένων του Ρίο. Αντ' αυτού στο επίκεντρο τοποθετήθηκε η ανάγκη για αποτελεσματικότητα σε όλα τα πεδία των ανθρώπινων δραστηριοτήτων, συμπεριλαμβανομένου και του φυσικού περιβάλλοντος. Η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης, θα μπορούσαμε να πούμε πως αντικαταστάθηκε από τον όρο «βιώσιμη οικονομία» όπου οι λέξεις κλειδιά ήταν η διαχείριση, η αποτελεσματικότητα, η ισότιμη πρόσβαση στους φυσικούς πόρους κ.ο.κ.

Δέκα χρόνια μετά το Ρίο, και παρ' όλες τις προσπάθειες από εθνικές κυβερνήσεις, διεθνείς οργανισμούς, επιχειρήσεις, κοινωνικές ομάδες κλπ, πολύ μικρή πρόοδος έχει παρατηρηθεί στην πορεία για τη βιώσιμη ανάπτυξη, και σε πολλά σημεία η κατάσταση είναι ίσως χειρότερη απ' ότι πριν δέκα χρόνια. Η παγκόσμια περιβαλλοντική ισορροπία είναι εξαιρετικά εύθραυστη και οι δείκτες για τη

βιωσιμότητα απέχουν μακράν απ' ό,τι θα μπορούσε να χαρακτηριστεί τουλάχιστον ικανοποιητικό.

Υπάρχει τεράστιο έλλειμμα στην εφαρμογή των αρχών του Ρίο ιδιαίτερα σε ότι αφορά τους στόχους:

- τη μείωση της κατανάλωσης των φυσικών πόρων
- τη διαμόρφωση εναλλακτικών στρατηγικών για το διεθνές εμπόριο, τις επενδύσεις, την τεχνολογία
- την εξάλειψη της φτώχειας
- τη δημιουργία χρηματοδοτικών μηχανισμών που θα προωθήσουν την εφαρμογή της Ατζέντα 21

Η βιώσιμη ανάπτυξη δεν μπορεί να επιτευχθεί χωρίς θεμελιώδεις αλλαγές στον τρόπο με τον οποίο οι βιομηχανικές κοινωνίες παράγουν και καταναλώνουν. Υπήρξαν πολλές προσεγγίσεις από το Ρίο και μετά για τον τρόπο και τις μεθόδους μέσω των οποίων θα επιτευχθεί η βιώσιμη παραγωγή και κατανάλωση, μεταξύ αυτών ήταν η καθαρότερες τεχνολογίες, ο περιορισμός της ρύπανσης, η αποτελεσματικότητα στη διαχείριση των φυσικών πόρων και της ενέργειας κλπ. Η εφαρμογή αυτών των πρακτικών για την αλλαγή των προτύπων κατανάλωσης και παραγωγής, συντελείται με εξαιρετικά βραδείς ρυθμούς, και τα αποτελέσματά της είναι πολύ κάτω του προσδοκώμενου. Το Ρίο απέτυχε να καθορίσει ένα εναλλακτικό μοντέλο ανάπτυξης βασισμένο στη μείωση της παραγωγής και της κατανάλωσης. Όλο και περισσότεροι φυσικοί πόροι καταναλίσκονται και όλο και περισσότερη ρύπανση παράγεται από τις ανθρώπινες δραστηριότητες. Έχει γίνει σχετική προσπάθεια για την εισαγωγή οικονομικών εργαλείων στην περιβαλλοντική πολιτική, όπως είναι οι περιβαλλοντικοί φόροι, κίνητρα και επιχορηγήσεις στις επιχειρήσεις και τις βιομηχανίες για τη χρήση πιο φιλικών στο περιβάλλον τεχνολογιών κλπ. Για τις επιχορηγήσεις έχει αναπτυχθεί μια μεγάλη συζήτηση κατά πόσον η παροχή τους αυξάνει τη συνολική οικονομική δραστηριότητα, και άρα τις επιπτώσεις τους στο περιβάλλον, και θεωρείται πως ο ενδεχόμενος περιορισμός τους αφενός θα μειώσει την κατανάλωση και αφετέρου θα εξοικονομήσει αξιοσέβαστους οικονομικούς πόρους διαθέσιμους στις κυβερνήσεις για την προώθηση πιο αποδοτικών μέτρων.

Η κατανομή των προϊόντων της οικονομικής μεγέθυνσης παραμένει ένα πρακτικά άλυτο και διαρκές πρόβλημα. Τα επίπεδα φτώχειας και η περιθωριοποίηση των κοινωνικών στρωμάτων χαμηλού εισοδήματος αντί να εξαλείφονται διαρκώς εντείνονται. Των προϊόντων της οικονομικής μεγέθυνσης επωφελείται μονάχα μια κοινωνική και οικονομική ελίτ. Ίσως, λοιπόν, θα ήταν σκόπιμο και για λόγους κοινωνικής ισότητας και δικαιοσύνης αλλά και για λόγους αποτελεσματικότητας, η διεθνής κοινότητα να στραφεί στη διαμόρφωση νέων κοινωνικών και οικονομικών δομών που θα επιτύχουν πιο δίκαιη κατανομή των προϊόντων και των οφελών της ανάπτυξης, λαμβάνοντας υπόψη κοινωνικές και περιβαλλοντικές πτυχές, σ' ένα περιβάλλον ισόρροπης ανάπτυξης.

Ένα άλλο πεδίο έντονου προβληματισμού σχετίζεται με την κατανομή των αρμοδιοτήτων για την εφαρμογή της βιώσιμης ανάπτυξης. Είναι σαφές ότι θα πρέπει να υπάρξει αναδιαμόρφωση των διαδικασιών λήψης αποφάσεων για το σχεδιασμό πολιτικών και την εφαρμογή των αρχών της βιώσιμης ανάπτυξης. Οι ΜΚΟ συνεισφέρουν επιτυχώς στην ανάληψη δράσεων για τη βιώσιμη ανάπτυξη, ιδιαιτέρως όταν συμμετέχουν σε όλα τα στάδια σχεδιασμού, οργάνωσης και εφαρμογής των δράσεων αυτών. Οι ΜΚΟ έχουν την εμπιστοσύνη και την εξουσιοδότηση των πολιτών, αλλά παρόλα αυτά δεν συμμετέχουν ούτε εκπροσωπούνται επίσημα σε κανέναν διεθνή οργανισμό με αποφασιστικό ρόλο στο σχεδιασμό πολιτικών για τη βιώσιμη ανάπτυξη. Εξαιρούνται δε από όλα τα όργανα και τους διαπραγματευτικούς μηχανισμούς με εκτελεστική ισχύ στη διαδικασία λήψης αποφάσεων σε διεθνές επίπεδο.

Η ηγεμονία των οικονομικών στους όρους της βιώσιμης ανάπτυξης, όπως είδαμε και προηγουμένως, παραμένει αδιαμφισβήτητη. Οι προσπάθειες για την εξάλειψη της φτώχειας, την επίτευξη κοινωνικής ισότητας και η επιτακτική ανάγκη της προστασίας του περιβάλλοντος, υποχωρούν στα οργανωμένα συμφέροντα διεθνούς εμβέλειας και στη δράση διεθνών οργανισμών που δεν έχουν άμεση αρμοδιότητα στην εφαρμογή της βιώσιμης ανάπτυξης, αλλά ωστόσο ασκούν τεράστια επιρροή στη διαμόρφωση στρατηγικών και πολιτικών. Είναι χαρακτηριστικό ότι διεθνείς οργανισμοί χωρίς καμία αρμοδιότητα για την εφαρμογή της βιώσιμης ανάπτυξης συμπεριλαμβάνονται διαρκώς στη διαδικασία εφαρμογής της. Η επίλυση σημαντικών κοινωνικών και περιβαλλοντικών ζητημάτων έχει αφεθεί στη διακριτική ευχέρεια οργανισμών οι

οποίοι έχουν σαφώς μόνον οικονομικές αρμοδιότητες, όπως ο Διεθνής Οργανισμός Εμπορίου και η Παγκόσμια Τράπεζα. Οι οργανισμοί αυτοί μέσω της ισχύος τους διαμορφώνουν σε πολύ μεγάλο βαθμό, αν όχι ολοκληρωτικά, το βαθμό και τη μορφή της βιώσιμης ανάπτυξης, λειτουργούν, δε, υπό καθεστώς διαφόρων εξαρτήσεων με οικονομικά και πολιτικά συμφέροντα. Διαρκώς αναρμόδιοι οργανισμοί που έχουν αναλάβει το έργο της προώθησης νομισματικών και μακροοικονομικών πολιτικών (π.χ. Η Παγκόσμια Τράπεζα), δίνουν προτεραιότητα όχι βεβαίως στη βιώσιμη ανάπτυξη και στην προστασία του περιβάλλοντος, αλλά στην οικονομική μεγέθυνση. Η ανάπτυξη, άρα και η βιώσιμη ανάπτυξη, δεν είναι δυνατόν να στηρίζεται πάντοτε σε οικονομικούς μηχανισμούς και οργανισμούς με στόχους αντικρουόμενους από εκείνους της βιώσιμης ανάπτυξης.

Το γεγονός αυτό καθιστά ακόμη πιο επιτακτική την ανάγκη αναβάθμισης του ρόλου των Ηνωμένων Εθνών. Τα Η.Ε. είναι θεωρητικά ο κεντρικός ρυθμιστικός οργανισμός της ανθρωπότητας, και βεβαίως επιφορτισμένος με την παρακολούθηση και δρομολόγηση της εφαρμογής της βιώσιμης ανάπτυξης. Ωστόσο και στο ρόλο αυτό δεν έχει πια την πολιτική δύναμη ώστε να ανταπεξέλθει στοιχειωδώς. Η έλλειψη πολιτικής ισχύος στα διεθνή όργανα των Η.Ε., λειτουργεί ανασταλτικά για την εφαρμογή της βιώσιμης ανάπτυξης. Η Επιτροπή των Η.Ε. για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (CSD) π.χ. αν και έχει αρκετά σαφείς αρμοδιότητες, δεν έχει τη δυνατότητα να εδραιώσει παγκόσμιες ρυθμιστικούς και κανονιστικούς μηχανισμούς και στρατηγικές, ούτε την απαιτούμενη ισχύ ώστε να έχει ένα καθοδηγητικό ρόλο σε όλα τα επίπεδα των διεθνών πολιτικοοικονομικών διαδικασιών. Η Επιτροπή για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη δεν έχει καθιερωθεί ως η ελέγχουσα αρχή με συντονιστικό ρόλο υπό την οποία θα ενωθούν όλες οι προσπάθειες όλων των διεθνών οργανισμών για τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Η δημιουργία μίας και μόνης Διεθνούς Επιτροπής, με ισχύ και αυξημένες αρμοδιότητες, που θα επιφορτιστεί αποκλειστικά με το έργο τη προώθησης και εφαρμογής της βιώσιμης ανάπτυξης, ίσως θα έδινε λύση στην αποσπασματικότητα των διεθνών πρωτοβουλιών και την έλλειψη συντονισμού. Η εφαρμογή της Ατζέντα 21 έχει χρονοτριβήσει, εξάλλου, και λόγω του μεγάλου αριθμού των εμπλεκόμενων διεθνών οργάνων, και του γεγονότος ότι καθένα από τα όργανα αυτά έχει το δικαίωμα της ανεξαρτησίας στη διαδικασία και στο είδος των αποφάσεων που λαμβάνει. Η

αρχή της ανεξαρτησίας και η έλλειψη συντονισμού στη λειτουργία των διαφόρων οργάνων των Η.Ε. και των διεθνών οργανισμών, περιπλέκει και πολλαπλασιάζει τις προτεραιότητες, τις προσεγγίσεις και τις στρατηγικές για τη βιώσιμη ανάπτυξη, προκαλώντας με τη σειρά της την ανάγκη για περαιτέρω δημιουργία νέων οργάνων, επιτροπών κλπ. Αυτό δημιουργεί, ή δίνει την αίσθηση, της αδιαφάνειας και της γραφειοκρατικής ακαμψίας στους μη εμπλεκόμενους, αποθαρρύνοντας τους ενεργούς πολίτες να συμμετέχουν στις δράσεις για τη βιώσιμη ανάπτυξη. Είναι ζητούμενο συνεπώς η εξασφάλιση της διαφάνειας και η απλούστευση των διαδικασιών λειτουργίας των διεθνών οργανισμών.

Ένα ακόμη πρόβλημα είναι και το γεγονός ότι οι κοινωνίες δεν έχουν πειστεί ότι η βιώσιμη ανάπτυξη θα δώσει λύσεις στα κοινωνικά και οικονομικά τους προβλήματα. Προκειμένου να υπάρξει κοινωνική ανταπόκριση και οι άνθρωποι να πειστούν για την αναγκαιότητα και την αποτελεσματικότητα της βιώσιμης ανάπτυξης θα πρέπει να δοθούν νέες προτεραιότητες οι οποίες θα συνδεθούν στενά με την κοινωνική δικαιοσύνη. Θα πρέπει να προταθούν εναλλακτικά μοντέλα παραγωγής και κατανάλωσης τέτοια που θα ενώσουν την ανθρωπότητα υπό τη σκέπη της βιώσιμης ανάπτυξης, χωρίς όμως να την καταδικάσουν στην ένδεια και την υπανάπτυξη.

Βεβαίως κάτι τέτοιο θα απαιτήσει και πλήρη αναδιάρθρωση των μεθόδων εφαρμογής της Ατζέντα 21. Για παράδειγμα η ενδυνάμωση του ρόλου του τοπικού πληθυσμού για ενεργό συμμετοχή στη διαδικασία λήψης αποφάσεων, θα έχει με βεβαιότητα θετικά αποτελέσματα. Οι διεθνείς και εθνικές πολιτικές ανάπτυξης θα πρέπει να συσχετισθούν με τις τοπικού επιπέδου προτεραιότητες και δυνατότητες. Στις στρατηγικές ανάπτυξης θα πρέπει να ενσωματωθούν τα ιδιαίτερα πολιτισμικά χαρακτηριστικά και αντιλήψεις. Θα πρέπει να δημιουργηθούν εθνικά, πολιτικά και θεσμικά όργανα που θα παροτρύνουν τους πολίτες για ενεργό και ουσιαστική συμμετοχή στις δράσεις και στα προγράμματα εφαρμογής της βιώσιμης ανάπτυξης. Η επικέντρωση του ενδιαφέροντος των ΜΚΟ στις κοινωνικές απαιτήσεις δεν είναι αποτέλεσμα μόνον της κοινωνικής ανισότητας, αλλά αντικατοπτρίζει της απουσία ουσιαστικής πολιτικής θέλησης για την «από τη βάση» συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων. Τα περισσότερα διεθνή και εθνικά σχέδια και προγράμματα για τη βιώσιμη ανάπτυξη προτείνουν μέτρα εφαρμογής που αν και ενδεχομένως σε εθνικό επίπεδο

μπορούν να επιδείξουν σχετική επιτυχία, σε τοπικό επίπεδο συχνά αποτυγχάνουν πλήρως ή ακόμη επιφέρουν και αντίθετα από τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα.

Τα περιβαλλοντικά, κοινωνικά και οικονομικά ζητήματα βρίσκονται σε πλήρη αλληλεξάρτηση μεταξύ τους αλλά και με την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης, και η διεκδίκηση και διαπραγμάτευση τους από τους πολίτες γίνεται μέσω οργανωμένων πολιτικού χαρακτήρα δομών. Δεν είναι, άρα, τυχαίο το γεγονός ότι όλες οι ΜΚΟ διέπονται από σαφή και προσανατολισμένη πολιτική συνείδηση.

Η Ατζέντα 21 θα πρέπει να εφαρμοστεί σε συνδυασμό και με τις δεσμεύσεις που απορρέουν από μεταγενέστερες του Ρίο συνδιασκέψεις και αποφάσεις των Η.Ε., ιδιαίτερα σε ότι αφορά την κοινωνικής ανάπτυξη και τα ανθρώπινα δικαιώματα. Παρά τα τεράστια κενά που παρατηρούνται στην εφαρμογή της Ατζέντα 21 και των αρχών του Ρίο, η ισχύς τους και η υποχρέωση των χωρών έναντι των δεσμεύσεων που προκύπτουν σε καμία περίπτωση δεν θα πρέπει να υποτιμηθούν και να αποδυναμωθούν. Βεβαίως, παράλληλα, δεν θα πρέπει να αγνοηθούν οι τεράστιες αλλαγές που έχουν συμβεί σε οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο.

Η πολιτική βούληση είναι το κλειδί για την επιτυχία της εφαρμογής της Ατζέντα 21, που θα πρέπει να στοχεύει στην προώθηση εφικτών και ρεαλιστικών πρωτοβουλιών οι οποίες θα ανανεώσουν το πνεύμα και τις δυνατότητες για μια παγκόσμια συνεργασία. Οι πρωτοβουλίες για την εφαρμογή των αρχών του Ρίο θα πρέπει να αποκρυσταλλώνονται σε πολύ συγκεκριμένα μέτρα, με ξεκάθαρους στόχους, δεσμευτικά χρονικά περιθώρια, προγράμματα παρακολούθησης, να απαιτούν συντονισμό διάφορων μηχανισμών και να βασίζονται σε καινοτόμες διαδικασίες.

Όπως προκύπτει από τις προηγούμενες επισημάνσεις θα πρέπει να ενεργοποιηθούν δεσμεύσεις και πρωτοβουλίες που να στοχεύουν σε τρία πεδία δράσεων.

Το πρώτο αφορά στη ρύθμιση οικονομικών και πολιτικών παραμέτρων διεθνούς εμβέλειας, όπως είναι η λειτουργία του διεθνούς εμπορίου, η άμβλυνση των ανισοτήτων κ.ο.κ. Συγκεκριμένα θα πρέπει να δοθεί έμφαση:

- στην ανάπτυξη και ενδυνάμωση συντονισμένων μακροοικονομικών πολιτικών, τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο, που θα

ανταποκρίνονται στις σύγχρονες συνθήκες και στις εξελίξεις της παγκοσμιοποίησης

- στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της βιομηχανικής παραγωγικότητας των αναπτυσσόμενων χωρών. Όλο και περισσότερα προϊόντα από αυτές τις χώρες θα πρέπει να έχουν πρόσβαση στη διεθνή αγορά, ιδιαίτερα όταν πρόκειται για αγαθά για τα οποία οι αναπτυσσόμενες χώρες έχουν συγκριτικό πλεονέκτημα
- στην ενίσχυση των αναπτυσσόμενων χωρών στην προσπάθειά τους να ενσωματωθούν πλήρως στο διεθνές σύστημα εμπορίου και να συμμετέχουν ισότιμα και αποτελεσματικά στις διεθνείς διαπραγματεύσεις για το εμπόριο.
- στην ενδυνάμωση του ρόλου των Η.Ε., ώστε να του δοθεί η δυνατότητα και η απαιτούμενη ισχύς ώστε να εξασφαλίσει την παροχή θεσμικού πλαισίου που θα ρυθμίζει και θα ελέγχει το διεθνές σύστημα εμπορίου.
- στην οικοδόμηση εμπιστοσύνης και συνεργασίας μεταξύ των εθνικών κυβερνητικών οργάνων, των διεθνών οργανισμών και των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων.

Το δεύτερο πεδίο δράσεων και πρωτοβουλιών σχετίζεται με την πρόοδο που απαιτείται να συντελεστεί στην αποτελεσματική και αποδοτική χρήση και διαχείριση των φυσικών πόρων και της ενέργειας, τόσο στις ανεπτυγμένες όσο και στις αναπτυσσόμενες χώρες. Θα πρέπει να επιδιώκεται:

- ο περιορισμός στην κατανάλωση φυσικών πόρων και η ορθολογικότερη και αποδοτικότερη χρήση τους
- ο περιορισμός στην κατανάλωση ενέργειας και η ορθολογικότερη και αποδοτικότερη χρήση της
- η ενίσχυση των αναπτυσσόμενων χωρών για την εισαγωγή νέων τεχνολογιών (και ιδιαίτερα της ηλεκτρονικής τεχνολογίας και της καθαρής τεχνολογίας) στις παραγωγικές και οικονομικές τους δραστηριότητες
- η προώθηση εφαρμόσιμων και πρακτικών στρατηγικών και πρωτοβουλιών για τη βιώσιμη ανάπτυξη, η ανταλλαγή εμπειριών, τεχνολογίας και μεθόδων παρακολούθησης.
- η παροχή κινήτρων στη βιομηχανία και την έρευνα για την ανάπτυξη νέων πιο καθαρών τεχνολογιών

- η προώθηση αντικινήτρων για την αύξηση της κατανάλωσης και της ρύπανσης, όπως είναι η περιβαλλοντική φορολόγηση και η επιβολή αυστηρών κυρώσεων στις ρυπαίνουσες βιομηχανίες

Το τρίτο πεδίο δράσεων και πρωτοβουλιών αφορά στην προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης και την εφαρμογή της Ατζέντα 21 σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο μέσω:

- του χωροταξικού σχεδιασμού σε τοπικό επίπεδο, προκειμένου να προστατευτούν περιοχές με περιβαλλοντική αξία, μνημεία της φύσης και περιοχές ιδιαίτερη οικολογικής ευαισθησίας
- της ενίσχυσης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και της εφαρμογής προγραμμάτων κατάρτισης του στελεχικού δυναμικού των μικρομεσαίων επιχειρήσεων
- της οικονομικής ανάπτυξης σε τοπικό επίπεδο η οποία θα βασιστεί στην εκμετάλλευση ενδογενών πόρων και χαρακτηριστικών
- της ενίσχυσης των υποδομών, ιδιαίτερα σε ότι αφορά τη διαχείριση στερεών και υγρών αποβλήτων
- της αποτελεσματικής διαχείρισης των αποβλήτων, όπως η προσπάθεια μείωσής τους, επαναχρησιμοποίησής τους, ανακύκλωση τους κ.λπ
- του ελέγχου και περιορισμού της βιομηχανικής ρύπανσης, της προώθησης καθαρών τεχνολογιών και της δυνατότητας πρόσβασης σε περιβαλλοντικές πληροφορίες και εργαλεία
- της πληροφόρησης, και εκπαίδευσης των πολιτών ώστε να διευκολύνεται η δημόσια συμμετοχή στην προστασία του περιβάλλοντος, και να δημιουργούνται σχέσεις εμπιστοσύνης με τα όργανα λήψης αποφάσεων
- της εσωτερικής επιθεώρησης και διαφάνειας στα κρατικά και δημόσια όργανα σχεδιασμού και λήψης αποφάσεων

Κλείνοντας θα πρέπει να υπογραμμιστεί πως το περιβαλλοντικό ζήτημα είναι πάνω και πέρα από όλα φιλοσοφικό ζήτημα, και πως όσες πρωτοβουλίες, δεσμεύσεις,

μέτρα, δράσεις κι αν ληφθούν κι όσες πολιτικές, στρατηγικές, μοντέλα κι αν σχεδιαστούν, η μόνη σωστή κατεύθυνση είναι η βαθιά συνειδητοποίηση ότι:

Ουκ Εν Τω Πολλώ το Ευ.

Πηγές

Ξενόγλωσσες

Anderson K., Blackhurst R. (1992), *The Greening of World Trade Issues*, New York: Harvester Wheatsheaf

Boyle E. Alan, Anderson Michael (1996), *Human Rights Approaches to Environmental Protection*, Oxford: Clarendon Press

Burroughs J. (1997), *Does the Weather really matter? The social implication of climate change*, Cambridge: Cambridge University Press.

Caldwell K. Lynton (1990), *International Environmental Policy*, Durham: Duke University Press.

Chandler U. William, Makarov A Alexei, Dadi Zhou (1990), "Energy for Soviet Union, Eastern Europe and China", *Scientific American*, September 1990, p. 125

Grillo R.D., Stirrat R.L. (1997), *Discourses of Development: anthropological perspectives*, Oxford: Berg

Grubb Michael et al. (1993), *The "Earth Summit" Agreements: a guide and assessment, an analysis of the Rio '92 UN Conference on Environment and Development*, London: Earthscan

Hatfield Susan Buckingham, Evans Bob (1996), *Environmental Planning and Sustainability*, Chichester: Wiley

Hardin G. (1968), "The Tragedy of the Commons", *Science*, 162, 1243-1248

Johnson S.P. (1993), *The Earth Summit. The United Nations Conference on Environment and Development*, London: Graham and Trotman

Jordan A. (1994), "Paying the Incremental Costs of Global Environmental Protection: the Evolving Role of GEF", *Environment*, 36

Kramer Ludwig (2000), *E.C. Environmental Law*, London: Sweet & Maxwell

Meadows H Donella (1972), *The Limits to growth; a report for the Club of Rome's project on the predicament of mankind*, New York: Universe Books

Meadows H Donella, Meadows L. Dennis, Randers Jorgen (1992), *Beyond the limits : confronting global collapse, envisioning a sustainable future*, Post Mills: Chelsea Green Pub. Co.

Muchie M., Wesseling H.L., Prakash O. (1989), *North-South Perspectives: debates on colonialism and North-South relations*, Amsterdam: Royal Tropical Institute

Paehlke R., Torgerson D. (1990), *Managing Leviathan: environmental politics and the administrative state*, London: Belhaven Press

Redclift M.R. (1987), *Sustainable Development: exploring the contradictions*, London: Routledge

Sachs W. (1999), *Planet Dialectics: essays on ecology, equity and the end of development*, New York: Zed Books

Sachs W. (2002), "The Rise and the Decline of an Ideal", in Munn T. (ed), *The Encyclopaedia of Global environmental Change*, Chichester: Wiley

Schreurs A. Miranda, Economy Elizabeth (1997), *The internationalisation of environmental protection*, Cambridge: Cambridge University Press

Simmons I.G. (1993), *Environmental History: A concise Introduction*, Oxford: Blackwell

Sjostedt Gunnar (1993), *International Environmental Negotiation*, Newbury Park: Sage Publications

Swanson Timothy, Johnston Sam (1999), *Global Environmental Problems and International Environmental Agreements*, Cheltenham: Edward Elgar Publishing

Taylor Alastair M., Taylor Angus M. (1992), *Poles apart: winners and losers in the history of human development*, Ottawa: International Development Research Centre

United Nation (1992), *The complete report of the United Nations Conference on Environmental and Development, A/CONF. 151/26 (Vol.1), Agenda 21*

World Commission on Environmental and Development (1987), *Our Common Future*, Oxford: University Press

Ελληνικές

Γρηγορίου Παναγιώτης, Σαμιώτης Γιώργος, Τσάλτας Γρηγόρης (1993), *Η Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη: Νομική και Θεσμική Διάσταση*, Αθήνα: Παπαζήσης

Ρέππας Α. Παναγιώτης (1991), *Οικονομική Ανάπτυξη: Θεωρίες και Στρατηγικές*, Αθήνα: Παπαζήσης

Ρούκουνας Εμμανουήλ (1997), *Διεθνές Δίκαιο: Σχέσεις διεθνούς και εσωτερικού δικαίου. Τρόποι παραγωγής του διεθνούς δικαίου*, Αθήνα: Σάκκουλας

Σκούρτος Μιχάλης, Σοφούλης Κώστας (1995), *Η Περιβαλλοντική Πολιτική στην Ελλάδα*, Αθήνα: Τυπωθήτο - Γιώργος Δαρδανός

Ηλεκτρονικές

<http://europa.eu.int>

<http://forests.org>

<http://unfccc.int>

www.aboutglobalization.com

www.appletonlaw.com

www.biodiv.org

www.ciesin.org/docs

www.ciesin.org/nel/inter-2.html

www.earthcharter.org/draft/charter.htm

www.earthsummit2002.org

www.earthsummit2002.org/es/2002

www.egroups.com/files

www.globalchange.org

www.globalpolicy.org/socoecon

www.iea.org

www.igc.apc.org/habitat/tresties

www.igc.apc.org/habitat/un-proc

www.johannesburgsummit.org

www.mfa.gr

www.nomosphysics.gr

www.oneworld.org/guides

www.ourplanet.com/imgversn/112/malmo/html

www.physics4u.gr

www.pon.org

www.rio10.dk

www.telecom.net.et/~usis-eth/wwwheco2.htm

www.un.org/documents/ga/docs

www.un.org/esa/ffd/NGO/110hear/panellist1/htm

www.un.org/esa/sustdev/majorg.htm

www.un.org/rio+10/webpages/brief2002dec1.htm

www.unccd.int/main.php

www.unece.org/press

www.unep.org

www.uneptie.org

www.unic.gr

Παράρτημα

ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ*

ΠΡΟΟΙΜΙΟ

Η Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη, η οποία συνεκλήθη στο Rio de Janeiro από τις 3 ως τις 14 Ιουνίου 1992,

Επιβεβαιώνοντας την Διακήρυξη της Διάσκεψης των Ηνωμένων Εθνών για το Ανθρώπινο Περιβάλλον, η οποία υιοθετήθηκε στην Στοκχόλμη στις 16 Ιουνίου 1972, και επιζητώντας να την επεκτείνει,

Στοχεύοντας στην εγκαθίδρυση ενός νέου παγκόσμιου δικτύου συνεργασίας πάνω σε δίκαιες βάσεις, μέσω της δημιουργίας νέων επιπέδων συνεργασίας ανάμεσα στα Κράτη, στους κοινωνικούς τομείς-κλειδιά και στους ανθρώπους,

Εργαζόμενη για την εκπόνηση διεθνών συμφωνιών που σέβονται τα συμφέροντα όλων και προστατεύουν την ακεραιότητα του παγκόσμιου περιβαλλοντικού και αναπτυξιακού συστήματος,

Αναγνωρίζοντας την αναπόσπαστη και αλληλένδετη φύση της Γης, του σπιτιού μας,

Διακηρύττει ότι:

Αρχή 1

Τα ανθρώπινα όντα βρίσκονται στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος για

διαρκή ανάπτυξη. Δικαιούνται μια υγιή και παραγωγική ζωή που βρίσκεται σε αρμονία με την φύση.

Αρχή 2

Τα Κράτη, σύμφωνα με τον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και τις αρχές του διεθνούς δικαίου, έχουν το κυρίαρχο δικαίωμα να εκμεταλλεύονται τους δικούς τους πόρους ακολουθώντας τις δικές τους περιβαλλοντικές και αναπτυξιακές πολιτικές, αλλά και την ευθύνη να εξασφαλίζουν ότι οι δραστηριότητες εντός των ορίων δικαιοδοσίας ή ελέγχου τους δεν προκαλούν καταστροφές στο περιβάλλον άλλων Κρατών ή περιοχών εκτός των ορίων της εθνικής δικαιοδοσίας.

Αρχή 3

Το δικαίωμα στην ανάπτυξη πρέπει να εκπληρώνεται έτσι ώστε να ανταποκρίνεται με δίκαιο τρόπο στις αναπτυξιακές και περιβαλλοντικές ανάγκες των σημερινών και των μελλοντικών γενεών.

Αρχή 4

Βάσει του στόχου για την επίτευξη διαρκούς ανάπτυξης, η περιβαλλοντική προστασία θα αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της αναπτυξιακής διαδικασίας και δεν μπορεί να αντιμετωπίζεται ξεχωριστά από αυτήν.

Αρχή 5

Όλα τα Κράτη και όλοι οι άνθρωποι θα συμμετάσχουν στο ουσιαστικής σημασίας έργο για την εξάλειψη της φτώχειας, έργο που αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για διαρκή ανάπτυξη, έτσι ώστε να μειώσουν τις ανισότητες του βιοτικού επιπέδου και να ανταποκριθούν καλύτερα στις ανάγκες της πλειονότητας των ανθρώπων του κόσμου.

Αρχή 6

Η ιδιαίτερη θέση και οι ιδιαίτερες ανάγκες των αναπτυσσόμενων χωρών, και κυρίως των λιγότερο ανεπτυγμένων και εκείνων που είναι περισσότερο ευάλωτες περιβαλλοντικά, θα τύχουν ιδιαίτερης μεταχείρισης. Οι διεθνείς πράξεις στο πεδίο του περιβάλλοντος και της ανάπτυξης θα πρέπει να ανταποκρίνονται επίσης στα συμφέροντα και τις ανάγκες όλων των χωρών.

Αρχή 7

Τα Κράτη θα συνεργάζονται υπό πνεύμα αλληλεγγύης για να διατηρούν, να προστατεύουν και να αποκαθιστούν την ακεραιότητα του οικοσυστήματος

της Γης. Με δεδομένο τον διαφορετικό βαθμό συμμετοχής στην παγκόσμια περιβαλλοντική υποβάθμιση, τα Κράτη έχουν κοινές αλλά διαφοροποιημένες ευθύνες. Οι ανεπτυγμένες χώρες αναγνωρίζουν την ευθύνη που φέρουν για την προώθηση της διαρκούς ανάπτυξης σε διεθνές επίπεδο, με δεδομένες τις πιέσεις που ασκούν οι κοινωνίες τους στο παγκόσμιο περιβάλλον αλλά και τις τεχνολογικές δυνατότητες και τους οικονομικούς πόρους που διαθέτουν.

Αρχή 8

Τα Κράτη θα πρέπει να μειώσουν και να εξαλείψουν τα μη βιώσιμα πρότυπα παραγωγής και κατανάλωσης και να προωθήσουν τις κατάλληλες δημογραφικές πολιτικές, έτσι ώστε να πετύχουν μια διαρκή ανάπτυξη καθώς και υψηλότερη ποιότητα ζωής για όλους τους ανθρώπους.

Αρχή 9

Τα Κράτη θα πρέπει να συνεργάζονται για να ενισχύσουν τις ενδογενείς δυνατότητες για διαρκή ανάπτυξη, βελτιώνοντας την επιστημονική συνεργασία μέσω ανταλλαγών επιστημονικών και τεχνικών γνώσεων, αλλά και προωθώντας την ανάπτυξη, την υιοθέτηση, διασπορά και μεταφορά τεχνολογίας, περιλαμβανομένων των νέων τεχνολογιών και των τεχνολογιών καινοτομίας.

Αρχή 10

Τα περιβαλλοντικά προβλήματα αντιμετωπίζονται καλύτερα με την συμμετοχή όλων των ενδιαφερόμενων πολιτών, στο κατάλληλο επίπεδο. Σε εθνικό επίπεδο, κάθε άτομο θα έχει την αρμόζουσα πρόσβαση στην πληροφόρηση που αφορά το περιβάλλον και βρίσκεται στα χέρια των εθνικών αρχών, συμπεριλαμβανομένων των πληροφοριών για επικίνδυνα υλικά και επικίνδυνες δραστηριότητες στις κοινότητες των ενδιαφερομένων, και θα έχει την ευκαιρία να συμμετέχει στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Τα Κράτη θα διευκολύνουν και θα ενθαρρύνουν την δημόσια ενημέρωση και τη δημόσια συμμετοχή, καθιστώντας ευρέως διαθέσιμες τις σχετικές πληροφορίες. Θα επιτραπεί επίσης αποτελεσματική πρόσβαση σε νομικές και διοικητικές διαδικασίες, περιλαμβανομένης της αποκατάστασης αλλά και της επανόρθωσης.

Αρχή 11

Τα Κράτη θα ενεργοποιήσουν αποτελεσματική περιβαλλοντική νομοθεσία. Τα περιβαλλοντικά πρότυπα, οι στόχοι της περιβαλλοντικής διαχείρισης και οι περιβαλλοντικές προτεραιότητες θα πρέπει, ανάλογα με την περίπτωση, να αντανakλούν το γενικότερο περιβαλλοντικό και αναπτυξιακό πλαίσιο εφαρμογής τους. Τα πρότυπα που ισχύουν σε ορισμένες χώρες μπορεί να είναι ακατάλληλα και να έχουν δυσανάλογα υψηλό οικονομικό και

κοινωνικό κόστος για άλλες χώρες, ιδιαίτερα για τις αναπτυσσόμενες.

Αρχή 12

Τα Κράτη θα πρέπει να συνεργάζονται για να προωθήσουν ένα ευνοϊκό και ανοιχτό διεθνές οικονομικό σύστημα που θα μπορεί να οδηγήσει σε οικονομική ανάπτυξη και διαρκή ανάπτυξη σε όλες τις χώρες, έτσι ώστε να ανταποκριθούν καλύτερα στο πρόβλημα της περιβαλλοντικής υποβάθμισης. Τα μέτρα εμπορικής πολιτικής που εξυπηρετούν περιβαλλοντικούς στόχους δεν θα πρέπει να αποτελούν ένα μέσο για την άσκηση υπερβολικών ή αδικαιολόγητων διακρίσεων ή συγκεκαλυμμένων περιορισμών στο διεθνές εμπόριο. Θα πρέπει να αποφεύγονται οι μονομερείς ενέργειες για την αντιμετώπιση περιβαλλοντικών προκλήσεων εκτός των ορίων δικαιοδοσίας των θιγόμενων χωρών. Τα περιβαλλοντικά μέτρα που αντιμετωπίζουν διασυνοριακά ή παγκόσμια περιβαλλοντικά προβλήματα θα πρέπει, στον βαθμό που αυτό είναι δυνατό, να βασίζονται σε διεθνή συναίνεση.

Αρχή 13

Τα Κράτη θα αναπτύξουν το διεθνές δίκαιο που αφορά την ευθύνη και την αποζημίωση για τα θύματα της ρύπανσης και άλλων μορφών περιβαλλοντικής ζημίας. Επίσης, τα Κράτη θα συνεργάζονται με ταχύτερο και αποφασιστικότερο τρόπο για την περαιτέρω ανάπτυξη του διεθνούς δικαίου που αφορά την ευθύνη και την αποζημίωση για τις αρνητικές συνέπειες περιβαλλοντικών καταστροφών οι οποίες λαμβάνουν χώρα εκτός των ορίων δικαιοδοσίας τους αλλά προέρχονται από δραστηριότητες εντός των ορίων δικαιοδοσίας ή ελέγχου τους.

Αρχή 14

Τα Κράτη θα πρέπει να συνεργάζονται με αποτελεσματικό τρόπο ώστε να αποθαρρύνουν ή να εμποδίζουν την μετάθεση και την μεταφορά προς άλλα Κράτη κάθε δραστηριότητας ή ουσίας που προκαλεί σοβαρή περιβαλλοντική υποβάθμιση ή αποδεικνύεται επιβλαβής για την ανθρώπινη υγεία.

Αρχή 15

Η προληπτική προσέγγιση θα τύχει ευρείας εφαρμογής από τα Κράτη, ανάλογα με τις δυνατότητες του καθενός, έτσι ώστε να επιτευχθεί η προστασία του περιβάλλοντος. Όπου υφίσταται απειλή σοβαρής ή ανεπανόρθωτης ζημίας, η έλλειψη πλήρους επιστημονικής βεβαιότητας δεν θα χρησιμοποιείται ως αιτιολογία για την αναβολή λήψης δαπανηρών μέτρων που προλαμβάνουν την περιβαλλοντική υποβάθμιση.

Αρχή 16

Οι εθνικές αρχές θα πρέπει να επιχειρίσουν να προωθήσουν την εσωτερικοποίηση του περιβαλλοντικού κόστους και την χρήση οικονομικών εργαλείων, λαμβάνοντας υπόψη την προσέγγιση σύμφωνα με την οποία ο ρυπαίνων θα πρέπει, κατ' αρχήν, να φέρει το κόστος της ρύπανσης με τη δέουσα μέριμνα για το δημόσιο συμφέρον και χωρίς να προκαλείται στρέβλωση του διεθνούς εμπορίου και των διεθνών επενδύσεων.

Αρχή 17

Η αξιολόγηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων θα εφαρμόζεται ως εθνικό εργαλείο στις περιπτώσεις που οι προτεινόμενες δραστηριότητες ενδέχεται να έχουν αξιοσημείωτες αρνητικές επιπτώσεις και υπόκεινται στον έλεγχο των αρμόδιων εθνικών αρχών.

Αρχή 18

Τα Κράτη θα πληροφορούν αμέσως άλλα Κράτη για την ύπαρξη οποιωνδήποτε φυσικών καταστροφών ή άλλων καταστάσεων έκτακτης ανάγκης που ενδέχεται να έχουν ξαφνικές και επιβλαβείς συνέπειες για το περιβάλλον των Κρατών αυτών. Η διεθνής κοινότητα θα καταβάλει κάθε προσπάθεια για να βοηθήσει τα Κράτη που θα έχουν πληγεί.

Αρχή 19

Τα Κράτη θα παρέχουν έγκαιρη και προληπτικού χαρακτήρα ενημέρωση και πληροφόρηση στα Κράτη που ενδέχεται να πληγούν από δραστηριότητες με σημαντικές αρνητικές διασυνοριακές περιβαλλοντικές συνέπειες, αλλά και θα διαβουλεύονται με τα Κράτη αυτά σε ένα αρχικό στάδιο και με καλή πίστη.

Αρχή 20

Οι γυναίκες διαδραματίζουν έναν ζωτικής σημασίας ρόλο στην περιβαλλοντική διαχείριση και ανάπτυξη. Η πλήρης συμμετοχή τους είναι συνεπώς ζωτικής σημασίας για την επίτευξη διαρκούς ανάπτυξης.

Αρχή 21

Θα πρέπει να κινητοποιηθούν η δημιουργικότητα, τα ιδανικά και το σθένος των νέων όλου του κόσμου για να σφυρηλατηθεί ένα παγκόσμιο πνεύμα συνεργασίας, έτσι ώστε να επιτευχθεί διαρκής ανάπτυξη και να εξασφαλισθεί για όλους ένα καλύτερο μέλλον.

Αρχή 22

Οι αυτόχθονες πληθυσμοί και οι κοινότητές τους, καθώς και άλλες τοπικές κοινότητες, διαδραματίζουν έναν ρόλο ζωτικής σημασίας στην περιβαλλοντική διαχείριση και ανάπτυξη, χάρις στις γνώσεις που κατέχουν και στις παραδοσιακές πρακτικές που εφαρμόζουν. Τα Κράτη θα πρέπει να αναγνωρίσουν και να υποστηρίξουν δεόντως την ταυτότητα, τον πολιτισμό και τα συμφέροντά τους και να καταστήσουν δυνατή την αποτελεσματική συμμετοχή τους στην επίτευξη διαρκούς ανάπτυξης.

Αρχή 23

Τόσο το περιβάλλον όσο και οι φυσικοί πόροι των ανθρώπων που βρίσκονται υπό καθεστώς καταπίεσης θα προστατεύονται.

Αρχή 24

Ο πόλεμος είναι από την φύση του καταστροφικός για την διαρκή ανάπτυξη. Τα Κράτη θα σέβονται επομένως το διεθνές δίκαιο, παρέχοντας προστασία στο περιβάλλον σε περιόδους ενόπλων συγκρούσεων, και θα συνεργάζονται, όπως επιβάλλεται, για την περαιτέρω ανάπτυξή του.

Αρχή 25

Η ειρήνη, η ανάπτυξη και η προστασία του περιβάλλοντος είναι έννοιες αλληλοεξαρτώμενες και αδιαίρετες.

Αρχή 26

Τα Κράτη θα επιλύουν όλες τις περιβαλλοντικές τους διαφορές με ειρηνικό τρόπο και με τα κατάλληλα μέσα, σύμφωνα με τον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών.

Αρχή 27

Τα Κράτη και οι άνθρωποι θα συνεργάζονται με καλή πίστη και σε πνεύμα συνεργασίας για την εκπλήρωση των Αρχών που έχουν ενσωματωθεί σε αυτή την Διακήρυξη, αλλά και για την περαιτέρω ανάπτυξη του διεθνούς δικαίου στο πεδίο της διαρκούς ανάπτυξης.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ ΟΔΗΓΟΥ 21*

Κεφάλαια

1. Προοίμιο	
-------------------	--

ΜΕΡΟΣ Ι. ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ

2. Η διεθνής συνεργασία για την επιτάχυνση της διαρκούς ανάπτυξης στις αναπτυσσόμενες χώρες και οι σχετικές εθνικές πολιτικές	
3. Καταπολέμηση της φτώχειας	
4. Μεταβολή των καταναλωτικών προτύπων	
5. Δημογραφικές τάσεις και προοπτικές σταθερότητας	
6. Προστασία και προαγωγή των συνθηκών υγιεινής	
7. Προαγωγή της διαρκούς ανάπτυξης των συνθηκών διαμονής	
8. Ενσωμάτωση του περιβάλλοντος και της ανάπτυξης στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων	

ΜΕΡΟΣ ΙΙ. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΩΝ ΠΟΡΩΝ

9. Προστασία της ατμόσφαιρας	
10. Ολοκληρωμένη προσέγγιση για τον σχεδιασμό και την διαχείριση των χερσαίων πόρων	
11. Καταπολέμηση της αποψίλωσης των δασών	
12. Διαχείριση ευαίσθητων οικοσυστημάτων: καταπολέμηση της ερήμωσης και της ανομβρίας	

13. Διαχείριση ευαίσθητων οικοσυστημάτων: διαρκής ανάπτυξη των ορεινών εκτάσεων	
14. Προώθηση της διαρκούς αγροτικής και αστικής ανάπτυξης	
15. Προστασία της βιολογικής ποικιλότητας	
16. Περιβαλλοντικά υγιής διαχείριση της βιοτεχνολογίας	
17. Προστασία των ωκεανών, όλων των ειδών των θαλασσών, περιλαμβανομένων των κλειστών και των ημίκλειστων θαλασσών, αλλά και των ακτών, καθώς και ορθολογική χρήση και ανάπτυξη των έμβιων πόρων τους	
18. Προστασία της ποιότητας και των αποθεμάτων των μικρών υδατικών πηγών: εφαρμογή ολοκληρωμένων προσεγγίσεων για την ανάπτυξη, την διαχείριση και την χρήση των υδατικών πόρων	
19. Περιβαλλοντικά υγιής διαχείριση των τοξικών χημικών ουσιών, συμπεριλαμβανομένης της πρόληψης της διεθνούς διακίνησης τοξικών και επικινδύνων προϊόντων	
20. Περιβαλλοντικά υγιής διαχείριση των αποβλήτων, περιλαμβανομένης της πρόληψης της παράνομης διεθνούς διακίνησης αποβλήτων	
21. Περιβαλλοντικά υγιής διαχείριση των στερεών αποβλήτων, καθώς και των προβλημάτων που αφορούν υδατικά λύματα	
22. Ασφαλής και περιβαλλοντικά υγιής διαχείριση των ραδιενεργών αποβλήτων	

ΜΕΡΟΣ ΙΙΙ. ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΟΥ ΡΟΛΟΥ ΣΗΜΑΝΤΙΚΩΝ ΟΜΑΔΩΝ

23. Προοίμιο	
24. Παγκόσμια δραστηριοποίηση των γυναικών για την διαρκή και δίκαιη ανάπτυξη	
25. Τα παιδιά και οι νέοι στα πλαίσια της διαρκούς ανάπτυξης	
26. Αναγνώριση και ενίσχυση του ρόλου των αυτοχθόνων πληθυσμών και των κοινοτήτων τους	
27. Ενίσχυση του ρόλου των μη κυβερνητικών οργανισμών: συνεργάτες για την επίτευξη διαρκούς ανάπτυξης	
28. Πρωτοβουλίες των τοπικών αρχών που υποβοηθούν τον Οδηγό 21	
29. Ενίσχυση του ρόλου των εργατών και των εργατικών ενώσεων	
30. Ενίσχυση του ρόλου των επιχειρήσεων και της βιομηχανίας	
31. Επιστημονική και τεχνολογική κοινότητα	
32. Ενίσχυση του ρόλου των αγροτών	

ΜΕΡΟΣ IV. ΜΕΣΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ

- 33. Οικονομικοί πόροι και μηχανισμοί
- 34. Υποστήριξη και προώθηση της πρόσβασης στην τεχνολογία, καθώς και της μεταφοράς τεχνολογίας
- 35. Η επιστήμη στην υπηρεσία της διαρκούς ανάπτυξης
- 36. Προώθηση της παιδείας, της δημόσιας ενημέρωσης και της εκπαίδευσης
- 37. Εθνικοί μηχανισμοί και διεθνής συνεργασία για την αξιοποίηση του δυναμικού των αναπτυσσόμενων χωρών
- 38. Διεθνείς θεσμικές ρυθμίσεις
- 39. Διεθνή νομικά όργανα και μηχανισμοί
- 40. Ενημέρωση για την λήψη αποφάσεων

**ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ ΑΡΧΩΝ ΝΟΜΙΚΑ ΜΗ ΔΕΣΜΕΥΤΙΚΟΥ
ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ ΓΙΑ ΜΙΑ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΣΥΜΦΩΝΙΑ
ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ, ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ
ΚΑΙ ΤΗ ΔΙΑΡΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΔΑΣΩΝ
ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΤΥΠΩΝ***

ΠΡΟΟΙΜΙΟ

α. Το πρόβλημα των δασών σχετίζεται με ολόκληρο το φάσμα των ζητημάτων και των ευκαιριών που αφορούν το περιβάλλον και την ανάπτυξη, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος για κοινωνικο-οικονομική ανάπτυξη σε διαρκή βάση.

β. Βασικός στόχος των αρχών αυτών είναι να συμβάλουν στην διαχείριση, την προστασία και την διαρκή ανάπτυξη των δασών και να ρυθμίσουν τις πολλαπλές και συμπληρωματικές λειτουργίες και χρήσεις τους.

γ. Το πρόβλημα των δασών και οι σχετικές προοπτικές πρέπει να εξετασθούν μ' ένα συνολικό και ισόρροπο τρόπο μέσα στο γενικό πλαίσιο του περιβάλλοντος και της ανάπτυξης, λαμβάνοντας υπόψη τις πολλαπλές λειτουργίες και χρήσεις των δασών, συμπεριλαμβανομένων των παραδοσιακών χρήσεων καθώς και των πιθανών οικονομικών και κοινωνικών εντάσεων, όταν οι χρήσεις αυτές επεκτείνονται ή περιορίζονται, αλλά και της αναπτυξιακής δυναμικής που μπορεί να προσφέρει η διαρκής διαχείριση των δασών.

δ. Αυτές οι αρχές αντανakλούν μια πρώτη παγκόσμια συμφωνία για τα δάση. Δεσμευόμενες για την άμεση εφαρμογή των αρχών αυτών, οι χώρες αποφασίζουν επίσης να τις θέσουν υπό αξιολόγηση ως προς την επάρκειά τους αναφορικά με την περαιτέρω διεθνή συνεργασία σε διεθνή προβλήματα.

ε. Οι αρχές αυτές πρέπει να εφαρμόζονται για όλους τους τύπους δασών, τόσο των φυσικών όσο και των εμφυτευμένων σε όλες τις γεωγραφικές περιοχές και κλιματικές ζώνες, περιλαμβάνοντας την αρκτική, την ανταρκτική, την υπο-εύκρατη, την εύκρατη, την υπο-τροπική και την τροπική ζώνη.

στ. Όλοι οι τύποι δασών συνδέονται με σύνθετες και μοναδικές οικολογικές διαδικασίες, οι οποίες αποτελούν την βάση της υπάρχουσας και της δυνητικής τους ικανότητας για παροχή πόρων που ικανοποιούν ανθρώπινες ανάγκες καθώς και περιβαλλοντικές αξίες, και ως τέτοιες συγκεντρώνουν το ενδιαφέρον των Κυβερνήσεων των χωρών στις οποίες ανήκουν για την υγιή διαχείριση και προστασία τους και έχουν μεγάλη αξία για τις τοπικές κοινότητες και για το περιβάλλον ως σύνολο.

ζ. Τα δάση είναι απαραίτητα για την οικονομική ανάπτυξη και την διατήρηση όλων των μορφών ζωής.

η. Αναγνωρίζοντας ότι η ευθύνη για την διαχείριση, την προστασία και την διαρκή ανάπτυξη των δασών κατανέμεται σε πολλά Κράτη σε ομοσπονδιακό/εθνικό, κρατικό /περιφερειακό και τοπικό επίπεδο άσκησης της εξουσίας, κάθε Κράτος, σύμφωνα με το σύνταγμά του αλλά και την εθνική του νομοθεσία, οφείλει να εφαρμόζει αυτές τις αρχές στο αντίστοιχο επίπεδο άσκησης της εξουσίας.

ΑΡΧΕΣ

1. α. «Τα Κράτη, σύμφωνα με τον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και τις αρχές του διεθνούς δικαίου, έχουν το κυρίαρχο δικαίωμα να εκμεταλλεύονται τους δικούς τους πόρους και να χαράσσουν την δική τους πολιτική για το περιβάλλον και έχουν την ευθύνη να διασφαλίζουν ότι οι δραστηριότητες εντός των ορίων της δικαιοδοσίας τους ή του ελέγχου τους δεν προκαλούν ζημιές στο περιβάλλον άλλων Κρατών ή περιοχών εκτός των ορίων της εθνικής τους δικαιοδοσίας».

β. Το συμφωνηθέν συνολικό προσαυξημένο κόστος της επίτευξης ωφελειών όσον αφορά την προστασία και την διαρκή ανάπτυξη των δασών, απαιτεί αυξημένη διεθνή συνεργασία και θα πρέπει να κατανέμεται με δίκαιο τρόπο από την διεθνή κοινότητα.

2. α. Τα Κράτη έχουν το κυρίαρχο και αναπαλλοτρίωτο δικαίωμα να χρησιμοποιούν, να διαχειρίζονται και να αναπτύσσουν τα δάση τους σύμφωνα με τις αναπτυξιακές τους ανάγκες και το επίπεδο της κοινωνικο-οικονομικής τους ανάπτυξης και της νομοθεσίας τους και στην βάση εθνικών πολιτικών που είναι συνεπείς προς την διαρκή ανάπτυξη και νομοθεσία, συμπεριλαμβανομένης της μετατροπής τέτοιων περιοχών για άλλες χρήσεις στα πλαίσια

ενός συνολικού κοινωνικο-οικονομικού σχεδίου και στη βάση μιας ορθολογικής πολιτικής χρήσης της γης.

β. Οι δασικοί πόροι και οι δασικές εκτάσεις θα πρέπει να είναι αντικείμενο διαρκούς διαχείρισης έτσι ώστε ν' ανταποκρίνονται στις κοινωνικές, οικονομικές, οικολογικές, πολιτιστικές και πνευματικές ανθρώπινες ανάγκες των σημερινών και των μελλοντικών γενεών. Οι ανάγκες αυτές αφορούν βασικά προϊόντα και υπηρεσίες όπως: ξυλεία και προϊόντα ξυλείας, νερό, τροφή, ζωοτροφή, ιατρικό υλικό, καύσιμα, καταφύγιο, απασχόληση, ψυχαγωγία, φυσικό περιβάλλον διαβίωσης των αγρίων μορφών ζωής, ποικιλομορφία του περιβάλλοντος χώρου, κοιτάσματα και αποθέματα άνθρακα, καθώς και άλλα δασικά προϊόντα. Θα πρέπει να λαμβάνονται τα κατάλληλα μέτρα για την προστασία των δασών από τις βλαβερές επιπτώσεις της ρύπανσης, συμπεριλαμβανομένης της ατμοσφαιρικής ρύπανσης, των πυρκαϊών, των επιδημιών και των ασθενειών, έτσι ώστε να διατηρείται η πολλαπλή τους αξία.

γ. Η παροχή έγκαιρης, αξιόπιστης και ακριβούς πληροφόρησης για τα δάση και τα δασικά οικοσυστήματα είναι απαραίτητη για την δημόσια κατανόηση και την τεκμηριωμένη λήψη αποφάσεων και πρέπει να διασφαλιστεί.

δ. Οι Κυβερνήσεις οφείλουν να ενθαρρύνουν και να παρέχουν ευκαιρίες για τη συμμετοχή των ενδιαφερόμενων μερών, συμπεριλαμβανομένων των τοπικών κοινοτήτων και των αυτοχθόνων πληθυσμών, των βιομηχανιών, των εργαζομένων, των μη κυβερνητικών οργανώσεων και των ατόμων, των κατοίκων των δασών και των γυναικών στην ανάπτυξη, την εφαρμογή και τον σχεδιασμό των εθνικών δασικών πολιτικών.

3. α. Οι εθνικές πολιτικές και στρατηγικές θα πρέπει να παρέχουν το πλαίσιο για αυξημένες προσπάθειες που θα περιλαμβάνουν και την ανάπτυξη και ενδυνάμωση θεσμών και προγραμμάτων για την διαχείριση, την προστασία και την διαρκή ανάπτυξη των δασών και των δασικών εκτάσεων.

β. Επιπρόσθετες διεθνείς θεσμικές ρυθμίσεις που θα βασίζονται στους ήδη υπάρχοντες οργανισμούς και μηχανισμούς, θα πρέπει να διευκολύνουν την διεθνή συνεργασία στο πεδίο των δασών.

γ. Όλες οι πλευρές της προστασίας του περιβάλλοντος καθώς και της κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης, στο βαθμό που αφορούν τα δάση και τις δασικές εκτάσεις, θα πρέπει να έχουν ενιαίο και ολοκληρωμένο χαρακτήρα.

4. Θα πρέπει να αναγνωρισθεί ο ζωτικός ρόλος όλων των τύπων δασών για τη διατήρηση των οικονομικών διαδικασιών και της οικολογικής ισορροπίας σε τοπικό, εθνικό, περιφερειακό και παγκόσμιο επίπεδο, μέσω, *inter alia*, της συμβολής τους στην προστασία ευαίσθητων οικοσυστημάτων, μικρών υδατικών πηγών και υδατικών αποθεμάτων, της λειτουργίας τους ως πλουσίων αποθηκών βιοποικιλομορφίας και βιολογικών πόρων αλλά και πηγών γενετικού υλικού για προϊόντα βιοτεχνολογίας, καθώς και του ρόλου που διαδραματίζουν στη διαδικασία της φωτοσύνθεσης.

5. α. Οι εθνικές δασικές πολιτικές θα πρέπει να αναγνωρίζουν και να υποστηρίζουν δεόντως την ταυτότητα, τον πολιτισμό και τα δικαιώματα τόσο των αυτοχθόνων πληθυσμών και των κοινοτήτων τους όσο και των άλλων κοινοτήτων και κατοίκων των δασών. Θα πρέπει να εξασφαλισθούν οι κατάλληλες συνθήκες, υπό τις οποίες οι παραπάνω ομάδες θα αποκτήσουν τη δυνατότητα να έχουν οικονομικό μερίδιο στη χρήση των δασών, να επιδίδονται σε οικονομικές δραστηριότητες και να διαμορφώσουν και να διατηρήσουν την πολιτιστική τους ταυτότητα και την κοινωνική τους οργάνωση, καθώς και ένα ικανοποιητικό επίπεδο διαβίωσης και ποιότητας ζωής, μέσω, *inter alia*, εκείνων των διακανονισμών ενοικίασης της γης που λειτουργούν ως κίνητρα για τη διαρκή διαχείριση των δασών.

β. Θα πρέπει να προωθηθεί δυναμικά η πλήρης συμμετοχή των γυναικών σε όλες τις πτυχές της διαχείρισης, της προστασίας και της διαρκούς ανάπτυξης των δασών.

6. α. Όλοι οι τύποι δασών διαδραματίζουν έναν σημαντικό ρόλο στην κάλυψη των ενεργειακών αναγκών μέσω της παροχής ανανεώσιμων πηγών βιο-ενέργειας, ιδιαίτερα στις αναπτυσσόμενες χώρες. Οι ανάγκες για καύσιμη ύλη και για κάλυψη οικιακών και βιομηχανικών αναγκών θα πρέπει να ικανοποιούνται μέσω μιας διαρκούς διαχείρισης και της αναδάσωσης. Για τον σκοπό αυτό, θα πρέπει να αναγνωρισθεί η δυνατότητα συμβολής των φυτειών ενδογενών και εισαχθέντων ειδών στην προμήθεια τόσο καύσιμης ύλης όσο και βιομηχανικής ξυλείας.

β. Οι εθνικές πολιτικές και προγράμματα θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τους τη σχέση που ενδέχεται να υπάρχει ανάμεσα στην προστασία, την διαχείριση και την διαρκή ανάπτυξη του δάσους και όλες τις πλευρές που σχετίζονται με την παραγωγή, την κατανάλωση, την ανακύκλωση και/ή την τελική διάθεση των δασικών προϊόντων.

γ. Οι αποφάσεις που λαμβάνονται για την διαχείριση, την προστασία και την διαρκή ανάπτυξη των φυσικών πόρων θα πρέπει να βασίζονται, στο μέτρο που αυτό είναι δυνατό, σε μια εκτεταμένη αξιολόγηση της οικονομικής και μη οικονομικής αξίας των δασικών αγαθών και υπηρεσιών, καθώς και του περιβαλλοντικού κόστους και ωφέλειας. Θα πρέπει να προωθηθεί η ανάπτυξη και η βελτίωση της μεθοδολογίας για τέτοιου είδους αξιολογήσεις.

δ. Ο ρόλος που διαδραματίζουν τα εμφυτευμένα δάση και οι μόνιμες γεωργικές καλλιέργειες ως διαρκείς και περιβαλλοντικά υγιείς πηγές ανανεώσιμης ενέργειας και βιομηχανικών πρώτων υλών θα πρέπει να αναγνωρισθεί, να διευρυνθεί και να αξιοποιηθεί. Η συμβολή τους στην διατήρηση των οικολογικών διαδικασιών, στην αντιστάθμιση των πιέσεων που δέχονται τα αρχέγονα παλαιάς ανάπτυξης δάση και στην παροχή περιφερειακής απασχόλησης και ανάπτυξης με την δέουσα συμμετοχή των τοπικών πληθυσμών, θα πρέπει επίσης να αναγνωρισθεί και να αξιοποιηθεί.

ε. Τα φυσικά δάση συνιστούν επίσης μια πηγή αγαθών και υπηρεσιών. Θα

πρέπει επομένως να προωθηθεί η προστασία και η διαρκής διαχείριση και χρήση των δασών αυτών.

7. α. Θα πρέπει να γίνουν προσπάθειες ώστε να προωθηθεί ένα διεθνές κλίμα οικονομικής υποστήριξης που θα συντελεί στη συνεχή και περιβαλλοντικά υγιή ανάπτυξη των δασών σε όλες τις χώρες, ανάπτυξη που περιλαμβάνει, *inter alia*, την προώθηση βιώσιμων προτύπων παραγωγής και κατανάλωσης, την εξάλειψη της φτώχειας και την εξασφάλιση αυτάρκειας σε τρόφιμα.

β. Ιδιαίτερη οικονομική ενίσχυση θα πρέπει να δοθεί στις αναπτυσσόμενες χώρες με σημαντικές δασικές περιοχές ώστε να ενεργοποιηθούν προγράμματα για την προστασία των δασών, συμπεριλαμβανομένων των προστατευόμενων περιοχών με φυσικά δάση. Η βοήθεια αυτή θα πρέπει να κατευθύνεται ιδιαίτερα προς οικονομικούς τομείς που θα τονώσουν δραστηριότητες οικονομικής και κοινωνικής υποκατάστασης.

8. α. Πρέπει ν' αναληφθούν πρωτοβουλίες για το 'πρασίνισμα' του κόσμου. Όλες οι χώρες, ιδιαίτερα οι ανεπτυγμένες, θα πρέπει να αναλάβουν δράση χρησιμοποιώντας τα κατάλληλα μέσα με θετικό και διαφανή τρόπο για να επιτευχθεί σημαντική πρόοδος στους τομείς της αναδάσωσης και της δασοπροστασίας.

β. Θα πρέπει να γίνουν προσπάθειες για την διατήρηση και την αύξηση της δασικής κάλυψης και της δασικής παραγωγικότητας, μέσω της αναδάσωσης, της αποκατάστασης και του εμπλουτισμού δέντρων και δασών σε μη παραγωγικές, υποβαθμισμένες και εκχερσωμένες εκτάσεις, αλλά και μέσω της διαχείρισης των υπαρχόντων δασικών πόρων.

γ. Κατά την εφαρμογή των εθνικών πολιτικών και προγραμμάτων που στοχεύουν στην διαχείριση, την προστασία και την διαρκή ανάπτυξη των δασών, ιδιαίτερα στις αναπτυσσόμενες χώρες, θα πρέπει να παρέχεται υποστήριξη μέσω της διεθνούς οικονομικής και τεχνικής συνεργασίας, συμπεριλαμβανομένου του ιδιωτικού τομέα όπου αυτό είναι εφικτό.

δ. Η διαρκής δασική διαχείριση και χρήση θα πρέπει να ασκείται σύμφωνα με τις εθνικές αναπτυξιακές πολιτικές και προτεραιότητες και στην βάση περιβαλλοντικά υγιών κατευθυντήριων γραμμών εθνικής πολιτικής. Κατά τη διαμόρφωση τέτοιων κατευθυντήριων γραμμών θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη, ανάλογα με την περίπτωση και εφόσον είναι εφικτό, οι μέθοδοι και τα κριτήρια που έχουν συμφωνηθεί σε διεθνές επίπεδο.

ε. Η δασική διαχείριση και χρήση θα πρέπει να ενσωματωθεί στην διαχείριση των γειτονικών περιοχών έτσι ώστε να διατηρείται η οικολογική ισορροπία αλλά και μία διαρκής παραγωγικότητα.

στ. Οι εθνικές πολιτικές και/ή νομοθεσίες που στοχεύουν στην διαχείριση, την προστασία και την διαρκή ανάπτυξη των δασών θα πρέπει να περιλαμβάνουν την προστασία των οικολογικά βιώσιμων αντιπροσωπευτικών ή μοναδικών δασικών δειγμάτων, συμπεριλαμβανομένων των αρχέγονων/παλαιάς ανάπτυξης δασών, των πολιτιστικών, πνευματικών, ιστορικών, θρη-

σκευτικών και άλλων μοναδικών και αξιολογών δασών εθνικής σημασίας.

ζ. Η πρόσβαση σε βιολογικούς πόρους, συμπεριλαμβανομένου του γενετικού υλικού, θα επιτρέπεται αφού ληφθούν δεόντως υπόψη τα κυρίαρχα δικαιώματα των κρατών όπου βρίσκονται τα δάση, αλλά και οι προοπτικές συμφωνίας για τον καταμερισμό της τεχνολογίας και των κερδών από προϊόντα βιο-τεχνολογίας που προέρχονται από αυτούς τους πόρους.

η. Οι εθνικές πολιτικές θα πρέπει να διασφαλίζουν την διενέργεια αξιολόγησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων σε περίπτωση που ορισμένες πράξεις ενδέχεται να έχουν ιδιαίτερα δυσμενείς επιπτώσεις σε σημαντικούς δασικούς πόρους και στην περίπτωση που ο έλεγχος τέτοιων πράξεων υπόκειται στη δικαιοδοσία των εθνικών αρχών.

9. α. Οι προσπάθειες που καταβάλλουν οι αναπτυσσόμενες χώρες για την ενίσχυση της διαχείρισης, της προστασίας και της διαρκούς ανάπτυξης των δασικών τους πόρων θα πρέπει να υποστηριχθούν από την διεθνή κοινότητα, με δεδομένη την σημασία της διευθέτησης του εθνικού τους χρέους, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις που η καθαρή μεταβίβαση πόρων προς τις ανεπτυγμένες χώρες επιδεινώνει το χρέος αυτό, και με δεδομένο το πρόβλημα της εξασφάλισης τουλάχιστον των οικονομικών πόρων για αντικατάσταση των δασών, μέσω βελτιωμένων όρων πρόσβασης των δασικών προϊόντων, ιδιαίτερα των μεταποιημένων, στην αγορά. Με αυτή την έννοια, θα πρέπει να δοθεί επίσης ιδιαίτερη προσοχή στις χώρες που υπόκεινται στην διαδικασία μετασχηματισμού σε οικονομίες της αγοράς.

β. Τα προβλήματα που συνοδεύουν τις προσπάθειες για επίτευξη της προστασίας και διαρκούς χρήσης των δασικών πόρων και προέρχονται από την έλλειψη διαθέσιμων εναλλακτικών επιλογών για τις τοπικές κοινότητες, ιδιαίτερα για τους φτωχούς κατοίκους των πόλεων και της υπαίθρου που είναι οικονομικά και κοινωνικά εξαρτημένοι από τα δάση και τους δασικούς πόρους, θα πρέπει να αντιμετωπιστούν από τις Κυβερνήσεις και την διεθνή κοινότητα.

γ. Κατά τη διαμόρφωση εθνικής πολιτικής σε σχέση με όλους τους τύπους δασών θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι πιέσεις και οι απαιτήσεις που επιβαρύνουν τα δασικά οικοσυστήματα και τους πόρους, εξαιτίας της επιρροής εξωγενών παραγόντων, και να αναζητούνται διατομεακά μέσα αντιμετώπισης των πιέσεων και απαιτήσεων αυτών.

10. Νέοι και επιπρόσθετοι οικονομικοί πόροι θα πρέπει να παρασχεθούν στις αναπτυσσόμενες χώρες ώστε να τις καταστήσουν ικανές να διαχειρίζονται, να προστατεύουν και να αναπτύσσουν τους δασικούς τους πόρους σε διαρκή βάση, μέσω της αναδάσωσης και της καταπολέμησης της εκχέρσωσης αλλά και της υποβάθμισης των δασικών και μη δασικών εκτάσεων.

11. Η πρόσβαση σε περιβαλλοντικά υγιείς τεχνολογίες και στην αντιστοιχη τεχνογνωσία υπό ευνοϊκούς όρους, στους οποίους περιλαμβάνονται όροι παραχώρησης και προνομιακοί όροι, καθώς και η μεταφορά των τεχνο-

λογιών αυτών υπό παρόμοιους όρους, θα πρέπει να προωθηθεί, να διευκολυνθεί και να χρηματοδοτηθεί, όπως έχει γίνει αμοιβαία αποδεκτό και σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις του Οδηγού 21, έτσι ώστε να δοθεί η δυνατότητα, ιδιαίτερα στις αναπτυσσόμενες χώρες, να διευρύνουν την ενδογενή τους ικανότητα και να διαχειρίζονται, να προστατεύουν και να αναπτύσσουν καλύτερα τους δασικούς τους πόρους.

12. α. Η επιστημονική έρευνα, οι απογραφές και οι αξιολογήσεις των δασών που εκτελούνται από εθνικούς φορείς οι οποίοι λαμβάνουν υπόψη, όπου αρμόζει, τις βιολογικές, φυσικές, κοινωνικές και οικονομικές μεταβλητές, καθώς και την τεχνολογική ανάπτυξη και την εφαρμογή της στο πεδίο της διαρκούς διαχείρισης, προστασίας και ανάπτυξης των δασών, θα πρέπει να ενισχυθεί μέσω αποτελεσματικών ρυθμίσεων, οι οποίες περιλαμβάνουν και την διεθνή συνεργασία. Σ' αυτά τα πλαίσια, θα πρέπει να δοθεί επίσης προσοχή στην έρευνα και την ανάπτυξη των προϊόντων εκτός της ξυλείας που συλλέγονται σε διαρκή βάση.

β. Οι εθνικές και, όπου είναι εφικτό, οι περιφερειακές και οι διεθνείς θεσμικές δυνατότητες στον χώρο της παιδείας, της εκπαίδευσης, της επιστήμης της τεχνολογίας, της οικονομίας, της ανθρωπολογίας και στις κοινωνικές πτυχές της δασικής διαχείρισης είναι ουσιαστικής σημασίας για την προστασία και την διαρκή ανάπτυξη των δασών και θα πρέπει να ενισχυθούν.

γ. Η διεθνής ανταλλαγή πληροφοριών για τα αποτελέσματα της δασικής διαχείρισης, έρευνας και ανάπτυξης θα πρέπει να ενισχυθεί και να διευρυνθεί, όπως αρμόζει σε κάθε περίπτωση, μέσω της αξιοποίησης των εκπαιδευτικών θεσμών, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που ανήκουν στον ιδιωτικό τομέα.

δ. Οι τοπικές δυνατότητες και γνώσεις σχετικά με την προστασία και την διαρκή διαχείριση των δασών θα πρέπει να αναγνωρισθούν, να γίνουν αποδεκτές, να καταγραφούν, να αξιοποιηθούν και, όπου αυτό είναι εφικτό, να υιοθετηθούν στην εκτέλεση των σχετικών προγραμμάτων μέσω της κατάλληλης θεσμικής και οικονομικής υποστήριξης. Τα ωφέλη που θα προκύπτουν από την χρησιμοποίηση των τοπικών γνώσεων θα πρέπει επομένως να γίνονται αντικείμενο δίκαιου διαμοιρασμού με τους τοπικούς πληθυσμούς.

13. α. Το εμπόριο δασικών προϊόντων θα πρέπει να βασίζεται σε κανόνες που πηγάζουν από πολυμερείς συμφωνίες μη διακριτικού χαρακτήρα, καθώς και σε διαδικασίες που είναι συνεπείς με το διεθνές εμπορικό δίκαιο και τις σχετικές πρακτικές. Σε αυτά τα πλαίσια, το ανοιχτό και ελεύθερο εμπόριο δασικών προϊόντων θα πρέπει να διευκολυνθεί.

β. Θα πρέπει να ενθαρρυνθεί η μείωση ή η εξάλειψη των δασολογικών φραγμών και εμποδίων που δυσχεραίνουν την καλύτερη πρόσβαση στην αγορά και την παροχή καλύτερων τιμών για δασικά προϊόντα μεγαλύτερης προστιθέμενης αξίας και την τοπική τους επεξεργασία, έτσι ώστε οι χώρες-παραγωγοί να είναι σε θέση να προστατεύουν και να διαχειρίζονται καλύτερα τους ανανεώσιμους δασικούς τους πόρους.

γ. Θα πρέπει να ενθαρρυνθεί, τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο, η ενσωμάτωση του περιβαλλοντικού κόστους και ωφέλειας στους μηχανισμούς και τις δυνάμεις της αγοράς, έτσι ώστε να επιτυγχάνεται τόσο η προστασία των δασών όσο και μια διαρκής ανάπτυξη.

δ. Η πολιτική για την προστασία και την διαρκή ανάπτυξη των δασών θα πρέπει να ενσωματωθεί στην οικονομική, την εμπορική και άλλες σχετικές πολιτικές.

ε. Θα πρέπει να αποφεύγονται οι δημοσιονομικές, εμπορικές και βιομηχανικές πολιτικές, οι πολιτικές μεταφορών καθώς και άλλες πολιτικές και πρακτικές που ενδέχεται να οδηγήσουν στην υποβάθμιση των δασών. Θα πρέπει να ενθαρρύνονται οι πολιτικές που στοχεύουν στην διαρκή ανάπτυξη και προστασία των δασών, συμπεριλαμβανόμενης της παροχής κινήτρων, όπου αυτό είναι εφικτό.

14. Θα πρέπει να αποφεύγονται τα μονομερή μέτρα που δεν συμβιβάζονται με διεθνείς υποχρεώσεις ή συμφωνίες και που περιορίζουν ή/και απαγορεύουν το διεθνές εμπόριο ξυλείας ή άλλων δασικών προϊόντων, έτσι ώστε να επιτευχθεί μακροπρόθεσμη και διαρκής διαχείριση των δασών.

15. Θα πρέπει να ελέγχονται οι ρυπαίνοντες που προκαλούν βλάβες στην ισορροπία των δασικών οικοσυστημάτων σε τοπικό, εθνικό, περιφερειακό και παγκόσμιο επίπεδο, και ιδιαίτερα όσοι ρυπαίνουν την ατμόσφαιρα, συμπεριλαμβανομένων και των υπευθύνων για απόθεση τοξικών ουσιών.

ΣΥΜΒΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗ ΒΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΟΙΚΙΛΟΜΟΡΦΙΑ*

ΠΡΟΟΙΜΙΟ

Τα Συμβαλλόμενα Μέρη,

Συνειδητοποιώντας την εγγενή αξία της βιολογικής ποικιλομορφίας και της οικολογικής, γενετικής, κοινωνικής, οικονομικής, επιστημονικής, μορφωτικής, πολιτιστικής, ψυχαγωγικής και αισθητικής σημασίας της βιολογικής ποικιλομορφίας και των συστατικών της,

Συνειδητοποιώντας επίσης τη σπουδαιότητα της βιολογικής ποικιλομορφίας για την εξέλιξη και για τη διατήρηση των συστημάτων που διατηρούν τη ζωή στη βιοσφαίρα,

Διακηρύσσοντας ότι η διατήρηση της βιολογικής ποικιλομορφίας αποτελεί κοινό προβληματισμό των ανθρώπων,

Διαβεβαιώνοντας ότι τα κράτη μέλη έχουν κυριαρχικά δικαιώματα επί των ιδίων τους βιολογικών πόρων,

Διαδηλώνοντας επίσης ότι τα κράτη είναι υπεύθυνα για τη διατήρηση της βιολογικής τους ποικιλομορφίας και για τη χρησιμοποίηση των βιολογικών τους πόρων κατά αυτοσυντηρούμενο τρόπο,

Εκφράζοντας ανησυχίες για το γεγονός ότι η βιολογική ποικιλομορφία συρρικνούνται έντονα λόγω ορισμένων ανθρωπίνων δραστηριοτήτων,

Αναγνωρίζοντας τη γενική έλλειψη πληροφοριών και γνώσεων σχετικά με τη βιολογική ποικιλομορφία και την επείγουσα ανάγκη ανάπτυξης επιστημονικών, τεχνικών και θεσμικών οργάνων που θα παρέχουν τα βασικά

* Το κείμενο έχει μεταφραστεί από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα.

στοιχεία για το σχεδιασμό και την εφαρμογή των ενδεδειγμένων μέτρων, σημειώνοντας ότι είναι ζωτικής σημασίας να προβλεφθούν, προληφθούν και αντιμετωπισθούν τα αίτια της σοβαρής ελάττωσης ή απώλειας της βιολογικής ποικιλομορφίας στην πηγή τους,

Σημειώνοντας επίσης ότι, όπου απειλείται σοβαρά με συρρίκνωση ή με υποβάθμιση η βιολογική ποικιλομορφία, η έλλειψη πλήρους επιστημονικής τεκμηρίωσης δεν πρέπει να χρησιμοποιείται ως λόγος για την αναβολή λήψης των μέτρων που απαιτούνται για την αποφυγή ή την ελαχιστοποίηση μιας τέτοιας απειλής,

Σημειώνοντας περαιτέρω ότι η ουσιαστική απαίτηση για την προστασία της βιολογικής ποικιλομορφίας είναι η επιτόπου διατήρηση των οικοσυστημάτων και των φυσικών οικοτόπων και η διατήρηση και αποκατάσταση ζώων πληθυσμών των διαφόρων ειδών στο φυσικό τους περιβάλλον,

Σημειώνοντας επιπλέον ότι τα εκτός τόπου μέτρα, κατά προτίμηση στη χώρα καταγωγής, έχουν επίσης να παίξουν ένα σημαντικό ρόλο,

Αναγνωρίζοντας τη στενή και παραδοσιακή εξάρτηση πολλών αυτόχθονων και τοπικών κοινοτήτων που ακολουθούν παραδοσιακούς τρόπους ζωής σε ό,τι αφορά τους βιολογικούς πόρους, και την επιθυμία ίσης κατανομής των πλεονεκτημάτων που προέρχονται από τη χρησιμοποίηση των παραδοσιακών γνώσεων, καινοτομιών και πρακτικών σχετικά με την προστασία της βιολογικής ποικιλομορφίας και την αυτοσυντηρούμενη χρησιμοποίηση των συστατικών της,

Αναγνωρίζοντας επίσης το ζωτικό ρόλο που παίζει το γυναικείο φύλο στη διατήρηση και την αυτοσυντηρούμενη χρησιμοποίηση της βιολογικής ποικιλομορφίας και διαδηλώνοντας την ανάγκη πλήρους συμμετοχής των γυναικών σε όλα τα επίπεδα στα οποία χαράσσεται και εφαρμόζεται η πολιτική για τη διατήρηση της βιολογικής ποικιλομορφίας,

Υπογραμμίζοντας τη σημασία και την ανάγκη προαγωγής της διεθνούς, περιφερειακής και σφαιρικής συνεργασίας κρατών και διακρατικών οργανισμών και του μη κρατικού τομέα για τη διατήρηση της βιολογικής ποικιλομορφίας και την αυτοσυντηρούμενη χρησιμοποίηση των συστατικών της,

Αναγνωρίζοντας ότι η πρόβλεψη νέων και πρόσθετων χρηματοδοτικών πόρων και η ενδεδειγμένη πρόσβαση στις σχετικές τεχνολογίες μπορεί να μεταβάλει ουσιαστικά τις δυνατότητες του ανθρώπου να αντιμετωπίσει τις απώλειες βιολογικής ποικιλομορφίας,

Αναγνωρίζοντας επιπλέον ότι χρειάζεται ειδική πρόβλεψη για να αντιμετωπιστούν οι ανάγκες των αναπτυσσόμενων χωρών, συμπεριλαμβανομένης και της πρόβλεψης νέων και πρόσθετων χρηματοδοτικών πόρων και της ενδεδειγμένης πρόσβασης στις σχετικές τεχνολογίες,

Σημειώνοντας σχετικά τις ειδικές συνθήκες που επικρατούν στις λιγότερο αναπτυγμένες χώρες και τα μικρά νησιώτικα κράτη,

Αναγνωρίζοντας ότι χρειάζονται σημαντικές επενδύσεις για τη διατήρη-

ση της βιολογικής ποικιλομορφίας και ότι μπορεί να αναμένονται πολυάριθμα περιβαλλοντικά, οικονομικά και κοινωνικά πλεονεκτήματα από τέτοιου είδους επενδύσεις,

Αναγνωρίζοντας ότι η οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη και η εξάλειψη της φτώχειας αποτελούν πρωταρχικές και άμεσες προτεραιότητες των αναπτυσσόμενων χωρών,

Γνωρίζοντας ότι η διατήρηση και αυτοσυντηρούμενη χρήση της βιολογικής ποικιλομορφίας είναι κρίσιμης σημασίας για την αντιμετώπιση των αναγκών διατροφής, υγείας και άλλων, του διαρκώς αυξανόμενου παγκόσμιου πληθυσμού, σκοποί για τους οποίους τόσο η πρόσβαση στους γενετικούς πόρους και η κατανομή τους όσο και η πρόσβαση στις σχετικές τεχνολογίες είναι απαραίτητες,

Σημειώνοντας ότι, τελικά, η διατήρηση και αυτοσυντηρούμενη χρησιμοποίηση της βιολογικής ποικιλομορφίας θα ενισχύσει τις ειδικές σχέσεις μεταξύ κρατών και θα συμβάλλει στη διατήρηση της ειρήνης μεταξύ των ανθρώπων,

Επιθυμώντας να εμβαθύνουν και διευρύνουν τις υπάρχουσες διεθνείς συμφωνίες για τη διατήρηση της βιολογικής ποικιλομορφίας και την αυτοσυντηρούμενη χρησιμοποίηση των συστατικών της,

Αποφασισμένα να διατηρήσουν και να χρησιμοποιήσουν κατά αυτοσυντηρούμενο τρόπο τη βιολογική ποικιλομορφία προς όφελος των σημερινών και μελλοντικών γενεών,

Συμφώνησαν τα εξής:

Άρθρο 1 Στόχοι

Σκοπός της παρούσας Σύμβασης, που θα επιδιωχθεί σε συμφωνία με τις σχετικές της διατάξεις, είναι η διατήρηση της βιολογικής ποικιλομορφίας, η αυτοσυντηρούμενη χρησιμοποίηση των συστατικών της και ο ορθός και ισότιμος καταμερισμός των πλεονεκτημάτων που θα προκύψουν από τη χρησιμοποίηση των γενετικών πόρων, συμπεριλαμβανομένης και της ενδεδειγμένης πρόσβασης στους γενετικούς πόρους και της απαραίτητης μεταφοράς των σχετικών τεχνολογιών, λαμβάνοντας υπόψη όλα τα δικαιώματα επί των πόρων αυτών, και επί των τεχνολογιών, και με τη βοήθεια των ενδεδειγμένων χρηματοδοτήσεων.

Άρθρο 2 Ορολογία

Για τους σκοπούς της παρούσας Σύμβασης:

Ως «βιολογική ποικιλομορφία» νοείται η ποικιλία των ζώντων οργανι-

σμών πάσης προελεύσεως περιλαμβανομένων, μεταξύ άλλων, και των χερσαίων, θαλασσιών και άλλων υδατικών οικοσυστημάτων και οικολογικών συμπλεγμάτων των οποίων αποτελούν μέρος· περιλαμβάνεται εδώ η ποικιλομορφία εντός των ειδών, μεταξύ ειδών και οικοσυστημάτων.

Ως «βιολογικοί πόροι» νοούνται οι γενετικοί πόροι, οι οργανισμοί ή μέρη αυτών, οι πληθυσμοί ή όλα τα έμβια συστατικά των οικοσυστημάτων τρέχουσας ή εν δυνάμει χρήσης ή αξίας για την ανθρωπότητα.

Ως «βιοτεχνολογία» νοείται η τεχνολογική εφαρμογή που χρησιμοποιεί βιολογικά συστήματα, ζώντες οργανισμούς ή παράγωγα αυτών, για την παραγωγή ή τροποποίηση προϊόντων ή για διαδικασίες ειδικών σκοπών.

Ως «χώρα καταγωγής των γενετικών πόρων» νοείται η χώρα η οποία διαθέτει τους συγκεκριμένους γενετικούς πόρους στις επιτόπου συνθήκες.

Ως «χώρα διάθεσης γενετικών πόρων» νοείται η χώρα που διαθέτει γενετικούς πόρους συλλεγόμενους από επιτόπου πηγές, συμπεριλαμβανομένων και πληθυσμών αγρίων όσο και κατοικιδίων ειδών, ή λαμβανομένων από εκτός τόπου πηγές, και οι οποίοι μπορεί να κατάγονται ή όχι από την εν λόγω χώρα.

Ως «κατοικίδια ή καλλιεργούμενα είδη» νοούνται τα είδη τα οποία κατά τα στάδια της εξελικτικής διαδικασίας έχουν επηρεαστεί από τον άνθρωπο κατά τρόπο ώστε να ανταποκρίνονται στις ανάγκες του.

Ως «οικοσύστημα» νοείται ένα δυναμικό σύμπλεγμα φυτικών, ζωικών και μικροοργανικών κοινοτήτων καθώς και του αβιωτικού περιβάλλοντός τους που αλληλοεπηρεάζονται ως μια λειτουργική μονάδα.

Ως «διατήρηση εκτός τόπου» νοείται η διατήρηση των συστατικών της βιολογικής ποικιλομορφίας εκτός του φυσικού τους οικοτόπου.

Ως «γενετικό υλικό» νοείται κάθε είδους φυτικό, ζωϊκό, μικροβιακό ή άλλης προελεύσεως υλικό που περιέχει λειτουργικές μονάδες κληρονομικότητας.

Ως «γενετικοί πόροι» νοείται γενετικό υλικό τρέχουσας ή εν δυνάμει αξίας.

Ως «οικότοπος» νοείται ο χώρος ή το τύπος του χώρου όπου ζει κατά φυσικό τρόπο ένας οργανισμός ή ένας πληθυσμός.

Ως «επιτόπου συνθήκες» νοούνται οι συνθήκες στις οποίες υπάρχουν οι γενετικοί πόροι εντός οικοσυστημάτων και φυσικών οικοτόπων και, σε περίπτωση κατοικιδίων ή καλλιεργουμένων ειδών, στον περιβάλλοντα χώρο όπου έχουν αναπτύξει τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους.

Ως «προτατευόμενη περιοχή» νοείται μια γεωγραφικά καθορισμένη περιοχή η οποία χαρακτηρίσθηκε ή διαρρυθμίστηκε και λειτουργεί έτσι ώστε να επιτυγχάνονται ειδικοί στόχοι προστασίας.

Ως «οργανισμός περιφερειακής οικονομικής ολοκλήρωσης» νοείται ένας οργανισμός που έχει συσταθεί από κυρίαρχα κράτη μιας δεδομένης περιοχής, στην οποία τα κράτη μέλη της έχουν μεταβιβάσει αρμοδιότητες σε ό,τι αφο-

ρά θέματα που υπόκεινται στην παρούσα Σύμβαση και ο οποίος έχει δεόντως εξουσιοδοτηθεί, σε συμφωνία με τον εσωτερικό του κανονισμό, να υπογράψει, κυρώνει, δέχεται, εγκρίνει ή να συγκατατίθεται σχετικά.

Ως «αυτοσυντηρούμενη χρησιμοποίηση» νοείται η χρήση συστατικών της βιολογικής ποικιλομορφίας κατά τρόπο και κατά ποσοστά τέτοια που δεν προκαλείται μακροπρόθεσμα υποβάθμιση της βιολογικής ποικιλομορφίας, διατηρώντας κατ' αυτόν τον τρόπο τις δυνατότητές της να ανταποκρίνεται στις ανάγκες και στις επιδιώξεις των σημερινών και των μελλοντικών γενεών.

Ο όρος «τεχνολογία» περιλαμβάνει τη βιοτεχνολογία.

Άρθρο 3

Αρχές

Τα κράτη διαθέτουν, σε συμφωνία με το Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και τις αρχές του διεθνούς δικαίου, το κυρίαρχο δικαίωμα της εκμετάλλευσης των ιδίων πόρων τους ανάλογα με τις περιβαλλοντικές πολιτικές τους, και την ευθύνη της αποφυγής καταστροφών στο περιβάλλον άλλων κρατών ή περιοχών, πέρα από τα όρια της εθνικής δικαιοδοσίας, από διάφορες δραστηριότητες που εμπίπτουν στη δικαιοδοσία τους ή στον έλεγχό τους.

Άρθρο 4

Δικαιοδοσία

Με την επιφύλαξη των δικαιωμάτων άλλων κρατών, και εκτός αν άλλως ειδικά προβλέπεται στην παρούσα Σύμβαση, οι διατάξεις της παρούσας Σύμβασης ισχύουν για κάθε Συμβαλλόμενο Μέρος:

(α) Προκειμένου περί συστατικών της βιολογικής ποικιλομορφίας, σε περιοχές εντός των ορίων της εθνικής του δικαιοδοσίας, και

(β) Προκειμένου περί διαδικασιών και δραστηριοτήτων, ανεξάρτητα από τον τόπο εκδήλωσης των συνεπειών τους, που λαμβάνουν χώρα στα πλαίσια της δικαιοδοσίας του ή του ελέγχου του, εντός της περιοχής της εθνικής του δικαιοδοσίας ή πέρα από τα όρια αυτής.

Άρθρο 5

Συνεργασία

Κάθε Συμβαλλόμενο Μέρος συνεργάζεται, όσο αυτό είναι δυνατό και ενδεδειγμένο, με άλλα Συμβαλλόμενα Μέρη, άμεσα ή όπου απαιτείται μέσω των καταλλήλων διεθνών οργανισμών, προκειμένου περί περιοχών πέρα από την εθνική δικαιοδοσία και σε θέματα αμοιβαίου ενδιαφέροντος, για τη διατήρηση και την αυτοσυντηρούμενη χρησιμοποίηση της βιολογικής ποικιλομορφίας.

Άρθρο 6

Γενικά μέτρα διατήρησης και αυτοσυντηρούμενης χρησιμοποίησης

Κάθε Συμβαλλόμενο Μέρος, με τις ειδικές περιστάσεις και δυνατότητές του:

(α) Αναπτύσσει εθνικές στρατηγικές, σχέδια ή προγράμματα για τη διατήρηση και αυτοσυντηρούμενη χρήση της βιολογικής ποικιλομορφίας ή προσαρμόζει για το σκοπό αυτό υπάρχουσες στρατηγικές, σχέδια ή προγράμματα τα οποία αντικατοπτρίζουν, μεταξύ άλλων, τα μέτρα που προβλέπονται στην παρούσα Σύμβαση σε ό,τι αφορά το ενδιαφερόμενο Συμβαλλόμενο Μέρος και

(β) Ενσωματώνει, όσο αυτό είναι δυνατό και ενδεδειγμένο, τη διατήρηση και αυτοσυντηρούμενη χρήση της βιολογικής ποικιλομορφίας στα κατάλληλα κλαδικά ή διακλαδικά σχέδια, προγράμματα και πολιτικές.

Άρθρο 7

Επιλογή και παρακολούθηση

Κάθε Συμβαλλόμενο Μέρος, κατά το μέτρο του δυνατού και του ενδεδειγμένου, ειδικότερα για τους σκοπούς των άρθρων 8 έως 10:

(α) Επιλέγει τα συστατικά της βιολογικής ποικιλομορφίας που είναι σημαντικά για τη διατήρησή της και την αυτοσυντηρούμενη χρήση της, λαμβάνοντας υπόψη τον ενδεικτικό πίνακα κατηγοριών που δίδονται στο παράρτημα Ι·

(β) Παρακολουθεί, με δειγματοληψία και άλλες τεχνικές, τα συστατικά της βιολογικής ποικιλομορφίας που εντοπίζονται με βάση την υποπαράγραφο (α) παραπάνω, αποδίδοντας ιδιαίτερη προσοχή σε εκείνα που απαιτούν άμεσα μέτρα διατήρησης και εκείνα που προσφέρουν τις μεγαλύτερες δυνατότητες αυτοσυντηρούμενης χρήσης·

(γ) Εντοπίζει τις διαδικασίες και τις κατηγορίες δραστηριοτήτων οι οποίες έχουν ή ενδέχεται να έχουν σημαντικές ανεπιθύμητες επιπτώσεις για τη διατήρηση και την αυτοσυντηρούμενη χρήση της βιολογικής ποικιλομορφίας, και ελέγχει τα αποτελέσματά τους με δειγματοληψίες και άλλες τεχνικές· και

(δ) Λαμβάνει και καταχωρεί, με οποιοδήποτε μηχανισμό, πληροφοριακά στοιχεία που απορρέουν από δραστηριότητες εντοπισμού και παρακολούθησης δυνάμει των υποπαραγράφων (α), (β) και (γ) παραπάνω.

Άρθρο 8

Επιτόπου διατήρηση

Κάθε Συμβαλλόμενο Μέρος, κατά το μέτρο του δυνατού και του ενδεδειγμένου:

(α) Εγκαθιστά ένα σύστημα προστατευομένων περιοχών ή περιοχών όπου

απαιτούνται ιδιαίτερα μέτρα για τη διατήρηση της βιολογικής ποικιλομορφίας·

(β) Αναπτύσσει, όπου απαιτείται, κατευθυντήριες γραμμές για την επιλογή, συγκρότηση και διαχείριση προστατευμένων περιοχών ή περιοχών όπου απαιτούνται ειδικά μέτρα για τη διατήρηση της βιολογικής ποικιλομορφίας·

(γ) Διαρρυθμίζει ή διαχειρίζεται βιολογικούς πόρους που είναι σημαντικοί για τη διατήρηση της βιολογικής ποικιλομορφίας, εντός ή εκτός των προστατευμένων περιοχών, με την προοπτική της εξασφάλισης της προστασίας τους και της αυτοσυντηρούμενης χρήσης τους·

(δ) Προαγάγει την προστασία των οικοσυστημάτων, των φυσικών οικοτόπων και τη διατήρηση βιώσιμων πληθυσμών των ειδών στο φυσικό τους περιγύρο·

(ε) Προαγάγει μια περιβαλλοντολογικά συνετή και αυτοσυντηρούμενη ανάπτυξη σε περιοχές γειτονικές των προστατευόμενων περιοχών με στόχο την παραπέρα προστασία των περιοχών αυτών·

(ζ) Αποκαθιστά και αναβαθμίζει υποβαθμισμένα οικοσυστήματα και προαγάγει την ανασύσταση των απειλούμενων ειδών, μεταξύ άλλων, με την ανάπτυξη και την εφαρμογή σχεδίων ή άλλων στρατηγικών διαχείρισης·

(η) Καταρτίζει ή προωθεί τρόπους ρύθμισης, διαχείρισης ή ελέγχου των κινδύνων που συνδέονται με τη χρησιμοποίηση και απελευθέρωση ζώντων τροποποιημένων βιοτεχνολογικά οργανισμών, οι οποίοι ενδέχεται να εμφανίσουν ανεπιθύμητες περιβαλλοντικές επιπτώσεις οι οποίες επηρεάζουν την προστασία και αυτοσυντηρούμενη χρήση της βιολογικής ποικιλομορφίας, λαμβάνοντας επίσης υπόψη τους κινδύνους για την ανθρώπινη υγεία·

(θ) Προλαμβάνει την εισαγωγή, ελέγχει ή εξαλείφει τα ξένα είδη που απειλούν τα οικοσυστήματα, τους οικοτόπους ή τα είδη·

(ι) Φροντίζει για τη δημιουργία των απαιτούμενων συνθηκών ώστε να συμβιβάζονται οι τρέχουσες χρήσεις και η διατήρηση της βιολογικής ποικιλομορφίας και της αυτοσυντηρούμενης χρήσης των συστατικών της·

(κ) Σε συμφωνία με την εθνική του νομοθεσία, τηρεί, προστατεύει και διατηρεί τη γνώση, τις καινοτομίες και τις πρακτικές των αυτόχthonων και ντόπιων κοινοτήτων που αναπτύσσουν παραδοσιακούς τρόπους ζωής, σε ό,τι αφορά τη διατήρηση και την αυτοσυντηρούμενη χρήση της βιολογικής ποικιλομορφίας και προάγει την ευρύτερη εφαρμογή τους με τη συγκατάθεση και την εμπλοκή των φορέων των γνώσεων αυτών, των καινοτομιών και των πρακτικών και ενθαρρύνει την ισόρροπη κατανομή των πλεονεκτημάτων που προκύπτουν από τη χρησιμοποίηση αυτών των γνώσεων, των καινοτομιών και των πρακτικών·

(λ) Θεσπίζει ή κινεί την απαραίτητη νομοθεσία και/ή άλλες ρυθμιστικές διατάξεις για την προστασία των απειλούμενων ειδών και πληθυσμών·

(μ) Όπου διαπιστώνονται σημαντικά ανεπιθύμητα αποτελέσματα επί της βιολογικής ποικιλομορφίας, δυνάμει του άρθρου 7, διαρρυθμίζει ή διαχειρί-

ζεται τις σχετικές διαδικασίες και δραστηριότητες και

(ν) Συνεργάζεται παρέχοντας οικονομική και άλλου είδους υποστήριξη για την επιτόπου διατήρηση των ειδών όπως περιγράφεται στις υποπαραγράφους (α) έως (μ) παραπάνω, ειδικότερα στις αναπτυσσόμενες χώρες.

Άρθρο 9

Εκτός τόπου διατήρηση

Κάθε Συμβαλλόμενο Μέρος, κατά το μέτρο του δυνατού και του ενδεδειγμένου, και κυρίως με στόχο τη συμπλήρωση των επιτόπου μέτρων:

(α) Λαμβάνει μέτρα για την εκτός τόπου διατήρηση των συστατικών της βιολογικής ποικιλομορφίας, κατά προτίμηση στη χώρα καταγωγής των συστατικών αυτών·

(β) Ιδρύει και διατηρεί εγκαταστάσεις για την εκτός τόπου διατήρηση και την έρευνα σε φυτικούς και ζωϊκούς οργανισμούς και μικροοργανισμούς, κατά προτίμηση στη χώρα καταγωγής των γενετικών πόρων·

(γ) Λαμβάνει μέτρα για την αποκατάσταση και αναβάθμιση των απειλούμενων ειδών και για την επανεισαγωγή τους στους φυσικούς οικοτόπους υπό τις ενδεδειγμένες συνθήκες·

(δ) Διαρρυθμίζει και διαχειρίζεται συλλογές βιολογικών πόρων από φυσικούς οικοτόπους για την εκτός τόπου διατήρηση κατά τρόπο ώστε να μην απειλούνται οικοσυστήματα και επιτόπιοι πληθυσμοί ειδών, εκτός αν απαιτούνται, σύμφωνα με την υποπαραγράφο (γ) παραπάνω, ειδικά προσωρινά εκτός τόπου μέτρα· και

(ε) Συνεργάζεται για την παροχή οικονομικής και άλλου είδους ενίσχυσης για τις δράσεις εκτός τόπου διατήρησης όπως ορίζεται στις υποπαραγράφους (α) έως (δ) παραπάνω και για την ίδρυση και λειτουργία εγκαταστάσεων εκτός τόπου διατήρησης στις αναπτυσσόμενες χώρες.

Άρθρο 10

Αυτοσυντηρούμενη χρησιμοποίηση συστατικών της βιολογικής ποικιλομορφίας

Κάθε Συμβαλλόμενο Μέρος, κατά το μέτρο του δυνατού και του ενδεδειγμένου:

(α) Ενσωματώνει την προβληματική για τη διατήρηση και αυτοσυντηρούμενη χρήση των βιολογικών πόρων στο εθνικό σύστημα λήψεως αποφάσεων·

(β) Υιοθετεί μέτρα σχετικά με τη χρησιμοποίηση βιολογικών πόρων κατά τρόπο ώστε να αποφεύγονται ή να ελαχιστοποιούνται οι ανεπιθύμητες επιπτώσεις επί της βιολογικής ποικιλομορφίας·

(γ) Προστατεύει και ενθαρρύνει τις συνήθειες χρήσεις των βιολογικών πόρων σε συμφωνία με τις παραδοσιακές πολιτιστικές πρακτικές που συμβιβάζονται με τη διατήρηση ή την αυτοσυντηρούμενη χρήση των πόρων·

(δ) Ενισχύει τους ντόπιους πληθυσμούς για την ανάπτυξη και εφαρμογή διορθωτικών δράσεων σε υποβαθμισμένες περιοχές όπου σημειώθηκε συρρίκνωση της βιολογικής ποικιλομορφίας και

(ε) Ενθαρρύνει τη συνεργασία μεταξύ κρατικών αρχών και ιδιωτικού τομέα στην ανάπτυξη μεθόδων για την αυτοσυντηρούμενη χρήση βιολογικών πόρων.

Άρθρο 11

Κίνητρα

Κάθε Συμβαλλόμενο Μέρος λαμβάνει, κατά το μέτρο του δυνατού και του ενδεδειγμένου, τα δέοντα από οικονομική και κοινωνική άποψη μέτρα για τη δημιουργία κινήτρων με στόχο τη διατήρηση και την αυτοσυντηρούμενη χρήση συστατικών της βιολογικής ποικιλομορφίας.

Άρθρο 12

Έρευνα και Επιμόρφωση

Τα Συμβαλλόμενα Μέρη, λαμβάνοντας υπόψη τις ειδικές ανάγκες των αναπτυσσόμενων χωρών:

(α) Εκπονούν και δρομολογούν προγράμματα επιστημονικής και τεχνικής εκπαίδευσης και επιμόρφωσης σχετικά με μέτρα ταυτοποίησης, διατήρησης και αυτοσυντηρούμενης χρήσης της βιολογικής ποικιλομορφίας και των συστατικών της και παρέχουν υποστήριξη σε τέτοιες προσπάθειες εκπαίδευσης και επιμόρφωσης για τις ειδικές ανάγκες των αναπτυσσόμενων χωρών

(β) Προάγουν και ενθαρρύνουν την έρευνα η οποία συμβάλλει στη διατήρηση και αυτοσυντηρούμενη χρήση της βιολογικής ποικιλομορφίας, ειδικότερα σε αναπτυσσόμενες χώρες, σε συμφωνία μεταξύ άλλων, με τις αποφάσεις της Διάσκεψης των Συμβαλλομένων Μερών οι οποίες ελήφθησαν μετά από τις συστάσεις του επικουρικού φορέα συμβούλων σε επιστημονικά, τεχνικά και τεχνολογικά θέματα και

(γ) Σε συμμόρφωση με τις διατάξεις των άρθρων 16, 18 και 20, προάγουν και συνεργάζονται για την αξιοποίηση της επιστημονικής προόδου που σημειώνεται στην έρευνα της βιολογικής ποικιλομορφίας, για την ανάπτυξη μεθόδων διατήρησης και αυτοσυντηρούμενης χρήσης των βιολογικών πόρων.

Άρθρο 13

Εκπαίδευση και ενημέρωση του κοινού

Τα Συμβαλλόμενα Μέρη:

(α) Προάγουν και ενθαρρύνουν την κατανόηση της σημασίας και των λαμβανομένων μέτρων για τη διατήρηση της βιολογικής ποικιλομορφίας, καθώς επίσης και της ευρύτερης διάδοσής της στα μέσα μαζικής ενημέρωσης

και τη συμπερίληψη των θεμάτων αυτών στα εκπαιδευτικά προγράμματα· και
(β) Συνεργάζονται κατά τον ενδεδειγμένο τρόπο με άλλα κράτη και διεθνείς οργανισμούς για την ανάπτυξη προγραμμάτων εκπαίδευσης και ενημέρωσης του κοινού, σε ό,τι αφορά τη διατήρηση και την αυτοσυντηρούμενη χρήση της βιολογικής ποικιλομορφίας.

Άρθρο 14

Αξιολόγηση επιπτώσεων και ελαχιστοποίηση ανεπιθύμητων συνεπειών

- 1. Κάθε Συμβαλλόμενο Μέρος κατά το μέτρο του δυνατού και του ενδεδειγμένου:

(α) Υιοθετεί τις ενδεδειγμένες διαδικασίες που απαιτούνται για την αξιολόγηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων των σχεδίων που προτείνει και τα οποία ενδέχεται να παρουσιάσουν σοβαρά ανεπιθύμητα αποτελέσματα επί της βιολογικής ποικιλομορφίας με στόχο την αποφυγή ή την ελαχιστοποίηση των αποτελεσμάτων αυτών και όπου ενδείκνυται προβλέπει τη δυνατότητα συμμετοχής του κοινού στις εν λόγω διαδικασίες·

(β) Προβαίνει στις κατάλληλες ενέργειες ώστε να εξασφαλίζεται ότι λαμβάνονται σοβαρά υπόψη οι περιβαλλοντικές συνέπειες των προγραμμάτων του και των πολιτικών του που μπορούν να έχουν σοβαρά ανεπιθύμητα αποτελέσματα επί της βιολογικής ποικιλομορφίας·

(γ) Προάγει, με την αμοιβαία κοινοποίηση, την ανταλλαγή πληροφοριακών στοιχείων και τη διαβούλευση για δραστηριότητες που εμπίπτουν στη δικαιοδοσία του ή στον έλεγχό του, δραστηριότητες οι οποίες ενδέχεται να παρουσιάσουν σοβαρά ανεπιθύμητα αποτελέσματα επί της βιολογικής ποικιλομορφίας άλλων κρατών ή περιοχών, πέρα από τα όρια της εθνικής δικαιοδοσίας του, ενθαρρύνοντας τη σύναψη διμερών, περιφερειακών ή πολυμερών συμφωνιών, ανάλογα με τις ανάγκες·

(δ) Σε περίπτωση επερχόμενου ή μεγάλου κινδύνου ή ζημίας, δημιουργούμενης στα πλαίσια της δικαιοδοσίας ή του ελέγχου του, επί της βιολογικής ποικιλομορφίας μέσα στην περιοχή δικαιοδοσίας άλλων κρατών ή περιοχών πέρα από τα όρια της εθνικής δικαιοδοσίας, ενημερώνει αμέσως τα ενδεχομένως θιγόμενα κράτη από αυτόν τον κίνδυνο ή τη ζημία, ενώ επίσης θέτει σε κίνηση δράσεις για την πρόληψη ή την ελαχιστοποίηση του εν λόγω κινδύνου ή της εν λόγω ζημίας· και

(ε) Προάγει το σχεδιασμό εθνικών μέτρων για την αντιμετώπιση καταστάσεων κινδύνου που δημιουργούνται από δραστηριότητες ή γεγονότα προκαλούμενα κατά φυσικό ή άλλο τρόπο, και τα οποία δημιουργούν σοβαρούς και προφανείς κινδύνους για τη βιολογική ποικιλομορφία, και ενθαρρύνει τη διεθνή συνεργασία για την ενίσχυση τέτοιων εθνικών προσπαθειών και, όπου απαιτείται και συμφωνείται μεταξύ κρατών ή περιφερειακών οργανισμών οικονομικής ολοκλήρωσης, για την από κοινού κατάρτιση των ενδεδειγμένων σχεδίων.

2. Η Διάσκεψη των Συμβαλλομένων Μερών εξετάζει, σε μελλοντικές μελέτες, διάφορα θέματα ευθυνών και αποκατάστασης, συμπεριλαμβανομένων και θεμάτων επανορθώσεων και αποζημιώσεων, για ζημίες στη βιολογική ποικιλομορφία, εκτός αν το ζήτημα των ευθυνών αποτελεί καθαρά εσωτερικό θέμα.

Άρθρο 15

Πρόσβαση στους γενετικούς πόρους

1. Αναγνωρίζοντας τα κυριαρχικά δικαιώματα των κρατών επί των φυσικών τους πόρων, η εξουσία για τον προσδιορισμό των προσβάσεων σε γενετικούς πόρους επαφίεται στη δικαιοδοσία των εθνικών κυβερνήσεων και υπόκειται στην εθνική νομοθεσία.

2. Κάθε Συμβαλλόμενο Μέρος επιφορτίζεται με τη διαμόρφωση των προϋποθέσεων εκείνων που απαιτούνται για τη διευκόλυνση πρόσβασης στους γενετικούς πόρους, με περιβαλλοντικά συνεπή αξιοποίηση εκ μέρους άλλων Συμβαλλομένων Μερών και δεν επιβάλλει περιορισμούς οι οποίοι έρχονται σε αντίθεση με τους στόχους της παρούσας Σύμβασης.

3. Για τους σκοπούς της παρούσας Σύμβασης, οι γενετικοί πόροι που προσφέρονται από ένα Συμβαλλόμενο Μέρος, όπως αναφέρεται στο παρόν άρθρο και στα άρθρα 16 και 19, είναι οι πόροι εκείνοι μόνο που παρέχονται από Συμβαλλόμενα Μέρη - χώρες καταγωγής των εν λόγω πόρων ή από Συμβαλλόμενα Μέρη που έχουν αποκτήσει τους γενετικούς πόρους σε συμφωνία με την παρούσα Σύμβαση.

4. Η πρόσβαση αυτή, όπου παραχωρείται, βασίζεται σε αμοιβαία συμφωνημένους όρους και υπόκειται στις διατάξεις του παρόντος άρθρου.

5. Η πρόσβαση σε γενετικούς πόρους υπόκειται στην εκ των προτέρων συναίνεση των Συμβαλλομένων Μερών που παρέχουν τους εν λόγω πόρους, εκτός αν άλλως ορίζεται από το εν λόγω Μέρος.

6. Κάθε Συμβαλλόμενο Μέρος αναλαμβάνει να σχεδιάσει και να εκτελέσει ερευνητικές επιστημονικές εργασίες σε ό,τι αφορά τους γενετικούς πόρους που παρέχονται από άλλα Συμβαλλόμενα Μέρη με την πλήρη συμμετοχή των εν λόγω Συμβαλλομένων Μερών, αλλά και, όπου είναι δυνατό, εντός του εδάφους των.

7. Κάθε Συμβαλλόμενο Μέρος λαμβάνει τα απαιτούμενα νομοθετικά και διοικητικά μέτρα καθώς και μέτρα πολιτικής, και σε συμφωνία με τα άρθρα 16 και 19, όπου απαιτείται, μέσω χρηματοδοτικών μηχανισμών που δημιουργούνται με βάση τα άρθρα 20 και 21, με στόχο τον ορθό και ισόρροπο καταμερισμό των αποτελεσμάτων των ερευνών και της ανάπτυξης καθώς και των πλεονεκτημάτων που απορρέουν από την εμπορική και άλλου είδους χρησιμοποίηση γενετικών πόρων με το συμβαλλόμενο μέρος, που παρέχει πόρους αυτού του είδους. Ο καταμερισμός αυτός καθορίζεται με βάση αμοιβαία συμφωνηθέντες όρους.

Άρθρο 16

Πρόσβαση και μεταφορά τεχνολογίας

1. Κάθε Συμβαλλόμενο Μέρος, αναγνωρίζοντας ότι η τεχνολογία περιλαμβάνει τη βιοτεχνολογία και ότι τόσο η πρόσβαση όσο και η μεταφορά τεχνολογίας μεταξύ των Συμβαλλομένων Μερών αποτελεί βασικό στοιχείο για την επίτευξη των στόχων της παρούσας Σύμβασης, αναλαμβάνει σε συμφωνία με τις διατάξεις του παρόντος άρθρου να παρέχει και/ή να διευκολύνει την πρόσβαση και τη μεταφορά προς άλλα Συμβαλλόμενα Μέρη τεχνολογιών που αφορούν τη διατήρηση και την αυτοσυντηρούμενη χρήση της βιολογικής ποικιλομορφίας ή τεχνολογιών που αξιοποιούν τους γενετικούς πόρους και δεν προκαλούν άξια λόγου ζημία στο περιβάλλον.

2. Η πρόσβαση και η μεταφορά τεχνολογίας, που αναφέρονται στην παράγραφο 1 παραπάνω, προς τις αναπτυσσόμενες χώρες παρέχονται και/ή διευκολύνονται με ορθό και ευνοϊκό τρόπο σε ό,τι αφορά το καθεστώς εκχωρήσεων και τους προτιμησιακούς όρους οι οποίοι αμοιβαία συμφωνούνται, και όπου απαιτείται σε συμφωνία με τους χρηματοδοτικούς μηχανισμούς που θεσπίζονται με τα άρθρα 20 και 21. Σε περιπτώσεις που πρόκειται για τεχνολογία υποκείμενη σε δικαιώματα ευρεσιτεχνίας και άλλα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας, η πρόσβαση και η μεταφορά τεχνολογίας παρέχονται έτσι ώστε να αναγνωρίζονται και να συμβιβάζονται με την ορθή και αποτελεσματική προστασία των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η εφαρμογή της παραγράφου αυτής πρέπει να βρίσκεται σε συμφωνία με τις παραγράφους 3, 4 και 5 παρακάτω.

3. Κάθε Συμβαλλόμενο Μέρος λαμβάνει νομοθετικά και διοικητικά μέτρα και μέτρα πολιτικής, κατά τον ενδεδειγμένο τρόπο, με στόχο να παρέχεται στα Συμβαλλόμενα Μέρη, ιδιαίτερα δε στις αναπτυσσόμενες χώρες που παρέχουν γενετικούς πόρους, πρόσβαση και μεταφορά τεχνολογίας που αξιοποιούν τους εν λόγω πόρους, με αμοιβαία συμφωνηθέντες όρους, συμπεριλαμβανομένης και της τεχνολογίας που προστατεύεται από δικαιώματα ευρεσιτεχνίας και άλλα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας, όπου επιβάλλεται, μέσω των διατάξεων 20 και 21 και σε συμφωνία με τη διεθνή νομοθεσία και με τις παραγράφους 4 και 5 παρακάτω.

4. Κάθε Συμβαλλόμενο Μέρος λαμβάνει νομοθετικά και διοικητικά μέτρα ή μέτρα πολιτικής, όπως ενδείκνυται, με στόχο τη διευκόλυνση εκ μέρους του ιδιωτικού τομέα της πρόσβασης σε κοινές δράσεις ανάπτυξης και μεταφοράς τεχνολογίας όπως αναφέρονται στην παράγραφο 1 παραπάνω, προς όφελος τόσο των κρατικών οργανισμών όσο και του ιδιωτικού τομέα των αναπτυσσόμενων χωρών και για το σκοπό αυτό συμμορφούνται με τις υποχρεώσεις που διαλαμβάνονται στις παραγράφους 1, 2 και 3 παραπάνω.

5. Τα Συμβαλλόμενα Μέρη, αναγνωρίζοντας ότι δικαιώματα ευρεσιτεχνίας και άλλα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας μπορούν να επηρεάσουν την

εφαρμογή της εν λόγω Σύμβασης, συνεργάζονται για το σκοπό αυτό με βάση την εθνική νομοθεσία και το διεθνές δίκαιο κατά τρόπο ώστε να εξασφαλίζεται ότι τα εν λόγω δικαιώματα ενισχύουν και δεν αντιβαίνουν στους στόχους της.

Άρθρο 17

Ανταλλαγή πληροφοριών

1. Τα Συμβαλλόμενα Μέρη διευκολύνουν την ανταλλαγή πληροφοριών, που προέρχονται από κάθε ελεύθερα προσβάσιμη πηγή, πληροφοριών σχετικών με τη διατήρηση και την αυτοσυντηρούμενη χρήση βιολογικής ποικιλομορφίας, λαμβάνοντας υπόψη τις ειδικές ανάγκες των αναπτυσσόμενων χωρών.

2. Η ανταλλαγή πληροφοριών αυτής της μορφής περιλαμβάνει ανταλλαγή αποτελεσμάτων εθνικών, επιστημονικών και κοινωνικο-οικονομικών ερευνών, καθώς επίσης και πληροφοριών για την επιμόρφωση και την παρακολούθηση προγραμμάτων, εξειδικευμένων γνώσεων, τοπικών και καθαυτό παραδοσιακών γνώσεων, σε συνδυασμό με τις τεχνολογίες που αναφέρονται στο άρθρο 16, παράγραφος 1. Στα παραπάνω περιλαμβάνεται, όπου είναι εφικτό, η επανάκαμψη των πληροφοριών.

Άρθρο 18

Τεχνική και επιστημονική συνεργασία

1. Τα Συμβαλλόμενα Μέρη προάγουν τη διεθνή τεχνική και επιστημονική συνεργασία στον τομέα της διατήρησης και της αυτοσυντηρούμενης χρήσης βιολογικής ποικιλομορφίας, όπου απαιτείται, μέσω των κατάλληλων διεθνών και εθνικών ιδρυμάτων.

2. Κάθε Συμβαλλόμενο Μέρος προάγει την τεχνική και επιστημονική συνεργασία με άλλα Συμβαλλόμενα Μέρη, ειδικότερα δε με αναπτυσσόμενες χώρες, κατά την εφαρμογή της παρούσας Σύμβασης, με την ανάπτυξη και εφαρμογή, μεταξύ άλλων, εθνικών πολιτικών. Κατά την προαγωγή της εν λόγω συνεργασίας δίδεται ιδιαίτερη προσοχή στην ανάπτυξη και την ενίσχυση των εθνικών δυνατοτήτων, με την ανάπτυξη των ανθρωπίνων πόρων και τη σύσταση ιδρυμάτων.

3. Η Διάσκεψη των Μερών, κατά την πρώτη συνεδρίασή της, προσδιορίζει τον τρόπο σύστασης ενός κατάλληλου μηχανισμού διαλογής για την προαγωγή και διευκόλυνση της τεχνικής και επιστημονικής συνεργασίας.

4. Τα Συμβαλλόμενα Μέρη ενθαρρύνουν και αναπτύσσουν μεθόδους συνεργασίας, σε συμφωνία με την εθνική νομοθεσία και τις εθνικές πολιτικές, για την ανάπτυξη και χρήση τεχνολογιών, συμπεριλαμβανομένων και ντόπιων και παραδοσιακών τεχνολογιών, για την επίτευξη των στόχων αυτής της Σύμβασης. Για το σκοπό αυτό τα Συμβαλλόμενα Μέρη προωθούν επίσης τη

υνεργασία σε θέματα επιμόρφωσης προσωπικού και ανταλλαγής εμπειρο-
νομώνων.

5. Τα Συμβαλλόμενα Μέρη προάγουν, δυνάμει αμοιβαίων συμφωνιών, την
ατάρτιση κοινών ερευνητικών προγραμμάτων και την σύσταση κοινών επι-
ειρήσεων για την ανάπτυξη τεχνολογιών σχετικών με τους στόχους της πα-
ούσας Σύμβασης.

Άρθρο 19

Η βιοτεχνολογία και η κατανομή των ωφελημάτων της

1. Κάθε Συμβαλλόμενο Μέρος λαμβάνει τα ενδεδειγμένα νομοθετικά και
οικητικά μέτρα ή μέτρα πολιτικής, ώστε να παρέχεται η δυνατότητα αποτε-
εσματικής συμμετοχής σε δραστηριότητες βιοτεχνολογικής έρευνας στα
υμβαλλόμενα Μέρη εκείνα, ειδικότερα τις αναπτυσσόμενες χώρες, τα οποία
παρέχουν γενετικούς πόρους για τέτοιες έρευνες, και όπου είναι εφικτό, εντός
ου εδάφους των.

2. Κάθε Συμβαλλόμενο Μέρος λαμβάνει κάθε πρακτικό μέτρο για την
προαγωγή και διευκόλυνση της κατά προτεραιότητα πρόσβασης, σε σωστή
και ισόρροπη βάση, εκ μέρους των Συμβαλλομένων Μερών, ειδικότερα των
αναπτυσσομένων χωρών, στα αποτελέσματα και στα ωφελήματα που προκύ-
πτουν από τις βιοτεχνολογίες της βασιζόμενες σε γενετικούς πόρους παρεχο-
μένους από τα εν λόγω Συμβαλλόμενα Μέρη. Η πρόσβαση αυτή παρέχεται
υπό αμοιβαία συμφωνηθέντες όρους.

3. Τα Μέρη διερευνούν την ανάγκη και τις διαδικασίες κατάρτισης ενός
πρωτοκόλλου στο οποίο διευκρινίζονται οι ενδεδειγμένες διαδικασίες συμπε-
ριλαμβανομένων ειδικότερα και των προηγούμενων σχετικών συμφωνιών,
στον τομέα της ασφαλούς μεταφοράς, χειρισμού και χρήσης κάθε ζώντος
τροποποιημένου οργανισμού που προέρχεται από τη βιοτεχνολογία και ο ο-
ποίος μπορεί να εμφανίζει ανεπιθύμητες δράσεις σε ό,τι αφορά τη διατήρηση
και την αυτοσυντηρούμενη χρήση της βιολογικής ποικιλομορφίας.

4. Κάθε Συμβαλλόμενο Μέρος παρέχει, άμεσα ή ζητώντας από κάθε φυσι-
κό ή νομικό πρόσωπο υπό την δικαιοδοσία του το οποίο παρέχει τους οργα-
νισμούς που αναφέρονται στην παράγραφο 3 παραπάνω, κάθε διαθέσιμη πλη-
ροφορία σχετικά με τη χρήση και τους κανονισμούς ασφαλείας που απαιτού-
νται από το εν λόγω Συμβαλλόμενο Μέρος κατά το χειρισμό των οργανισμών
αυτών, παρέχει δε επίσης κάθε άλλη διαθέσιμη πληροφορία για τις ενδεχόμε-
νες ανεπιθύμητες επιπτώσεις των συγκεκριμένων οργανισμών για το Συμβαλλό-
μενο Μέρος στο έδαφος του οποίου πρόκειται να εισαχθούν οι οργανισμοί αυτοί.

Άρθρο 20

Χρηματοδοτικοί πόροι

1. Κάθε Συμβαλλόμενο Μέρος αναλαμβάνει να προσφέρει, ανάλογα με τις

δυνατότητές του, χρηματοδοτική υποστήριξη και κίνητρα σε ό,τι αφορά τις εν λόγω εθνικές δραστηριότητες οι οποίες αποσκοπούν στην επίτευξη των στόχων της παρούσας Σύμβασης, σε συμφωνία με τα εθνικά του σχέδια, προγράμματα και προτεραιότητες.

2. Οι αναπτυσσόμενες χώρες-Μέρη παρέχουν νέους και συμπληρωματικούς χρηματοδοτικούς πόρους ώστε να βοηθήσουν την ανάπτυξη των χωρών-Μερών ώστε αυτά να ανταποκριθούν στο συμφωνηθέν οριακό κόστος της, κατά την εφαρμογή μέτρων τα οποία συμμορφούνται με τις υποχρεώσεις της παρούσας Σύμβασης και να επωφεληθούν από τις διατάξεις της, δαπάνες οι οποίες έχουν γίνει αντικείμενο συμφωνίας μεταξύ μιας αναπτυσσόμενης χώρας-Μέρους και ιδρύματος που αναφέρεται στο άρθρο 21, ανάλογα με τις προτεραιότητες σε θέματα πολιτικής και στρατηγικής και με τις προτεραιότητες του προγράμματος, με κριτήρια καταλληλότητας καθώς επίσης και με βάση έναν ενδεικτικό πίνακα οριακού κόστους που καταρτίστηκε από τη διάσκεψη των Μερών. Άλλα Μέρη, περιλαμβανομένων και των χωρών που βρίσκονται στο στάδιο της μετάβασης στην οικονομία της αγοράς, μπορούν αυτόβουλα να αναλάβουν υποχρεώσεις αναπτυσσόμενων χωρών-Μερών.

Για τους σκοπούς του παρόντος άρθρου, η Διάσκεψη των μερών, καταρτίζει στην πρώτη συνεδρίασή της έναν πίνακα αναπτυσσόμενων χωρών-Μερών και άλλων μερών τα οποία αυτόβουλα αναλαμβάνουν τις υποχρεώσεις αναπτυσσόμενων χωρών-Μερών. Η Διάσκεψη των Μερών επανεξετάζει περιοδικά και, αν απαιτείται, τροποποιεί τον πίνακα αυτόν. Η συνεισφορά άλλων χωρών και άλλων πηγών, σε εθελούσια βάση, μπορούν επίσης να ενθαρρυνθούν. Η εφαρμογή των εν λόγω υποχρεώσεων λαμβάνει επίσης υπόψη την ανάγκη για την επάρκεια, την προβλεψιμότητα και την έγκαιρη ροή των κονδυλίων καθώς και τη σημασία του επιμερισμού των βαρών ανάμεσα στα Μέρη που συνεισφέρουν και περιλαμβάνονται στον πίνακα.

3. Οι αναπτυσσόμενες χώρες-Μέρη μπορούν επίσης να παρέχουν, ενώ οι αναπτυσσόμενες χώρες-Μέρη να επωφελοούνται από, χρηματοδοτικούς πόρους που συνδέονται με την εφαρμογή της παρούσας Σύμβασης μέσω διμερών, περιφερειακών και άλλων πολυμερών οδών.

4. Η έκταση κατά την οποία οι αναπτυσσόμενες χώρες-Μέρη ανταποκρίνονται στις υποχρεώσεις τους σε ό,τι αφορά την παρούσα Σύμβαση, εξαρτάται από την αποτελεσματική εφαρμογή εκ μέρους των αναπτυσσόμενων χωρών-Μερών των υποχρεώσεών τους που απορρέουν από τη Σύμβαση σχετικά με τους χρηματοδοτικούς πόρους και τη μεταφορά τεχνολογίας, λαμβάνοντας πλήρως υπόψη το γεγονός ότι η οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη και η εξάλειψη της φτώχειας αποτελούν τις πρώτες και σημαντικότερες προτεραιότητες για τις αναπτυσσόμενες χώρες-Μέρη.

5. Τα Μέρη λαμβάνουν πλήρως υπόψη τις ειδικές ανάγκες και την ειδική κατάσταση των λιγότερο αναπτυσσόμενων χωρών κατά την ανάπτυξη των δράσεών τους σε ό,τι αφορά τη χρηματοδότηση και τη μεταφορά τεχνολογίας.

6. Τα Συμβαλλόμενα Μέρη λαμβάνουν επίσης υπόψη τις ειδικές προϋποθέσεις που διαμορφώνονται από την εξάρτηση, την κατανομή και τον εντοπισμό της βιολογικής ποικιλομορφίας εντός των αναπτυσσόμενων χωρών-Μερών, και ειδικότερα των μικρών νησιωτικών κρατών.

7. Πρέπει επίσης να δοθεί ιδιαίτερη σημασία στην ειδική κατάσταση των αναπτυσσόμενων χωρών, περιλαμβανομένων και εκείνων που θεωρούνται ως ιδιαίτερα ευπαθείς από περιβαλλοντική άποψη, όπως εκείνες οι οποίες διαθέτουν άγονες και ημιάγονες, παράκτιες και ορεινές περιοχές.

Άρθρο 21

Χρηματοδοτικός μηχανισμός

1. Εγκαθίσταται ένας μηχανισμός για την αποδέσμευση χρηματοδοτικών πόρων προς τις αναπτυσσόμενες χώρες-Μέρη, για τους σκοπούς της παρούσας Σύμβασης, υπό μορφή δωρεάν βοήθειας ή επιχορήγησης, βασικά στοιχεία των οποίων περιγράφονται στο παρόν άρθρο. Ο μηχανισμός λειτουργεί υπό την εποπτεία και καθοδήγηση της Διάσκεψης των Μερών, στην οποία και λογοδοτεί, για τους σκοπούς της παρούσας Σύμβασης. Η λειτουργία του μηχανισμού αναλαμβάνεται από ειδικές θεσμικές δομές όπως αποφασίζεται από τη Διάσκεψη των Μερών στην πρώτη της συνεδρίαση. Για τους σκοπούς της παρούσας Σύμβασης, η Διάσκεψη των Μερών προσδιορίζει τις προτεραιότητες πολιτικής, στρατηγικής και προγράμματος καθώς και τα κριτήρια καταλληλότητας σχετικά με την πρόσβαση και τη χρησιμοποίηση των εν λόγω πόρων.

Οι συνεισφορές είναι τέτοιες ώστε να λαμβάνεται υπόψη η ανάγκη πρόβλεψης, εγκυρότητας και επικαιρότητας της ροής των κονδυλίων όπως αναφέρονται στο άρθρο 20, σε συμφωνία με τα ποσά των απαιτούμενων πόρων που αποφασίζονται περιοδικά από τη Διάσκεψη των Μερών και να υπογραμμίζεται η σημασία της κατανομής των βαρών μεταξύ των Μερών που συνεισφέρουν, τα οποία περιλαμβάνονται στον πίνακα που αναφέρεται σχετικά στο άρθρο 20, παράγραφος 2. Εθελούσιες συνεισφορές μπορούν επίσης να καταβάλλονται από τις αναπτυσσόμενες χώρες-Μέρη και από άλλες χώρες και πηγές. Ο μηχανισμός λειτουργεί κατά τρόπο δημοκρατικό και διαφανή.

2. Δυνάμει των στόχων της παρούσας σύμβασης, η Διάσκεψη των Μερών προσδιορίζει στην πρώτη συνεδρίασή της τις πολιτικές, στρατηγικές και προγραμματικές προτεραιότητες ενώ επίσης καθορίζει λεπτομερή κριτήρια και κατευθυντήριες γραμμές για την παραχώρηση δυνατοτήτων πρόσβασης και χρησιμοποίησης των χρηματοδοτικών πόρων συμπεριλαμβανομένης και της παρακολούθησης και αξιολόγησης σε τακτική βάση των τρόπων χρησιμοποίησής τους. Η Διάσκεψη των Μερών αποφασίζει σε ό,τι αφορά τις ρυθμίσεις ενεργοποίησης της παραγράφου 1 παραπάνω, μετά από διαβούλευση με τις σχετικές θεσμικές δομές στις οποίες έχει ανατεθεί η λειτουργία του χρηματοδοτικού μηχανισμού.

3. Η Διάσκεψη των Μερών αξιολογεί την αποτελεσματικότητα του μηχανισμού που συνιστάται με το παρόν άρθρο, συμπεριλαμβανομένων και των κριτηρίων και των καθοδηγητηρίων γραμμών που αναφέρονται στην παράγραφο 2 παραπάνω, όχι λιγότερο από δύο χρόνια μετά τη θέση σε ισχύ της παρούσας Σύμβασης και μετά απ' αυτό σε τακτική βάση. Με βάση την εν λόγω αξιολόγηση, αναλαμβάνει τις ενδεδειγμένες ενέργειες για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας του μηχανισμού, όπου απαιτείται.

4. Τα Συμβαλλόμενα Μέρη αναλαμβάνουν ενδεχομένως την ενίσχυση των υπαρχόντων θεσμικών χρηματοδοτικών οργάνων για την παροχή χρηματοδοτικών πόρων με στόχο τη διατήρηση και την αυτοσυντηρούμενη χρήση της βιολογικής ποικιλομορφίας.

Άρθρο 22

Σχέσεις με άλλες διεθνείς συμβάσεις

1. Οι διατάξεις της παρούσας Σύμβασης δεν επηρεάζουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις κάθε Συμβαλλομένου Μέρους που απορρέουν από οποιαδήποτε εν ισχύ διεθνή συμφωνία, εξαιρουμένων εκείνων όπου η άσκηση των εν λόγω δικαιωμάτων και υποχρεώσεων θέτει σε σοβαρούς κινδύνους βλάβης ή απειλής τη βιολογική ποικιλομορφία.

2. Τα Συμβαλλόμενα Μέρη εφαρμόζουν την παρούσα Σύμβαση με πλήρη σεβασμό του θαλασσιού περιβάλλοντος συμμορφούμενα με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των κρατών που απορρέουν από το δίκαιο της θάλασσας.

Άρθρο 23

Διάσκεψη των Μερών

1. Με την παρούσα ιδρύεται μια Διάσκεψη των Μερών. Η πρώτη συνεδρίαση της Διάσκεψης των Μερών συγκαλείται από τον εκτελεστικό διευθυντή του προγράμματος για το περιβάλλον των Ηνωμένων Εθνών όχι αργότερα από ένα έτος μετά τη θέση σε ισχύ της παρούσας Σύμβασης. Κατόπιν, συγκαλούνται τακτικές συνεδριάσεις της Διάσκεψης των Μερών σε τακτικά χρονικά διαστήματα που καθορίζονται από τη Διάσκεψη στην πρώτη της συνεδρίαση.

2. Συγκαλούνται έκτακτες συνεδριάσεις της Διάσκεψης των Μερών οποτεδήποτε κριθεί απαραίτητο από αυτήν ή μετά από γραπτό αίτημα οποιουδήποτε Μέρους με την προϋπόθεση ότι, στους έξι μήνες μετά από την κοινοποίηση του αιτήματος προς αυτά εκ μέρους της γραμματείας, το αίτημα υποστηρίζεται από το ένα τρίτο τουλάχιστον των Μερών.

3. Η Διάσκεψη των Μερών διά συναινέσεως αποφασίζει και υιοθετεί διαδικαστικούς κανόνες για την ίδια και για κάθε βοηθητικό φορέα που ενδεχομένως συνιστά, θεσπίζει δε και τους χρηματοοικονομικούς κανόνες που διέπουν τη χρηματοδότηση της Γραμματείας. Σε κάθε τακτική συνεδρίαση, ε-

εγκρίνει τον προϋπολογισμό για την οικονομική περίοδο μέχρι την επόμενη ετήσια συνεδρίασή της.

4. Η Διάσκεψη των Μερών παρακολουθεί την εφαρμογή της παρούσας Σύμβασης και για το σκοπό αυτό:

(α) Καθορίζει τον τύπο των πληροφοριών και τις προθεσμίες για τη διαβίβασή τους, που υποβάλλονται σε συμφωνία με το άρθρο 26 και εξετάζει τα εν λόγω πληροφοριακά στοιχεία και τις εκθέσεις που υποβάλλονται από κάθε βοηθητικό φορέα·

(β) Εξετάζει κάθε επιστημονικό, τεχνικό και τεχνολογικό στοιχείο σχετικά με τη βιολογική ποικιλομορφία που παρέχεται σε συμφωνία με το άρθρο 25·

(γ) Εξετάζει και εγκρίνει, κατά τα δέοντα, πρωτόκολλα σε συμφωνία με το άρθρο 28·

(δ) Εξετάζει και εγκρίνει, κατά τα δέοντα, σε συμφωνία με τα άρθρα 29 και 30, τροπολογίες της παρούσας Σύμβασης και των παραρτημάτων της·

(ε) Εξετάζει τροπολογίες για κάθε πρωτόκολλο, καθώς επίσης και για κάθε σχετικό παράρτημα και συνιστά ενδεχομένως την υιοθέτησή τους από τα συμβαλλόμενα μέρη του σχετικού πρωτοκόλλου·

(ς) Εξετάζει και εγκρίνει, κατά τα δέοντα, σε συμφωνία με το άρθρο 30, πρόσθετα παραρτήματα για την παρούσα Σύμβαση·

(η) Συνιστά βοηθητικούς φορείς, ειδικότερα σε ό,τι αφορά την παροχή επιστημονικών και τεχνικών συμβουλών, ανάλογα με τις ανάγκες, για την εφαρμογή της παρούσας Σύμβασης·

(θ) Έρχεται σε επαφή, μέσω της Γραμματείας, με τους εκτελεστικούς φορείς άλλων συμβάσεων που ασχολούνται με θέματα καλυπτόμενα από την παρούσα Σύμβαση, με στόχο την καθιέρωση ενδεδειγμένων μορφών συνεργασίας με αυτούς· και

(ι) Εξετάζει και αναλαμβάνει κάθε πρόσθετη δράση που ενδεχομένως απαιτείται για την επίτευξη των σκοπών της παρούσας Σύμβασης, υπό το φως της αποκτούμενης κατά την λειτουργία της εμπειρίας.

5. Τα Ηνωμένα Έθνη, οι ειδικευμένες υπηρεσίες τους και ο Διεθνής Οργανισμός για την Ατομική Ενέργεια, καθώς επίσης και κάθε κράτος μη Μέρος της παρούσας Σύμβασης, μπορούν να εκπροσωπούνται ως παρατηρητές στις συνεδριάσεις της Διάσκεψης των Μερών. Κάθε άλλος φορέας ή οργανισμός, κρατικός ή μη, εξειδικευμένος σε τομείς σχετικούς με τη διατήρηση και την αυτοσυντηρούμενη χρήση της βιολογικής ποικιλομορφίας, που ενημερώνουν τη Γραμματεία για την επιθυμία τους να εκπροσωπηθούν ως παρατηρητές σε συνεδρίαση της Διάσκεψης των Μερών, μπορεί να γίνει δεκτός εκτός αν διαφωνεί το ένα τρίτο τουλάχιστο των Μερών. Η απόφαση συμμετοχής παρατηρητών υπόκειται στους διαδικαστικούς κανόνες που έχουν εγκριθεί από τη Διάσκεψη των Μερών.

Άρθρο 24 Γραμματεία

1. Με το παρόν συνιστάται γραμματεία. Τα καθήκοντά της έχουν ως εξής:
(α) Οργάνωση και εξυπηρέτηση των συνεδριάσεων της Διάσκεψης των Μερών όπως προβλέπεται στο άρθρο 23·

(β) Εκτέλεση των εργασιών που της ανατίθενται από κάθε πρωτόκολλο·

(γ) Κατάρτιση εκθέσεων σχετικά με την εκτέλεση της αποστολής της σύμφωνα με την παρούσα Σύμβαση και την παρουσίαση στη Διάσκεψη των Μερών·

(δ) Συντονισμός με άλλους αντίστοιχους διεθνείς φορείς και, ειδικότερα σύναψη των απαιτούμενων διοικητικών και συμβατικών ρυθμίσεων για την αποτελεσματική εκτέλεση της αποστολής της· και

(ε) Διεκπεραίωση κάθε άλλης εργασίας που της αναθέτει η Διάσκεψη των Μερών.

2. Στην πρώτη τακτική συνεδρίασή της η Διάσκεψη των Μερών διορίζει τη γραμματεία μεταξύ των διεθνών οργανισμών που ενδιαφέρονται να αναλάβουν τις εργασίες της γραμματείας, με βάση την παρούσα Σύμβαση.

Άρθρο 25 Επικουρικός φορέας Επιστημονικών, Τεχνικών και Τεχνολογικών Συμβουλών

1. Συνιστάται με το παρόν επικουρικός φορέας παροχής επιστημονικών, τεχνικών και τεχνολογικών συμβουλών για λογαριασμό της Διάσκεψης των Μερών, ανάλογα με τις ανάγκες και των άλλων επικουρικών φορέων, για την έγκαιρη παροχή συμβουλών σχετικά με την εφαρμογή της παρούσας Σύμβασης. Ο φορέας αυτός είναι ανοικτής πρόσβασης για κάθε Μέρος και η σύνθεσή του είναι πολυκλαδική. Περιλαμβάνει εκπροσώπους κυβερνήσεων αρμοδίου στους σχετικούς τομείς τεχνογνωσίας. Υποβάλλει σε τακτικά χρονικά διαστήματα εκθέσεις στη Διάσκεψη των Μερών για κάθε θέμα της αρμοδιότητάς του.

2. Με βάση και σε συμφωνία με τις κατευθυντήριες γραμμές που έχουν καταρτισθεί από τη Διάσκεψη των Μερών, και μετά από αίτημά της, ο φορέας αυτός:

(α) Εκδίδει επιστημονικές και τεχνικές αξιολογήσεις σχετικά με την κατάσταση της βιολογικής ποικιλομορφίας·

(β) Συντάσσει επιστημονικές και τεχνικές αξιολογήσεις επιπτώσεων από ληφθέντα μέτρα, σε συμφωνία με τις διατάξεις της παρούσας Σύμβασης·

(γ) Αναζητεί καινοτόμες, αποτελεσματικές και επίκαιρες τεχνολογίες και τεχνογνωσία σχετικά με τη διατήρηση και την αυτοσυντηρούμενη χρήση της βιολογικής ποικιλομορφίας και παρέχει συμβουλές σχετικά με τον τρόπο προαγωγής και/ή μεταφοράς των τεχνολογιών αυτών·

(δ) Παρέχει συμβουλές σχετικά με επιστημονικά προγράμματα και με τη διεθνή συνεργασία στην έρευνα και ανάπτυξη που αφορούν τη διατήρηση και την αυτοσυντηρούμενη χρήση της βιολογικής ποικιλομορφίας· και

(ε) Δίδει απαντήσεις σε επιστημονικά, τεχνικά, τεχνολογικά και μεθοδολογικά θέματα που ανακινούνται από τη Διάσκεψη των Μερών και τους επικουρικούς φορείς της.

3. Η αποστολή, οι αρμοδιότητες, η οργάνωση και η λειτουργία του εν λόγω φορέα ρυθμίζονται περαιτέρω από τη Διάσκεψη των Μερών.

Άρθρο 26

Εκθέσεις

Κάθε Συμβαλλόμενο Μέρος υποβάλλει εκθέσεις στη Διάσκεψη των Μερών σε χρονικά διαστήματα που αυτή καθορίζει, σχετικά με τα μέτρα που ελήφθησαν για την εφαρμογή των διατάξεων της παρούσας Σύμβασης και την αποτελεσματικότητά τους σε ό,τι αφορά την επίτευξη των στόχων της παρούσας Σύμβασης.

Άρθρο 27

Διευθέτηση διαφορών

1. Σε περίπτωση που ανακύπτουν διαφορές μεταξύ ορισμένων Συμβαλλομένων Μερών σχετικά με την ερμηνεία ή εφαρμογή της παρούσας Σύμβασης, τα ενδιαφερόμενα Μέρη επιδιώκουν την διευθέτηση της διαφοράς με διαπραγματεύσεις.

2. Αν τα ενδιαφερόμενα Μέρη δεν είναι σε θέση να επιτύχουν συμφωνία με διαβουλεύσεις, από κοινού επιδιώκουν την παροχή υπηρεσιών καλής θέλησας ή ζητούν τη διαιτησία ενός τρίτου μέρους.

3. Κατά την κύρωση, την αποδοχή, την έγκριση ή την προσχώρηση στην παρούσα Σύμβαση, ή οποτεδήποτε μετά, ένα κράτος ή ένας οργανισμός περιφερειακής οικονομικής ολοκλήρωσης μπορεί να δηλώσει γραπτώς στον θεματοφύλακα ότι για οποιαδήποτε μη επιλυόμενη διαφορά, με βάση την παράγραφο 1 ή την παράγραφο 2, δέχεται υποχρεωτικά τον ένα ή και τους δύο παρακάτω τρόπους διευθέτησης της διαφοράς:

(α) Διαιτησία σε συμφωνία με τη διαδικασία που ορίζεται στο μέρος I του παραρτήματος II·

(β) Παραπομπή της διαφοράς στο Διεθνές Δικαστήριο.

4. Αν τα μέρη της διαφοράς δεν έχουν, σε συμφωνία με την παράγραφο 3 παραπάνω, δεχθεί την ίδια ή καμιά από τις δύο διαδικασίες, η διαφορά παραπέμπεται προς συμβιβασμό, σύμφωνα με το μέρος 2 του παραρτήματος II, εκτός αν τα Μέρη συμφωνήσουν κάτι άλλως πως.

5. Οι διατάξεις του παρόντος άρθρου ισχύουν για κάθε πρωτόκολλο εκτός αν προβλέπεται άλλως πως στο εν λόγω πρωτόκολλο.

Άρθρο 28
Έγκριση πρωτοκόλλων

1. Τα Συμβαλλόμενα Μέρη συνεργάζονται για την εκπόνηση και τη θέσπιση των πρωτοκόλλων της παρούσας Σύμβασης.

2. Τα πρωτόκολλα θεσπίζονται στη συνεδρίαση της Διάσκεψης των Μερών.

3. Το κείμενο κάθε προτεινόμενου πρωτοκόλλου γνωστοποιείται στα Συμβαλλόμενα Μέρη από τη γραμματεία τουλάχιστον έξι μήνες πριν από τη σύγκληση της εν λόγω συνεδρίασης.

Άρθρο 29
Τροποποίηση της Σύμβασης ή των πρωτοκόλλων

1. Τροπολογίες της παρούσας σύμβασης προτείνονται από κάθε Συμβαλλόμενο Μέρος. Τροπολογίες κάθε πρωτοκόλλου μπορεί να κατατεθούν από κάθε Συμβαλλόμενο Μέρος του εν λόγω πρωτοκόλλου.

2. Τροπολογίες της παρούσας Σύμβασης εγκρίνονται σε συνεδρίαση της Διάσκεψης των Μερών. Τροπολογίες κάθε πρωτοκόλλου εγκρίνονται σε συνεδρίαση των Μερών του εν λόγω πρωτοκόλλου. Το κείμενο κάθε προτεινόμενης τροπολογίας της παρούσας Σύμβασης ή κάθε πρωτοκόλλου, εκτός αν προβλέπεται άλλως πως στο εν λόγω πρωτόκολλο, κοινοποιείται στα Μέρη του υπόψη φορέα από τη γραμματεία, τουλάχιστον έξι μήνες πριν από τη συνεδρίαση στην οποία προτείνεται προς έγκριση. Η γραμματεία κοινοποιεί επίσης τις προτεινόμενες τροπολογίες στους υπογράφοντες την παρούσα Σύμβαση προς ενημέρωση.

3. Τα Μέρη καταβάλλουν κάθε προσπάθεια για την επίτευξη συμφωνίας σε κάθε προτεινόμενη τροπολογία της παρούσας Σύμβασης ή κάθε πρωτοκόλλου, με συναίνεση. Αν για την επίτευξη συναίνεσης εξαντλούνται όλες οι προσπάθειες χωρίς να επιτυγχάνεται συμφωνία, η τροπολογία εγκρίνεται ως έσχατη ανάγκη με πλειοψηφία δύο τρίτων των μερών του υπόψη φορέα, παρόντα και ψηφίζοντα κατά τη συνεδρίαση, και διαβιβάζεται από το θεματοφύλακα σε όλα τα Μέρη για επικύρωση, αποδοχή ή έγκριση.

4. Η επικύρωση, αποδοχή ή έγκριση τροπολογιών κοινοποιούνται στον θεματοφύλακα γραπτώς. Τροπολογίες που εγκρίνονται σε συμφωνία με την παράγραφο 3 παραπάνω αρχίζουν να ισχύουν για τα Μέρη που τις έκαναν δεκτές την εννενηκοστή ημέρα μετά από την κατάθεση των εγγράφων επικύρωσης, αποδοχής ή έγκρισης από τουλάχιστον δύο τρίτα των Συμβαλλομένων Μερών της παρούσας Σύμβασης ή από τα μέρη του υπόψη πρωτοκόλλου, εκτός αν προβλέπεται άλλως πως στο εν λόγω πρωτόκολλο. Μετά απ' αυτό οι τροπολογίες αρχίζουν να ισχύουν για κάθε άλλο μέρος την εννενηκοστή ημέρα μετά από την κατάθεση εκ μέρους του Μέρους αυτού των εγγράφων επικύρωσης, αποδοχής ή έγκρισης των τροπολογιών.

5. Για τους σκοπούς του παρόντος άρθρου, με τον όρο «παρόντα και ψηφίζοντα Μέρη» νοούνται τα Μέρη που είναι παρόντα και αποθέτουν μια θετική ή αρνητική ψήφο.

Άρθρο 30

Θέσπιση και τροποποίηση παραρτημάτων

1. Τα παραρτήματα της παρούσας Σύμβασης ή κάθε πρωτοκόλλου αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της Σύμβασης ή του εν λόγω πρωτοκόλλου ανάλογα με την περίπτωση, και εκτός αν προβλέπεται άλλως πως, κάθε αναφορά στην παρούσα Σύμβαση ή τα πρωτόκολλά της αποτελεί ταυτόχρονα αναφορά σε κάθε σχετικό παράρτημα. Τα παραρτήματα αυτά περιορίζονται σε διαδικαστικά, επιστημονικά, τεχνικά και διοικητικά θέματα.

2. Εκτός αν προβλέπεται άλλως πως σε ένα πρωτόκολλο σχετικά με τα παραρτήματά του, ισχύει η παρακάτω διαδικασία σε ό,τι αφορά την πρόταση, την θέσπιση και τη θέση σε ισχύ πρόσθετων παραρτημάτων της παρούσας Σύμβασης ή παραρτημάτων κάποιου πρωτοκόλλου:

(α) Παραρτήματα της παρούσας σύμβασης ή όποιου πρωτοκόλλου προτείνονται και υιοθετούνται σύμφωνα με τη διαδικασία που ορίζεται στο άρθρο 29·

(β) Το Μέρος που δεν είναι σε θέση να εγκρίνει ένα πρόσθετο παράρτημα της Σύμβασης αυτής ή ένα παράρτημα οποιουδήποτε πρωτοκόλλου στα οποία είναι Συμβαλλόμενο Μέρος, το γνωρίζει στο Θεματοφύλακα, γραπώς, εντός ενός έτους από την ημερομηνία κατά την οποία ανακοινώθηκε η υιοθέτησή του εκ μέρους του Θεματοφύλακα. Ο Θεματοφύλακας χωρίς καθυστέρηση ενημερώνει όλα τα Μέρη, σχετικά με την εν λόγω κοινοποίηση. Ένα Μέρος μπορεί οποτεδήποτε να αποσύρει προγενέστερη δήλωση περί αντιρρήσεων του οπότε τα παραρτήματα τίθενται σε ισχύ για το εν λόγω Μέρος με βάση την υποπαράγραφο (γ) παρακάτω·

(γ) Με την εκπνοή ενός έτους από την ημερομηνία κατά την οποία ανακοινώθηκε εκ μέρους του Θεματοφύλακα η υιοθέτηση του παραρτήματος, το παράρτημα τίθεται σε ισχύ για όλα τα Μέρη της παρούσας Σύμβασης ή κάθε σχετικού πρωτοκόλλου, Μέρη τα οποία δεν υπέβαλαν καμιά κοινοποίηση σύμφωνα με τις διατάξεις της υποπαραγράφου (β) παραπάνω.

3. Η πρόταση, έγκριση και θέση σε ισχύ των τροπολογιών των παραρτημάτων της παρούσας Σύμβασης ή κάθε πρωτοκόλλου υπόκεινται στην ίδια διαδικασία όπως αυτή που αφορά την πρόταση, θέσπιση και θέση σε ισχύ των παραρτημάτων της Σύμβασης ή των παραρτημάτων οποιουδήποτε πρωτοκόλλου.

4. Αν ένα πρόσθετο παράρτημα ή μια τροπολογία ενός παραρτήματος συνδέεται με μια τροπολογία της παρούσας Σύμβασης ή ενός οποιουδήποτε πρωτοκόλλου, το πρόσθετο παράρτημα ή η τροπολογία δεν τίθενται σε ισχύ πριν η τροπολογία της Σύμβασης ή του υπόψη πρωτοκόλλου τεθεί σε ισχύ.

Άρθρο 31

Δικαίωμα ψήφου

1. Κάθε Συμβαλλόμενο Μέρος της παρούσας Σύμβασης ή ενός πρωτοκόλλου διαθέτει μία ψήφο εκτός από τις περιπτώσεις που προβλέπονται στην παράγραφο 2 παρακάτω.

2. Περιφερειακοί οργανισμοί οικονομικής ολοκλήρωσης, σε θέματα αρμοδιοτήτων τους, ασκούν το δικαίωμα ψήφου με αριθμό ψήφων ίσο προς τον αριθμό των κρατών μελών τους τα οποία αποτελούν Συμβαλλόμενα Μέρη της παρούσας Σύμβασης ή του σχετικού πρωτοκόλλου. Οι οργανισμοί αυτοί δεν ασκούν δικαίωμα ψήφου αν τα κράτη μέλη τους ασκούν το δικό τους και αντίστροφα.

Άρθρο 32

Σχέσεις μεταξύ της παρούσας Σύμβασης και των πρωτοκόλλων της

1. Ένα κράτος ή ένας οργανισμός περιφερειακής οικονομικής ολοκλήρωσης δε δύναται να καταστεί Μέρος κάποιου πρωτοκόλλου αν δεν αποτελεί ή αν δεν καθίσταται ταυτόχρονα Συμβαλλόμενο Μέρος της παρούσας Σύμβασης.

2. Αποφάσεις με βάση οποιοδήποτε πρωτόκολλο λαμβάνονται μόνο από τα Μέρη του υπόψη πρωτοκόλλου. Το Συμβαλλόμενο Μέρος που δεν έχει επικυρώσει, δεχθεί ή εγκρίνει ένα πρωτόκολλο μπορεί να συμμετάσχει ως παρατηρητής σε κάθε συνεδρίαση των Μερών του εν λόγω πρωτοκόλλου.

Άρθρο 33

Υπογραφή

Η παρούσα Σύμβαση τίθεται προς υπογραφή στο Rio de Janeiro από όλα τα κράτη και όλους τους οργανισμούς περιφερειακής οικονομικής ολοκλήρωσης, από 5ης Ιουνίου 1992 μέχρι 14 Ιουνίου 1992 και στην έδρα των Ηνωμένων Εθνών, Νέα Υόρκη, από 15 Ιουνίου 1992 μέχρι 4 Ιουνίου 1993.

Άρθρο 34

Επικύρωση ή Έγκριση

1. Η παρούσα Σύμβαση και κάθε πρωτόκολλό της τίθενται προς επικύρωση ή έγκριση από τα κράτη και από τους οργανισμούς περιφερειακής οικονομικής ολοκλήρωσης. Τα έγγραφα επικύρωσης ή έγκρισης κατατίθενται στον Θεματοφύλακα.

2. Κάθε οργανισμός, όπως αναφέρεται στην παράγραφο 1 παραπάνω, που καθίσταται Συμβαλλόμενο Μέρος της παρούσας Σύμβασης ή κάθε πρωτοκόλλου της χωρίς όμως τα κράτη μέλη του να αποτελούν Συμβαλλόμενα Μέρη, αναλαμβάνει όλες τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τη Σύμβαση ή από

πρωτόκολλο, ανάλογα με την περίπτωση. Οι οργανισμοί αυτής της μορ-
ής, των οποίων ένα ή περισσότερα κράτη μέλη αποτελούν Συμβαλλόμενα
μέλη της παρούσας Σύμβασης ή σχετικού πρωτοκόλλου, καθώς και τα κράτη
αυτά τους ρυθμίζουν το θέμα των ίδιων ευθυνών σχετικά με την τήρηση των
οχρεώσεών τους που απορρέουν από τη Σύμβαση ή το πρωτόκολλο, ανά-
λογα με την περίπτωση. Στις περιπτώσεις αυτές, ο οργανισμός και τα κράτη
αυτά του δε νομιμοποιούνται να ασκούν ταυτόχρονα δικαιώματα που απορρέ-
ουν από τη Σύμβαση ή από το σχετικό πρωτόκολλο.

3. Στα έγγραφα επικύρωσης ή έγκρισης οι οργανισμοί που αναφέρονται
στην παράγραφο 1 παραπάνω γνωστοποιούν την έκταση των αρμοδιοτήτων
τους για θέματα που διέπονται από τη Σύμβαση ή από το σχετικό πρωτόκολ-
λο. Οι οργανισμοί αυτοί ενημερώνουν τον Θεματοφύλακα για κάθε τροπο-
ποίηση σχετικά με την έκταση των αρμοδιοτήτων τους.

Άρθρο 35 Προσχώρηση

1. Η προσχώρηση στην παρούσα Σύμβαση και κάθε πρωτόκολλό της εί-
ναι ανοικτή για κράτη και οργανισμούς περιφερειακής οικονομικής ολοκλή-
ρωσης μετά από την ημερομηνία υπογραφής της Σύμβασης ή του σχετικού
πρωτοκόλλου. Τα έγγραφα προσχώρησης κατατίθενται στον Θεματοφύλακα.

2. Στα έγγραφα προσχώρησής τους, οι οργανισμοί που αναφέρονται στην
παράγραφο 1 παραπάνω γνωστοποιούν την έκταση των αρμοδιοτήτων τους
για τα θέματα που διέπονται από τη Σύμβαση ή από το σχετικό πρωτόκολλο.
Οι οργανισμοί αυτοί ενημερώνουν επίσης τον Θεματοφύλακα για κάθε τρο-
ποποίηση σχετικά με την έκταση των αρμοδιοτήτων τους.

3. Οι διατάξεις του άρθρου 34, παράγραφος 2, ισχύουν για οργανισμούς
περιφερειακής οικονομικής ολοκλήρωσης οι οποίοι προσχωρούν στην πα-
ρούσα Σύμβαση ή σε κάθε πρωτόκολλό της.

Άρθρο 36 Ισχύς

1. Η παρούσα Σύμβαση αρχίζει να ισχύει την εννενηκοστή ημέρα μετά
από την ημερομηνία κατάθεσης του τριακοστού εγγράφου επικύρωσης, έ-
γκρισης ή προσχώρησης.

2. Τα πρωτόκολλα αρχίζουν να ισχύουν την εννενηκοστή ημέρα μετά από
την ημερομηνία κατάθεσης του αριθμού εκείνου των εγγράφων επικύρωσης,
έγκρισης ή προσχώρησης, που προσδιορίζεται στο εν λόγω πρωτόκολλο.

3. Για κάθε Συμβαλλόμενο Μέρος το οποίο επικυρώνει ή εγκρίνει την
παρούσα Σύμβαση ή προσχωρεί σ' αυτήν μετά από την κατάθεση του τρια-
κοστού εγγράφου επικύρωσης, έγκρισης ή προσχώρησης, η Σύμβαση τίθεται
σε ισχύ την εννενηκοστή ημέρα μετά από την ημερομηνία κατάθεσης από το

εν λόγω Συμβαλλόμενο Μέρος των εγγράφων της επικυρώσης, έγκρισης ή προσχώρησης.

4. Κάθε πρωτόκολλο, εκτός αν προσδιορίζεται άλλως πως στο εν λόγω πρωτόκολλο, τίθεται σε ισχύ για ένα Συμβαλλόμενο Μέρος το οποίο επικυρώνει ή εγκρίνει το πρωτόκολλο αυτό ή προσχωρεί σ' αυτό μετά από τη θέση του σε ισχύ, δυνάμει της παραγράφου 2 παραπάνω, την εννενηκοστή ημέρα μετά από την ημερομηνία κατά την οποία το εν λόγω Συμβαλλόμενο Μέρος καταθέτει τα έγγραφα επικύρωσης, έγκρισης ή προσχώρησης, ή κατά την ημερομηνία κατά την οποία η παρούσα Σύμβαση αρχίζει να ισχύει για το εν λόγω Συμβαλλόμενο Μέρος, και πάντως τη μεταγενέστερη αυτών.

5. Για τους σκοπούς των παραγράφων 1 και 2 παραπάνω, κάθε έγγραφο που κατατίθεται από έναν οργανισμό περιφερειακής οικονομικής ολοκλήρωσης δεν προσμετράται ως πρόσθετο αυτών που έχουν ήδη κατατεθεί από άλλα κράτη μέλη του εν λόγω οργανισμού.

Άρθρο 37 Επιφυλάξεις

Δε γίνονται δεκτές επιφυλάξεις σχετικά με την παρούσα Σύμβαση.

Άρθρο 38 Αποχώρηση

1. Οποιαδήποτε στιγμή δύο χρόνια μετά από την ημερομηνία κατά την οποία ετέθη σε ισχύ η παρούσα Σύμβαση για ένα Συμβαλλόμενο Μέρος, το συμβαλλόμενο αυτό μέρος μπορεί να αποχωρήσει από τη σύμβαση με γραπτή κοινοποίηση στον Θεματοφύλακα.

2. Αποχώρηση αυτής της μορφής πραγματοποιείται με την εκπνοή ενός έτους μετά από την ημερομηνία παραλαβής της κοινοποίησης από τον Θεματοφύλακα, ή σε κάθε μεταγενέστερη ημερομηνία που προσδιορίζεται στην κοινοποίηση της απόσυρσης.

3. Το Συμβαλλόμενο Μέρος που αποχωρεί από την παρούσα Σύμβαση θεωρείται ότι έχει επίσης αποχωρήσει και από κάθε πρωτόκολλο του οποίου αποτελούσε μέρος.

Άρθρο 39 Μεταβατικές οικονομικές ρυθμίσεις

Με την προϋπόθεση ότι έχει πλήρως αναδιαρθρωθεί, σε συμφωνία με τους όρους του άρθρου 21, το Global Environment Facility του Προγράμματος Ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών, του Προγράμματος για το Περιβάλλον των Ηνωμένων Εθνών και της Διεθνούς Τράπεζας για την Ανασυγκρότηση και την Ανάπτυξη θα αποτελέσει τον θεσμικό μηχανισμό που αναφέρεται στο

άρθρο 21, σε μεταβατική βάση, για την περίοδο μεταξύ της θέσεως σε ισχύ της παρούσας Σύμβασης και της πρώτης συνεδρίασης της Διάσκεψης των Μερών ή μέχρις ότου η Διάσκεψη των Μερών αποφασίσει ποιος θεσμικός μηχανισμός θα συσταθεί σε συμφωνία με το άρθρο 21.

Άρθρο 40

Μεταβατικές γραμματειακές ρυθμίσεις

Η γραμματεία που παρέχεται από τον εκτελεστικό διευθυντή του Προγράμματος για το Περιβάλλον των Ηνωμένων Εθνών αποτελεί τη γραμματεία που αναφέρεται στο άρθρο 24, παράγραφος 2, σε μεταβατική βάση για περίοδο που μεσολαβεί μεταξύ της θέσεως σε ισχύ της παρούσας Σύμβασης και της πρώτης συνεδρίασης της Διάσκεψης των Μερών.

Άρθρο 41

Θεματοφύλακας

Ο Γενικός Γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών ασκεί καθήκοντα Θεματοφύλακα της παρούσας Σύμβασης και των πρωτοκόλλων της.

Άρθρο 42

Αυθεντικά κείμενα

Το πρωτότυπο της παρούσας Σύμβασης της οποίας η Αραβική, η Κινεζική, η Αγγλική, Γαλλική, Ρωσική και Ισπανική έκδοση θεωρούνται επίσης ως αυθεντικές, κατατίθεται στον Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών.

ΣΕ ΠΙΣΤΩΣΗ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩΝ οι υπογράφωντες, δεόντως εξουσιοδοτημένοι σχετικά, υπέγραψαν την παρούσα Σύμβαση.

Έγινε στο Rio de Janeiro την πέμπτη ημέρα Ιουνίου, χίλια εννιακόσια ενενήντα δύο.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

ΕΝΤΟΠΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ

1. Οικοσυστήματα και οικοτόποι: περιέχουν μεγάλη ποικιλομορφία, ευρείς αριθμούς ενδημικών ή απειλούμενων ειδών ή άγρια ζωή· χρησιμοποιούνται από αποδημητικά είδη· εμφανίζουν κοινωνική, οικονομική, πολιτιστική ή επιστημονική αξία· ή είναι αντιπροσωπευτικά, μοναδικά ή συνδέονται με βασικές εξελικτικές ή άλλες βιολογικές διαδικασίες·

2. Είδη και κοινότητες οι οποίες: απειλούνται· είναι συγγενείς σε άγρια κατάσταση οικιακών εξημερωμένων ή καλλιεργουμένων ειδών· έχουν φαρμακευτική, γεωργική ή άλλη οικονομική αξία· έχουν κοινωνική, επιστημονική ή πολιτιστική αξία ή σημασία για την έρευνα σε θέματα διατήρησης και αυτοσυντηρούμενης χρήσης της βιολογικής ποικιλομορφίας, ως είδη - δείκτες· και

3. Χαρακτηρισμένα γονιδιώματα και γονίδια που παρουσιάζουν κοινωνικό, επιστημονικό ή οικονομικό ενδιαφέρον.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ

ΜΕΡΟΣ 1

ΔΙΑΙΤΗΣΙΑ

Άρθρο 1

Ο προσφεύγων γνωστοποιεί στη γραμματεία ότι τα Μέρη παραπέμπουν προς διαιτησία τη διαφορά δυνάμει του άρθρου 27. Η γνωστοποίηση αναφέρει το αντικείμενο που παραπέμπεται προς διαιτησία και περιλαμβάνει, συγκεκριμένα, τα άρθρα της Σύμβασης ή του πρωτοκόλλου, η ερμηνεία ή η εφαρμογή των οποίων αμφισβητείται. Αν τα διάδικα Μέρη δε συμφωνήσουν για το αντικείμενο της διαφοράς πριν από τον διορισμό του προέδρου του Δικαστηρίου, το διαιτητικό Δικαστήριο προσδιορίζει το εν λόγω αντικείμενο. Η γραμματεία διαβιβάζει τις λαμβανόμενες πληροφορίες σε όλα τα Συμβαλλόμενα Μέρη της παρούσας Σύμβασης ή του υπόψη πρωτοκόλλου.

Άρθρο 2

1. Σε διαφορές μεταξύ δύο Μερών, το διαιτητικό Δικαστήριο αποτελείται από τρία μέλη. Κάθε μέρος της διαφοράς ονομάζει ένα διαιτητή και οι τριότροπος διοριζόμενοι διαιτητές ονομάζουν με κοινή συμφωνία τον τρίτο διαιτητή ο οποίος είναι και ο πρόεδρος του Δικαστηρίου. Ο τελευταίος είναι διαφορετικής εθνικότητας από αυτές των δύο μερών της διαφοράς, δεν έχει συνήθη τόπο εγκατάστασής του στο έδαφος ενός από τα εν λόγω μέρη, ούτε είναι υπάλληλός του, ούτε έχει ασχοληθεί με την περίπτωση αυτή υπό ποιαδήποτε άλλη ιδιότητα.

2. Σε διαφορές μεταξύ περισσότερων των δύο μερών, τα μέρη με κοινά συμφέροντα διορίζουν ένα διαιτητή από κοινού κατόπιν συμφωνίας.

3. Κάθε χρεώουσα θέση πληρούται με τον τρόπο που προβλέπεται στον αρχικό διορισμό.

Άρθρο 3

1. Αν ο πρόεδρος του διαιτητικού Δικαστηρίου δεν έχει διοριστεί δύο μήνες μετά από το διορισμό του δεύτερου διαιτητή, ο Γενικός Γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών, μετά από αίτημα ενός μέρους, διορίζει τον πρόεδρο μέσα σε πρόσθετη χρονική περίοδο δύο μηνών.

2. Αν ένα από τα μέρη της διαφοράς δε διορίσει διαιτητή μέσα σε δύο μήνες από την παραλαβή του αιτήματος, το άλλο μέρος μπορεί να ενημερώσει τον Γενικό Γραμματέα ο οποίος προβαίνει στο διορισμό μέσα σε πρόσθετη χρονική περίοδο δύο μηνών.

Άρθρο 4

Το διαιτητικό Δικαστήριο εκδίδει τις αποφάσεις του σε συμφωνία με τις διατάξεις της παρούσας Σύμβασης, κάθε σχετικού πρωτοκόλλου και της διεθνούς νομοθεσίας.

Άρθρο 5

Το διαιτητικό Δικαστήριο καθορίζει τους διαδικαστικούς κανόνες του εκτός αν τα μέρη συμφωνήσουν άλλως πως.

Άρθρο 6

Το διαιτητικό Δικαστήριο μπορεί, μετά από αίτηση ενός από τα μέρη, να συστήσει τη λήψη συντηρητικών μέτρων.

Άρθρο 7

Τα διάδικα μέρη διευκολύνουν τις εργασίες του διαιτητικού Δικαστηρίου

και, συγκεκριμένα, με κάθε μέσο που διαθέτουν, και:

(α) Παρέχουν σ' αυτό κάθε σχετικό έγγραφο, πληροφοριακά στοιχεία και διευκολύνσεις· και

(β) Διευκολύνουν, όπου απαιτείται, την κλήση μαρτύρων ή εμπειρογνομόνων και εξετάζουν τα μέσα αποδείξεως που προσκομίζουν.

Άρθρο 8

Τα μέρη και οι διαιτητές αναλαμβάνουν την υποχρέωση να προστατεύσουν την εμπιστευτικότητα κάθε πληροφορίας που λαμβάνουν κατά τη διάρκεια των εργασιών του διαιτητικού Δικαστηρίου.

Άρθρο 9

Οι δαπάνες του Δικαστηρίου αναλαμβάνονται από τα μέρη της διαφοράς σε ίσα μέρη, εκτός αν το διαιτητικό Δικαστήριο ορίζει άλλως λόγω των ειδικών περιστάσεων του θέματος. Το Δικαστήριο καταγράφει όλες του τις δαπάνες και αποδίδει τον τελικό απολογισμό των δαπανών του στα μέρη.

Άρθρο 10

Το Συμβαλλόμενο Μέρος που έχει έννομο συμφέρον στο αντικείμενο της διαφοράς και κρίνει ότι μπορεί να θιγεί από την απόφαση του Δικαστηρίου, μπορεί να παρέμβει κατά τη διαδικασία με την έγκριση του Δικαστηρίου.

Άρθρο 11

Το Δικαστήριο μπορεί να κρίνει και να αποφασίσει επί των ανταγωγών που απορρέουν άμεσα από το αντικείμενο της διαφοράς.

Άρθρο 12

Αποφάσεις τόσο επί των δικονομικών όσο και επί ουσιαστικών θεμάτων του διαιτητικού Δικαστηρίου λαμβάνονται με πλειοψηφία των ψήφων των μελών του.

Άρθρο 13

Αν ένα από τα μέρη της διαφοράς δεν εμφανιστεί ενώπιον του διαιτητικού Δικαστηρίου ή δεν προβάλλει τους ισχυρισμούς του, το άλλο μέρος μπορεί να ζητήσει από το Δικαστήριο να συνεχίσει τη διαδικασία και να εκδώσει απόφαση. Η απουσία ή η αδυναμία ενός μέρους να προβάλλει τους ισχυρισμούς του δεν αποτελεί εμπόδιο για τη διαδικασία. Πριν από την έκδοση της τελικής απόφασης, το διαιτητικό Δικαστήριο πρέπει να σχηματίσει την πεποίθηση ότι η αγωγή είναι νόμω και ουσία βιώσιμη.

Άρθρο 14

Το Δικαστήριο εκδίδει την τελική απόφασή του σε πέντε μήνες από την ημερομηνία κατά την οποία συγκροτήθηκε εκτός αν κρίνει ότι απαιτείται η παράταση του χρονικού ορίου για περίοδο που όμως δε μπορεί να υπερβαίνει τους πέντε επιπλέον μήνες.

Άρθρο 15

Η τελική απόφαση του διαιτητικού Δικαστηρίου περιορίζεται στο αντικείμενο-της διαφοράς και αναφέρει το σχετικό σκεπτικό. Περιλαμβάνει επίσης τα ονόματα των μελών που μετείχαν στις εργασίες του και την ημερομηνία της τελικής απόφασης. Κάθε μέλος του Δικαστηρίου μπορεί να ζητήσει την καταχώρηση μιας ιδιαίτερης ή διαφορετικής γνώμης στην τελική απόφαση.

Άρθρο 16

Η απόφαση είναι δεσμευτική για τα μέρη της διαφοράς. Είναι ανέκκλητος, εκτός εάν τα μέρη της διαφοράς έχουν εκ των προτέρων συμφωνήσει σχετικά με μια διαδικασία άσκησης ενδίκων μέσων.

Άρθρο 17

Οποιαδήποτε αμφισβήτηση που προκύπτει μεταξύ μερών, σε ό,τι αφορά την ερμηνεία ή τον τρόπο εφαρμογής της τελικής απόφασης, μπορεί να αναφερθεί, από κάθε μέρος, προς επίλυση στο διαιτητικό Δικαστήριο που την εξέδωσε.

ΜΕΡΟΣ 2

ΣΥΜΒΙΒΑΣΜΟΣ

Άρθρο 1

Συνιστάται μια επιτροπή συμβιβασμού μετά από αίτηση ενός εκ των μερών της διαφοράς. Η επιτροπή αποτελείται, εκτός αν τα Μέρη συμφωνήσουν άλλως πως, από πέντε μέλη, δύο διοριζόμενα, από κάθε ενδιαφερόμενο Μέρος και από τον πρόεδρο ο οποίος επιλέγεται από κοινού από τα εν λόγω μέλη.

Άρθρο 2

Όταν πρόκειται για διαφορές μεταξύ περισσοτέρων των δύο Μερών, τα Μέρη με συμφέροντα διορίζουν τα δικά τους μέλη της επιτροπής από κοινού κατόπιν συμφωνίας. Όταν δύο ή περισσότερα Μέρη έχουν διαφορετικά συμφέροντα ή αν υπάρχει διαφωνία κατά πόσο έχουν κοινά συμφέροντα, διορίζουν τα μέλη τους χωριστά.

Άρθρο 3

Αν δεν πραγματοποιηθούν οι διορισμοί εκ μέρους των Μερών εντός δύο μηνών από την ημερομηνία αίτησης για τη σύσταση μιας επιτροπής συμβιβασμού, ο Γενικός Γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών προβαίνει στους διορισμούς αυτούς, αν του ζητηθεί από το Μέρος που υπέβαλε την αίτηση, μέσα σε πρόσθετο χρονικό διάστημα δύο μηνών.

Άρθρο 4

Αν ο πρόεδρος της επιτροπής συμβιβασμού δεν επιλεγεί εντός δύο μηνών μετά από το διορισμό του τελευταίου μέλους της επιτροπής, ο Γενικός Γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών διορίζει, αν του το ζητηθεί από ένα Μέρος, τον πρόεδρο σε επιπλέον χρονικό διάστημα δύο μηνών.

Άρθρο 5

Η επιτροπή συμβιβασμού λαμβάνει τις αποφάσεις της κατά πλειοψηφία των μελών της. Η επιτροπή ορίζει τη διαδικασία λειτουργίας της, εκτός αν τα μέρη της διαφοράς συμφωνήσουν άλλως πως. Η επιτροπή καταρτίζει μια πρόταση επίλυσης της διαφοράς, της οποίας τα Μέρη αναγνωρίζουν την καλή πίστη.

Άρθρο 6

Η επιτροπή επιλαμβάνεται των διαφωνιών σχετικά με τις αρμοδιότητες της επιτροπής συμβιβασμού.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ V

ΣΥΜΒΑΣΗ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΛΛΑΓΗ ΤΟΥ ΚΛΙΜΑΤΟΣ*

Τα Συμβαλλόμενα Μέρη της παρούσας Σύμβασης

Αναγνωρίζοντας ότι η αλλαγή του κλίματος της Γης και οι δυσμενείς επιπτώσεις της αποτελούν μέλημα όλης της ανθρωπότητας,

Ανησυχώντας επειδή οι ανθρώπινες δραστηριότητες έχουν αυξήσει σημαντικά τις συγκεντρώσεις αερίων του θερμοκηπίου στην ατμόσφαιρα, καθώς και ότι οι αυξήσεις αυτές εντείνουν το φυσικό φαινόμενο του θερμοκηπίου, καθώς και ότι ως εκ τούτων θα προκύψει κατά μέσον όρο πρόσθετη αύξηση της θερμοκρασίας της επιφάνειας και της ατμόσφαιρας της Γης και θα επιδράσει δυσμενώς στα φυσικά οικοσυστήματα και την ανθρωπότητα,

Σημειώνοντας ότι το μεγαλύτερο μερίδιο των συνολικών εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου κατά το παρελθόν και επί του παρόντος προέρχεται από τις ανεπτυγμένες χώρες, ότι οι κατά κεφαλήν εκπομπές των αναπτυσσόμενων χωρών είναι σχετικά χαμηλές και ότι θα αυξάνεται το μερίδιο των συνολικών εκπομπών που προέρχονται από τις αναπτυσσόμενες χώρες προκειμένου να καλυφθούν οι κοινωνικές και αναπτυξιακές ανάγκες,

Έχοντας επίγνωση του ρόλου και της σημασίας που έχουν οι καταβόθρες και οι ταμιευτήρες των αερίων θερμοκηπίου για τα χερσαία και θαλάσσια οικοσυστήματα,

Σημειώνοντας ότι επικρατεί μεγάλη αβεβαιότητα στις προβλέψεις για την

* Το κείμενο έχει μεταφρασθεί από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα.

αλλαγή του κλίματος, και ιδιαίτερα σχετικά με το χρόνο, την έκταση και την εμφάνισή της κατά περιοχές,

Αναγνωρίζοντας ότι ο παγκόσμιος χαρακτήρας της αλλαγής του κλίματος επιβάλλει την ευρύτερη δυνατή συνεργασία όλων των χωρών και τη συμμετοχή τους σε μια αποτελεσματική και ενδεδειγμένη διεθνή αντιμετώπιση, σύμφωνα με τις κοινές αλλά διαφοροποιημένες ευθύνες τους και τις αντίστοιχες δυνατότητές τους, καθώς και με τις κοινωνικές και οικονομικές προϋποθέσεις τους,

Υπενθυμίζοντας τις σχετικές διατάξεις της Δήλωσης της Συνδιάσκεψης των Ηνωμένων Εθνών για το Ανθρώπινο Περιβάλλον, που εγκρίθηκε στη Στοκχόλμη στις 16 Ιουνίου 1972,

Υπενθυμίζοντας επίσης ότι τα κράτη διαθέτουν, σύμφωνα με τον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και τις αρχές του διεθνούς δικαίου, το κυρίαρχο δικαίωμα να εκμεταλλεύονται τους πόρους τους, εφαρμόζοντας τη δική τους περιβαλλοντική και αναπτυξιακή πολιτική, και έχουν την ευθύνη και εξασφαλίζουν ότι οι δραστηριότητες εντός των ορίων της δικαιοδοσίας ή του ελέγχου τους δεν προκαλούν βλάβη στο περιβάλλον άλλων κρατών ή περιοχών πέραν των ορίων της εθνικής δικαιοδοσίας,

Επιβεβαιώνοντας την αρχή της εθνικής κυριαρχίας κατά τη διεθνή συνεργασία για την αντιμετώπιση της αλλαγής του κλίματος,

Αναγνωρίζοντας ότι τα κράτη πρέπει να θεσπίσουν αποτελεσματική περιβαλλοντική νομοθεσία, ότι τα περιβαλλοντικά πρότυπα, οι διαχειριστικοί στόχοι και οι προτεραιότητες πρέπει να αντικατοπτρίζουν το περιβαλλοντικό και αναπτυξιακό πλαίσιο στο οποίο εφαρμόζονται και ότι τα πρότυπα που εφαρμόζουν ορισμένες χώρες μπορεί να είναι ακατάλληλα και να προκαλούν αδικαιολόγητες οικονομικές και κοινωνικές δαπάνες σε άλλες χώρες, και ιδιαίτερα στις αναπτυσσόμενες χώρες,

Υπενθυμίζοντας τις διατάξεις του ψηφίσματος της Γενικής Συνέλευσης 44/228 της 22ας Δεκεμβρίου 1989 για τη Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη, καθώς και τα ψηφίσματα 43/53 της 6ης Δεκεμβρίου 1988, 44/207 της 22ας Δεκεμβρίου 1989, 45/212 της 21ης Δεκεμβρίου 1990 και 46/169 της 19ης Δεκεμβρίου 1991 για την προστασία του κλίματος του πλανήτη για τις παρούσες και τις μέλλουσες γενεές της ανθρωπότητας,

Υπενθυμίζοντας επίσης τις διατάξεις του ψηφίσματος της Γενικής Συνέλευσης 44/206 της 22ας Δεκεμβρίου 1989 για τις ενδεχόμενες δυσμενείς επιπτώσεις από την άνοδο της στάθμης των θαλασσών στα νησιά και στις παράκτιες περιοχές, και ιδιαίτερα στις πεδινές παράκτιες περιοχές, και τις σχετικές διατάξεις του ψηφίσματος της Γενικής Συνέλευσης 44/172 της 19ης Δεκεμβρίου 1989 σχετικά με την εφαρμογή του Σχεδίου Δράσης για την Καταπολέμηση της Απερήμωσης,

Υπενθυμίζοντας περαιτέρω τη Σύμβαση της Βιέννης για την προστασία

της στοιβάδας του όζοντος, 1985, και το Πρωτόκολλο του Μόντρεαλ για τις ουσίες που καταστρέφουν τη στοιβάδα του όζοντος, 1987, όπως προσαρμόστηκε και τροποποιήθηκε στις 29 Ιουνίου του 1990,

Σημειώνοντας την Υπουργική Δήλωση της Δεύτερης Συνδιάσκεψης για το Κλίμα του Πλανήτη, που εγκρίθηκε στις 7 Νοεμβρίου 1990,

Έχοντας επίγνωση της πολύτιμης αναλυτικής εργασίας, που διεξάγουν πολλά κράτη, για την αλλαγή του κλίματος και της σημαντικής συμβολής του Παγκόσμιου Οργανισμού Μετεωρολογίας, του Προγράμματος των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και άλλων οργάνων, οργανισμών και φορέων του συστήματος των Ηνωμένων Εθνών, καθώς και άλλων διεθνών και διακυβερνητικών φορέων, στην ανταλλαγή των αποτελεσμάτων της επιστημονικής έρευνας και στο συντονισμό της έρευνας,

Αναγνωρίζοντας ότι τα απαιτούμενα μέσα για την κατανόηση και την αντιμετώπιση της αλλαγής του κλίματος θα είναι αποτελεσματικότερα από περιβαλλοντική, κοινωνική και οικονομική άποψη, εάν βασίζονται σε σχετικές επιστημονικές, τεχνικές και οικονομικές μελέτες και επαναξιολογούνται συνεχώς υπό το φως νέων ανακαλύψεων στους τομείς αυτούς,

Αναγνωρίζοντας ότι διάφορες δράσεις για την αντιμετώπιση της αλλαγής του κλίματος μπορεί να είναι οικονομικά συμφέρουσες από μόνες τους και μπορεί, επίσης, να βοηθήσουν στην επίλυση άλλων περιβαλλοντικών προβλημάτων,

Αναγνωρίζοντας επίσης ότι είναι ανάγκη οι ανεπτυγμένες χώρες να αναλάβουν άμεση δράση με ευέλικτο τρόπο, βάσει σαφών προτεραιοτήτων, ως ένα πρώτο βήμα προς εκτεταμένες στρατηγικές αντιμετώπισης, σε παγκόσμιο, εθνικό και, όπου υπάρχει συμφωνία, σε περιφερειακό επίπεδο, που να συμπεριλαμβάνουν όλα τα αέρια θερμοκηπίου, λαμβάνοντας δεόντως υπόψη την ανάλογη συμβολή τους στην αύξηση του φαινομένου του θερμοκηπίου,

Αναγνωρίζοντας περαιτέρω ότι οι πεδινές και λοιπές μικρές νησιωτικές χώρες, οι χώρες με πεδινές παράκτιες, άνυδρες και ημι-άνυδρες περιοχές ή περιοχές που ενδέχεται να πληγούν από πλημμύρες, ξηρασία και απερήμωση, καθώς και αναπτυσσόμενες χώρες με ευπαθή ορεινά οικοσυστήματα, είναι ιδιαίτερα ευπρόσβλητες στις δυσμενείς επιπτώσεις της αλλαγής του κλίματος,

Αναγνωρίζοντας τις ειδικές δυσκολίες εκείνων των χωρών, και ειδικότερα αναπτυσσόμενων χωρών, των οποίων η οικονομία βασίζεται ιδιαίτερα στην παραγωγή, χρήση και εξαγωγή ορυκτών καυσίμων, οι οποίες αποτελούν συνέπεια της αναληφθείσας δράσης για τον περιορισμό των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου,

Επιβεβαιώνοντας ότι πρέπει να γίνεται συντονισμός μεταξύ της αντιμετώπισης της αλλαγής του κλίματος και της κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης κατά ολοκληρωμένο τρόπο, με σκοπό να αποφευχθούν δυσμενείς αντίκτυποι στην ανάπτυξη, λαμβάνοντας πλήρως υπόψη τις θεμιτές πρωταρχικές

ανάγκες των αναπτυσσόμενων χωρών για την επίτευξη βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης και την εξάλειψη της φτώχειας,

Αναγνωρίζοντας ότι όλες οι χώρες, και ιδιαίτερα οι αναπτυσσόμενες χώρες, χρειάζεται να έχουν πρόσβαση στους απαιτούμενους πόρους για την επίτευξη βιώσιμης κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης και ότι, για να επιτελέσουν οι αναπτυσσόμενες χώρες πρόοδο προς το σκοπό αυτό, θα χρειαστεί να αυξήσουν την κατανάλωση ενέργειας, λαμβάνοντας υπόψη τις δυνατότητες να επιτευχθεί μεγαλύτερη ενεργειακή απόδοση και να ελεγχθούν οι εκπομπές αερίων θερμοκηπίου εν γένει, συμπεριλαμβανομένης της εφαρμογής νέων τεχνολογιών υπό όρους που καθιστούν την εν λόγω εφαρμογή οικονομικά και κοινωνικά ωφέλιμη.

Αποφασισμένοι να προστατεύσουν το κλιματικό σύστημα για τις παρούσες και τις μέλλουσες γενεές,

Συμφώνησαν επί των ακολούθων διατάξεων:

Άρθρο 1 Ορισμοί*

Για τους σκοπούς της παρούσας Σύμβασης:

1. «Δυσμενείς επιπτώσεις της αλλαγής του κλίματος» σημαίνει αλλαγές στο φυσικό περιβάλλον ή στους έμβιους πόρους, που είναι αποτέλεσμα της αλλαγής του κλίματος, οι οποίες έχουν σημαντικές επιβλαβείς επιπτώσεις στη σύνθεση, στην ανανέωση ή στην παραγωγικότητα των φυσικών και διαχειριζόμενων οικοσυστημάτων ή στη λειτουργία κοινωνικο-οικονομικών συστημάτων ή στην ανθρώπινη υγεία και ευημερία.
2. «Αλλαγή του κλίματος» σημαίνει μια κλιματική αλλαγή, η οποία αποδίδεται άμεσα ή έμμεσα σε ανθρώπινη δραστηριότητα που μεταβάλλει τη σύνθεση της ατμόσφαιρας του πλανήτη και η οποία προστίθεται στις φυσικές κλιματικές διακυμάνσεις που παρατηρούνται κατά τη διάρκεια συγκρισίμων χρονικών περιόδων.
3. «Κλιματικό σύστημα» σημαίνει το σύνολο της ατμόσφαιρας, υδρόσφαιρας, βιόσφαιρας και γεώσφαιρας καθώς και τις αλληλοδιαδράσεις τους.
4. «Εκπομπές» σημαίνει την έκλυση αερίων του θερμοκηπίου και/ή των προδρόμων τους στην ατμόσφαιρα σε μια συγκεκριμένη περιοχή και χρονική περίοδο.
5. «Αέρια του θερμοκηπίου» σημαίνει εκείνα τα αεριώδη συστατικά της ατμόσφαιρας, είτε φυσικά, είτε ανθρωπογενή, που απορροφούν και επανεκπέμπουν υπέρυθρη ακτινοβολία.
6. «Περιφερειακός οργανισμός οικονομικής ολοκλήρωσης» σημαίνει έναν

* Οι τίτλοι των άρθρων αναγράφονται απλώς για να βοηθήσουν τον αναγνώστη.

οργανισμό που αποτελείται από κυρίαρχα κράτη μιας δεδομένης περιοχής, ο οποίος έχει αρμοδιότητα σε θέματα που διέπονται από την παρούσα Σύμβαση ή τα πρωτόκολλά της και έχει εξουσιοδοτηθεί δεόντως, σύμφωνα με τις εσωτερικές διαδικασίες του, να υπογράφει, να επικυρώνει, να αποδέχεται, να εγκρίνει ή να προσχωρεί στα σχετικά έγγραφα.

7. «Ταμιευτήρας» σημαίνει μία συνιστώσα ή συνιστώσες του κλιματικού συστήματος όπου αποθηκεύεται ένα αέριο του θερμοκηπίου ή ένας πρόδρομος ενός αερίου θερμοκηπίου.
8. «Καταβόθρα» σημαίνει κάθε διαδικασία, δραστηριότητα ή μηχανισμό που αφαιρεί ένα αέριο του θερμοκηπίου, ένα αερόλυμα ή έναν πρόδρομο ενός αερίου θερμοκηπίου στην ατμόσφαιρα.
9. «Πηγή» σημαίνει κάθε διαδικασία ή δραστηριότητα που εκλύει ένα αέριο θερμοκηπίου, ένα αερόλυμα ή έναν πρόδρομο ενός αερίου θερμοκηπίου στην ατμόσφαιρα.

Άρθρο 2 Στόχος

Ο απώτερος σκοπός της παρούσας Σύμβασης και κάθε σχετικής νομοθεσίας που μπορεί να εγκρίνει η Συνδιάσκεψη των Συμβαλλομένων Μερών είναι να επιτευχθεί, σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις της Σύμβασης, σταθεροποίηση των συγκεντρώσεων αερίων του θερμοκηπίου στην ατμόσφαιρα σε επίπεδο που αποτρέπει την επικίνδυνη ανθρωπογενή παρεμβολή στο κλιματικό σύστημα. Το εν λόγω επίπεδο πρέπει να επιτευχθεί εντός επαρκούς χρονικού διαστήματος, ώστε να καταστεί δυνατό τα οικοσυστήματα να προσαρμοσθούν με φυσικό τρόπο στην αλλαγή του κλίματος, να εξασφαλισθεί ότι δεν απειλείται η παραγωγή τροφίμων και να κατορθώσει η οικονομική ανάπτυξη να προχωρήσει κατά βιώσιμο τρόπο.

Άρθρο 3 Αρχές

Στις ενέργειές τους για την επίτευξη του στόχου της Σύμβασης και την εφαρμογή των διατάξεών της, τα Συμβαλλόμενα Μέρη θα κατευθύνονται, μεταξύ άλλων, από τα εξής:

1. Τα Συμβαλλόμενα Μέρη πρέπει να προστατεύσουν το κλιματικό σύστημα προς όφελος των ανθρωπίνων γενεών του παρόντος και του μέλλοντος, βάσει του δικαίου και σύμφωνα με τις κοινές, αλλά διαφοροποιημένες ευθύνες τους και τις αντίστοιχες δυνατότητές τους. Κατ' αναλογία, οι Συμβαλλόμενες ανεπτυγμένες χώρες πρέπει να αναλάβουν το προβάδισμα στην αντιμετώπιση της αλλαγής του κλίματος και των δυσμενών επιπτώσεών της.

2. Πρέπει να ληφθούν πλήρως υπόψη οι ιδιαίτερες ανάγκες και οι ειδικές συνθήκες των Συμβαλλομένων αναπτυσσόμενων χωρών, και ειδικότερα εκεί-

νων που είναι ιδιαίτερα ευπρόσβλητες από τις δυσμενείς επιπτώσεις της αλλαγής του κλίματος, καθώς και εκείνων των Συμβαλλομένων Μερών, ειδικότερα των Συμβαλλομένων αναπτυσσομένων χωρών, που θα πρέπει να αναλάβουν δυσανάλογη ή ασυνήθη επιβάρυνση σύμφωνα με τη Σύμβαση.

3. Τα Συμβαλλόμενα Μέρη πρέπει να λάβουν προληπτικά μέτρα για να προβλέπουν, να αποτρέπουν ή να περιορίζουν στο ελάχιστο τις αιτίες της αλλαγής του κλίματος και να μετριάσουν τις δυσμενείς επιπτώσεις της. Όπου υπάρχουν απειλές σοβαρής ή ανήκεστης βλάβης, δεν πρέπει να χρησιμοποιείται η έλλειψη πλήρους επιστημονικής βεβαιότητας ως λόγος για την αναβολή των εν λόγω μέτρων, λαμβάνοντας υπόψη ότι οι πολιτικές και τα μέτρα για την αντιμετώπιση της αλλαγής του κλίματος πρέπει να είναι αποδοτικά, ώστε να εξασφαλίζονται παγκόσμια οφέλη με το χαμηλότερο δυνατό κόστος. Για την επίτευξη του στόχου αυτού, οι πολιτικές και τα μέτρα αυτά πρέπει να λαμβάνουν υπόψη διαφορετικά κοινωνικο-οικονομικά πλαίσια, να είναι εκτενή, να καλύπτουν όλες τις σχετικές πηγές, καταβόθρες και ταμιευτήρες αερίων του θερμοκηπίου και την προσαρμογή, καθώς και να συμπεριλαμβάνουν όλους τους οικονομικούς τομείς. Οι προσπάθειες για την αντιμετώπιση της αλλαγής του κλίματος μπορούν να καταβληθούν με συνεργασία μεταξύ των ενδιαφερομένων Συμβαλλομένων Μερών.

4. Τα Συμβαλλόμενα Μέρη δικαιούνται, και οφείλουν, να προάγουν τη βιώσιμη ανάπτυξη. Οι πολιτικές και τα μέτρα για την προστασία του κλιματικού συστήματος από αλλαγές που προκαλούνται από τον άνθρωπο πρέπει να είναι ενδεδειγμένες για τις ειδικές συνθήκες κάθε Συμβαλλομένου Μέρους και πρέπει να ενσωματώνονται στα εθνικά αναπτυξιακά προγράμματα, λαμβάνοντας υπόψη ότι η οικονομική ανάπτυξη είναι ουσιώδης για την έγκριση μέτρων με τα οποία αντιμετωπίζεται η αλλαγή του κλίματος.

5. Τα Συμβαλλόμενα Μέρη πρέπει να συνεργάζονται για την προώθηση ενός υποστηρικτικού και ανοικτού διεθνούς οικονομικού συστήματος που να οδηγεί σε βιώσιμη οικονομική πρόοδο και ανάπτυξη όλων των Μερών, και ιδιαίτερα των Συμβαλλομένων αναπτυσσομένων χωρών, που θα τους επιτρέψουν να αντιμετωπίσουν καλύτερα τα προβλήματα της αλλαγής του κλίματος. Τα μέτρα που λαμβάνονται για την καταπολέμηση της αλλαγής του κλίματος, συμπεριλαμβανομένων και των μονομερών, δεν πρέπει να αποτελούν μέσο αυθαίρετης ή αδικαιολόγητης διάκρισης ή συγκαλυμμένο περιορισμό του διεθνούς εμπορίου.

Άρθρο 4

Δεσμεύσεις

1. Όλα τα Συμβαλλόμενα Μέρη, λαμβάνοντας υπόψη τις κοινές αλλά διαφοροποιημένες ευθύνες τους και τις ειδικές εθνικές και περιφεριακές αναπτυξιακές προτεραιότητες, στόχους και συνθήκες τους:

(α) Καταρτίζουν, ενημερώνουν περιοδικά, δημοσιεύουν και διαθέτουν στην

Συνδιάσκεψη των Συμβαλλομένων Μερών, σύμφωνα με το άρθρο 12, εθνικούς καταλόγους ανθρωπογενών εκπομπών από πηγές και απορροφήσεων από καταβόθρες όλων των αερίων θερμοκηπίου που δεν ελέγχονται από το Πρωτόκολλο του Μόντρεαλ, χρησιμοποιώντας συγκρίσιμες μεθοδολογίες που πρόκειται να εγκριθούν από τη Συνδιάσκεψη των Μερών·

- (β) Διαμορφώνουν, εφαρμόζουν, δημοσιεύουν και εκσυγχρονίζουν τακτικά τα εθνικά και, όπου ενδείκνυται, τα περιφερειακά προγράμματα, τα οποία περιέχουν μέτρα για το μετριασμό της αλλαγής του κλίματος μέσω της αντιμετώπισης των ανθρωπογενών εκπομπών από πηγές και απορροφήσεων από καταβόθρες όλων των αερίων θερμοκηπίου που δεν ελέγχονται από το Πρωτόκολλο του Μόντρεαλ, καθώς και μέτρα που διευκολύνουν την κατάλληλη προσαρμογή στην αλλαγή του κλίματος·
- (γ) Προωθούν και συνεργάζονται για την ανάπτυξη, την εφαρμογή και διάδοση, συμπεριλαμβανομένης και της μεταφοράς τεχνολογιών, πρακτικών και διαδικασιών που ελέγχουν ή μειώνουν ή αποτρέπουν τις ανθρωπογενείς εκπομπές αερίων θερμοκηπίου που δεν ελέγχονται από το Πρωτόκολλο του Μόντρεαλ σε όλους τους σχετικούς τομείς, συμπεριλαμβανομένων των τομέων της ενέργειας, των μεταφορών, της βιομηχανίας, της γεωργίας, της δασοκομίας και της διαχείρισης αποβλήτων·
- (δ) Προάγουν την βιώσιμη διαχείριση, και προωθούν και συνεργάζονται για τη διατήρηση και αύξηση, όπως ενδείκνυται, των καταβοθρών και ταμειυτήρων όλων των αερίων θερμοκηπίου που δεν ελέγχονται από το Πρωτόκολλο του Μόντρεαλ, συμπεριλαμβανομένης της βιομάζας, των δασών και των ωκεανών, καθώς και άλλων χερσαίων, παρακτίων και θαλασσιών οικοσυστημάτων·
- (ε) Συνεργάζονται για την προετοιμασία της προσαρμογής στις επιπτώσεις της αλλαγής του κλίματος· αναπτύσσουν και επεξεργάζονται κατάλληλα και ολοκληρωμένα σχέδια για τη διαχείριση των παρακτίων ζωνών, των υδατικών πόρων και της γεωργίας, καθώς για την προστασία και την αποκατάσταση περιοχών, ιδιαίτερα στην Αφρική, που πλήττονται από ξηρασία και απερήμωση, όπως επίσης από πλημμύρες·
- (στ) Λαμβάνουν υπόψη, εν τω μέτρω του δυνατού, τις πτυχές της αλλαγής του κλίματος στις σχετικές κοινωνικές, οικονομικές και περιβαλλοντικές πολιτικές και δράσεις τους και εφαρμόζουν ενδεδειγμένες μεθόδους, παραδείγματος χάρη εκτιμήσεις επιπτώσεων, που καταρτίζονται και καθορίζονται σε εθνικό επίπεδο, με σκοπό να περιορισθούν στο ελάχιστο οι δυσμενείς επιπτώσεις επί της οικονομίας, της δημόσιας υγείας και της ποιότητας του περιβάλλοντος λόγω έργων ή μέτρων που λαμβάνουν για το μετριασμό τους ή την προσαρμογή τους ή την προσαρμογή στην αλλαγή του κλίματος·
- (ζ) Προωθούν και συνεργάζονται σε επιστημονική, τεχνολογική, τεχνική,

κοινωνικο-οικονομική και λοιπές έρευνες, συστηματική παρατήρηση και αρχειοθέτηση δεδομένων σχετικά με το κλιματικό σύστημα και με σκοπό να προαχθεί περαιτέρω η κατανόηση και να μειωθούν ή να αρθθούν οι εναπομένουσες αβεβαιότητες σε ό,τι αφορά τις αιτίες, τα αποτελέσματα, την έκταση και το χρόνο της αλλαγής του κλίματος και τις οικονομικές και κοινωνικές συνέπειες των διαφόρων στρατηγικών αντιμετώπισης·

- (η) Προωθούν και συνεργάζονται για την πλήρη, ανοικτή και ταχεία ανταλλαγή σχετικών επιστημονικών, τεχνολογικών, τεχνικών, κοινωνικο-οικονομικών και νομικών πληροφοριών σχετικά με το κλιματικό σύστημα και την αλλαγή του κλίματος, καθώς και με τις οικονομικές και κοινωνικές συνέπειες των διαφόρων στρατηγικών αντιμετώπισης·
- (θ) Προάγουν και συνεργάζονται για την εκπαίδευση, την επιμόρφωση και την ενημέρωση του κοινού σχετικά με την αλλαγή του κλίματος και ενθαρρύνουν ευρύτατη συμμετοχή στη διαδικασία αυτή, συμπεριλαμβανομένης εκείνης των μη κυβερνητικών οργανισμών· και
- (ι) Γνωστοποιούν στη Συνδιάσκεψη των Συμβαλλομένων Μερών πληροφορίες σχετικά με την εφαρμογή, σύμφωνα με το άρθρο 12.

2. Οι Συμβαλλόμενες ανεπτυγμένες χώρες και άλλα Συμβαλλόμενα Μέρη που αναφέρει το παράρτημα Ι δεσμεύονται ειδικότερα να ενεργήσουν όπως αναφέρεται κατωτέρω:

- (α) Κάθε Συμβαλλόμενο Μέρος εγκρίνει εθνικές¹ πολιτικές και λαμβάνει αντίστοιχα μέτρα για το μετριασμό της αλλαγής του κλίματος, περιορίζοντας τις ανθρωπογενείς εκπομές αερίων θερμοκηπίου και προστατεύοντας και αυξάνοντας τις καταβόθρες και τους ταμιευτήρες αερίων θερμοκηπίου. Οι εν λόγω πολιτικές και μέτρα θα καταδείξουν ότι οι ανεπτυγμένες χώρες αναλαμβάνουν το προβάδισμα για τη μεταβολή μακροπροθέσμων τάσεων στις ανθρωπογενείς εκπομπές, τηρώντας το σκοπό της Σύμβασης, αναγνωρίζοντας ότι η επάνοδος μέχρι το τέλος της παρούσας δεκαετίας σε παλαιότερα επίπεδα ανθρωπογενών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα και άλλων αερίων του θερμοκηπίου που δεν ελέγχονται από το Πρωτόκολλο του Μόντρεαλ θα συνέβαλλε στη μεταβολή αυτή και λαμβάνοντας υπόψη τις διαφορές των Συμβαλλομένων Μερών, ως προς τα σημεία εκκίνησης και τις προσεγγίσεις, τις οικονομικές δομές και τις βάσεις πόρων, την ανάγκη να διατηρηθεί ισχυρή και βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη, τις διαθέσιμες τεχνολογίες και άλλες ιδιαίτερες περιστάσεις, καθώς και την ανάγκη για δίκαιη και ενδεδειγμένη συμβολή κάθε Συμβαλλομένου Μέρους στην παγκόσμια προσπάθεια

1. Συμπεριλαμβάνονται πολιτικές και μέτρα που εγκρίνουν περιφερειακοί οργανισμοί οικονομικής ολοκλήρωσης.

προς το σκοπό αυτό. Τα Συμβαλλόμενα Μέρη μπορούν να εφαρμόσουν τις εν λόγω πολιτικές και μέτρα από κοινού με άλλα Συμβαλλόμενα Μέρη και μπορούν να συνδράμουν άλλα Μέρη, συμβάλλοντας στην επίτευξη του σκοπού της Σύμβασης, και ειδικότερα εκείνου της παρούσας υποπαραγράφου.

- ι) Για να προάγει την πρόοδο προς το σκοπό αυτό, κάθε Συμβαλλόμενο Μέρος γνωστοποιεί εντός έξι μηνών από την ημερομηνία έναρξης ισχύος της Σύμβασης και κατόπιν σε τακτά χρονικά διαστήματα, και σύμφωνα με το άρθρο 12, λεπτομερείς πληροφορίες για τις πολιτικές και τα μέτρα που αναφέρει η υποπαραγράφος (α) ανωτέρω, καθώς και για τις προκύπτουσες προβλεπόμενες ανθρωπογενείς εκπομπές από πηγές και απορροφήσεις από καταβόθρες αερίων του θερμοκηπίου που δεν ελέγχονται από το Πρωτόκολλο του Μόντρεαλ κατά την περίοδο που αναφέρει η υποπαραγράφος (α), με σκοπό να επαναφέρουν, το κάθε ένα ή από κοινού, στα επίπεδα του 1990 αυτές τις ανθρωπογενείς εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα και άλλων αερίων θερμοκηπίου που δεν ελέγχονται από το Πρωτόκολλο του Μόντρεαλ. Οι πληροφορίες αυτές θα εξετασθούν από τη Συνδιάσκεψη των Συμβαλλομένων Μερών, κατά την πρώτη της σύνοδο και μετέπειτα κατά τακτά χρονικά διαστήματα, σύμφωνα με το άρθρο 7.
- γ) Οι υπολογισμοί των εκπομπών από πηγές και των απορροφήσεων από καταβόθρες αερίων του θερμοκηπίου για τους σκοπούς της υποπαραγράφου (β) ανωτέρω πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις καλύτερες διαθέσιμες επιστημονικές γνώσεις, συμπεριλαμβανομένης της πραγματικής χωρητικότητας των καταβοθρών και της αντίστοιχης συμβολής των εν λόγω αερίων στην αλλαγή του κλίματος. Η Συνδιάσκεψη των Συμβαλλομένων Μερών θα εξετάσει και θα συμφωνήσει επί μεθοδολογιών για τους υπολογισμούς αυτούς στην πρώτη της σύνοδο και κατόπιν θα τις επανεξετάσει τακτικά.
- δ) Η Συνδιάσκεψη των Συμβαλλομένων Μερών, στην πρώτη της σύνοδο, θα εξετάσει κατά πόσο οι υποπαραγράφοι (α) και (β) ανωτέρω είναι επαρκείς. Η εξέταση αυτή θα πραγματοποιηθεί υπό το φως των καλύτερων διαθέσιμων επιστημονικών πληροφοριών και εκτιμήσεων για την αλλαγή του κλίματος και τις επιπτώσεις της, καθώς και σχετικών τεχνικών, κοινωνικών και οικονομικών πληροφοριών. Βάσει της εξέτασης αυτής, η Συνδιάσκεψη των Μερών θα αναλάβει κατάλληλη δράση, η οποία μπορεί να συμπεριλαμβάνει την έγκριση τροποποιήσεων των δεσμεύσεων που αναφέρουν οι υποπαραγράφοι (α) και (β) ανωτέρω. Η Συνδιάσκεψη των Συμβαλλομένων Μερών, στην πρώτη της σύνοδο, θα λάβει επίσης αποφάσεις σχετικά με κριτήρια για από κοινού εφαρμογή, όπως αναφέρει η υποπαραγράφος (α) ανωτέρω. Μια δεύτερη εξέταση των υποπαραγράφων (α) και (β) θα λάβει χώρα όχι αργότερα από την

31η Δεκεμβρίου 1998 και κατόπιν σε τακτά χρονικά διαστήματα που θα καθορίσει η Συνδιάσκεψη των Συμβαλλομένων Μερών, μέχρις ότου εκπληρωθεί ο σκοπός της Σύμβασης·

(ε) Κάθε Συμβαλλόμενο Μέρος:

- (i) συντονίζει κατάλληλα με άλλα Συμβαλλόμενα Μέρη τα σχετικά οικονομικά και διοικητικά μέτρα που καταρτίζει για την επίτευξη του σκοπού της Σύμβασης· και
- (ii) προσδιορίζει και επανεξετάζει περιοδικά τις πολιτικές και πρακτικές του οι οποίες ενθαρρύνουν δραστηριότητες που οδηγούν σε υψηλότερα επίπεδα ανθρωπογενών εκπομπών αερίων θερμοκηπίου που δεν ελέγχονται από το Πρωτόκολλο του Μόντρεαλ από εκείνα που θα προέκυπταν σε αντίθετη περίπτωση·

(στ) Η Συνδιάσκεψη των Συμβαλλομένων Μερών θα εξετάσει, όχι αργότερα από την 31η Δεκεμβρίου 1998, τις διαθέσιμες πληροφορίες, με σκοπό να λάβει αποφάσεις σχετικά με τις τροποποιήσεις των καταλόγων των παραρτημάτων I και II, όπως μπορεί να ενδείκνυεται, με την έγκριση του ενδιαφερομένου Συμβαλλομένου Μέρους·

(ζ) Κάθε Συμβαλλόμενο Μέρος που δεν συμπεριλαμβάνεται στο παράρτημα I δύναται, στο έγγραφο επικύρωσης, αποδοχής, έγκρισης ή προσχώρησης, ή οιαδήποτε στιγμή εκ των υστέρων, να κοινοποιήσει στο Θεματοφύλακα ότι σκοπεύει να αναλάβει τις δεσμεύσεις των υποπαραγράφων (α) και (β) ανωτέρω. Ο Θεματοφύλακας ενημερώνει τους άλλους προσυπογράφοντες και τα άλλα Συμβαλλόμενα Μέρη για κάθε κοινοποίηση.

3. Οι Συμβαλλόμενες ανεπτυγμένες χώρες και άλλα ανεπτυγμένα Μέρη που αναφέρει το παράρτημα II παρέχουν νέους και συμπληρωματικούς χρηματοδοτικούς πόρους για να καλυφθούν οι συμφωνηθείσες πλήρεις δαπάνες στις οποίες έχουν υποβληθεί οι Συμβαλλόμενες αναπτυσσόμενες χώρες για να εκπληρώσουν τις υποχρεώσεις τους κατά άρθρο 12, παράγραφος 1. Παρέχουν, επίσης, τους χρηματοδοτικούς πόρους, συμπεριλαμβανομένων και για τη μεταφορά τεχνολογίας, που χρειάζονται οι Συμβαλλόμενες αναπτυσσόμενες χώρες για να καλύψουν τις συμφωνηθείσες πλήρεις συμπληρωματικές δαπάνες για την εφαρμογή μέτρων που αναφέρει η παράγραφος I του παρόντος άρθρου και έχουν συμφωνηθεί μεταξύ της Συμβαλλομένης αναπτυσσόμενης χώρας και της διεθνούς οντότητας ή οντοτήτων που αναφέρει το άρθρο II, σύμφωνα με το άρθρο αυτό. Κατά την εκτέλεση των δεσμεύσεων αυτών, λαμβάνεται υπόψη η ανάγκη για επάρκεια και προβλεψιμότητα της ροής των κονδυλίων και η σπουδαιότητα της κατάλληλης κατανομής των επιβαρύνσεων μεταξύ των Συμβαλλομένων ανεπτυγμένων χωρών.

4. Οι Συμβαλλόμενες ανεπτυγμένες χώρες και άλλα ανεπτυγμένα Μέρη που αναφέρει το παράρτημα II συνδράμουν επίσης τις Συμβαλλόμενες αναπτυσσόμενες χώρες που είναι ιδιαίτερα ευπρόσβλητες στις δυσμενείς επιπτώσεις της αλλαγής του κλίματος, για την αντιμετώπιση των δαπανών προσαρ-

ιογής στις εν λόγω δυσμενείς επιπτώσεις.

5. Οι Συμβαλλόμενες ανεπτυγμένες χώρες και άλλα ανεπτυγμένα Μέρη του αναφέρει το παράρτημα II λαμβάνουν κάθε εφικτό μέτρο για να προωθήσουν, να διευκολύνουν και να χρηματοδοτήσουν, όπως ενδείκνυται, τη μεταφορά τεχνολογίας σε άλλα Συμβαλλόμενα Μέρη, και ιδιαίτερα σε Συμβαλλόμενες αναπτυσσόμενες χώρες, ή την πρόσβαση τους σε τεχνολογίες και σε τεχνογνωσία, ώστε να καταστεί δυνατό να εφαρμόσουν τις διατάξεις της Σύμβασης. Κατά τη διαδικασία αυτή, οι Συμβαλλόμενες ανεπτυγμένες χώρες υποστηρίζουν την ανάπτυξη και την αύξηση του ενδογενούς δυναμικού και των τεχνολογιών των Συμβαλλομένων αναπτυσσομένων χωρών. Άλλα Συμβαλλόμενα Μέρη και οργανισμοί, που είναι σε θέση να πράξουν το ίδιο, δύναται επίσης να συνδράμουν για τη διευκόλυνση της μεταφοράς των υπόψη τεχνολογιών.

6. Κατά την εκτέλεση των δεσμεύσεών τους σύμφωνα με την παράγραφο 2 ανωτέρω, η Συνδιάσκεψη των Συμβαλλομένων Μερών παραχωρεί κάποιο βαθμό ευελιξίας στα Συμβαλλόμενα Μέρη που αναφέρει το παράρτημα I, τα οποία βρίσκονται σε διαδικασία μετάβασης στην οικονομία της αγοράς, ώστε να αυξηθεί η ικανότητα των Μερών αυτών να αντιμετωπίσουν την αλλαγή του κλίματος σε σχέση, επίσης, με το επίπεδο κατά το παρελθόν των ανθρωπογενών εκπομπών αερίων θερμοκηπίου που δεν ελέγχονται από το Πρωτόκολλο του Μόντρεαλ που επιλέγεται ως σημείο αναφοράς.

7. Ο βαθμός στον οποίο οι Συμβαλλόμενες αναπτυσσόμενες χώρες θα εστελέσουν πράγματι τις δεσμεύσεις τους κατά τη Σύμβαση θα εξαρτηθεί από την αποτελεσματική εκτέλεση, από πλευράς Συμβαλλομένων ανεπτυγμένων χωρών, των δεσμεύσεών τους κατά τη Σύμβαση σχετικά με τους χρηματοδοτικούς πόρους και τη μεταφορά τεχνολογίας και θα λαμβάνει πλήρως υπόψη ότι η οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη και η εξάλειψη της φτώχειας είναι οι πρώτες και προέχουσες προτεραιότητες των Συμβαλλομένων αναπτυσσομένων χωρών.

8. Κατά την εκτέλεση των δεσμεύσεων του παρόντος άρθρου, τα Συμβαλλόμενα Μέρη εξετάζουν διεξοδικά ποιές είναι οι αναγκαίες δράσεις κατά τη Σύμβαση, συμπεριλαμβανομένων δράσεων που σχετίζονται με τη χρηματοδότηση, την ασφάλιση και τη μεταφορά τεχνολογίας, για να αντιμετωπισθούν οι ιδιαίτερες ανάγκες και ανησυχίες των Συμβαλλομένων αναπτυσσομένων χωρών, που προκύπτουν από τις δυσμενείς επιπτώσεις της αλλαγής του κλίματος και/ή τον αντίκτυπο της εφαρμογής μέτρων αντιμετώπισης, κυρίως σε:

- (α) Μικρές νησιωτικές χώρες·
- (β) Χώρες με πεδινές παράκτιες περιοχές·
- (γ) Χώρες με άνυδρες και ημι-άνυδρες περιοχές, δασώδεις περιοχές και περιοχές που ενδέχεται να υποστούν σήψη των δασών·
- (δ) Χώρες με περιοχές όπου συμβαίνουν φυσικές καταστροφές·
- (ε) Χώρες με περιοχές εκτεθειμένες στην ξηρασία και την απερήμωση·

(στ) Χώρες με περιοχές υψηλής αστικής ατμοσφαιρικής ρύπανσης·

(ζ) Χώρες των οποίων η οικονομία βασίζεται κατά πολύ σε εισόδημα που αποφέρει η παραγωγή, η επεξεργασία και η εξαγωγή και/ή η κατανάλωση, ορυκτών καυσίμων και συναφών προϊόντων εντατικής κατανάλωσης ενέργειας· και

(θ) Μεσόγειες χώρες και χώρες διέλευσης.

Περαιτέρω, η Συνδιάσκεψη των Συμβαλλομένων Μερών δύναται να αναλάβει δράση, όπως ενδείκνυται, σε ό,τι αφορά την παρούσα παράγραφο.

9. Τα Συμβαλλόμενα Μέρη λαμβάνουν πλήρως υπόψη τις ιδιαίτερες ανάγκες και τις ειδικές συνθήκες των λιγότερο ανεπτυγμένων χωρών, κατά τις δράσεις τους σχετικά με τη χρηματοδότηση και τη μεταφορά τεχνολογίας.

10. Τα Συμβαλλόμενα Μέρη, σύμφωνα με το άρθρο 10, συνυπολογίζουν, κατά την εκτέλεση των δεσμεύσεων της Σύμβασης, την κατάσταση των Συμβαλλομένων Μερών, και ιδιαίτερα των Συμβαλλομένων αναπτυσσόμενων χωρών, με οικονομίες ευπρόσβλητες από τις δυσμενείς επιπτώσεις της εφαρμογής μέτρων για την αντιμετώπιση της αλλαγής του κλίματος. Αυτό ισχύει κυρίως για Μέρη με οικονομία που εξαρτάται κατά πολύ από εισόδημα που αποφέρει η παραγωγή, η επεξεργασία και η εξαγωγή, καθώς και/ή η κατανάλωση, ορυκτών καυσίμων και συναφών προϊόντων εντατικής κατανάλωσης ενέργειας και/ή η χρήση ορυκτών καυσίμων, σχετικά με την οποία τα εν λόγω Μέρη αντιμετωπίζουν σοβαρές δυσκολίες να στραφούν σε εναλλακτικές λύσεις.

Άρθρο 5

Έρευνα και συστηματική παρατήρηση

Κατά την εκτέλεση των δεσμεύσεών τους κατά το άρθρο 4, παράγραφος 1 (ζ), τα Συμβαλλόμενα Μέρη:

(α) Υποστηρίζουν και αναπτύσσουν περαιτέρω, όπως ενδείκνυται, διεθνή και διακυβερνητικά προγράμματα και δίκτυα ή οργανισμούς, με σκοπό τον καθορισμό, τη διεξαγωγή, την αξιολόγηση και τη χρηματοδότηση έρευνας, συλλογής δεδομένων και συστηματικής παρατήρησης, λαμβάνοντας υπόψη την ανάγκη να περιορισθεί στο ελάχιστο η επανάληψη των προσπάθειών·

(β) Υποστηρίζουν διεθνείς και διακυβερνητικές προσπάθειες για να ενισχυθεί το δυναμικό και οι δυνατότητες συστηματικής παρατήρησης και εθνικής επιστημονικής και τεχνικής έρευνας, ιδιαίτερα σε αναπτυσσόμενες χώρες, και για να προαχθεί η πρόσβαση, όπως και η ανταλλαγή, σε δεδομένα και αναλύσεις που προκύπτουν εξ αυτών από περιοχές πέραν της εθνικής δικαιοδοσίας· και

(γ) Λαμβάνουν υπόψη τις ιδιαίτερες ανησυχίες και ανάγκες των αναπτυσσόμενων χωρών και συνεργάζονται για τη βελτίωση του ενδογενούς τους δυναμικού και των δυνατοτήτων να συμμετάσχουν στις προσπά-

θεις που αναφέρουν οι υποπαράγραφοι (α) και (β) ανωτέρω.

Άρθρο 6

Εκπαίδευση, επιμόρφωση και ενημέρωση του κοινού

Κατά την εκτέλεση των δεσμεύσεών τους κατά το άρθρο 4, παράγραφος 1 (θ), τα Συμβαλλόμενα Μέρη:

(α) Προωθούν και διευκολύνουν, σε εθνικό και, όπως ενδείκνυται, σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία και τους κανονισμούς και στα πλαίσια των αντιστοίχων δυνατοτήτων τους:

- (i) την κατάρτιση και την εφαρμογή προγραμμάτων εκπαίδευσης και ενημέρωσης του κοινού για την αλλαγή του κλίματος και τις επιπτώσεις της·
- (ii) την πρόσβαση του κοινού σε πληροφορίες για την αλλαγή του κλίματος και τις επιπτώσεις της·
- (iii) τη συμμετοχή του κοινού στην αντιμετώπιση της αλλαγής του κλίματος και των επιπτώσεών της και στην προετοιμασία ενδεδειγμένης αντιμετώπισης·
- (iv) την επιμόρφωση του επιστημονικού, τεχνικού και διευθυντικού προσωπικού.

(β) Συνεργάζονται και προάγουν σε διεθνές επίπεδο, και, όπου ενδείκνυται, μέσω των υφισταμένων οργάνων:

- (i) την προπαρασκευή και την ανταλλαγή εκπαιδευτικού υλικού και υλικού ενημέρωσης του κοινού για την αλλαγή του κλίματος και τις επιπτώσεις της· και
- (ii) την κατάρτιση και την εφαρμογή εκπαιδευτικών και επιμορφωτικών προγραμμάτων, συμπεριλαμβανομένης της ενίσχυσης των εθνικών ιδρυμάτων και της ανταλλαγής ή απόσπασης προσωπικού για την εκπαίδευση εμπειρογνομόνων στον τομέα αυτόν, ιδιαίτερα για τις αναπτυσσόμενες χώρες.

Άρθρο 7

Συνδιάσκεψη των Συμβαλλομένων Μερών

1. Δια της παρούσης ιδρύεται Συνδιάσκεψη των Συμβαλλομένων Μερών.

2. Η Συνδιάσκεψη των Συμβαλλομένων Μερών, ως το ανώτατο όργανο της ταρούσας Σύμβασης, εξετάζει τακτικά την εφαρμογή της Σύμβασης και κάθε σχετικής νομοθεσίας που μπορεί να εγκρίνει η Συνδιάσκεψη των Συμβαλλομένων Μερών και λαμβάνει, στα πλαίσια της εντολής της, τις αναγκαίες αποφάσεις για να προάγει την αποτελεσματική εφαρμογή της Σύμβασης. Για το σκοπό αυτό, η Συνδιάσκεψη:

(α) Εξετάζει περιοδικά τις υποχρεώσεις των Συμβαλλομένων Μερών και τις

- θεσμικές ρυθμίσεις κατά τη Σύμβαση, υπό το φως του σκοπού της Σύμβασης, της κτηθείσας εμπειρίας κατά την εφαρμογή της και της εξέλιξης της επιστημονικής και τεχνολογικής γνώσης·
- (β) Προωθεί και διευκολύνει την ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με μέτρα που λαμβάνουν τα Συμβαλλόμενα Μέρη για να αντιμετωπίσουν την αλλαγή του κλίματος και τις επιπτώσεις της, λαμβάνοντας υπόψη τις διαφορετικές συνθήκες, ευθύνες και δυνατότητες των Μερών και των αντιστοίχων δεσμεύσεών τους σύμφωνα με τη Σύμβαση·
- (γ) Διευκολύνουν, μετά από αίτημα δύο ή περισσότερων Συμβαλλομένων Μερών, τον συντονισμό θεσπιζομένων από αυτά μέτρων για την αντιμετώπιση της αλλαγής του κλίματος και των επιπτώσεών της, λαμβάνοντας υπόψη τις διαφορετικές συνθήκες, ευθύνες και δυνατότητες των Μερών και των αντιστοίχων δεσμεύσεών τους σύμφωνα με τη Σύμβαση·
- (δ) Προωθούν και κατευθύνουν, σύμφωνα με το σκοπό και τις διατάξεις της Σύμβασης, την κατάρτιση και περιοδική επεξεργασία συγκρισίμων μεθοδολογιών, τις οποίες πρόκειται να εγκρίνει η Συνδιάσκεψη των Συμβαλλομένων Μερών, μεταξύ άλλων, για να προετοιμασθούν κατάλογοι των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου από πηγές και απορροφήσεων από καταβόθρες και για να αξιολογηθεί η αποτελεσματικότητα των μέτρων για τον περιορισμό των εκπομπών και την αύξηση των απορροφήσεων των αερίων αυτών·
- (ε) Αξιολογεί, βάσει όλων των πληροφοριών που της διατίθενται σύμφωνα με τις διατάξεις της Σύμβασης, την εφαρμογή της Σύμβασης από τα Συμβαλλόμενα Μέρη, το συνολικό αποτέλεσμα των μέτρων που λαμβάνονται σύμφωνα με τη Σύμβαση, και ιδιαίτερα των περιβαλλοντικών, οικονομικών και κοινωνικών αποτελεσμάτων, καθώς και τον σωρευτικό τους αντίκτυπο και τον βαθμό στον οποίο επιτελείται πρόοδος προς την επίτευξη του σκοπού της Σύμβασης·
- (στ) Εξετάζει και εγκρίνει τακτικές εκθέσεις σχετικά με την εφαρμογή της Σύμβασης και αναλαμβάνει τη δημοσίευσή τους·
- (ζ) Διατυπώνει συστάσεις για κάθε θέμα αναγκαίο για την εφαρμογή της Σύμβασης·
- (η) Επιζητεί να κινητοποιήσει χρηματοδοτικούς πόρους σύμφωνα με το άρθρο 4, παράγραφοι 3, 4 και 5 και το άρθρο 11·
- (θ) Συγκροτεί όσα επικουρικά όργανα κρίνει αναγκαία για την εφαρμογή της Σύμβασης·
- (ι) Εξετάζει εκθέσεις που υποβάλλονται από τα επικουρικά όργανα και τα καθοδηγεί·
- (ια) Εγκρίνει και υιοθετεί με συναίνεση τον εσωτερικό κανονισμό και το δημοσιονομικό κανονισμό για την ίδια και οιοδήποτε επικουρικό όργανο·
- (ιβ) Επιζητεί και χρησιμοποιεί όπου ενδείκνυεται, τις υπηρεσίες και τη συ-

νεργασία, καθώς και πληροφορίες, αρμοδίων διεθνών οργανισμών και διακυβερνητικών και μη κυβερνητικών οργάνων και

(ιγ) Ασκειά άλλα καθήκοντα που απαιτούνται για την επίτευξη του σκοπού της Σύμβασης, καθώς και όλα τα άλλα καθήκοντα που της ανατίθενται κατά τη Σύμβαση.

3. Η Συνδιάσκεψη των Συμβαλλομένων Μερών, στην πρώτη της σύνοδο, εγκρίνει τον εσωτερικό της κανονισμό, καθώς και τον εσωτερικό κανονισμό των επικουρικών οργάνων που συγκροτούνται από τη Σύμβαση, στον οποίο συμπεριλαμβάνονται διεργασίες λήψεως αποφάσεων για θέματα που δεν καλύπτονται ήδη από τις διαδικασίες λήψεως αποφάσεων που προβλέπει η Σύμβαση. Οι εν λόγω διαδικασίες δύνανται να συμπεριλαμβάνουν ειδικές πλειοψηφίες που απαιτούνται για την έγκριση συγκεκριμένων αποφάσεων.

4. Η πρώτη σύνοδος της Συνδιάσκεψης των Συμβαλλομένων Μερών συγκαλείται από την προσωρινή γραμματεία που αναφέρει το άρθρο 21 και λαμβάνει χώρα όχι αργότερα από ένα έτος μετά την ημερομηνία έναρξης ισχύος της Σύμβασης. Εφεξής, οι τακτικές σύνοδοι της Συνδιάσκεψης των Μερών συγκαλούνται ετησίως, πλην άλλης αποφάσεως της Συνδιάσκεψης των Μερών.

5. Έκτακτες σύνοδοι της Συνδιάσκεψης των Συμβαλλομένων Μερών συγκαλούνται όποτε κρίνεται αναγκαίο από τη Συνδιάσκεψη ή κατόπιν γραπτού αιτήματος οιοδήποτε Μέρους, υπό τον όρο ότι, εντός έξι μηνών μετά τη γνωστοποίηση του αιτήματος στα Συμβαλλόμενα Μέρη από τη γραμματεία, υποστηρίζεται από τουλάχιστον ένα τρίτο των Μερών.

6. Τα Ηνωμένα Έθνη, οι ειδικευμένες υπηρεσίες τους και ο Διεθνής Οργανισμός Ατομικής Ενέργειας, καθώς και κάθε κράτος μέλος ή παρατηρητής αυτών που δεν είναι Συμβαλλόμενο Μέρος στη Σύμβαση, δύνανται να εκπροσωπηθούν σε συνόδους της Συνδιάσκεψης των Μερών ως παρατηρητές. Κάθε φορέας ή υπηρεσία, εθνική ή διεθνής, κυβερνητική ή μη κυβερνητική, που εξειδικεύεται σε θέματα που καλύπτει η Σύμβαση και που έχει ενημερώσει τη γραμματεία για την επιθυμία της να εκπροσωπηθεί σε σύνοδο της Συνδιάσκεψης των Συμβαλλομένων Μερών ως παρατηρητής, δύναται να γίνει αποδεκτή, εκτός εάν διαφωνεί το ένα τρίτο των παρόντων Μερών. Η αποδοχή και η συμμετοχή παρατηρητών διέπεται από τον εσωτερικό κανονισμό που εγκρίνει η Συνδιάσκεψη των Μερών.

Άρθρο 8 Γραμματεία

1. Δια της παρούσης ιδρύεται γραμματεία.

2. Τα καθήκοντα της γραμματείας είναι:

(α) Να φροντίζει για τις συνόδους της Συνδιάσκεψης των Μερών και των επικουρικών οργάνων της που συγκροτούνται σύμφωνα με τη Σύμβαση και να τους παρέχει τις απαιτούμενες υπηρεσίες·

- (β) Να συντάσσει και να διαβιβάζει εκθέσεις που της υποβάλλονται·
- (γ) Να διευκολύνει τη συνδρομή προς τα Μέρη, και ιδιαίτερα τις Συμβαλλόμενες αναπτυσσόμενες χώρες, κατόπιν αιτήματος, κατά τη συλλογή και τη γνωστοποίηση πληροφοριών που απαιτούνται σύμφωνα με τις διατάξεις της Σύμβασης·
- (δ) Να προετοιμάζει εκθέσεις για τις δραστηριότητές της και να τις υποβάλλει στη Συνδιάσκεψη των Μερών·
- (ε) Να εξασφαλίζει τον αναγκαίο συντονισμό με τις γραμματείες άλλων σχετικών διεθνών φορέων·
- (στ) Να προβαίνει, υπό την καθοδήγηση της Συνδιάσκεψης των Μερών, σε διοικητικές και συμβατικές ρυθμίσεις, οι οποίες μπορεί να απαιτούνται για την αποτελεσματική επιτέλεση των καθηκόντων της·
- (ζ) Να εκτελεί τα λοιπά καθήκοντα γραμματείας που καθορίζει η Σύμβαση και οιοδήποτε πρωτόκολλό της και λοιπά καθήκοντα τα οποία μπορεί να καθορίσει η Συνδιάσκεψη των Μερών.

3. Η Συνδιάσκεψη των Συμβαλλομένων Μερών, στην πρώτη της σύνοδο, διορίζει μια μόνιμη γραμματεία και καθορίζει τις ρυθμίσεις για τη λειτουργία της.

Άρθρο 9

Επικουρικό όργανο επιστημονικών και τεχνολογικών συμβούλων

1. Διά της παρούσης συγκροτείται επικουρικό όργανο επιστημονικών και τεχνολογικών συμβούλων, με σκοπό να παρέχει στη Συνδιάσκεψη των Συμβαλλομένων Μερών και, όπως ενδείκνυεται, στα άλλα επικουρικά όργανα έγκαιρες πληροφορίες και συμβουλές για επιστημονικά και τεχνολογικά θέματα που σχετίζονται με τη Σύμβαση. Το όργανο αυτό θα είναι ανοικτό για συμμετοχή όλων των Συμβαλλομένων Μερών και θα είναι πολυεπιστημονικό. Θα περιλαμβάνει κρατικούς εκπροσώπους, ειδικευμένους στα σχετικά πεδία γνώσης. Θα υποβάλλει τακτικά στη Συνδιάσκεψη των Μερών έκθεση για όλες τις πτυχές των εργασιών του.

2. Υπό την καθοδήγηση της Συνδιάσκεψης των Συμβαλλομένων Μερών και βάσει της εμπειρίας υφισταμένων αρμοδίων διεθνών οργάνων, το όργανο αυτό:

- (α) Πραγματοποιεί αξιολογήσεις για το επίπεδο των επιστημονικών γνώσεων σχετικά με την αλλαγή του κλίματος και τις επιπτώσεις της·
- (β) Συντάσσει επιστημονικές αξιολογήσεις για τα αποτελέσματα των μέτρων που λαμβάνονται για την εφαρμογή της Σύμβασης·
- (γ) Επισημαίνει καινοτόμες και αποτελεσματικές τεχνολογίες και τεχνογνωσία στο τρέχον επίπεδο αναπτύξεως και παρέχει συμβουλές επί των τρόπων και των μέσων για την προώθηση της ανάπτυξης και/ή της μεταφοράς των τεχνολογιών αυτών·
- (δ) Παρέχει συμβουλές για επιστημονικά προγράμματα, διεθνή συνεργασία

στην έρευνα και την ανάπτυξη σχετικά με την αλλαγή του κλίματος, καθώς και για τους τρόπους και τα μέσα με τα οποία μπορεί να υποστηριχθεί η ανάπτυξη του ενδογενούς δυναμικού σε αναπτυσσόμενες χώρες και

(ε) Απαντά σε επιστημονικές, τεχνολογικές και μεθοδολογικές ερωτήσεις που μπορεί να υποβάλλουν στο όργανο η Συνδιάσκεψη των Μερών και τα επικουρικά όργανά της.

3. Τα καθήκοντα και οι αρμοδιότητες του παρόντος οργάνου δύνανται να διευκρινιστούν περαιτέρω από τη Συνδιάσκεψη των Συμβαλλομένων Μερών.

Άρθρο 10

Επικουρικό όργανο για την εφαρμογή

1. Διά της παρούσης συγκροτείται επικουρικό όργανο για την εφαρμογή, με σκοπό να συνδράμει τη Συνδιάσκεψη των Συμβαλλομένων Μερών κατά την αξιολόγηση και την επανεξέταση της αποτελεσματικής εφαρμογής της Σύμβασης. Το όργανο αυτό θα είναι ανοικτό για συμμετοχή όλων των Συμβαλλομένων Μερών και θα συμπεριλαμβάνει κρατικούς εκπροσώπους οι οποίοι είναι ειδικευμένοι σε θέματα σχετικά με την αλλαγή του κλίματος. Θα υποβάλλει τακτικά στη Συνδιάσκεψη των Μερών έκθεση για όλες τις πτυχές των εργασιών του.

2. Υπό την καθοδήγηση της Συνδιάσκεψης των Συμβαλλομένων Μερών, το όργανο αυτό:

(α) Εξετάζει τις πληροφορίες που γνωστοποιούνται σύμφωνα με το άρθρο 12, παράγραφος 1, με σκοπό να αξιολογήσει τις συνολικές σωρευτικές επιπτώσεις των μέτρων που λαμβάνουν τα Συμβαλλόμενα Μέρη, υπό το φως των τελευταίων επιστημονικών αξιολογήσεων σε ό,τι αφορά την αλλαγή του κλίματος·

(β) Εξετάζει τις πληροφορίες που γνωστοποιούνται σύμφωνα με το άρθρο 12, παράγραφος 2, με σκοπό να συνδράμει τη Συνδιάσκεψη των Μερών κατά τη διεξαγωγή των επανεξετάσεων που απαιτεί το άρθρο 4, παράγραφος 2, σημείο (δ)· και

(γ) Επικουρεί τη Συνδιάσκεψη των Συμβαλλομένων Μερών, όπως ενδείκνυται, κατά την προετοιμασία και εφαρμογή των αποφάσεών της.

Άρθρο 11

Δημοσιονομικός μηχανισμός

1. Δια της παρούσης καθορίζεται ένας μηχανισμός για την παροχή δημοσιονομικών πόρων, βάσει επιχορηγήσεων ή παραχωρήσεων, συμπεριλαμβανομένων των πόρων για τη μεταφορά τεχνολογίας. Θα λειτουργήσει υπό την καθοδήγηση της Συνδιάσκεψης των Συμβαλλομένων Μερών και θα είναι υπόλογος σε αυτήν, η οποία θα αποφασίζει για τις πολιτικές του, τις προτεραιό-

τητες προγραμμάτων και τα κριτήρια επιλεξιμότητας που σχετίζονται με την παρούσα Σύμβαση. Η λειτουργία του θα ανατεθεί σε μία ή περισσότερες υπάρχουσες διεθνείς οντότητες.

2. Στο δημοσιονομικό κανονισμό θα υπάρχει ισότιμη και σταθμισμένη εκπροσώπηση όλων των Συμβαλλομένων Μερών στα πλαίσια ενός διαφανούς συστήματος διοίκησης.

3. Η Συνδιάσκεψη των Συμβαλλομένων Μερών και η οντότητα ή οι οντότητες στις οποίες θα ανατεθεί η λειτουργία του δημοσιονομικού μηχανισμού θα συμφωνήσουν επί ρυθμίσεων για την εφαρμογή των ανωτέρω παραγράφων, οι οποίες θα συμπεριλαμβάνουν τα εξής:

- (α) Λεπτομέρειες εφαρμογής που θα εξασφαλίζουν ότι τα χρηματοδοτούμενα έργα για την αντιμετώπιση της αλλαγής του κλίματος είναι σύμφωνα με τις πολιτικές, τις προτεραιότητες προγραμμάτων και τα κριτήρια επιλεξιμότητας που καθορίζει η Συνδιάσκεψη των Μερών
- (β) Λεπτομέρειες εφαρμογής σύμφωνα με τις οποίες μπορεί να αναθεωρείται μια συγκεκριμένη απόφαση χρηματοδότησης, υπό το φως των υπόψη πολιτικών, προτεραιοτήτων προγραμμάτων και κριτηρίων επιλεξιμότητας
- (γ) Υποβολή τακτικών εκθέσεων από την οντότητα ή τις οντότητες στη Συνδιάσκεψη των Μερών για τις χρηματοδοτήσεις τους, το οποίο πληροί την απαίτηση λογοδοσίας που αναφέρει η παράγραφος 1 ανωτέρω και
- (δ) Καθορισμό, κατά προβλέψιμο και αναγνωρίσιμο τρόπο, του ποσού χρηματοδότησης που είναι αναγκαίο και διαθέσιμο για την εφαρμογή της παρούσας Σύμβασης και των όρων σύμφωνα με τους οποίους το ποσό αυτό θα επανεξετάζεται περιοδικά.

4. Η Συνδιάσκεψη των Συμβαλλομένων Μερών καθορίζει ρυθμίσεις για την εφαρμογή των ανωτέρω διατάξεων κατά την πρώτη σύνοδό της, επανεξετάζοντας και λαμβάνοντας υπόψη τις προσωρινές ρυθμίσεις που αναφέρει το άρθρο 21, παράγραφος 3, και αποφασίζει για την ενδεχόμενη διατήρηση των εν λόγω προσωρινών ρυθμίσεων. Εντός τεσσάρων ετών εφεξής, η Συνδιάσκεψη των Μερών επανεξετάζει το δημοσιονομικό μηχανισμό και λαμβάνει τα ενδεδειγμένα μέτρα.

5. Οι Συμβαλλόμενες ανεπτυγμένες χώρες δύνανται, επίσης, να παράσχουν και οι Συμβαλλόμενες αναπτυσσόμενες χώρες να κάνουν χρήση δημοσιονομικών πόρων που αφορούν την εφαρμογή της Σύμβασης, μέσω διμερών, περιφερειακών και άλλων πολυμερών διαδικασιών.

Άρθρο 12

Γνωστοποίηση πληροφοριών σχετικά με την εφαρμογή

1. Σύμφωνα με το άρθρο 4, παράγραφος 1, κάθε Συμβαλλόμενο Μέρος γνωστοποιεί στη Συνδιάσκεψη των Μερών, μέσω της γραμματείας, τις ακόλουθες πληροφορίες:

- (α) Έναν εθνικό κατάλογο ανθρωπογενών εκπομπών από πηγές και απορρο-

φήσεων από καταβόθρες όλων των αερίων θερμοκηπίου που δεν ελέγχονται από το Πρωτόκολλο του Μόντρεαλ, στο μέτρο που του επιτρέπουν οι δυνατότητές του, χρησιμοποιώντας συγκρίσιμες μεθοδολογίες που πρόκειται να προάγει και να εγκρίνει η Συνδιάσκεψη των Μερών.

- (β) Μια γενική περιγραφή των μέτρων που έχει λάβει ή προβλέπεται να λάβει το Συμβαλλόμενο Μέρος για την εφαρμογή της Σύμβασης· και
- (γ) Κάθε άλλη πληροφορία που το Συμβαλλόμενο Μέρος θεωρεί συναφή για την επίτευξη του σκοπού της Σύμβασης και κατάλληλη να συμπεριληφθεί στη γνωστοποίησή του, συμπεριλαμβάνοντας, εάν είναι εφικτό, σχετικό υλικό για υπολογισμούς των τάσεων των παγκοσμίων εκπομπών.

2. Κάθε Συμβαλλομένη ανεπτυγμένη χώρα και κάθε άλλο Μέρος που αναφέρει το παράρτημα Ι συμπεριλαμβάνει στη γνωστοποίησή του τα ακόλουθα πληροφοριακά στοιχεία:

- (α) Λεπτομερή περιγραφή των πολιτικών και των μέτρων που έχει εγκρίνει για την εκτέλεση της δεσμεύσεώς του κατά το άρθρο 4, παράγραφος 2, σημεία (α) και (β)· και
- (β) Ειδική εκτίμηση των επιπτώσεων που θα έχουν οι πολιτικές και τα μέτρα που αναφέρει η υποπαράγραφος (α) ανωτέρω στις ανθρωπογενείς εκπομπές από πηγές και στις απορροφήσεις από καταβόθρες αερίων του θερμοκηπίου κατά την περίοδο που αναφέρει το άρθρο 4, παράγραφος 2 (α).

3. Επιπλέον, κάθε Συμβαλλομένη ανεπτυγμένη χώρα και κάθε άλλο ανεπτυγμένο Μέρος που αναφέρει το παράρτημα ΙΙ συμπεριλαμβάνει λεπτομέρειες μέτρων που λαμβάνονται σύμφωνα με το άρθρο 4, παράγραφοι 3, 4 και 5.

4. Οι Συμβαλλόμενες αναπτυσσόμενες χώρες δύνανται, επί εκουσίας βάσεως να προτείνουν έργα για χρηματοδότηση, συμπεριλαμβανομένων ειδικών τεχνολογιών, υλικών, εξοπλισμού, τεχνικών ή πρακτικών που θα είναι αναγκαίες για την εφαρμογή των έργων αυτών, μαζί με, εάν είναι δυνατόν, ένα υπολογισμό όλων των συμπληρωματικών δαπανών, των μειώσεων των εκπομπών και των αυξήσεων των απορροφήσεων αερίων θερμοκηπίου, καθώς και μια εκτίμηση των επακολουθών ωφελειών.

5. Κάθε Συμβαλλομένη ανεπτυγμένη χώρα και κάθε άλλο Μέρος που αναφέρει το παράρτημα Ι υποβάλλει την αρχική γνωστοποίηση του εντός έξι μηνών από την έναρξη ισχύος της Σύμβασης για το Μέρος αυτό. Κάθε Συμβαλλόμενο Μέρος που δεν συμπεριλαμβάνεται στις ανωτέρω κατηγορίες υποβάλλει την αρχική γνωστοποίησή του εντός τριών ετών από την έναρξη ισχύος της Σύμβασης για το Μέρος αυτό ή από τη διάθεση χρηματοδοτικών πόρων σύμφωνα με το άρθρο 4, παράγραφος 3. Επαφίεται στη διακριτική ευχέρεια των Συμβαλλομένων λιγότερο ανεπτυγμένων χωρών τότε να υποβάλουν την αρχική γνωστοποίησή τους. Η συχνότητα των επομένων γνωστοποιήσεων από όλα τα Μέρη θα καθοριστεί από τη Συνδιάσκεψη των Μερών, λαμβάνοντας υπόψη το διαφοροποιημένο χρονοδιάγραμμα που καθορίζει η παρούσα παράγραφος.

6. Οι πληροφορίες που κοινοποιούν τα Συμβαλλόμενα Μέρη σύμφωνα με το παρόν άρθρο διαβιβάζονται από τη γραμματεία, το συντομότερο δυνατόν στη Συνδιάσκεψη των Μερών και σε κάθε σχετικό επικουρικό όργανο. Εν ανάγκη, οι διαδικασίες για την γνωστοποίηση πληροφοριών δύναται να εξετασθούν περαιτέρω από τη Συνδιάσκεψη των Μερών.

7. Από την πρώτη σύνοδό της, η Συνδιάσκεψη των Συμβαλλομένων Μερών προβλέπει ρυθμίσεις για την παροχή σε Συμβαλλόμενες αναπτυσσόμενες χώρες τεχνικής και χρηματοδοτικής στήριξης, κατόπιν αιτήματος, για τη συλλογή και γνωστοποίηση πληροφοριών σύμφωνα με το παρόν άρθρο, καθώς και για την επισήμανση των τεχνικών και χρηματοδοτικών αναγκών που σχετίζονται με προτεινόμενα έργα και μέτρα αντιμετώπισης σύμφωνα με το άρθρο 4. Η υποστήριξη αυτή μπορεί να παρασχεθεί από άλλα Συμβαλλόμενα Μέρη, από αρμόδιους διεθνείς οργανισμούς και από τη γραμματεία, όπως ενδείκνυται.

8. Οιαδήποτε ομάδα Συμβαλλομένων Μερών, σύμφωνα με κατευθυντήριες γραμμές που εγκρίνει η Συνδιάσκεψη των Μερών και κατόπιν εκ των προτέρων κοινοποίησής στη Συνδιάσκεψη των Μερών, δύναται να υποβάλλει από κοινού γνωστοποίηση για την εκπλήρωση των υποχρεώσεών τους κατά το παρόν άρθρο, υπό τον όρο η γνωστοποίηση αυτή να συμπεριλαμβάνει πληροφορίες για την εκπλήρωση των επί μέρους υποχρεώσεων κατά τη Συνθήκη εκάστου Συμβαλλομένου Μέρους.

9. Πληροφορίες που λαμβάνει η γραμματεία και έχουν χαρακτηριστεί εμπιστευτικές από ένα Συμβαλλόμενο Μέρος, σύμφωνα με κριτήρια που θα καθορίσει η Συνδιάσκεψη των Μερών, θα συνοψίζονται από τη γραμματεία για να προστατευθεί η εμπιστευτικότητά τους, πριν διατεθούν σε οιοδήποτε από τα όργανα που συμμετέχουν στη γνωστοποίηση και την εξέταση των πληροφοριών.

10. Υπό την επιφύλαξη της παραγράφου 9 ανωτέρω και του δικαιώματος οιοδήποτε Συμβαλλομένου Μέρους να δημοσιεύσει τη γνωστοποίησή του καθ' οιαδήποτε στιγμή, η γραμματεία διαθέτει στο κοινό τις γνωστοποιήσεις των Συμβαλλομένων Μερών σύμφωνα με παρόν το άρθρο κατά το χρόνο που υποβάλλονται στη Συνδιάσκεψη των Μερών.

Άρθρο 13

Επίλυση θεμάτων σχετικά με την εφαρμογή

Η Συνδιάσκεψη των Συμβαλλομένων Μερών, κατά την πρώτη σύνοδό της, εξετάζει τη συγκρότηση μιας πολυμερούς διαδικασίας διαβούλευσης, διαθέσιμης στα Συμβαλλόμενα Μέρη κατόπιν αιτήματός τους, για την επίλυση θεμάτων σχετικά με την εφαρμογή της Σύμβασης.

1. Σε περίπτωση διαφοράς μεταξύ δύο ή περισσότερων Συμβαλλομένων Μερών σε ό,τι αφορά την ερμηνεία ή την εφαρμογή της Σύμβασης, τα ενδιαφερόμενα Μέρη επιζητούν τη λύση της διαφοράς μέσω διαπραγματεύσεων ή άλλων ειρηνικών μέσων της επιλογής τους.

2. Κατά την επικύρωση, αποδοχή, έγκριση ή προσχώρηση στη Σύμβαση, ή καθ' οιοδήποτε χρόνο εφεξής, ένα Συμβαλλόμενο Μέρος, που δεν είναι περιφερειακός οργανισμός οικονομικής ολοκλήρωσης, δύναται να δηλώσει με έγγραφο που καταθέτει στο Θεματοφύλακα, ότι σε σχέση με οιαδήποτε διαφορά σε ό,τι αφορά την ερμηνεία ή την εφαρμογή της Σύμβασης, αναγνωρίζει ως υποχρεωτική εκ των ιδίων πραγμάτων και χωρίς ειδική συμφωνία, έναντι οιοδήποτε Συμβαλλομένου Μέρους που δέχεται την ίδια υποχρέωση:

- (α) Την υποβολή της διαφοράς στο Διεθνές Δικαστήριο, και/ή
- (β) Τη διαιτησία σύμφωνα με διαδικασίες που θα εγκρίνει η Συνδιάσκεψη των Συμβαλλομένων Μερών, μόλις είναι δυνατόν, και θα συμπεριληφθούν σε ένα παράρτημα περί διαιτησίας.

Συμβαλλόμενο Μέρος που είναι περιφερειακός οργανισμός οικονομικής ολοκλήρωσης δύναται να υποβάλει δήλωση με ισοδύναμο αποτέλεσμα σχετικά με τη διαιτησία σύμφωνα με τις διαδικασίες που αναφέρει η υποπαράγραφος (β) ανωτέρω.

3. Δήλωση που υποβάλλεται σύμφωνα με την παράγραφο 2 ανωτέρω, παραμένει εν ισχύι μέχρις ότου λήξει σύμφωνα με τους όρους της ή μέχρι τρεις μήνες αφού έχει κατατεθεί στο Θεματοφύλακα γραπτή ειδοποίηση για την ανάκλησή της.

4. Νέα δήλωση, ειδοποίηση ανάκλησης ή η λήξη μιας δηλώσεως δεν θίγει κατ' ουδένα τρόπο εκκρεμείς διαδικασίες ενώπιον του Διεθνούς Δικαστηρίου ή του διαιτητικού δικαστηρίου, εκτός εάν συμφωνήσουν τα διάδικα μέρη.

5. Υπό την επιφύλαξη της διαδικασίας της παραγράφου 2 ανωτέρω, εάν μετά πάροδο 12 μηνών μετά την κοινοποίηση από ένα Συμβαλλόμενο Μέρος σε άλλο ότι υφίσταται διαφορά μεταξύ τους, τα διαφωνούντα Μέρη δεν έχουν καταλήξει σε διακανονισμό της διαφοράς τους με τα μέσα που αναφέρει η παράγραφος 1 ανωτέρω, η διαφορά υποβάλλεται μετά από αίτημα οιοδήποτε ενδιαφερομένου μέρους, σε συμβιβασμό.

6. Θα συσταθεί επιτροπή συμβιβασμού μετά από αίτημα ενός των διαφωνούντων μερών. Η επιτροπή αποτελείται από ίσο αριθμό μελών που διορίζει κάθε ενδιαφερόμενο μέρος και έναν πρόεδρο που επιλέγουν από κοινού τα μέλη που έχουν διορισθεί από κάθε διάδικο. Η επιτροπή εκδίδει διαιτητική απόφαση με συστάσεις, τις οποίες τα μέρη λαμβάνουν υπόψη καλή τη πίστει.

7. Συμπληρωματικές διαδικασίες σχετικά με το συμβιβασμό θα εγκριθούν από τη Συνδιάσκεψη των Συμβαλλομένων Μερών, μόλις είναι δυνατόν, και θα

συμπεριληφθούν σε ένα παράρτημα περί συμβιβασμού.

8. Οι διατάξεις του παρόντος άρθρου εφαρμόζονται για οιαδήποτε σχετική νομοθεσία που δύναται να θεσπίσει η Συνδιάσκεψη των Μερών, εκτός εάν προβλέπεται άλλως από τη νομοθεσία.

Άρθρο 15

Τροποποιήσεις της Σύμβασης

1. Οποιοδήποτε Συμβαλλόμενο Μέρος δύναται να προτείνει τροποποιήσεις στη Σύμβαση.

2. Τροποποιήσεις στη Σύμβαση εγκρίνονται σε τακτική σύνοδο της Συνδιάσκεψης των Συμβαλλομένων Μερών. Το κείμενο κάθε προτεινόμενης τροποποίησης της Σύμβασης γνωστοποιείται στα Μέρη από τη γραμματεία τουλάχιστον έξι μήνες πριν από τη συνεδρίαση κατά την οποία προτείνεται για έγκριση. Η γραμματεία γνωστοποιεί, επίσης, τις προτεινόμενες τροποποιήσεις στους προσυπογράφοντες τη Σύμβαση και, για ενημέρωση, στο Θεματοφύλακα.

3. Τα Συμβαλλόμενα Μέρη καταβάλλουν κάθε δυνατή προσπάθεια για να επιτευχθεί συμφωνία επί οιασδήποτε προτεινόμενης τροποποίησης στη Σύμβαση με συναίνεση. Εάν έχουν εξαντληθεί όλες οι προσπάθειες για συναίνεση και δεν έχει επιτευχθεί συμφωνία, η τροποποίηση, σε έσχατη ανάγκη, εγκρίνεται με πλειοψηφία τριών τετάρτων των παρόντων και ψηφίζοντων στη συνεδρίαση Συμβαλλομένων Μερών. Η εγκριθείσα τροποποίηση γνωστοποιείται από τη γραμματεία στο Θεματοφύλακα, ο οποίος τη διαβιβάζει σε όλα τα Μέρη για αποδοχή.

4. Τα έγγραφα αποδοχής που αφορούν τροποποίηση κατατίθενται στο Θεματοφύλακα. Τροποποίηση που εγκρίνεται σύμφωνα με την παράγραφο 3 ανωτέρω τίθεται εν ισχύ για τα Μέρη που την αποδέχθησαν την εννενηκοστή ημέρα μετά την ημερομηνία παραλαβής από το Θεματοφύλακα του εγγράφου αποδοχής από τουλάχιστον τρία τέταρτα των Συμβαλλομένων Μερών της Σύμβασης.

5. Η τροποποίηση τίθεται εν ισχύ για οιοδήποτε άλλο Μέρος την εννενηκοστή ημέρα μετά την ημερομηνία κατά την οποία το εν λόγω Μέρος καταθέτει στο Θεματοφύλακα το έγγραφο αποδοχής της προαναφερθείσας τροποποίησης.

6. Για τους σκοπούς του παρόντος άρθρου, «παρόντα και ψηφίζοντα Συμβαλλόμενα Μέρη» σημαίνει Μέρη που είναι παρόντα και ψηφίζουν, ασχέτως εάν η ψήφος είναι σύμφωνος ή όχι.

Άρθρο 16

Έγκριση και τροποποίηση των παραρτημάτων της Σύμβασης

1. Τα παραρτήματα της Σύμβασης αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της

και, εκτός εάν προβλέπεται άλλως ρητά, μνεία της Σύμβασης συνεπάγεται ταυτοχρόνως μνεία οιοδήποτε εκ των παραρτημάτων της. Υπό την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 14 παράγραφοι 2 (β) και 7, τα παραρτήματα αυτά θα περιορίζονται σε καταλόγους, έντυπα και οιοδήποτε άλλο περιγραφικό υλικό που έχει επιστημονικό, τεχνικό, διαδικαστικό ή διοικητικό χαρακτήρα.

2. Παραρτήματα στη Σύμβαση προτείνονται και εγκρίνονται σύμφωνα με τη διαδικασία που αναφέρει το άρθρο 15, παράγραφοι 2, 3 και 4.

3. Παράρτημα που έχει εγκριθεί σύμφωνα με την παράγραφο 2 ανωτέρω τίθεται εν ισχύ για όλα τα Συμβαλλόμενα Μέρη της Σύμβασης έξι μήνες μετά την ημερομηνία της γνωστοποίησης από το Θεματοφύλακα στα εν λόγω Μέρη ότι το παράρτημα ενεκρίθη, εκτός για εκείνα τα Συμβαλλόμενα Μέρη που έχουν κοινοποιήσει στο Θεματοφύλακα, εγγράφως, εντός της περιόδου αυτής ότι δε δέχονται το παράρτημα. Το παράρτημα τίθεται εν ισχύ για τα Συμβαλλόμενα Μέρη τα οποία αποσύρουν την κοινοποίηση μη αποδοχής την εννενηκοστή ημέρα μετά την ημερομηνία κατά την οποία έχει παραληφθεί από το Θεματοφύλακα η απόσυρση της εν λόγω κοινοποιήσεως.

4. Η πρόταση, η έγκριση και η έναρξη ισχύος των τροποποιήσεων στα παραρτήματα της Σύμβασης διέπονται από την ίδια διαδικασία όπως για την πρόταση, την έγκριση και την έναρξη ισχύος των παραρτημάτων της Σύμβασης, σύμφωνα με τις παραγράφους 2 και 3 ανωτέρω.

5. Εάν η έγκριση ενός παραρτήματος ή μιας τροποποίησης σε ένα παράρτημα συνεπάγεται τροποποίηση της Συμβάσεως, το υπόψη παράρτημα ή η τροποποίηση του παραρτήματος δεν τίθεται εν ισχύ μέχρις ότου τεθεί εν ισχύ η τροποποίηση της Σύμβασης.

Άρθρο 17 Πρωτόκολλα

1. Η Συνδιάσκεψη των Συμβαλλομένων Μερών δύναται, σε οιαδήποτε τακτική σύνοδο, να εγκρίνει πρωτόκολλα στη Σύμβαση.

2. Το κείμενο οιοδήποτε προτεινομένου πρωτοκόλλου γνωστοποιείται στα Συμβαλλόμενα Μέρη από τη γραμματεία τουλάχιστον έξι μήνες πριν από την εν λόγω σύνοδο.

3. Οι απαιτήσεις για την έναρξη ισχύος οιοδήποτε πρωτοκόλλου καθορίζονται στο έγγραφο αυτό.

4. Μόνο Συμβαλλόμενα Μέρη της Σύμβασης δύνανται να είναι Συμβαλλόμενα Μέρη σε πρωτόκολλο.

5. Αποφάσεις σύμφωνα με οιοδήποτε πρωτόκολλο λαμβάνονται μόνο από τα Συμβαλλόμενα Μέρη στο εν θέματι πρωτόκολλο.

Άρθρο 18
Δικαίωμα ψήφου

1. Έκαστο Συμβαλλόμενο Μέρος στη Σύμβαση θα διαθέτει μία ψήφο, πλην της περίπτωσης που αναφέρει η παράγραφος 2 κατωτέρω.

2. Περιφερειακοί οργανισμοί οικονομικής ολοκλήρωσης, σε θέματα της αρμοδιότητάς τους, ασκούν το δικαίωμα ψήφου με αριθμό ψήφων ίσο με τον αριθμό των κρατών μελών τους που είναι Συμβαλλόμενα Μέρη στη Σύμβαση. Ο οργανισμός αυτός δεν ασκεί το δικαίωμα ψήφου, εάν οιοδήποτε από τα κράτη μέλη του ασκεί το δικαίωμά του και αντιστρόφως.

Άρθρο 19
Θεματοφύλαξ

Ο Γενικός Γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών θα είναι ο Θεματοφύλακας της Σύμβασης και των πρωτοκόλλων που εγκρίνονται σύμφωνα με το άρθρο 17.

Άρθρο 20
Υπογραφή

Η παρούσα Σύμβαση θα παραμείνει ανοικτή για υπογραφή από τα Κράτη Μέλη των Ηνωμένων Εθνών ή οιοδήποτε από τους ειδικευμένους οργανισμούς τους ή Μερών του Καταστατικού του Διεθνούς Δικαστηρίου και από περιφερειακούς οργανισμούς οικονομικής ολοκλήρωσης στο Rio de Janeiro, κατά τη διάρκεια της Συνδιάσκεψης των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη, και κατόπιν, στην Έδρα των Ηνωμένων Εθνών στη Νέα Υόρκη από τις 20 Ιουνίου 1992 μέχρι την 19η Ιουνίου 1993.

Άρθρο 21
Προσωρινές ρυθμίσεις

1. Τα καθήκοντα γραμματείας που αναφέρει το άρθρο 8 θα εκτελούνται επί προσωρινής βάσεως από τη γραμματεία που διόρισε η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών με το ψήφισμά της 45/212 της 21ης Δεκεμβρίου 1990, μέχρι την ολοκλήρωση της πρώτης συνόδου της Συνδιάσκεψης των Συμβαλλομένων Μερών.

2. Ο επικεφαλής της προσωρινής γραμματείας που αναφέρει η παράγραφος 1 ανωτέρω θα συνεργαστεί στενά με τη Διακυβερνητική Επιτροπή για την Αλλαγή του Κλίματος, με σκοπό να εξασφαλίσει ότι η Επιτροπή μπορεί να ανταποκριθεί στην ανάγκη για αντικειμενικές επιστημονικές και τεχνικές συμβουλές. Δύναται, επίσης, να ζητηθεί η γνώμη άλλων σχετικών επιστημονικών οργάνων.

3. Το Παγκόσμιο Περιβαλλοντικό Μέσο του Προγράμματος των Ηνωμέ-

νων Εθνών για την ανάπτυξη, του Προγράμματος των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και της Διεθνούς Τράπεζας για την Ανασυγκρότηση και την Ανάπτυξη θα είναι η διεθνής οντότητα στην οποία θα ανατεθεί η λειτουργία του δημοσιονομικού μηχανισμού που αναφέρει το άρθρο 11, επί προσωρινής βάσεως. Στα πλαίσια αυτά, το Παγκόσμιο Περιβαλλοντικό Μέσο πρέπει να αναδιαρθρωθεί κατάλληλα και η συμμετοχή μελών σε αυτό να καταστεί παγκόσμια, ώστε να κάτορθώσει να εκπληρώσει τις απαιτήσεις του άρθρου 11.

Άρθρο 22

Επικύρωση, αποδοχή, έγκριση ή προσχώρηση

1. Η Σύμβαση υπόκειται σε επικύρωση, αποδοχή, έγκριση ή προσχώρηση από κράτη ή από περιφερειακούς οργανισμούς οικονομικής ολοκλήρωσης. Θα παραμείνει ανοικτή για προσχώρηση από την επομένη της ημερομηνίας κατά την οποία λήγει η περίοδος υπογραφής της Σύμβασης. Τα έγγραφα επικύρωσης, αποδοχής, έγκρισης ή προσχώρησης κατατίθενται στο Θεματοφύλακα.

2. Κάθε περιφερειακός οργανισμός οικονομικής ολοκλήρωσης, ο οποίος καθίσταται Συμβαλλόμενο Μέρος στη Σύμβαση, χωρίς οιοδήποτε από τα κράτη μέλη του να είναι Συμβαλλόμενο Μέρος, δεσμεύεται από όλες τις υποχρεώσεις κατά τη Σύμβαση. Στην περίπτωση των οργανισμών αυτών, των οποίων ένα ή περισσότερα κράτη μέλη είναι Συμβαλλόμενα Μέρη στη Σύμβαση, ο οργανισμός και τα κράτη μέλη του αποφασίζουν επί των αντιστοίχων ευθυνών για την εκπλήρωση των υποχρεώσεών τους κατά τη Σύμβαση. Στις περιπτώσεις αυτές, ο οργανισμός και τα κράτη μέλη δε δικαιούνται να ασκούν δικαιώματα κατά τη Συνήθη ταυτοχρόνως.

3. Στα έγγραφα επικύρωσης, αποδοχής, έγκρισης ή προσχώρησης οι περιφερειακοί οργανισμοί οικονομικής ολοκλήρωσης δηλώνουν την έκταση των αρμοδιοτήτων τους σχετικά με τα θέματα που διέπονται από τη Σύμβαση. Οι υπόψη οργανισμοί πληροφορούν επίσης το Θεματοφύλακα, ο οποίος με τη σειρά του πληροφορεί τα Συμβαλλόμενα Μέρη, για οιαδήποτε ουσιώδη μεταβολή της έκτασης των αρμοδιοτήτων τους.

Άρθρο 23

Έναρξη ισχύος

1. Η Σύμβαση τίθεται εν ισχύ την εννενηκοστή ημέρα από την ημερομηνία καταθέσεως του πεντηκοστού εγγράφου επικύρωσης, αποδοχής, έγκρισης ή προσχώρησης.

2. Για κάθε κράτος ή περιφερειακό οργανισμό οικονομικής ολοκλήρωσης που επικυρώνει, αποδέχεται ή εγκρίνει τη Σύμβαση ή προσχωρεί σε αυτή μετά την κατάθεση του πεντηκοστού εγγράφου επικύρωσης, αποδοχής, έγκρισης ή προσχώρησης, η Σύμβαση τίθεται εν ισχύ την εννενηκοστή ημέ-

ρα μετά την ημερομηνία κατά θεσης από το εν λόγω κράτος ή τον περιφερειακό οργανισμό οικονομικής ολοκλήρωσης του εγγράφου επικύρωσης, αποδοχής, έγκρισης ή προσχώρησης.

3. Για τους σκοπούς των παραγράφων 1 και 2 ανωτέρω, οιοδήποτε έγγραφο κατατίθεται από έναν περιφερειακό οργανισμό οικονομικής ολοκλήρωσης δεν προσμετράται σε εκείνα που καταθέτουν τα κράτη μέλη του οργανισμού.

Άρθρο 24

Επιφυλάξεις

Δε δύνανται να διατυπωθούν επιφυλάξεις επί της Συμβάσεως.

Άρθρο 25

Αποχώρηση

1. Καθ' οιοδήποτε χρόνο μετά την πάροδο τριετίας από την ημερομηνία κατά την οποία η Σύμβαση έχει τεθεί εν ισχύ για ένα Συμβαλλόμενο Μέρος, το Μέρος δύναται να αποχωρήσει από τη Σύμβαση, επιδίδοντας γραπτή κοινοποίηση στο Θεματοφύλακα.

2. Οιαδήποτε αποχώρηση ισχύει μετά πάροδο έτους από την ημερομηνία παραλαβής από το Θεματοφύλακα της κοινοποίησης της αποχώρησης ή από μεταγενέστερη ημερομηνία που μπορεί να καθορίζεται στην κοινοποίηση αποχώρησης.

3. Κάθε Συμβαλλόμενο Μέρος που αποχωρεί από την Σύμβαση θεωρείται ότι αποχωρεί, επίσης, από οιοδήποτε πρωτόκολλο το οποίο είναι Συμβαλλόμενο Μέρος.

Άρθρο 26

Αυθεντικά κείμενα

Το πρωτότυπο της παρούσας Σύμβασης, του οποίου το Αγγλικό, Αραβικό, Γαλλικό, Ισπανικό, Κινεζικό και Ρώσιμο κείμενο είναι εξίσου αυθεντικά, θα κατατεθεί στο Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών.

ΣΕ ΠΙΣΤΩΣΗ ΤΩΝ ΑΝΩΤΕΡΩ οι υπογράφωντες, δεόντως εξουσιοδοτημένοι, υπέγραψαν την παρούσα Σύμβαση.

ΕΓΙΝΕ στη Νέα Υόρκη την ενάτη Μαΐου χίλια εννιακόσια εννενήντα δύο.

ΨΗΦΙΣΜΑ ΠΟΥ ΕΓΚΡΙΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΛΛΑΓΗ ΤΟΥ ΚΛΙΜΑΤΟΣ

Προσωρινές ρυθμίσεις

Η Διακυβερνητική Επιτροπή Διαπραγμάτευσης Σύμβασης Πλαισίου για την αλλαγή του κλίματος,

Έχοντας συμφωνήσει και εγκρίνει το κείμενο της Σύμβασης Πλαισίου των Ηνωμένων Εθνών για την αλλαγή του κλίματος,

Εκτιμώντας ότι απαιτούνται προετοιμασίες για την ταχεία και αποτελεσματική εφαρμογή της Σύμβασης άμα τεθεί εν ισχύ,

Εκτιμώντας περαιτέρω ότι, στις προσωρινές ρυθμίσεις, είναι ουσιώδης η συμμετοχή στις διαπραγματεύσεις όλων των συμμετεχόντων στην Επιτροπή,

Υπενθυμίζοντας τα ψηφίσματα της Γενικής Συνέλευσης 45/212 της 21ης Δεκεμβρίου 1990 και 46/169 της 19ης Δεκεμβρίου 1991,

1. Καλεί όλα τα κράτη και τους περιφερειακούς οργανισμούς οικονομικής ολοκλήρωσης που δικαιούνται, να υπογράψουν τη Σύμβαση κατά τη διάρκεια της Συνδιάσκεψης των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη στο Rio de Janeiro ή κατά την πρώτη εκ των υστέρων ευκαιρία και κατόπιν να επικυρώσουν, να αποδεχθούν, να εγκρίνουν ή να προσχωρήσουν στη Σύμβαση·

2. Παρακαλεί τον Γενικό Γραμματέα να κάνει τις αναγκαίες ρυθμίσεις για τη σύγκληση συνόδου της Επιτροπής, σύμφωνα με την παράγραφο 4 του ψηφίσματος της Γενικής Συνέλευσης 46/169, να προπαρασκευάσει την πρώτη σύνοδο της Συνδιάσκεψης των Συμβαλλομένων Μερών, όπως ορίζεται στη Σύμβαση·

3. Παρακαλεί περαιτέρω τον Γενικό Γραμματέα να διατυπώσει συστάσεις προς τη Γενική Συνέλευση στην τεσσαρακοστή εβδομή σύνοδό της σχετικά με ρυθμίσεις για περαιτέρω συνόδους της Επιτροπής μέχρι την έναρξη ισχύος της Σύμβασης·

4. Προσκαλεί το Γενικό Γραμματέα να συμπεριλάβει στην έκθεση του προς τη Γενική Συνέλευση, όπως απαιτείται στις παραγράφους 4 και 9 του ψηφίσματος 46/169, προτάσεις που θα επιτρέψουν στη γραμματεία που συγκροτείται σύμφωνα με το ψήφισμα 45/212 να συνεχίσει τις δραστηριότητές

της μέχρις ότου διοριστεί η γραμματεία της Σύμβασης από τη Συνδιάσκεψη των Συμβαλλομένων Μερών·

5. Απευθύνει έκκληση στις κυβερνήσεις και τους οργανισμούς να συνεισφέρουν εθελοντικά στα κονδύλια εκτός προϋπολογισμού, όπως καθορίζεται σύμφωνα με το ψήφισμα της Γενικής Συνέλευσης 45/212, για να συμβάλουν στην κάλυψη των δαπανών των προσωρινών ρυθμίσεων και να εξασφαλίσουν την πλήρη και αποτελεσματική συμμετοχή των αναπτυσσομένων χωρών, και ιδιαίτερα των λιγότερο ανεπτυγμένων χωρών και των μικρών νησιωτικών αναπτυσσομένων χωρών, καθώς αναπτυσσομένων χωρών που πλήττονται από ξηρασία και απερίηωση, σε όλες τις συνόδους της Επιτροπής·

6. Καλεί τα κράτη και τους περιφερειακούς οργανισμούς οικονομικής ολοκλήρωσης που δικαιούνται να υπογράψουν τη Σύμβαση να γνωστοποιήσουν, το συντομότερο δυνατό, στον επικεφαλής της γραμματείας πληροφορίες σχετικά με μέτρα που είναι σύμφωνα προς τις διατάξεις της Σύμβασης, εν αναμονή της έναρξης ισχύος της.

9 Μαΐου 1992

Ο ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΓΗΣ

**ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΤΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΜΗ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΟΥΣ
ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥΣ ΠΟΥ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΘΗΚΑΝ ΣΤΟ
RIO DE JANEIRO ΑΠΟ ΤΙΣ 3 ΩΣ ΤΙΣ 14 ΙΟΥΝΙΟΥ 1992**

ΠΡΟΟΙΜΙΟ

Είμαστε η Γη, οι άνθρωποι, τα φυτά και τα ζώα
οι βροχές και οι ωκεανοί
τα θαλάσσια ρεύματα και η ανάσα του δάσους.

Τιμούμε την Γη, σπίτι όλων των ζωντανών οργανισμών.

Σεβόμαστε και αγαπάμε την ομορφιά της Γης και την πολυμορφία της ζωής

Χαιρετίζουμε την ικανότητα της Γης ν' ανανεώνεται, ικανότητα που
αποτελεί την βάση όλων των μορφών ζωής.

Αναγνωρίζουμε την ιδιαίτερη θέση των Λαών της Γης,
των περιοχών τους, των εθίμων τους
καθώς και τη μοναδική τους σχέση με τη Γη.

Μας συγκλονίζουν ο ανθρώπινος πόνος, η φτώχεια

και οι καταστροφές που προξενούνται στην Γη
εξαιτίας της ανισότητας της ισχύος.

Δεχόμαστε τη συλλογική μας ευθύνη για την προστασία και την
αποκατάσταση της Γης
και για την σοφή και δίκαιη χρήση των πόρων της
ώστε να επιτευχθεί οικολογική ισορροπία
και να καθιερωθούν νέες κοινωνικές, οικονομικές και πνευματικές
αξίες.

Παρά τις διαφορές μας, είμαστε όλοι μέρη της ίδιας οντότητας.

Το κοινό μας σπίτι βρίσκεται υπό αυξανόμενη απειλή.

Δεσμευόμαστε επομένως να τηρούμε τις αρχές που ακολουθούν,
τονίζοντας σε κάθε περίπτωση τις ιδιαίτερες ανάγκες
των γυναικών, των γηγενών πληθυσμών, του Νότου, των μειονεκτικών ατό-
μων
και όλων όσων βρίσκονται σε μειονεκτική θέση:

Αρχές

1. Συμφωνούμε να σεβόμαστε, να ενισχύουμε, να προστατεύουμε και να
αποκαθιστούμε τα οικοσυστήματα της Γης για να διασφαλίσουμε την βιολο-
γική και πολιτιστική ποικιλομορφία.

2. Αναγνωρίζουμε τις διαφορές μας αλλά και τις κοινές μας καταβολές.
Σεβόμαστε όλες τις μορφές πολιτισμού και επιβεβαιώνουμε το δικαίωμα όλων
των ανθρώπων στην ικανοποίηση βασικών περιβαλλοντικών αναγκών.

3. Η φτώχεια μας πλήττει όλους. Συμφωνούμε να μεταβάλουμε τα μη βιώ-
σιμα πρότυπα παραγωγής και κατανάλωσης, ώστε να επιτύχουμε την εξάλει-
ψη της φτώχειας και να δώσουμε τέλος στον βιασμό της Γης. Οι πρωτοβου-
λίες για την επίτευξη του στόχου αυτού θα πρέπει να περιλαμβάνουν την
αναγνώριση της σημαντικής επίδρασης που ασκούν στη διόγκωση του προ-
βλήματος το χρέος του Νότου και οι χρηματικές ροές από το Νότο προς το
Βορρά, αλλά και η χλιδή και η διαφθορά. Θα δώσουμε έμφαση στις ενδογε-
νείς δυνατότητες για ανάπτυξη και δημιουργία τεχνολογίας και θα τις ενισχύ-
σουμε. Οι προσπάθειες για την εξάλειψη της φτώχειας δεν θα πρέπει να ε-
κλαμβάνονται ως έναυσμα για τον βιασμό του περιβάλλοντος, ενώ παράλλη-
λα οι προσπάθειες για την προστασία και την αποκατάσταση του περιβάλλο-
ντος δεν θα πρέπει να παραγνωρίζουν βασικές ανθρώπινες ανάγκες.

4. Αναγνωρίζουμε ότι τα εθνικά σύνορα δεν ανταποκρίνονται σε γενικές
γραμμές στην οικολογική πραγματικότητα της Γης. Η εθνική κυριαρχία δε
σημαίνει ασυλία από τη συλλογική μας ευθύνη για την προστασία και την
αποκατάσταση της ισορροπίας των γήινων οικοσυστημάτων. Οι εμπορικές
πρακτικές και οι διεθνικές εταιρείες δεν θα πρέπει να προκαλούν περιβάλλο-

ντική υποβάθμιση και θα πρέπει να ελέγχονται, έτσι ώστε να επιτευχθεί κοινωνική δικαιοσύνη, δίκαιο εμπόριο, αλλά και εναρμονισμός με τις αρχές της οικολογίας.

5. Απορρίπτουμε τη συγκέντρωση και τη χρήση στρατιωτικής ισχύος, καθώς και τη χρησιμοποίηση οικονομικών πιέσεων ως μέσων επίλυσης των συγκρούσεων. Αναλαμβάνουμε την δέσμευση να επιδιώξουμε την αυθεντική ειρήνη, η οποία δεν είναι απλώς η απουσία του πολέμου, αλλά περιλαμβάνει και την εξάλειψη της φτώχειας, την προαγωγή της κοινωνικής δικαιοσύνης, καθώς και της οικονομικής, πνευματικής, πολιτιστικής και οικολογικής ευημερίας.

6. Συμφωνούμε να εξασφαλίσουμε τον σαφή καθορισμό, τον διαφανή, δίκαιο και προσιτό χαρακτήρα και την σταθερότητα των διαδικασιών λήψης αποφάσεων και των κριτηρίων που τις συνοδεύουν. Όσοι λαμβάνουν αποφάσεις ή προβαίνουν σε δραστηριότητες που ενδέχεται να επηρεάσουν το περιβάλλον πρέπει κατ' αρχήν να αποδεικνύουν τις καλές τους προθέσεις. Όσοι διατρέχουν τον κίνδυνο να επηρεαστούν δυσμενώς από ανάλογες πράξεις, κυρίως οι πληθυσμοί του Νότου και αυτοί που ζουν υπό συνθήκες υποτέλειας στα πλαίσια των υφιστάμενων Κρατών, θα πρέπει να έχουν ελεύθερη πρόσβαση στην πληροφόρηση και να συμμετέχουν ενεργά στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων.

7. Τα Κράτη, οι θεσμοί, οι επιχειρήσεις και οι λαοί συμβάλλουν σε διαφορετικό βαθμό στη μόλυνση του περιβάλλοντος και στη βίωση της περιβαλλοντικής υποβάθμισης, ενώ έχουν σε διαφορετικό βαθμό την ικανότητα να αντιδρούν στην καταστροφή του περιβάλλοντος. Παρ' ότι όλοι οι παραπάνω είναι υπεύθυνοι για την βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος, όσοι οικειοποιήθηκαν ή σπατάλησαν την πλειονότητα των πόρων της Γης ή συνεχίζουν να πράττουν ανάλογα πρέπει να πάψουν ή να μειώσουν τέτοιες δραστηριότητες και να φέρουν το βάρος της περιβαλλοντικής αποκατάστασης, παρέχοντας την πλειονότητα των σχετικών οικονομικών και τεχνολογικών πόρων.

8. Οι γυναίκες αποτελούν πάνω από το μισό του πληθυσμού της Γης. Είναι μια σημαντική πηγή αλλαγών. Καταβάλλουν περισσότερες από τις μισές προσπάθειες για την επίτευξη της ανθρώπινης ευημερίας. Οι άνδρες και οι γυναίκες συμφωνούν ότι η θέση των γυναικών στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων και στο κοινωνικό γίγνεσθαι πρέπει να αντανακλά την συνεισφορά τους με δίκαιο τρόπο. Πρέπει να μεταπηδήσουμε από μια ανδροκρατούμενη κοινωνία σε μια νέα κοινωνία που αντανακλά με μεγαλύτερη ακρίβεια τη συμβολή των ανδρών και των γυναικών στην ανθρώπινη και την οικολογική ευημερία.

Έχουμε συνειδητοποιήσει ότι οι απειλές για την βιόσφαιρα, η ύπαρξη της οποίας καθιστά δυνατή την ζωή στη Γη, έχουν αυξηθεί σε τέτοιο βαθμό ως προς τη συχνότητα, την ένταση και την κλίμακα, ώστε η αδράνεια να ισοδυναμεί πλέον με αμέλεια.

ΣΧΕΔΙΟ ΔΡΑΣΗΣ ΤΟΥ ΧΑΡΤΗ ΤΗΣ ΓΗΣ

1. Θα υιοθετήσουμε το πνεύμα και τις αρχές του Χάρτη της Γης, τόσο σε ατομικό επίπεδο, όσο και μέσω συγκεκριμένων δράσεων στα πλαίσια των Μη Κυβερνητικών Οργανισμών μας.

2. Θα χρησιμοποιήσουμε τους υπάρχοντες μηχανισμούς και/ή θα δημιουργήσουμε ένα διεθνές δίκτυο των μέχρι τώρα συμβαλλόμενων για τη διάδοση του Χάρτη της Γης ως κειμένου αρχών για δράση σε τοπικό, εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο.

3. Ο Χάρτης της Γης θα μεταφραστεί σε όλες τις γλώσσες της Γης.

4. Θα επιδοθούμε στην προετοιμασία του «ΣΤΟΧΟΥ 1995», σύμφωνα με τον οποίο τα Ηνωμένα Έθνη θα υιοθετήσουν τον Χάρτη αυτόν όταν θα γιορτάζουν την πεντηκοστή τους επέτειο.

5. Οι Μη Κυβερνητικοί Οργανισμοί όλου του κόσμου θα ξεκινήσουν μια συνδυασμένη εκστρατεία με τίτλο «ΕΙΜΑΣΤΕ Η ΓΗ», η οποία θα διαρκέσει ως το 1995 και ως την υιοθέτηση του Χάρτη αυτού από τα Ηνωμένα Έθνη.

6. Κάθε άτομο, οργανισμός, εταιρία και κράτος θα αφιερώσει ένα ποσοστό του τρέχοντος προϋπολογισμού του και των κερδών του ως «Ποσοστό για τη Γη», που θα αφιερωθεί στην αναμόρφωση, στην προστασία και στη διαχείριση των οικοσυστημάτων της Γης, καθώς και στην προώθηση της ανάπτυξης με δίκαιο τρόπο.

7. Καλούμε την σύγκλιση μιας νέας Παγκόσμιας Συνάντησης, η οποία θα λάβει χώρα το 1995 για να αξιολογήσει και να επιβεβαιώσει τη δέσμευσή μας στις σχέσεις που αναπτύχθηκαν, στα επιτεύγματα που ολοκληρώθηκαν και στους στόχους που τέθηκαν σε αυτή την «Παγκόσμια Συνάντηση του 1992».

ΣΥΜΦΩΝΟΥΜΕ ΝΑ ΤΗΡΟΥΜΕ ΤΟΝ ΧΑΡΤΗ ΑΥΤΟΝ
ΓΙΑ ΟΛΗ ΜΑΣ ΤΗ ΖΩΗ

ΟΝΟΜΑ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ

4 September 2002

The Johannesburg Declaration on Sustainable Development

From our Origins to the Future

1. We, the representatives of the peoples of the world, assembled at the World Summit on Sustainable Development in Johannesburg, South Africa from 2-4 September 2002, reaffirm our commitment to sustainable development.
2. We commit ourselves to build a humane, equitable and caring global society cognizant of the need for human dignity for all.
3. At the beginning of this Summit, the children of the world spoke to us in a simple yet clear voice that the future belongs to them, and accordingly challenged all of us to ensure that through our actions they will inherit a world free of the indignity and indecency occasioned by poverty, environmental degradation and patterns of unsustainable development.
4. As part of our response to these children, who represent our collective future, all of us, coming from every corner of the world, informed by different life experiences, are united and moved by a deeply-felt sense that we urgently need to create a new and brighter world of hope.
5. Accordingly, we assume a collective responsibility to advance and strengthen the interdependent and mutually reinforcing pillars of sustainable development – economic development, social development and environmental protection – at local, national, regional and global levels.
6. From this Continent, the Cradle of Humanity we declare, through the Plan of Implementation and this Declaration, our responsibility to one another, to the greater community of life and to our children.
7. Recognizing that humankind is at a crossroad, we have united in a common resolve to make a determined effort to respond positively to the need to produce a practical and visible plan that should bring about poverty eradication and human development.

From Stockholm to Rio de Janeiro to Johannesburg

8. Thirty years ago, in Stockholm, we agreed on the urgent need to respond to the problem of environmental deterioration. Ten years ago, at the United Nations Conference on Environment and Development, held in Rio de Janeiro, we agreed that the protection of the environment, and social and economic development are fundamental to sustainable development, based on the Rio Principles. To achieve such development, we adopted the global programme, Agenda 21, and the Rio Declaration, to which we reaffirm our commitment. The Rio Summit was a significant milestone that set a new agenda for sustainable development.

9. Between Rio and Johannesburg the world's nations met in several major conferences under the guidance of the United Nations, including the Monterrey Conference on Finance for Development, as well as the Doha Ministerial Conference. These conferences defined for the world a comprehensive vision for the future of humanity.

10. At the Johannesburg Summit we achieved much in bringing together a rich tapestry of peoples and views in a constructive search for a common path, towards a world that respects and implements the vision of sustainable development. Johannesburg also confirmed that significant progress has been made towards achieving a global consensus and partnership amongst all the people of our planet.

The Challenges we Face

11. We recognize that poverty eradication, changing consumption and production patterns, and protecting and managing the natural resource base for economic and social development are overarching objectives of, and essential requirements for sustainable development.

12. The deep fault line that divides human society between the rich and the poor and the ever-increasing gap between the developed and developing worlds pose a major threat to global prosperity, security and stability.

13. The global environment continues to suffer. Loss of biodiversity continues, fish stocks continue to be depleted, desertification claims more and more fertile land, the adverse effects of climate change are already evident, natural disasters are more frequent and more devastating and developing countries more vulnerable, and air, water and marine pollution continue to rob millions of a decent life.

14. Globalization has added a new dimension to these challenges. The rapid integration of markets, mobility of capital and significant increases in investment flows around the world have opened new challenges and opportunities for the pursuit of sustainable development. But the benefits and costs of globalization are unevenly distributed, with developing countries facing special difficulties in meeting this challenge.

15. We risk the entrenchment of these global disparities and unless we act in a manner that fundamentally changes their lives, the poor of the world may lose confidence in their representatives and the democratic systems to which we remain committed, seeing their representatives as nothing more than sounding brass or tinkling cymbals.

Our Commitment to Sustainable Development

16. We are determined to ensure that our rich diversity, which is our collective strength, will be used for constructive partnership for change and for the achievement of the common goal of sustainable development.

17. Recognizing the importance of building human solidarity, we urge the promotion of dialogue and cooperation among the world's civilizations and peoples, irrespective of race,

disabilities, religion, language, culture and tradition.

18. We welcome the Johannesburg Summit focus on the indivisibility of human dignity and are resolved through decisions on targets, timetables and partnerships to speedily increase access to basic requirements such as clean water, sanitation, adequate shelter, energy, health care, food security and the protection of bio-diversity. At the same time, we will work together to assist one another to have access to financial resources, benefit from the opening of markets, ensure capacity building, use modern technology to bring about development, and make sure that there is technology transfer, human resource development, education and training to banish forever underdevelopment.

19. We reaffirm our pledge to place particular focus on, and give priority attention to, the fight against the worldwide conditions that pose severe threats to the sustainable development of our people. Among these conditions are: chronic hunger; malnutrition; foreign occupation; armed conflicts; illicit drug problems; organized crime; corruption; natural disasters; illicit arms trafficking; trafficking in persons; terrorism; intolerance and incitement to racial, ethnic, religious and other hatreds; xenophobia; and endemic, communicable and chronic diseases, in particular HIV/AIDS, malaria and tuberculosis.

20. We are committed to ensure that women's empowerment and emancipation, and gender equality are integrated in all activities encompassed within Agenda 21, the Millennium Development Goals and the Johannesburg Plan of Implementation.

21. We recognize the reality that global society has the means and is endowed with the resources to address the challenges of poverty eradication and sustainable development confronting all humanity. Together we will take extra steps to ensure that these available resources are used to the benefit of humanity.

22. In this regard, to contribute to the achievement of our development goals and targets, we urge developed countries that have not done so to make concrete efforts towards the internationally agreed levels of Official Development Assistance.

23. We welcome and support the emergence of stronger regional groupings and alliances, such as the New Partnership for Africa's Development (NEPAD), to promote regional cooperation, improved international co-operation and promote sustainable development.

24. We shall continue to pay special attention to the developmental needs of Small Island Developing States and the Least Developed Countries.

25. We reaffirm the vital role of the indigenous peoples in sustainable development.

26. We recognize sustainable development requires a long-term perspective and broad-based participation in policy formulation, decision-making and implementation at all levels. As social partners we will continue to work for stable partnerships with all major groups respecting the independent, important roles of each of these.

27. We agree that in pursuit of their legitimate activities the private sector, both large and small companies, have a duty to contribute to the evolution of equitable and sustainable communities and societies.

28. We also agree to provide assistance to increase income generating employment opportunities, taking into account the International Labour Organization (ILO) Declaration of Fundamental Principles and Rights at Work.

29. We agree that there is a need for private sector corporations to enforce corporate accountability. This should take place within a transparent and stable regulatory environment.

30. We undertake to strengthen and improve governance at all levels, for the effective implementation of Agenda 21, the Millennium Development Goals and the Johannesburg Plan of Implementation.

Multilateralism is the Future

31. To achieve our goals of sustainable development, we need more effective, democratic and accountable international and multilateral institutions.

32. We reaffirm our commitment to the principles and purposes of the UN Charter and international law as well as the strengthening of multi-lateralism. We support the leadership role of the United Nations as the most universal and representative organization in the world, which is best placed to promote sustainable development.

33. We further commit ourselves to monitor progress at regular intervals towards the achievement of our sustainable development goals and objectives.

Making it Happen!

34. We are in agreement that this must be an inclusive process, involving all the major groups and governments that participated in the historic Johannesburg Summit.

35. We commit ourselves to act together, united by a common determination to save our planet, promote human development and achieve universal prosperity and peace.

36. We commit ourselves to the Johannesburg Plan of Implementation and to expedite the achievement of the time-bound, socio-economic and environmental targets contained therein.

37. From the African continent, the Cradle of Humankind, we solemnly pledge to the peoples of the world, and the generations that will surely inherit this earth, that we are determined to ensure that our collective hope for sustainable development is realized.

We express our deepest gratitude to the people and the Government of South Africa for their generous hospitality and excellent arrangements made for the World Summit on Sustainable Development.

